

การค้า ลังคโกลก

บรรณาธิการ
ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
สุภาภรณ์ จรัสพัฒน

รายงานการสัมมนาวิเคราะห์เรือโบราณที่ค้นพบในอ่าวไทย

การค้าสังคโลก

รายงานการสัมมนาวิเคราะห์เรือโบราณที่ค้นพบในอ่าวไทย

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
สุภาภรณ์ จรัสพัฒน

บรรณาธิการ

คณะโบราณคดี
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

โดยความอนุเคราะห์ของ
มูลนิธิ จอห์น เอฟ เกเนดี แห่งประเทศไทย

ปกหน้า ภูมิสูง 26 ซม. สมบัติของ พล.ต.ต.สนอง วัฒนวรางกูร
ปกหลัง แจกัน สูง 22.2 ซม. สมบัติของ พระยาบุรณศิริพงศ์
ภาพปกโดยความเอื้อเฟื้อของ ดร.พิริยะ ไกรฤกษ์

พิมพ์ครั้งแรก

มิถุนายน 2528

จัดพิมพ์โดย

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์

บรรณาธิการ

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

สุภาภรณ์ จรัสพัฒน์

ราคา 90 บาท

พิมพ์ที่ อมรินทร์การพิมพ์

413/27-34 ถนนอรุณอมรินทร์ บางกอกน้อย

กรุงเทพฯ 10700 โทร. 4242800-1

ขอขอบคุณ

มูลนิธิ จอห์น เอฟ เกเนดี แห่งประเทศไทย

เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทั้งหมดไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามนำไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

สารบัญ

คำแถลงของมูลนิธิโครงการตำราฯ	9
รายชื่อคณะกรรมการบริหารมูลนิธิโครงการตำราฯ	13
คำนำ : คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร	14
รายนามกรรมการดำเนินงานสัมมนา	15
วิเคราะห์หลักฐานจากเรือสินค้าโบราณ 3 ลำ เพ็ญศักดิ์ จักขุจินดา โฮวิทซ์	21
การขุดสำรวจเรือสำเภาสดหีบ พ.ศ. 2520 นคร อรัณยะนาค	71
ปัญหาการกำหนดอายุและสัญชาติเรือสำเภาที่อ่าวสดหีบ เพ็ญศักดิ์ จักขุจินดา โฮวิทซ์ ประเสริฐ ณ นคร สืบแสง พรหมบุญ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ	89
เส้นทางเดินเรือของไทยสมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยาตอนต้น ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ศรีศักร วัลลิโภดม เพ็ญศักดิ์ จักขุจินดา โฮวิทซ์	135

ปัญหาการเริ่มต้นและการสิ้นสุดของการค้าสังคโลก	175
ศรีศักร วัลลิโภดม	
สืบแสง พรหมบุญ	
ปัญหาและอนาคตของโบราณคดีใต้น้ำในประเทศไทย	217
ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล	
ประเสริฐ ณ นคร	
เพ็ญศักดิ์ จักขุจินดา โฮวิทซ์	
ข้อสรุปจากการสัมมนาสังคโลกในเรือโบราณที่ล่มในอ่าวไทย	240
Summary: Seminar on Sangkhalok Ceramics	244
Discovered in Wrecks in the Gulf of Thailand.	

คำแถลงของมูลนิธิโครงการตำราฯ

โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2509 ด้วยความร่วมมือแรงร่วมใจกันเองเป็นส่วนบุคคลในหมู่ผู้มีความรักในภารกิจบริหารศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ เมื่อเริ่มดำเนินงานโครงการตำราฯ มีฐานะเป็นหน่วยงานหนึ่งของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทยก่อนที่จะมีฐานะเป็นมูลนิธิเมื่อต้นปี พ.ศ. 2521 ทั้งนี้โดยได้รับความร่วมมือด้านทุนทรัพย์จากมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์เพื่อใช้จ่ายในการดำเนินงานขึ้นต้น เป้าหมายเบื้องต้นแรกของมูลนิธิโครงการตำราฯ ก็คือ ส่งเสริมให้มีหนังสือตำราภาษาไทยที่มีคุณภาพดี โดยเฉพาะในทางวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทั้งนี้เพราะต่างก็เห็นพ้องต้องกันในระยะนั้นว่าคุณภาพของหนังสือตำราภาษาไทยระดับอุดมศึกษาแขนงวิชาดังกล่าว ยังไม่สูงพอ ถ้าส่งเสริมให้มีหนังสือเช่นนี้เพิ่มขึ้นย่อมมีส่วนช่วยยกระดับมาตรฐานการศึกษาในชั้นมหาวิทยาลัยไปโดยปริยาย อีกทั้งยังอาจช่วยการสร้างสรรค์ปัญญาความคิดริเริ่ม และความเข้าใจอันถูกต้องในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองโดยรวม

พร้อมกันนี้มูลนิธิโครงการตำราฯ ก็มีเจตนารมณ์อันแน่วแน่ที่จะทำหน้าที่เป็นแหล่งชุมนุมผลงานเขียนของนักวิชาการต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถาบัน เพื่อให้ผลงานวิชาการที่มีคุณภาพได้เป็นที่รู้จักและเผยแพร่ออกไปโดยทั่วถึงทั้งในหมู่ผู้สอนผู้เรียนและผู้สนใจงานวิชาการ การดำเนินงานของมูลนิธิโครงการตำราฯ มุ่งขยายความเข้าใจและความร่วมมือของบรรดานักวิชาการออกไปในวงกว้างยิ่ง ๆ ขึ้นด้วย ไม่ว่าจะเป็นด้านการกำหนดนโยบายสร้างตำรา การเรียน การแปล และการใช้ตำรานั้น ๆ ซึ่งจะเป็นเครื่องส่งเสริมและกระชับความสัมพันธ์อันพึงปรารถนาตลอดจนความเข้าใจอันดีต่อกันในวงวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

นโยบายพื้นฐานของมูลนิธิโครงการตำราฯ คือส่งเสริมและเร่งรัดให้มีการจัดพิมพ์หนังสือตำราทุกประเภททั้งที่เป็นงานแปลโดยตรง งานแปล-เรียบเรียง งานถอดความ งานรวบรวม งานแต่ง และงานวิจัย ในช่วงแรกๆ เราได้เน้นส่งเสริมงานแปลเป็นหลัก ขณะเดียวกันก็ได้ส่งเสริมให้มีการจัดพิมพ์ตำราประเภทอื่น ๆ ด้วย นับแต่ได้ก่อตั้งโครงการตำราฯ มาจวบกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยความร่วมมืออย่างดียิ่งของนักวิชาการหลายสถาบันสามารถส่งเสริม-กลั่นกรอง-ตรวจสอบและจัดพิมพ์หนังสือตำราภาษาไทยระดับอุดมศึกษาที่มีคุณภาพตามเป้าหมาย เจตนารมณ์และนโยบาย ได้ครบทุกประเภทและมีเนื้อหาครอบคลุมสาขาวิชาต่าง ๆ ถึง 8 สาขาดังต่อไปนี้ คือ

- 1) สาขาวิชาภูมิศาสตร์ 2) สาขาวิชาประวัติศาสตร์ 3) สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ 4) สาขาวิชารัฐศาสตร์ 5) สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา 6) สาขาวิชาปรัชญา 7) สาขาจิตวิทยา 8) สาขาวิชาภาษา และวรรณคดี

นอกจากนี้เรายังมีโครงการผลิตตำราสาขาวิชาอื่น ๆ เพิ่มขึ้นด้วย เช่น สาขาวิชาศิลปะ ซึ่งกำลังอยู่ในขั้นดำเนินงาน และยังได้ขยายงานให้มีการแต่งตำราเป็น “ชุด” ต่อ ซึ่งมีเนื้อหาคาบเกี่ยวระหว่างหลายสาขาวิชา เช่น “ชุดชีวิตและงาน” ของบุคคลที่น่าสนใจ ดังที่ได้จัดพิมพ์เผยแพร่ไปแล้วบางเล่ม

ปัจจุบันมูลนิธิโครงการตำราฯ ยังคงมีเจตนารมณ์อันแน่วแน่ที่จะขยายงานของเราต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง แม้ว่าจะประสบอุปสรรคนานัปการ โดยเฉพาะอุปสรรคด้านทุนรอน เพราะกิจการของเรามีใช้กิจการแสวงหาผลกำไร หากมุ่งประสงค์ให้นักศึกษาและประชาชนได้มีโอกาสซื้อหาหนังสือตำราในราคาย่อมเยาพอสมควร

คณะกรรมการทุกสาขาวิชาของมูลนิธิโครงการตำราฯ ยินดีน้อมรับคำแนะนำและคำวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อ่านทุกท่าน และปรารถนาอย่างยิ่งที่จะให้ทุกท่านได้เข้ามีส่วนร่วมในมูลนิธิโครง

การตำราฯ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนแนะนำอยู่ห่าง ๆ ช่วยแต่ง
แปล เรียบเรียง หรือรวบรวมตำราสาขาวิชาต่าง ๆ ให้เรา หรือ
เข้ามาช่วยบริหารงานร่วมกับเรา

เสน่ห์ จามริก

ประธานกรรมการ

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

รายชื่อคณะกรรมการมูลนิธิ จอห์น เอฟ. เคเนดี แห่งประเทศไทย

1. ฯพณฯ ดร.ถนัด คอมันตร์	ประธานกรรมการ
2. ฯพณฯ นายพจน์ สารสิน	รองประธานกรรมการ
3. ฯพณฯ เอกอัครราชทูต จอห์น กันธอร์ ดীন	รองประธานกรรมการ
4. หม่อมกอบแก้ว อาภากร ณ อยุธยา	กรรมการ
5. คุณหญิงอัมพร มีสุข	"
6. ดร.เฉลิม บุรณะนนท์	"
7. ศาสตราจารย์ ดร.อดุล วิเชียรเจริญ	"
8. คุณหญิงชัชวีร์ จาติกวณิช	"
9. นายสุขุม นวพันธ์	"
10. คุณหญิงสุมาลี จาติกวณิช	"
11. นางเจ. พี. รุนนี	"
12. นางโจแอน แชนกินส์	"
13. นายวิลเลียม กลอสเนอร์	"
14. นายลอว์เรนซ์ ที. ฟอร์แมน	"
15. ศาสตราจารย์ ดร.ลีปพนนท์ เกตุทัต	"
16. นายนิธย์ พิบูลสงคราม	"
17. นายแอลเฟรด อาเรอส์	เหรัญญิกกิตติมศักดิ์
18. นายแฟรงค์ สก็อตตัน	ประชาสัมพันธ์กิตติมศักดิ์
19. นายวรพจน์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	เลขานุการกิตติมศักดิ์
20. นายกุลกฤษท์ สิงหระ ณ อยุธยา	ผู้ช่วยเลขานุการกิตติมศักดิ์

รายชื่อคณะกรรมการบริหารมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

1. นายเสน่ห์ จามริก	ประธานกรรมการ
2. นางเพ็ชร สุมิตร	รองประธาน
3. นางสาวกุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	กรรมการ
4. นายธวัชชัย ขงกิตติกุล	กรรมการ
5. นางสาวสดชื่น ชัยประสาธน์	กรรมการ
6. นายสุเทพ สุนทรเกษม	กรรมการ
7. นายธนนิติ เศรษฐบุตร	กรรมการ
8. นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์	กรรมการ
9. นายวิทยา สุจิรัตนรักษ์	กรรมการ
10. นางอารี สัมหลวี	กรรมการ
11. นางอมรา พงศาพิชญ์	กรรมการ
12. นางสาวศุภลักษณ์ เลิศแก้วศรี	กรรมการ
13. นายเฉลิม ทองศรีพงศ์	กรรมการและที่ปรึกษากฎหมาย
14. นายบดินทร์ อัคราณิชย์	กรรมการและที่ปรึกษากฎหมาย
15. นายเกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม	กรรมการและเหรัญญิก
16. นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ	กรรมการและเลขานุการ
17. นายรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์	กรรมการและผู้จัดการ

คำนำ

คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้จัดสัมมนาเรื่อง “วิเคราะห์เรือโบราณที่ค้นพบในอ่าวไทย” ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อวันที่ 1-3 กรกฎาคม 2521 และได้แจ้งแก่ผู้เข้าสัมมนาว่า คณะโบราณคดีจะถอดเทปคำบรรยายและคำอภิปรายทั้งหมด และจัดพิมพ์เผยแพร่ในวารสารโบราณคดีเล่มสุดท้าย ซึ่งคาดว่าจะพิมพ์เสร็จเรียบร้อยได้ภายในปี 2521 (คณะโบราณคดีได้ออกวารสารโบราณคดี ราย 3 เดือน ตั้งแต่ 2509-2521 แต่จำเป็นต้องหยุดกิจการเนื่องจากขาดทุนทรัพย์ในการดำเนินการ) แต่เนื่องจากมีปัญหาก่อขึ้นหลายประการ การถอดเทปจึงเพิ่งมาแล้วเสร็จในปี 2523 และ อาจารย์ ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ซึ่งเป็นวิทยากรท่านหนึ่งในการสัมมนานั้น ได้กรุณารับเป็นบรรณาธิการ ตรวจสอบและเรียบเรียงต้นฉบับทั้งหมดของหนังสือเล่มนี้

เนื่องจากคณะโบราณคดีขาดทุนทรัพย์ในการจัดพิมพ์ จึงได้ขอความอนุเคราะห์ไปยังศาสตราจารย์ เสน่ห์ จามริก ประธานมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ซึ่งได้ตอบรับหนังสือเล่มนี้ไว้ในโครงการของมูลนิธิฯ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอถือโอกาสนี้ขอบคมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และอาจารย์ ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ เป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

มกราคม 2525

รายนามกรรมการดำเนินงาน

โครงการสัมมนาทางวิชาการเกี่ยวกับโบราณคดี
และประวัติศาสตร์เรื่อง

“วิเคราะห์เรือโบราณที่ค้นพบในอ่าวไทย”

ระหว่างวันที่ 1-2-3 กรกฎาคม 2521

ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ
คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผู้ดำเนินงาน

ฝ่ายวิชาการนักศึกษา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
ประจำปีการศึกษา 2521

ที่ปรึกษา

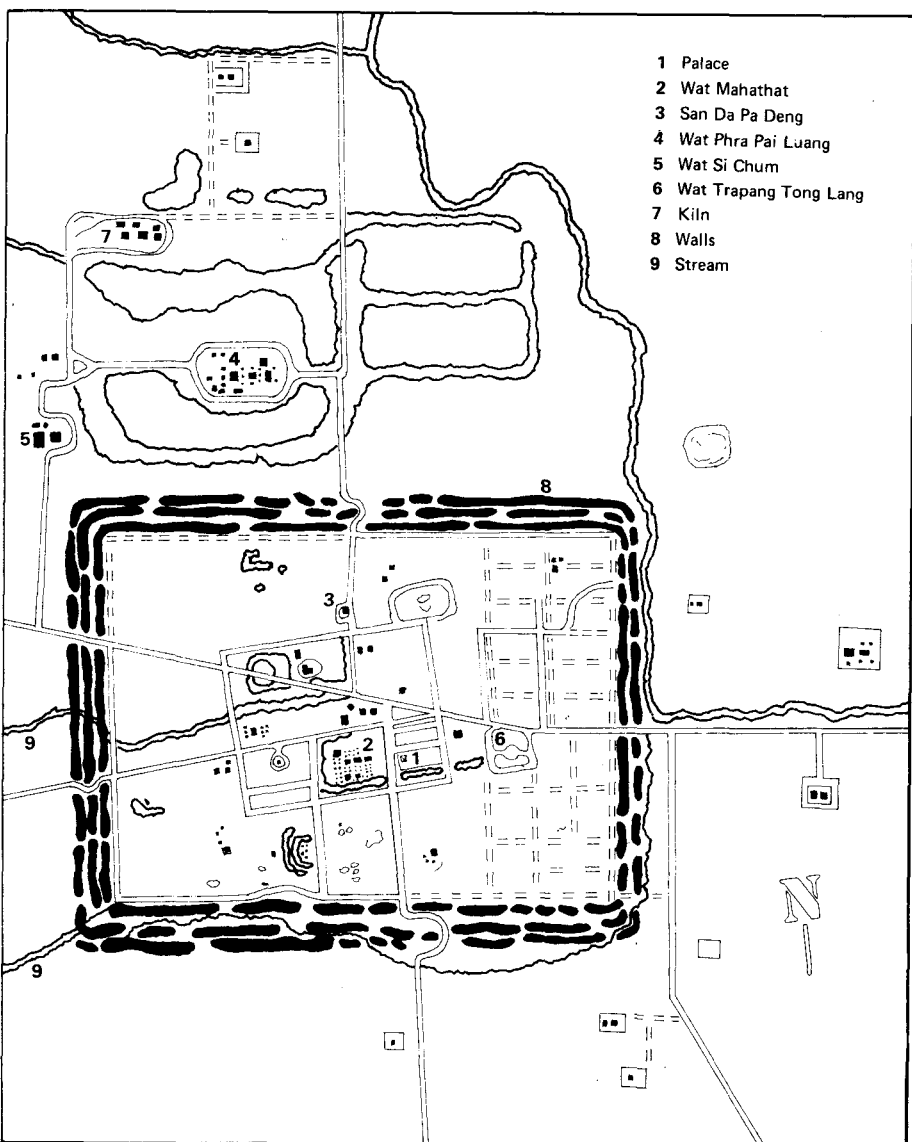
ศาสตราจารย์ อุดล วิเชียรเจริญ	อธิการบดีมหาวิทยาลัยศิลปากร
ศาสตราจารย์ หม่อมเจ้า สุภัทรดิศ ดิศกุล	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ไชศรี ศรีอรุณ	คณบดีคณะโบราณคดี
ศาสตราจารย์พิเศษ ชิน อยู่ดี	ศาสตราจารย์ประจำภาควิชาโบราณคดี
ดร.เพ็ญศักดิ์ จักขุจินดา โอวิทย์	อาจารย์ที่ปรึกษาภาควิชาโบราณคดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปรีชา กาญจนาคม	หัวหน้าภาควิชาโบราณคดี
อาจารย์พันธุ์ทิพย์ พันธุ์คำ	หัวหน้าหมวดวิชาประวัติศาสตร์
อาจารย์ประทีป ชุมพล	อาจารย์ประจำหมวดวิชาประวัติศาสตร์

กรรมการดำเนินงาน

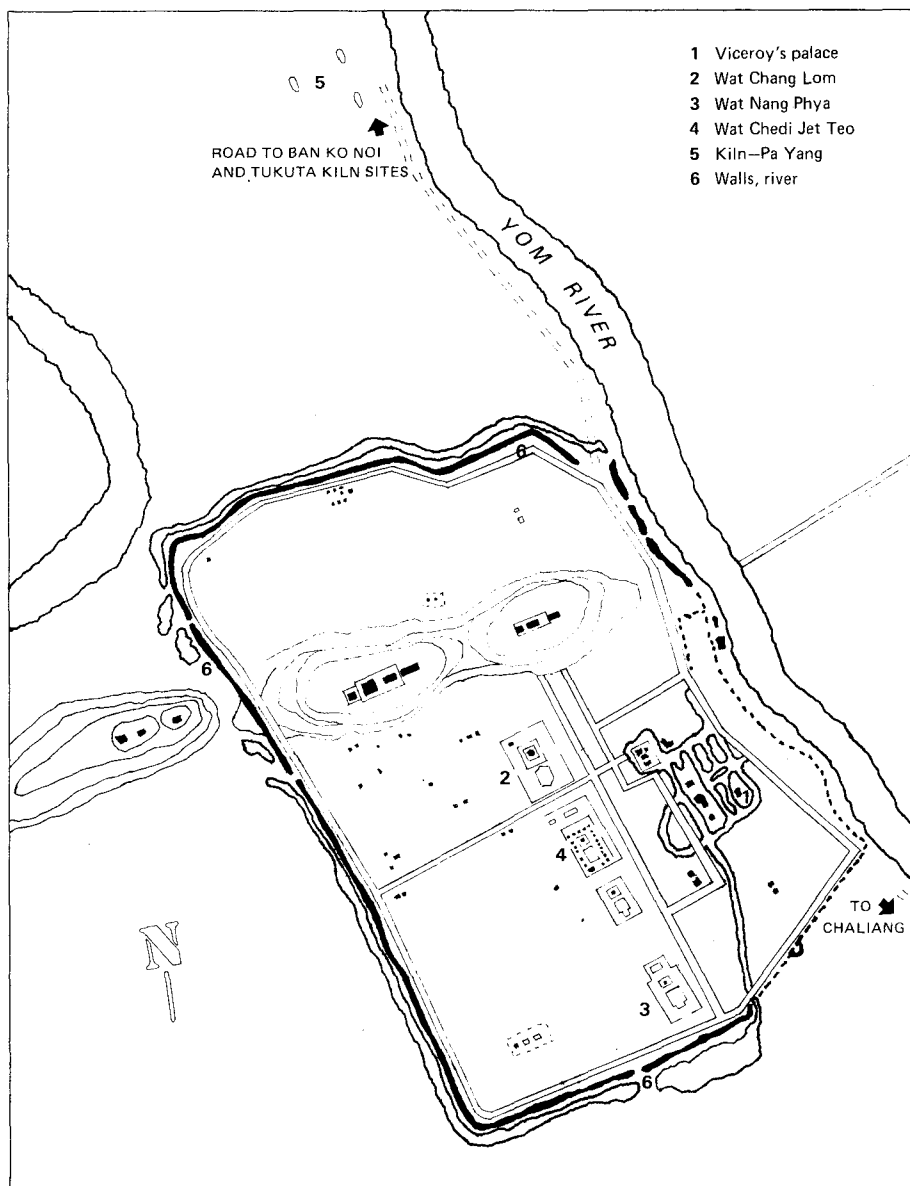
ดร.เพ็ญศักดิ์ จักขุจินดา โสวิทย์	ควบคุมโครงการ
อาจารย์ประทีป ชุมพล	ฝ่ายประสานงาน
นางสาวสิริกุล พิชัยชุมพล	กรรมการฝ่ายเอกสาร
นางสาวสุรรัตน์ มาระโพธิ์	กรรมการฝ่ายธุรการ
นางสาวสิริมา ศรสวรรณ	กรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์
นายสุรพันธ์ กลิ่นขจร	กรรมการฝ่ายจัดสถานที่บริการ
นายสาขัณห์ ไพโรชาญจิตร	กรรมการฝ่ายศิลป์
นายอาณัติ บำรุงวงศ์	กรรมการฝ่ายถ่ายรูป และสไลด์
นายรังสรรค์ เขาวรัตน์	กรรมการฝ่ายแสง-เสียง
นางสาวนาอิมะห์ หะยีดิน	กรรมการฝ่ายปฐมฤกษ์
นางสาวจิรธสา คชาชีวะ	กรรมการและเลขานุการ
นางสาววิภา สุจินัย	ผู้ถอดเทป
นางสาววิมลย์ พงศ์พนิตานนท์	ผู้ดูแลต้นฉบับในการจัดพิมพ์
นายนิรันดร์ แก้วมณีโชค	ผู้ออกแบบปกและจัดรูปเล่ม

การกำสังคโลก

City of Sukhothai.

City of Si Satchanalai.

วิเคราะห์หลักฐานจากเรือสินค้าโบราณ 3 ลำ :

จาก เกาะกระดาด

พัทยา

สตั๊ปป

เพ็ญศักดิ์ จักขุจินดา โอวิทซ์

สรินมา : ผู้อภิปรายคือ ดร.เพ็ญศักดิ์ จักขุจินดา

ดร.เพ็ญศักดิ์ จักขุจินดา จบจากคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร และคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แล้วได้ไปศึกษาต่อทางโบราณคดี จนจบปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัย โคเปนเฮเกน ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำอยู่ที่สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงของมหาวิทยาลัย โคเปนเฮเกน และเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาภาควิชาโบราณคดี ขณะเดียวกันก็ช่วยงานที่กรมศิลปากรด้วย โดยเป็นหัวหน้ากลุ่มนักโบราณคดีได้นำชาวเดนมาร์ก ที่มาร่วมมือในการปฏิบัติการตามโครงการขุดสำรวจโบราณคดีได้นำของกรมศิลปากรจนถึงปี 2520 เรียนเชิญ ดร.เพ็ญศักดิ์ บรรยายค่ะ :

เพ็ญศักดิ์ : สวัสดีค่ะ วันนี้ดิฉันขอเรียนให้ทราบว่าดิฉันประสบภัย เพราะวันนี้ นับเป็นครั้งแรกที่ดิฉันจะได้เสนอข้อมูลที่เรารู้ได้ทำมาอย่างหามรุ่งหามค่ำเกือบเป็นเวลาถึง 3 ปี อย่างเป็นการ แล้วก็อย่างเป็นการเป็นการทางด้านวิชาการ ดิฉันต้องขอความกรุณาให้ทุกท่านได้โปรดให้อภัยแก่กลุ่มการปฏิบัติงานของพวกเขา เรา อาจจะมึนอะไรผิดพลาดไป ซึ่งก็ขอได้โปรดถือเสียว่าเป็นการที่ท่านมาช่วยให้ ข้อมูลทั้งหลายที่เราได้มาเป็นที่เชื่อถือได้ทางประวัติศาสตร์

ข้อมูลของเกาะกระดาดแล้วก็ข้อมูลของเรือพัทยา เป็นข้อมูลที่ละเอียดที่สุดที่มีอยู่แล้ว แต่สำหรับข้อมูลของเรือสัดหีบนั้นมีเพียงแต่เศษหนึ่งส่วนสี่เท่านั้นเอง แล้วก็ในบทของสัดหีบเราไม่มีการวิเคราะห์ ความจริงดิฉันเขียนวิเคราะห์ไว้แล้ว แต่คิดว่าควรจะเป็นการสรุปการวิเคราะห์หลังสัมมนาแล้วจะดีกว่า

แต่นี่ถ้าหากมีการผิดพลาดอะไรบ้างเกี่ยวกับข้อมูลในนี้ ก็ขอให้แจ้งให้พวกเราทราบ พวกเราจะได้แก้ไขอีกต่อไป ดิฉันไม่ถือว่าเป็นการถูก 100% แต่หลังสัมมนาแล้วดิฉันจะรู้สึกภาคภูมิใจมากที่ข้อมูลอันนี้จะได้รับการยอมรับจากท่านผู้เข้ารับฟังสัมมนาทั้งหลายและผู้ร่วมสัมมนาทั้งหลาย ดิฉันขอเสนอข้อมูลจากเรือสำเภากะกระดาดเสียก่อน

เรือสำเภากะกระดาดจมอยู่ที่ท้ายเกาะกระดาด อยู่ในกลุ่มปะการังในเขตน้ำตื้นประมาณ 5-8 ฟุต และห่างจากเขตน้ำลึกประมาณ 40 เมตรเท่านั้น ซากเรือฝังอยู่ภายใต้ปะการัง กองหิน และทรายละเอียด เมื่อเรือปะการังและหินทรายออกก็จะพบว่ามีกองหินสี่เท่าทับถมซากเรือกินขอบเขตกว้างถึง 10×20 เมตร มีเศษภาชนะดินเผาปะปนอยู่ในกองหินและกระจัดกระจายอยู่โดยทั่วไป ภายในบริเวณ 20×4 ซม.

เกาะกระดาดนี้เป็นเกาะที่สวยงามมาก แต่ว่าลมแรงเหลือเกิน พวกเราไปที่นั่นหลายครั้งและครั้งสุดท้ายพวกเราได้พาพวกนักเรียนฝึกอบรมโบราณคดีได้นำไปที่นั่น เมื่อเราไปครั้งสุดท้ายเป็นหน้าลมตะเภา เราจึงเข้าใจว่าทำไมเรือเกาะกระดาดถึงได้จมเพราะเป็นเขตที่มีลมพัดแรงมากเหลือเกินนี่เอง

โบราณวัตถุที่ได้จากเรือลำนี้ถึงจะมีน้อย แต่ว่าให้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์และข้อมูลที่เกี่ยวข้องประวัติของเรือได้มากพอใช้ อาจจะแบ่งได้เป็น 3 ประเภทด้วยกัน ศิลปวัตถุโบราณนั้นมีไม้ หิน และภาชนะดินเผา

สำหรับไม้ เรายังไม่ได้เอามาและยังไม่มีกำหนดค่าอายุของไม้ตามคาร์บอน 14 แต่ถึงเราจะมีไม้กำหนดค่าอายุทางคาร์บอน 14 พวกเครื่องปั้นดินเผาก็สามารถที่จะกำหนดอายุเรือลำนี้ได้พอสมควร

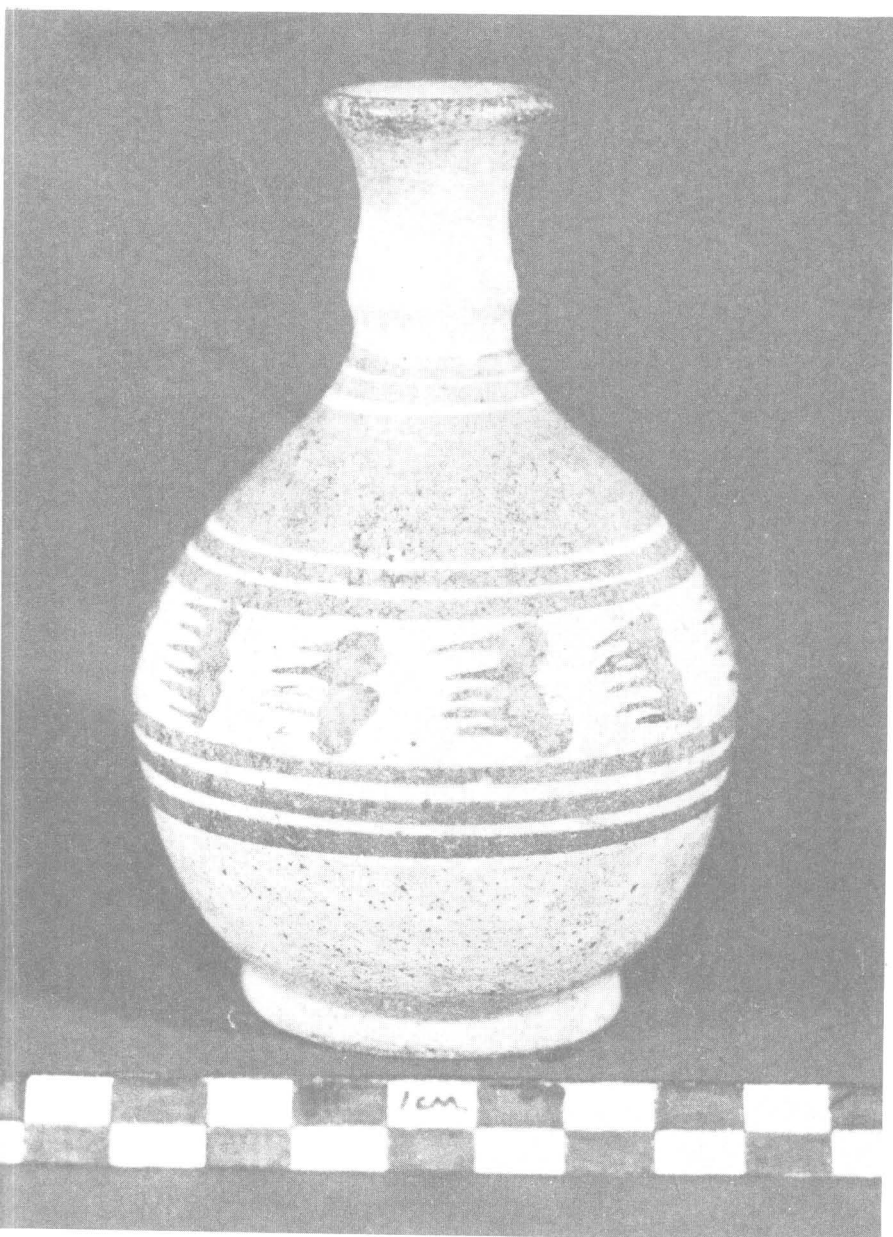
บนเรือเกาะกระดาด นักดำของเรากล่าวว่า มีพวกกองหินกองเต็มอยู่บนเรือ ซึ่งหินอันนี้เป็นหินประเภทสี่เท่าก้อนไม่ใหญ่นักเหมือนกับหินลับ และก็มีหินที่เขาใช้เป็นพวกอับเฉาของเรือ

ถ้าจะพูดถึงเรือสินค้าทั้งหมดหรือศิลปวัตถุ โบราณวัตถุทั้งหมดของเรือ

หม้อตาลเรือโบราณเกาะกระดาด

แจกันหรือขวดคอยาวเรียวโบราณเกาะกระดาด

ตลับฝาเปลือกมังกุด เรือโบราณเกาะกระดาด

เกาะกระดาด ถ้าแบ่งออกดังจะเห็นตามแผนภูมิที่แสดงอยู่ในหนังสือ มีพวกหม้อตาล ในที่นี้ดิฉันจะขอเปรียบเทียบพวกหม้อตาลของเกาะกระดาดกับเรือสำเภานั้น ๆ

จากเรือสำเภาที่เราได้ดั่งมมาสำรวจมา มีประมาณ 18 ลำที่เราไปทำงานกันมา แต่ที่เราทำการศึกษาคจริง ๆ ก็มีอยู่เฉพาะ 3 ลำ คือ เกาะกระดาด พัทยา และสัตหีบ

แต่หม้อตาลที่เราเห็นในเรือต่าง ๆ นี้ หม้อตาลของเกาะกระดาดแปลกมาก มีรูปหยาบมาก ใช้ดินสีแดงปนหินปนทราย เหมือนกับว่าปั้นด้วยมือมีรอยหัวแม่โป้ง มีรอยนิ้วมือดืออยู่ในนั้น ไม่ได้รูปไม่ได้ร่างเลย ดังจะเห็นได้จากสไลด์ของหม้อตาล

นอกจากนั้น จะมีพวกเครื่องเคลือบ พวกเครื่องเคลือบมืออยู่กระจัดกระจายตามการสำรวจจุดค้นของเรา 3 ครั้ง ได้ผลว่าพวกเครื่องเคลือบส่วนใหญ่ที่เป็นของสมัยสุโขทัย มีพวกกระปุก หรือพวกแจกันคอยาว 2 อัน ซึ่งท่านผู้รู้ทางสังคมโลกพอเห็นปั๊บก็รู้ว่าอันนี้มาจากเตาเกาะน้อย แล้วก็ลายที่เป็นลายลูกน้ำ พวกกระปุกหรือแจกันแบบนี้เราพบเพียง 3 อันเท่านั้น

อีกอันหนึ่งไม่ทราบว่าเป็นหรือเปล่า เพราะฉะนั้นดิฉันก็เอาเฉพาะที่ลงทะเบียนมียู่ 2 อัน อันนี้กับอีกอันหนึ่งที่ค่อนข้างว่าน้อย ลายที่เป็นลายลูกน้ำอันนั้นก็เป็ลลายที่มาจากสมัยสุโขทัย แต่ว่าอันนี้ทำในเตาเกาะน้อย เป็นเรื่องแปลกที่ว่าเครื่องเคลือบที่พบในเกาะกระดาด จะมีแต่อันนี้เท่านั้นเอง และมีเป็นจำนวนน้อยมาก มีเพียงไม่กี่ชิ้น ส่วนมากจะเป็นพวกชิ้นส่วนของหม้อทอน แล้วก็ไห 4 หู เศษเครื่องเคลือบของสังคมโลกประเภทเขี้ยวไขก้าไม่มีอยู่เลย แต่จะมีเศษเครื่องเคลือบเป็นเครื่องลายครามสมัยหมิง กระจัดกระจายอยู่โดยทั่วไป เป็นเศษแตกเนื่องจากอยู่ในเขตน้าดินมาก ถูกคนขโมยมาก เพราะฉะนั้น เศษแตกหักของเครื่องถ้วยลายครามนี้มีมากมายเหลือเกิน

อันนี้เป็นตัวอย่างของเครื่องเคลือบสมัยหมิงที่ได้มา เครื่องเคลือบสมัยหมิงโดยเฉพาะอย่างยิ่งสมัยหวันหลี จะมีมากที่สุดจะมีพวกที่เป็นรูปลายใบไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นพวกรูปเปิด รูปห่าน แมงปอ ประดับอยู่ข้างนอกหรือข้างในชาม ส่วนลายพื้นส่วนใหญ่จะเป็นลายกอบัว และมีเปิดว่ายอยู่ในกอบัว หรือรูปนกจับอยู่บนกิ่งไม้ เศษถ้วยชามพวกนี้พบมากเหลือเกิน และบังเอิญมีอยู่ด้วยกัน 2 ชิ้นที่มีตัวอักษรจีนปรากฏอยู่ เราพอจะอ่านออกได้ เป็นตัวอักษรจีนเขียนอยู่ข้าง

ขาม มันเลื่อนลงมาอีก อันหนึ่งนี้มีอยู่ 3 ตัว ตัวแรกเป็น วัน เดือน ปี คือเกี่ยวกับวันเดือนปี ตัวที่สองก็แปลว่าอยู่ ตัวที่สามแปลว่า ห้องหรือส่วนหนึ่งของห้อง ซึ่งถ้าหากว่าเราศึกษากันอย่างละเอียดเกี่ยวกับเรื่องอักษรที่ปรากฏอยู่ในสมัยราชวงศ์หมิงแล้วก็จะเห็นได้ชัดว่า อันนี้เป็นเศษเครื่องถ้วยของสมัยราชวงศ์หมิง ที่มีตัวอักษรเขียนอยู่บนผนังของถ้วย ดิฉันไม่ยืนยันว่าเป็นการบอกวัน เดือน ปีที่ถ้วยขามอันนี้ทำขึ้น แต่อาจจะเป็นเพราะว่าตัวอักษรทั้งหมดมันหายไป แต่ตามปกติแล้วการเขียนพวกอักษรจีนไว้ข้างขามส่วนใหญ่จะเป็นพวกบทกลอนที่บอกเรื่องราวอะไรต่าง ๆ เพราะฉะนั้นอันนี้อาจจะเป็นส่วนหนึ่งของบทกลอนอันนั้นก็ได้

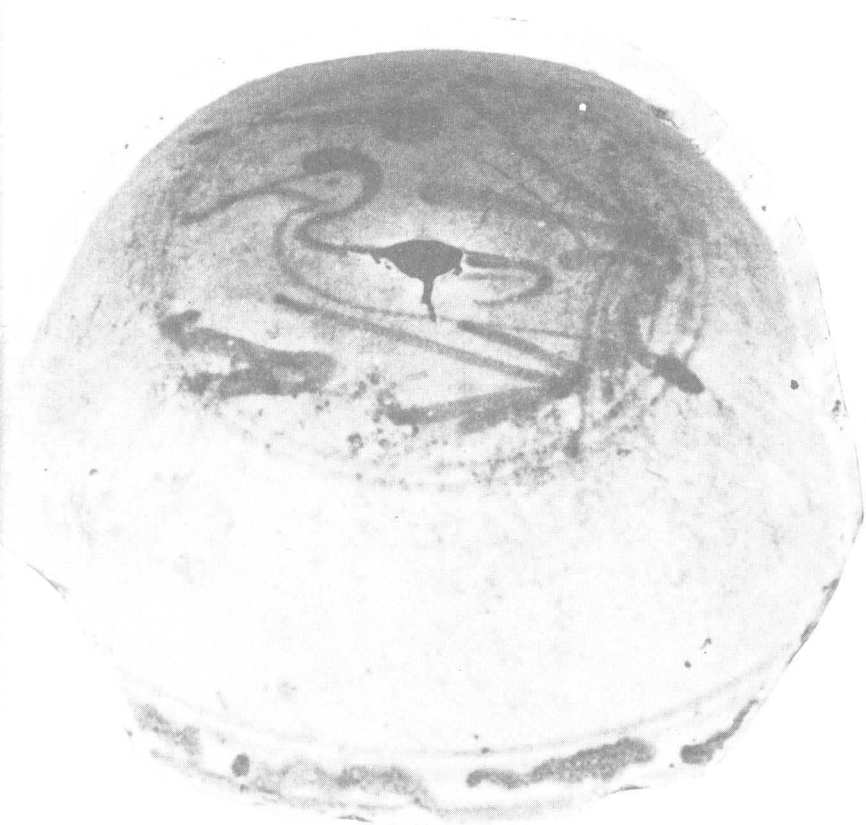
ที่นี้จากเครื่องเคลือบ การกำหนดอายุของเรือเกาะกระดาด ดิฉันก็ได้ถือเอาเครื่องถ้วยขามที่มีมากมายของราชวงศ์หมิงเป็นที่กำหนดอายุ ถ้าจะเลือกเอาพวกเครื่องถ้วยขามของสมัยสุโขทัยเป็นเครื่องกำหนดอายุก็เห็นจะไม่เข้ารูปเข้ารอย

ประการที่หนึ่ง ที่ไม่เอาเครื่องเคลือบสุโขทัย เพราะว่ามีจำนวนน้อยเหลือเกิน แล้วก็มีแต่เพียงชิ้นเล็ก ๆ น้อย ๆ มีพวกไห 4 หู แต่ก็ยังมีจำนวนไม่มากนัก และอีกประการหนึ่ง ไม่พบเครื่องเคลือบเขียวไข่กาปะปนอยู่เลย แล้วถ้าสมมุติว่าถ้าเราจะเปรียบเทียบกับเครื่องเคลือบจีนของยุคของคนที่ฟิลิปปินส์แล้ว ในสมัยนั้นเครื่องเคลือบสังคโลกของเราจะหายไปจากฟิลิปปินส์ เพราะฉะนั้นดิฉันก็เลยไม่ยึดเอาเครื่องเคลือบเหล่านี้ โดยที่หลักฐานที่ดิฉันอ้างมาเป็นการกำหนดอายุ แต่ดิฉันก็ได้ถือเอาเครื่องเคลือบของสมัยหัวนลี่เป็นการกำหนดอายุของเรือเกาะกระดาดคือ 350 ปี อันนี้ท่านต้องการข้อมูลอะไรเกี่ยวกับเรือเกาะกระดาดอีกไหม คือเรือเกาะกระดาดนี้ ประมาณสัก 350 ปี อาจจะขึ้นไปถึง 400 ปี

ขอย้อนกลับมาพูดถึงเกาะกระดาดอีกนิดหนึ่ง บางท่านสงสัย ได้มาถามว่าการที่พบเครื่องเคลือบของหัวนลี่ปะปนอยู่กับเครื่องเคลือบของสุโขทัย อันนี้หมายความว่า การทำเครื่องเคลือบสังคโลกของไทยได้ทำมาจนถึง 350 ปีใช่หรือไม่ หรือได้ทำมาจนถึงสมัยหัวนลี่ใช่หรือไม่ ?

เนื่องจากได้พบของสองสิ่งนี้เข้าด้วยกัน ดิฉันจึงตอบไม่ถนัดปากนัก แต่ตามหลักฐานที่ค้นพบที่เราเปรียบเทียบกันมาซึ่งแสดงในภาคบ่ายอีกทีหนึ่ง ก็เห็นว่าเนื่องจากจำนวนเครื่องเคลือบไทยนั้นมีน้อยเหลือเกิน ฉะนั้นอาจเป็นไปได้ว่ามีเตาบางเตาที่ยังทำกันอยู่เพียงเล็กน้อย แต่ไม่ได้ผลิตส่งออกขายต่างประเทศหรือไม่เช่นนั้นก็อาจจะเป็นด้วยว่าเครื่องเคลือบเหล่านั้นมีอยู่แล้วชาวเรือก็เอา

ถ้วยลายครามสมัยหิงพบในเรือโบราณเกาะกระดาด

ไม้ไผ่ผากซึ่งติดตรึงอยู่กับโลหะ

เครื่องเคลือบนั้นมาลงในเรือ ซึ่งไม่ได้หมายความว่าเครื่องเคลือบของหัวนํ้าหล่ออยู่ปะปนกันกับเครื่องเคลือบสุโขทัยจะเป็นการกำหนดว่าเตาดินเผาของเครื่องเคลือบสุโขทัยจะทำมาจนถึงสมัยของหัวนํ้าหล่อ อันนี้เราจะไปถกกันอีกทีในปัญหาของการเริ่มต้นและหยุดชะงักของเครื่องเคลือบของไทย

ส่วนการอับปางของเรือเกาะกระดาดนั้น เราไม่ทราบโดยแน่ชัด เข้าใจว่าคงจะถูกพายุพัดไปเกยตื้นที่เกาะกระดาด เพราะว่าเรือแตกออกเป็นเสี่ยง ๆ แล้วก็สิ่งของกระจัดกระจายไปทั่วทิศทั่วทาง แต่ฉันเชื่อแน่ว่าในบริเวณนั้นจะมีเรือจมอยู่ไม่น้อยกว่า 2-3 ลำ

ฉันจะพูดถึงเรือพัทยา เรือพัทยานี้อยู่ตรงข้ามกับบริเวณโรงแรมโรแยลคลิฟกับเกาะสาก อยู่ข้างหน้าเกาะล้านหรือเกาะสาก ระหว่างนั้นแล้วก็ยังเป็นเรือที่จมอยู่ในเขตน้ำลึกประมาณ 40 ม. ทิศนวิสัยของเรือนั้นมีน้อยมาก

เรือพัทยาเป็นเรือที่น่าสนใจมาก แต่เนื่องจากว่าได้จมอยู่ในบริเวณที่มีคนผ่านไปมามากมายเหลือเกิน เพราะฉะนั้นก็เลยถูกรบกวนจากพวกลักลอบดักม โดยผิดกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกนักท่องเที่ยวนํ้า แล้วก็พวกฝึกดำน้ำที่อยู่แถวพัทยา ทางร้านที่ฝึกสอนได้นำพานักท่องเที่ยวนํ้าพวกนี้ขึ้นไปเป็นลำ ๆ เป็นการให้พวกนี้ดำเอาเป็นของที่ระลึก เรือนี้จึงถูกรบกวนมาก

แต่ข้อมูลทั้งหลายที่ได้มาเป็นข้อมูลที่เราดำมด้วยกัน 3 ครั้ง เป็นข้อมูลที่สืบทราบได้จากพวกชาวประมง พวกที่เคยดำมทั้งหลายรวมทั้งพวกค้าของเก่าที่พาพรรคพวกออกไปดำมด้วย เขาก็ให้ความร่วมมืออย่างดี

จากข้อมูลของเรือลำนี้ น่าสนใจมากเพราะศิลปวัตถุที่ได้จากเรือลำนี้ส่วนใหญ่เป็นศิลปวัตถุที่ให้ข้อมูลแก่เราว่าเรือลำนี้ควรเป็นเรือบรรทุกตะกั่วออกไปจากเมืองไทย เพราะชาวบ้านบอกว่าค้นพบตะกั่วเป็นจำนวนมากมาเป็นต้น ๆ และเอาขึ้นมานับเป็นเวลามากกว่า 10 ปี เอาไปขาย ขณะที่พวกเราไปขุดกันนั้น เราสามารถขุดได้ 1 กระจุก และในกระจุกอันนั้นก็เต็มไปด้วยตะกั่วทุกหนทุกแห่งรวมปะปนไปกับพวกไห

ระหว่างที่เราขุดลงไปตอนที่นักดำลงไปจะเห็นแท่งเหล็กแท่งหนึ่งวางอยู่ในกระจุก มีหลุมระเบิดที่พวกลักลอบมเอาไปหย่อนไว้เป็นรู เราก็อพยายามขุดลอกรูอันนั้นเข้าไปข้างใน ที่แรกก็เข้าใจว่าเป็นแท่นเหล็กหรือเป็นฐานสำหรับเขาตั้ง พวกเราจินตนาการกันไปใหญ่โตว่าคงเป็นฐานสำหรับตั้ง สเตริงของเรืออะไร

พวกนี้ก็ว่ากันไป

แต่พอเอาเหล็กนั้นมาให้ อาจารย์ เกษตร พัทธภัยไพโรวัน วิเคราะห์ดูก็ปรากฏว่า เป็นเหล็กที่มันจับกันเป็นก้อนจนกระทั่งกลายเป็นสนิมเหล็ก ซึ่งเราสามารถเอาชิ้นมาได้ท่อนหนึ่ง คือ แผ่นนี้เอง อันนี้เป็นแผ่นที่อยู่ใต้เหล็กก้อนนั้น

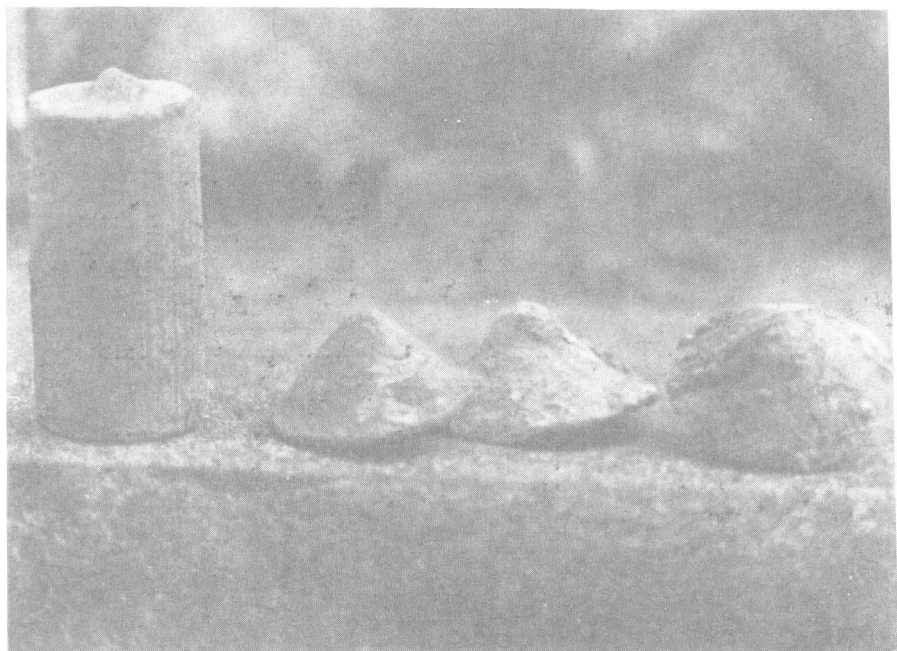
เหล็กที่พวกเราเก็บชิ้นมานี้ ปรากฏว่าก้อนเหล็กอันนั้นมันจับเกาะอยู่ที่ไม้กระดานเรือ แล้วไม้กระดานเรืออันนั้นก็มีความไม่ใสผากซ่อนอยู่ในไม้กระดานเรืออีกทอดหนึ่งแล้วก็มีเสาไม้ จะเห็นว่าเสาไม้ข้างบนกันอยู่ ในเหล็กอันนี้ดูเหมือนมีลักษณะคล้าย ๆ กับว่า ระวังสนิมค้ำอันนี้กันผาด้วยไม้ไผ่ ที่ อาจารย์ พงศ์ โสโน วิเคราะห์ว่าเป็นไม้ไผ่ที่เรียกว่าไม้ไผ่ผาก ทำเป็นผากของห้องแล้วก็กันเป็นผาแล้วยังมีรอยใช้ตะปูเชือกมัด ผากอันนี้ติดเข้ากับเสาที่เห็นอยู่นั้น ก้อนเหล็กนี้ไม่ได้อยู่ข้างบน เหล็กอันนี้ดึงออกมาจากใต้แท่นเหล็ก คือ ขุดเอามาจากข้างใน เพราะฉะนั้นของที่ได้มาจากภายในจริง ๆ บนผิวหน้าของแท่งเหล็กอันนั้น มีพวกใบจากติดกันเป็นพืดไปหมดเลย ติดกันเหมือนกับนิ้วมือ วางติดเป็นพืดไปหมด

เป็นที่น่าเสียดายที่เราพยายามแกะใบจากหรือสิ่งที่มีลักษณะเหมือนใบจากซึ่งเป็นทางเหมือนกับใบมะพร้าวออกมาก็ปรากฏว่าจำนวนไม้ไม่พอที่จะเอาไปหาคำกำหนดอายุได้ แล้วก้อนเหล็กที่ติด ๆ อยู่นั้นก็มักจะกัดติดเต็มไปหมด

เสร็จแล้วก็ส่งก้อนเหล็กที่กะเทาะออกเป็นก้อน ๆ นั้น รวมทั้งเศษไม้ไผ่ไปให้อาจารย์ เกษตร กับ อาจารย์ พงศ์ ดู ซึ่งอาจารย์ เกษตร บอกถึงการวิเคราะห์ของนี้ว่าเป็นการหลอมโลหะอย่างหยาบ

มีไม้ไผ่ชิ้นหนึ่งที่แทรกเข้าไปอยู่ในเหล็ก ซึ่งเป็นที่น่าสงสัยว่าทำไมไม้ไผ่อันนั้นถึงได้สอดเข้าไปอยู่ในเหล็กที่หลอมแล้วได้โดยไม่ถูกเผาไหม้ ซึ่งอันนี้ อาจารย์ เกษตร จะเป็นคนตอบเองดีกว่า เพราะ อาจารย์ เกษตร ทำเอง อายุของไม้ไผ่อันนั้น 425 ปี เราเอาไว้แค่นั้นก่อน ว่าอายุของไม้ไผ่ผาก 425 ปีตอนไม้ไผ่ที่ถูกตัดออกมาจากต้นไผ่ นั้นแหละ 425 ปี การตัดไม้มาทำอะไรสักอย่าง ถ้าเป็นไม้เนื้อแข็งก็อาจทิ้งไว้ได้ถึง 2-3 ปี หรือ 4-5 ปี แต่สำหรับไม้ไผ่ ปกติแล้วถ้าตัดก็จะนำมาใช้เลย ถ้าทิ้งไว้ก็คงไม่นานนัก เพราะหากทิ้งไว้นานก็จะผุไปเสียก่อน ฉะนั้นหากอาจารย์ ชยากฤต ศิริอุปถัมภ์ บอกว่าไม้ไผ่ผากอันนี้น่าจะเป็นอายุของเรือได้ดิฉันก็เห็นด้วย แต่ดิฉันจะขอนำมาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ความเป็นไปทางประวัติศาสตร์ ว่าดิฉันกำหนดอายุของเรือพัทธยาอย่างไร วิเคราะห์อายุของเรือ

ตะกั่วหนม เรือโบราณพัทธยา

พืชอย่างไร

เกี่ยวกับเรื่องสิ่งของที่พบในเรือลำนี้ นอกจากไม้แล้วก็เป็นตะกั่ว ตะกั่วนี้แปลกมาก ทั้งหมดจะมีรูปเป็นตะกั่วประเภทเดียวกัน คือ เป็นรูปขมมเทียนหรือเราเรียกว่า ตะกั่วขม มีมากมายเหลือเกิน และไม่เหมือนกับตะกั่วที่พบที่สัดหีบ ไม่เหมือนตะกั่วที่พบที่ทางใต้ ฉะนั้นส่งไปให้ อาจารย์ เกษตร และขอความกรุณาให้วิเคราะห์ดู อาจารย์ เกษตร เอาใจใส่มากเหลือเกิน ได้ออกไปสำรวจแถวกาญจนบุรี แล้วก็แจ้งมาให้ฉันทราบเกี่ยวกับการวิจัย อาจารย์บอกว่าในอำเภอต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำเภอศรีสวัสดิ์ อำเภอสังขละบุรี ซึ่งอาจารย์จะเรียนให้ทราบทีหลัง ได้มีการค้นพบตะกั่วของการหลอมตะกั่วเป็นจำนวนมากมาย ดูเหมือนว่าคนโบราณนั้นจะหลอมเอาตะกั่วเพื่อเอาแร่เงิน

อาจารย์ เกษตร ได้เอาพวกตะกั่วนี้มาให้ ดร.โก้ย ชาวเยอรมัน จากแซนโนเวอร์ไปหาคาร์บอน 14 ค่ากำหนดอายุของคาร์บอน 14 อันนี้ ปรากฏว่าได้ค่ากำหนดอายุของคาร์บอน 14 ออกมา 2 อายุด้วยกัน อายุหนึ่งเป็นอายุสูงมากตั้ง 660 กว่าปี ซึ่งอาจารย์จะบอกเอง ไปถึงประมาณ 669 ปี อีกอายุหนึ่ง 695 ปี ลงมาถึง 337 ปี

ฉันทาก็ใช้ค่ากำหนดอายุของตะกั่วนี้ของตะกั่วที่พบที่กาญจนบุรี มาเปรียบเทียบกับตะกั่วของตะกั่วของที่พบที่พืชฯ เสร็จแล้วฉันทาก็เอาอายุของตะกั่วนี้มาเปรียบเทียบใช้เป็นการกำหนดอายุ โดยเปรียบเทียบกับอายุของไม้ไผ่ผากอีกทีหนึ่งเพื่อที่จะกำหนดอายุโดยสังเขปของเรือพืชฯ ซึ่งฉันทันจะเรียนให้ทราบต่อไป

ที่นี้ดูของที่พบในนี้อีกหลายอย่าง อันนี้เป็นชิ้นไม้ที่เราแกะออกมาส่งไปให้อาจารย์ เกษตร ชิ้นไม้ไผ่ผากที่หุ้มเหล็กหลอมอยู่

อันนี้เป็นอีกด้านหนึ่งที่จะเห็นว่าไม้ไผ่ผาก ไม้ไผ่ที่สับออกไปสำหรับเป็นฟากฝาของห้องระวางสินค้า

อันนี้ก็เป็นเศษส่วนที่เราจะเกาะเอะออกมารวมทั้งเศษเหล็กที่มีใบจากติดอยู่ด้วย

อันนี้เป็นวัตถุที่พบนอกจากหม้อใบนั้น หม้อใบนั้นไปพบที่บางกระไซ อันนี้เป็นเครื่องปั้นดินเผาที่พบที่นี้ ก็มีพวกกา ซึ่งกานี้ก็เหมือนกับพวกกาของสมัยสุโขทัยปั้นโดยวิธีกด นั่นก็ฝาไห ไม้ไผ่เคลือบ นอกจากนั้นก็เครื่องปั้นดินเผาอื่น ๆ

อันนี้เป็นพวกหม้อทน มีหม้อทนที่พบ ลวดลายเป็นพวกลายชุดเส้นหยาบ ประดับที่ไหล่ของหม้อ แล้วก็เป็ลวดลายต่าง ๆ แตกต่างกัน แล้วก็กันหม้อก็จะเป็นลายชุดสั้น ๆ

อันนี้ก็เป็ลลายชุดสั้น ๆ อันนี้ก็เป็ลพวกไห เป็ลไหที่พบที่พืทยาเหมือนกัน ไหม้มีเป็ลจำนวนมาก แต่เป็ลที่เป็ลลกออย่างหนึ่งว่า พวกเศษเครื่องเคลือบเขียวไข่กาไม่มีอยู่เลย มีพบกระปุกอันหนึ่งที่แสดงลักษณะของสุโขทัย

อันนี้ไห ไหม้มีอยู่ 3 ขนาดด้วยกัน น่าสนใจมาก มีไหอยู่ 3 ขนาด ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก อันนี้เป็ลไหขนาดกลาง ซึ่งพอเอาขึ้นมาก็แตก พอแตกก็ได้แต่ส่วนหัวขึ้นมา พอออกมาแล้วก็เห็นว่าฝาไหที่เห็นเมื่อกี้ลักษณะเดียวกัน ปิดอยู่บนไหโดยที่คว่ำจุลโหลงข้างใน แล้วในบริเวณของขอบไหอันนั้นก็เป็ลข้าว เป็ลข้าวสารติดอยู่เป็ลแผ่น ข้าวสารติดกรังอยู่ในนี้ เพราะฉะนั้นไหใบนี้ก็เป็ลไหสำหรับเก็บข้าวสารแล้วก็ปิดด้วยฝาไห

เป็ลที่นำเสียดายว่า อาจารย์ ชยากฤต ไปดูแล้วพยายามแกะออกมาแต่จำนวนก็ไม่พอที่จะเอาไปหาค่ากำหนดอายุของข้าวสาร

อันนี้ก็แสดงว่าชาวเรือพืทยาคงจะกินข้าวสารเหมือนกัน

อันนี้ก็เป็ลกระปุกอันหนึ่งเป็ลกระปุกที่เขียนด้วยสีสนิมเหล็ก แต่ว่าน้ำทะเลได้เซาะไปหมด จนกระทั่งว่าสีสนิมเหล็กได้จัดจางลงจนดูคล้ายกับเป็ลสีฟ้า แต่ความจริงไม่ใช่

อันนี้เป็ลฝาของกระปุกเมื่อตะกั้น

มีผู้มายืนยันมาแจ้งให้ดิฉันทราบว่ ถ้าต้องการข้อมูลเกี่ยวกับเรือลำนี้ละก็ สารภาพว่าเราได้ไปงมและได้ไปถ่ายภาพใต้น้ำมา ดิฉันก็ขอดูภาพใต้น้ำของเขา เขาก็ให้ดูภาพใต้น้ำและก็ถามเขาบอกว่า มีพวกเครื่องเคลือบเขียวไข่กาอยู่ในนั้นไหม เขาบอกว่าไม่มีเลย หาไม่มีเลย มีแต่พวกไหแล้วก็พวกตะกั่วเท่านั้นเอง

อันนี้ก็เป็ลการยืนยัน ว่าเรือลำนี้ควรจะเป็นเรือที่บรรทุกตะกั่วมากกว่าอย่างอื่น แต่ลักษณะการบรรจุระวางในระวางสินค้านั้น ดิฉันรู้สึกว่ ตะกั่วอันนี้น่าที่จะถูกเอาไปหลอมกันทางแถบใดแถบหนึ่งในเมืองไทย อาจจะเป็นที่กาญจนบุรี เนื่องจากพบหลักฐานการหลอมตะกั่ว พบตะกรันเป็ลจำนวนพัน ๆ ที่นั้น ยิ่งชุดเข้าไปยังพบอะไรอย่างนี้เป็นต้น

ตามรายงานของอาจารย์ เกษตร อาจสันนิษฐานได้ว่า ไปหลอมตะกั่วกัน

ที่กาญจนบุรี แต่ทำไมถึงได้เป็นรูปขนมเทียน เราก็อาจจะสันนิษฐานได้ว่า นี่เป็นข้อสันนิษฐานเท่านั้น ว่าอาจจะเป็นการหลอมตะกั่วแบบง่าย ๆ และไม่มีพิธีพิธีนัก เพื่อที่จะให้สะดวกในการขนส่งก็ทำเป็นรูปเล็ก ๆ แบบนั้น เพราะเวลาหลอมตะกั่วเป็นรูปปิ่นนั้น หลอมอีกแบบหนึ่ง

พื้นผิวจากตะกั่วนั้นมีทรายปนอยู่ มีทรายติดอยู่บนผิวพื้น แต่ข้างในจะไม่มีทราย ฉะนั้นแสดงว่าเบ้าที่หลอมตะกั่วนี้จะต้องอยู่แถว ๆ แม่น้ำ ถ้าเช่นนั้น คงจะไม่มีทรายติดเข้าไป คือแทรกซึมเข้าไปในผิวนอกของตะกั่ว การที่ตะกั่วเป็นรูปขนมเทียนก็อาจเป็นได้ว่าการทำเบ้าเป็นการทำอย่างง่าย ๆ อาจใช้ไม้ปลายแหลมแทงลงไปในทรายแล้วก็กรอกตะกั่วลงไปอะไรอย่างนี้ การขนส่งตะกั่วก็คงจะใช้ตะกร้าขนส่งเหมือนกับเราที่ขนส่งขมิ้นนี้ อาจจะใช้ใบมะพร้าว ใบจาก ใบอะไรพวกนี้กรุตะกร้าอีกชั้นหนึ่ง แล้วก็เอาตะกั่วลงแล้วก็ขนส่งมาทางเรือเล็กหรือว่าส่งโดยเกวียน มาที่ท่าเรือหรือขายที่ตลาด

พอเอาของลงบรรจุในห้องระวางสินค้า ดิฉันเข้าใจว่า ห้องระวางสินค้านี้เป็นห้องระวางที่มีฝาเป็นไม้ไผ่ แล้วคงจะเอาตะกั่วที่หลอมแล้ว ตะกั่วที่หลอมอย่างแบบที่เป็นก้อน ๆ ลงไว้ข้างล่างเสียก่อนแล้วจึงกรุด้วยใบจากหรือใบอะไรก็ได้เสร็จแล้วยกชะลอมใส่อะไรต่าง ๆ ลงมาที่หลัง โดยบรรจุไว้เป็นชั้นที่หลัง อันนี้ก็เป็นกรบรรจุสิ่งของหรือบรรจุอาหารอย่างที่เรเคยบรรจุในขณะนี้เหมือนกัน ใบจากนั้นอาจจะใช้รองเพื่อไม่ให้ของที่เปื้อนไปเปรอะเปื้อนของที่เปื้อนอาหารได้ อันนี้เป็นข้อสันนิษฐานของดิฉันในการบรรจุของที่ห้องระวางที่เราขุดเห็นนั้น

ที่นี้มาพูดถึงเรื่องอายุของเรือพัทธา ตามอายุของไม้ไผ่ผากคือ 425 ปี 425 ปีอยู่ในระหว่างนี้ พอเราบวกลบออกมา มันก็ได้ พ.ศ. 2086 ก็จะอยู่ระหว่างนี้ ถ้าสมมุติว่าเราจะกำหนดเอาอายุของ 425 ปีเป็นอายุที่เรือถูกสร้างขึ้น ดิฉันก็ไม่ถนัดใจนัก เพราะว่าก่อนที่ห้องระวางสินค้าจะถูกกรุเป็นฝา ตัวเรือมันก็ต้องถูกสร้างมาก่อน แต่ไม้กระดานของเรือข้างในเราไม่ได้เอามาทำการหาค่ากำหนดอายุ

ความจริงอาจารย์ ชยาคฤต เอาไม้ชิ้นหนึ่งซึ่งได้จากข้างนอกเรือไปหาค่ากำหนดอายุตามวิธีคาร์บอน 14 แต่ผลปรากฏว่าอายุ 50 ปี ซึ่งอันนี้ก็ไม่ใช่อายุ 50 ปี และอายุ 2-3 ปีเท่านั้นเอง ซึ่งอันนี้ก็เกินไปไม่ได้ เพราะว่ามันค้านกับสิ่งของที่อยู่ข้างใน คงจะเป็นเศษไม้ที่ลอยไปติด แต่เราพบอยู่ข้างนอกไม่ได้ติดอยู่กับตัวเรือหรือไม้ได้เกาะเอาออกจากตัวเรือเหมือนกับไม้ที่สัดหีบ เพราะฉะนั้นเรายืนยัน

ไม่ได้ มีแต่ไม้ไผ่เท่านั้น ที่เราขุดออกมาจริง ๆ และก็ดึงออกมาจากเศษส่วนของเรื่องจริง ๆ

เมื่อเอาอายุของไม้ไผ่ 425 ปีนี้ ไปเปรียบเทียบกับกับอายุของคาร์บอน 14 ของตะกั่ว ซึ่งอายุหลังที่อาจารย์ เกษตร ให้มาจากการหาคาร์บอน 14 ของ ดร.โกต์ 695 ปี และ 337 ปี ดิฉันเห็นว่า ควรจะเอาผลลบของไม้ไผ่ผาก 425 เป็นหลัก เพราะถ้าจะเอาผลลบของคาร์บอน 14 คือ .035 มันก็จะต่ำเกินไปคงไม่ใช่ 305 จะต่ำเกินไปเมื่อมาเทียบกับรายงานคาร์บอน 14 ของตะกั่ว

เพราะฉะนั้นดิฉันก็เข้าใจว่าเรือโบราณพัทยานี้ก็คงจะมีอายุอยู่ในระหว่างกึ่งกลางของ 695 กับ 337 คืออายุตะกั่วกับอายุของไม้ไผ่ผาก ดิฉันก็เลยบอกว่าเรือพัทยานี้น่าจะมีอายุประมาณ 450 ปี เพราะว่าตามปกติแล้วไม้ไผ่ที่เอาลงไปใช้จะอยู่นานมากไม่ได้อายุของ 425 ปี หรืออาจจะเป็น 420 หรือ 418 หรือ 415 ปีอะไรพวกนี้ จะเป็นระยะที่เรือจม แต่ส่วนระยะเวลาที่เรือถูกสร้างขึ้นนั้น ดิฉันเข้าใจว่าคงจะไม่เกิน 450 ปี อันนี้ก็จะเป็อายุของเรือพัทยาโดยสังเขป

ถ้าสมมุติว่าเรือลำนี้สร้างขึ้นใน 450 ปี ก็จะเป็นประมาณสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 นี้ท่านครองราชย์ประมาณ พ.ศ. 2034 ถึงปี 2072 เพราะฉะนั้นเรือลำนี้ก็คงจะถูกสร้างขึ้นภายในช่วงเวลาของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 แล้วก็นาจมลงในช่วงระยะเวลาของสมเด็จพระไชยราชาหรือสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ซึ่งอันนี้สมเด็จพระไชยราชาอยู่ระหว่างปี พ.ศ. 2077-2089

อันนี้ถ้าดูที่ดิฉันทำตารางเปรียบเทียบใช้อย่างนี้แต่ไม่ได้หมายความว่า ดิฉันยืนยันว่าเป็นเรือของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ดิฉันไม่ได้ยืนยันว่าเป็นเรือของสมเด็จพระไชยราชา ดิฉันเพียงแค่เปรียบเทียบถึงการบวกลบของค่ากำหนดอายุของค่าคาร์บอน 14 ของไม้ไผ่กับ คาร์บอน 14 ของตะกั่วเท่านั้น เป็นการกำหนดอายุของดิฉันว่าเรือพัทยาจมลงระหว่าง หรือประมาณหรือราว ๆ 450 ปีมาแล้ว แล้วก็จมลงระหว่างหรือประมาณ 425 ปี ค่ากำหนดอายุของไม้ไผ่ผากเป็นค่ากำหนดอายุที่เป็นช่วงที่เรือกำลังจะจมหรือเรือจมลง

ส่วนสาเหตุของการจมของเรือลำนี้ก็ยังไม่แน่ชัด แต่เนื่องจากว่าเรือลำนี้เป็นเรือที่ค่อย ๆ จมลงไม่ใช่เรือแตก เป็นเรือที่ยังอยู่ในสภาพสมบูรณ์ เพราะฉะนั้น ก็เข้าใจว่าอาจจะเป็เรือรั่วโดยเหตุใดเหตุหนึ่ง หรืออาจจะถูกพวกสลัด

ปล้นเรืออะไรอย่างนี้ก็ได้

ถ้าสมมุติว่า จะพูดอย่างฟันกันมากคือสร้างจินตนาการขึ้นมาก็จะเห็นว่า ในสมัยของสมเด็จพระไชยราชา กับสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ บ้านเมืองเราก็เริ่มวุ่นวาย เพราะฉะนั้นอันนี้อาจจะเป็นผลอันหนึ่งหรือเป็นเหตุอันหนึ่งที่ทำให้เรือลำนี้นั้นจมก็ได้

ดิฉันขอสรุปแล้วก็ค่อยไปตอบทีหลังว่าเรือสำเภาสัตหีบดิฉันเชื่อว่าเป็นเรือหลวงลำหนึ่ง ที่ถูกสร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 เพราะว่าอายุของไม้สักโครงสร้างของเรือยืนยันว่าอย่างนั้น คือ 480 ปี ซึ่งตรงกับ พ.ศ. 2041 ก็อยู่ระหว่างนี้มิใช่ว่าเลื่อนไม่ได้ อาจจะเป็น 480-500 ปี หรืออาจจะลงมาหน่อยก็ได้ สำเภาลำนี้แล่นไปมาระหว่างกรุงสยามกับเมืองมะละกา ดิฉันขอสันนิษฐานให้เรือสำเภาลำนี้ไปถึงเมืองมะละกา หรือบริเวณใกล้เคียงเป็นเวลาประมาณ 50 ปี อันนี้ดิฉันได้ถามคนที่เขาสร้างเรือมา เขาบอกว่าถ้าหากเป็นเรือที่สร้างด้วยไม้แข็งเป็นพวกไม้สัก ไม้ตะเคียนทอง แล้วมีการซ่อมแซมดูแลรักษาอยู่เรื่อย ๆ เรือสามารถแล่นอยู่ได้มากกว่า 50 ปี

ถ้าเอาอายุผลบวกของคาร์บอน 14 คือ 480 ลบออกจากอายุของไม้ที่องเรือที่อยู่ข้าง ๆ เรือที่มีหอยติดอยู่อันนี้ 450 ก็จะได้อายุ 50 ปีพอดี เรือลำนี้ ดิฉันก็ถือเอาอายุต่ำสุดของอายุของไม้คือ 480 เป็นตอนที่เรือลำนี้อัปปางลง นี่เป็นหลักฐานล่าสุด ส่วนงาช้างคู่นั้นอายุ 525 ปี อายุอันนี้ไปตรงกับสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เป็นอายุตอนงาช้างตัดออก ถ้าจะถือเอางาช้างเป็นอายุของเรือก็อาจจะทำได้ แต่ข้อมูลไม่มั่นคงนัก เพราะงาช้างถูกตัดออกแล้วก็อาจจะถูกทิ้งไว้ได้เป็น 100 ปีแล้วจึงเอามาลงเรือก็ได้ อันนี้มันก็ทำให้หลักฐานไม่มั่นคงนัก ดิฉันจึงเลยใช้หลักฐาน 2 อันต่างหากเป็นการกำหนดอายุของเรือลำนี้

ต่อไปเราจะพูดถึงปัญหาของการกำหนดอายุของเรือสัดหีบกับการกำหนดสัญชาติของเรือสัดหีบในภาคพายัพโดยละเอียด โดยที่จะมีนักประวัติศาสตร์ อาจารย์ สืบแสง พรหมบุญ อาจารย์ ชาญวิทย์ เกษตรศรี อาจารย์ ศรีศักร วัลลิโภดม จะขึ้นมาแล้วก็ ดร.ประเสริฐ ณ นคร จะขึ้นมาพูดอีกที ดิฉันขอเรียนไว้แค่นี้ ขอบคุนมาก

โบราณวัตถุทั้งหมดที่เอามันมาแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกัน
กลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มเครื่องเคลือบสมัยสุโขทัย

กลุ่มที่สองจะเป็นกลุ่มพวกเครื่องเคลือบของชาติอื่น คือ ของอันนัม
อันที่สามก็เป็นพวกเครื่องปั้นดินเผาที่ไม่เคลือบ
นอกนั้นเป็นพวกที่ 4 ก็จะเป็นโลหะ

ถ้าดูตามแผนผังก็จะเห็นว่าประเภทเครื่องเคลือบดินเผาของสมัยสุโขทัย
มีบอกไว้ว่าลงทะเบียนแล้ว ทำไมดิฉันจึงบอกว่าลงทะเบียนกับไม่ลงทะเบียน คือ
มีการค้นพบครั้งที่ไปปนกับเรือลำอื่น แล้วเราก็ไม่แน่ใจอย่างเป็นต้นว่าไปปนกัน
เข้ากับที่ขึ้นมาราวเดียวกันกับเรือที่เกาะสีชัง ที่มีเครื่องจีนมากปนเข้ามา ดิฉันก็
ยังไม่ได้แยก ถือเอาการลงทะเบียนของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเป็นหลัก แล้วก็
ถือเอาการลงทะเบียนที่พวกเราทำกันเอง ในปีที่แล้ว 2520 เป็นหลัก

อันนี้เป็นเครื่องเคลือบดินเผาทั้งหมดของไทย 3119 ชิ้น เป็นของอันนัม
1343 ชิ้น เป็นพวกเครื่องปั้นดินเผาที่ไม่ได้เคลือบ 193 ชิ้น

ดิฉันอยากจะขอเชิญดูสไลด์ที่เกี่ยวกับพวกเครื่องเคลือบทั้งหมดที่ได้ขึ้น

มา

อันนี้เป็นทัศนียภาพใต้น้ำที่เครื่องสังคโลกกองอยู่

คุณนคร อรรถะนาค จะมีสไลด์อย่างละเอียดมาให้ดูที่หลัง

อันนี้ก็ป็นไหดินเผาก่อนที่จะขุดขึ้น

อันนี้ก็เป็นการขุด มันติดกรงอยู่ในบางระวางสินค้า เราไม่สามารถที่จะ
ขุดขึ้นมาได้ที่ตะขัง ๆ ก็เลยต้องทำกันแบบนี้ ขุดกะเทาะเอาทั้งกระบิ แล้วก็ยกกัน
ขึ้นมา

อันนี้เอาขึ้นมาในเรือ จะเห็นว่าอันนี้เป็นพวกกันด้วยขามต่าง ๆ

อันนี้จะเป็นพวกเครื่องเคลือบ พวกเครื่องสังคโลกที่ถือว่ามียานวนมากที่สุด
แล้วดิฉันแยกไว้เป็นประเภทสินค้า ลวดลายกระจัดอันนี้สวยมากแล้วพวก
เครื่องแบบนี้ ขนาดนี้หาในตลาดค้าสังคโลกของไทยไม่ค่อยจะได้แล้ว ไปอยู่ที่
สงคโปรี ขวา กับฟิลิปปินส์เสียหมด

อันนี้ก็ป็นลวดลายของขามสังคโลกอันหนึ่ง

อันนี้ก็ป็นอีกใบหนึ่งที่ได้ขึ้นมาจำนวน 300 กว่าชิ้น

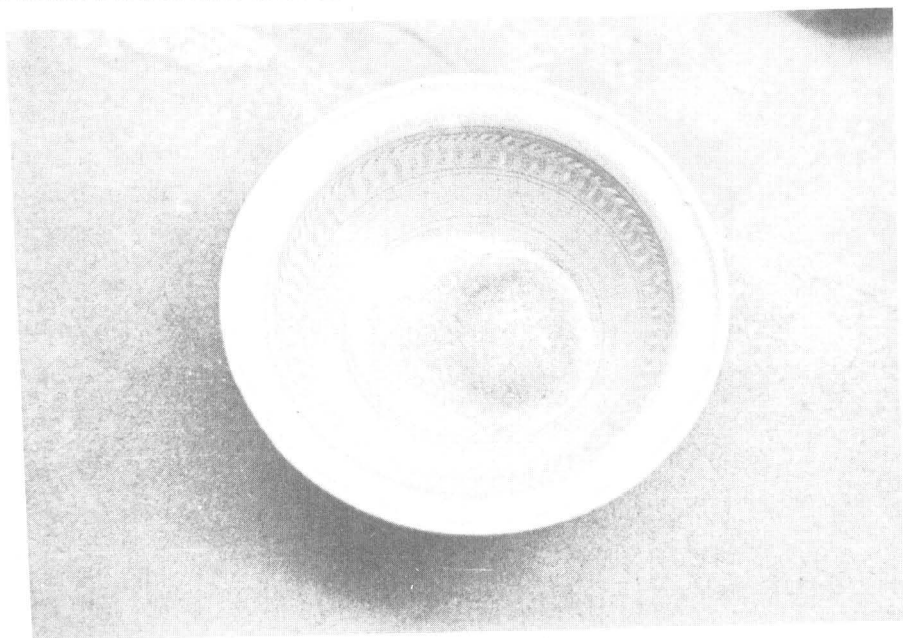
อันนี้ก็ป็นลวดลายต่าง ๆ ลายนี้ถ้าหากว่าได้ศึกษาลายสังคโลกโดยละเอียด
แล้ว จะเห็นว่าน่าสนใจมาก เพราะดูแล้วลายที่ประดับพวกนี้จะมีแม่ลายอยู่ไม่กี่
ลาย แต่พยายามที่จะเอาลายเหล่านั้นนำมาผูกผสมปนเปกันเข้ากลายเป็นลายขึ้นหลาย

ขามสังคโลกพบในเรือโบราณสตั๊ปป

ก่อนการสงวนรักษา

ชามและถ้วยสังคโลกจากเรือโบราณสตั๊มป์

ลาย รู้สึกว่าถ้าเราสังเกตจริงๆ ถึงฝีมือการปั้น จะเห็นว่าลายไม่เต็มใบเป็นลายแบบเดียว ทำอย่างหยาบ ๆ ครั้นถึงขั้นเจริญสูงสุด ทำลายเต็มใบฝีมือละเอียดกว่าลายที่มีไม่เต็มใบ ซึ่งอันนี้ถ้าหากเราศึกษากันอย่างแท้จริงถึงวิวัฒนาการ หรือเทคนิคของการทำลายก็จะน่าสนใจมากทีเดียว

อันนี้ก็เป็นอย่างลายหนึ่ง

ดิฉันให้อาจารย์ สันติ เล็กสุขุม พยายามแยกลายออกมาว่าทั้งหมดมันมีกี่ลาย เล่นเอาปวดหัว คือถ้ามองไม่ละเอียดมองไปเหมือนมี 100 ลาย แต่ความจริงมีลายแม่บทประมาณ 30 ลาย ซึ่งอันนี้เราพยายามที่จะพิมพ์ขึ้นที่หลัง

อันนี้จะเห็นว่าลายไม่ซ้ำกันเลย แล้วก็การประดับลายอันนี้ ก็จะประดับไม่เหมือนกันอีกด้วย ที่มีรอยจับเป็นปากกระจับถี่บ้างห่างบ้าง อะไรอย่างนี้ จะประดับด้วยลายที่ไม่เหมือนกับใบอื่น ๆ

อันนี้ก็เช่นกันของขามพวกนี้ จะมีรอยที่อยู่ในนี้ทุกใบ และก็มีบางใบที่มีลายจับเป็นลูกฟูก บางใบก็ไม่มี

นอกจากพวกขามแล้วก็มีพวกถั่ว พวกถั่วก็คล้ายคลึงกันกับพวกขาม แต่มีขนาดเล็กกว่าแล้วลายที่ใช้ก็เป็นลายที่น้อยกว่า ไม่ได้ใช้ลายมากถึงขนาดที่ผสมกันเข้าแล้วมากกว่า 30-40 ลาย

อันนี้เป็นข้างในของขามใบหนึ่ง เป็นลายรูปกลีบบัว นอกจากนั้นก็มียาลายจำนวนเท่าไรจะอยู่ในหนังสือ

อันนี้ก็จะเป็นลายปลา ลายปลาส่วนใหญ่ที่พบที่สะดุดตา จะเป็นแบบนี้ แต่ว่าตัวปลาแต่ละตัวจะไม่เหมือนกัน

ดิฉันลองให้เด็กนั่งนับจุดปลา ดู ปลาทุกตัวมีจุดไม่เท่ากัน และถ้านับนับจุดลายตรงนี้ก็ไม่ได้เท่ากันอีกเหมือนกัน เพราะเป็นการทำด้วยมือ

อันนี้เขียนด้วยสีน้ำตาลเข้ม แล้วก็เคลือบด้วยเคลือบสีอีกทีหนึ่ง มีอยู่เหมือนกันที่มีลายเต็มใบ แต่ส่วนใหญ่เศษ 3 ส่วน 4 ของขามลายปลาทั้งหมดจะเป็นรูปแบบนี้ มีปลาอยู่ตรงกลางและก็มีลายปรกอยู่ตรงนี้และตรงนี้จะว่าง

อันนี้ก็จะมีแต่จำนวนน้อยมีไม่ถึง 10 ใบ

อันนี้ก็เป็นอย่างลายหนึ่งคล้ายคลึงกันกับแบบแรก

อันนี้ก็เช่นกันของขามลายปลา

อันนี้เป็นพาน พานนี้เราพบเพียง 3 อัน เพราะดิฉันไม่แน่ใจว่าพวกพาน

พวกนี้จะเป็นพวกสินค้า เนื่องจากว่ามีจำนวนน้อย แต่จัดเข้าไว้ในพวกนี้ เนื่องจากว่าเป็นพวกเครื่องเคลือบ

อันนี้ก็เช่นกันพาน จะเห็นลักษณะของฝีมือช่างสมัยสุโขทัย กับพวกรอยที่ข้างล่างมีอยู่ใบเดียวที่สมบูรณ์

นอกจากนั้น ก็เป็นพวกกระปุก ๆ ก็มีขนาดต่าง ๆ มีกระปุกขนาดใหญ่เป็นรูปน้ำเต้า และกระปุก 2 หูขนาดกลางแบบนี้ และก็มีกระปุก 2 หูขนาดเล็กนะกะ เคลือบสีเขียวไข่กาเหมือนกัน

อันนี้เป็นการขยายให้เห็นลวดลายที่ประดับบนกระปุกใบเมื่อกี่นี้เอง

อันนี้ก็เป็นที่โล เป็นกระปุกที่มีฝาปิด

อันนี้มีใบเดียวทั้งดำ

อันนี้คือกระปุก 2 หูขนาดเล็ก กระปุกอันนี้สำคัญมากเพราะพบมากเหลือเกินในหลุมฝังศพของชาวฟิลิปปินส์ ตามรายงานการขุดค้นของ ศาสตราจารย์ ฟ็อกส์ กับสองผู้ร่วม มีสเตอร์ และ มีสซิส ลีแอนโคร กระปุกอันนี้ที่เขาพบมากที่สุด ในหลุมฝังศพ ซึ่งเราจะพูดกันต่อไปในภาคบ่าย ก็มีอยู่ 2 ประเภท ประเภทหนึ่งจะไม่มีลวดลายประดับเลย คือ กลิ้ง ๆ อีกประเภทก็เป็นกระปุกที่มีรูปจับเป็นลายลูกฟูก เป็นพวกจับอย่างนี้ อันนี้เป็นพวกสีสนิมเหล็ก

เขาบรรจุเอาไปเมืองฟิลิปปินส์ได้อย่างไร อันนี้ ก็เห็นกับตาเพราะว่าเมื่อปี 2520 นี้เองเราก็พบไหประเภทนี้เป็นไหขนาดกลาง ซึ่งเราก็กังไม่ยืนยันว่าเป็นไหของไทยหรือไม่ เป็นไหขนาดที่บรรจุด้วยกระปุกเล็ก ๆ อย่างนี้ อย่างน้อยที่สุดจะมี 16 กระปุก 24-28 กระปุกซ้อนกันอยู่ในไห แล้วก็ถูกรักษาไว้อย่างดี พอสิ่งแวดล้อมไปกันไหใบนี้ แล้วก็หวังว่าลี้ดลงไปจะเจอทองหรือไม่ จะเจอของมีค่าหรือไม่

อันนี้เมื่อคราวที่แล้วเราพบไหขนาดนี้ 11 ใบด้วยกัน

อันนี้ก็กระปุกอีกแบบหนึ่งที่พบที่เรื้อสัดหีบ แต่มีเป็นจำนวนน้อยที่เป็นลูกฟูกโตกว่ากระปุก 2 หู เมื่อกี่นี้ไม่มีลวดลาย

อันนี้ก็เช่นขวดหรือแจกัน ดิฉันรวมเข้าไปในพวกกระปุกที่เป็นรูปแบบน้ำเต้า

พวกนี้เคลือบเขียวไข่กาทั้งนั้น และเคลือบสีนวล

ที่นี้ก็เหมือนประหลาด เป็นของสุโขทัยนี่แหละ เราพบมีอยู่ 3 ใบด้วยกัน เมื่อปี 2520 ลายเขียนด้วยสีน้ำตาลไหม้เป็นรูปดอกไม้ แต่ว่าจางไปหมดแล้ว แล้ว

พานเคลือบสีเขียวไข่กาสังคโลก พบในเรือโบราณสตั๊มป์

กระปุกเคลือบ 2 หู จากเรือโบราณสตั๊มป์

งานเคลือบสีน้ำตาลดำ จากเรือโบราณสตั๊มป์

ก็เคลือบสีเขียววณวลเนื้อดินค่อนข้างจะขาว

อันนี้เป็นพวกไห ไหเคลือบของสุโขทัยมีอยู่ 3 ขนาด คือ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ในไหขนาดกลางใบหนึ่งพบทองชั้นหนึ่ง ไหอันนี้มีลักษณะต่างจากไหอีกแบบหนึ่ง ซึ่งจะให้ดู ขนาดใหญ่ คือการเคลือบของไห เคลือบลงไปถึงปากไห แล้วก็หยุด ทุกที่เป็นหูที่ขึ้นมาแบบนี้ เป็นหูเหมือนหูใหญ่ยาน เปะติดอย่างนี้ น้ำยาเคลือบก็มาหยุดระดับเดียวกันโดยที่ไม่ได้ย้อยลงมาอีกเลย

อันนี้ดิฉันไม่ได้บอกว่าเป็นของใครหรือที่ไหน เพราะเราจะตกกันอีกทีหลัง อีกประเภทหนึ่งก็คือไหที่เป็นรูปคล้าย ๆ แบบเดียวกัน แต่ว่าน้ำยามาย้อยอยู่อย่างนี้ จะเรียกได้ว่ามันจงใจเป็นไปแบบนี้ ก็ทำไมบางกลุ่มมันก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง บางกลุ่มมันก็เป็นอย่างนี้ ย้อยเป็นกลีบ ๆ อย่างนี้หมด อันนี้น้ำสีครามาก

ในคอไหมักจะมียางกลมประดับส่วนคอไหหรือระดับปากไหหรือตัวไห อันนี้ก็จะคล้ายคลึงกันกับอันแรก เพียงแต่ว่าน้ำยาเท่านั้นเองที่ผิดกัน ก็เป็นการปั้นแบบวิธีขัด คือมองข้างในจะเห็นการขัดของดินอย่างชัดเจน

อันนี้เป็นขนาดใหญ่ ซึ่งสวยงาม กว่าที่จะเอาขึ้นมาได้ แต่ละใบ ๆ เรียกได้ว่าต้องเสี่ยงชีวิตกันเป็นอันมาก เพราะว่ามันดำแต่ละคน ๆ ในระดับน้ำลึก 42-44 เมตร อยู่ใต้น้ำได้เพียง 10-15 นาทีเท่านั้นเอง เพราะฉะนั้นกว่าจะเอาขึ้นมาได้แต่ละอัน ๆ นี่แทบแย่ แต่เราได้ไหขนาดนี้ขึ้นมาหลายใบเหมือนกัน ทั้งหมดมีจำนวนอยู่ในทะเบียน

นี่ก็เป็นพวกของเคลือบของไทย ซึ่งดิฉันคิดว่าส่วนใหญ่จะเป็นสินค้า

ที่นี้ก็จะถึงพวกของเครื่องต่างชาติ อันนี้ก็ป็นขามสี Dark Brown Monochrome หรือสีน้ำตาลเข้มเกือบจะเป็นสีดำ แล้วก็มียอยปาดน้ำยา ดิฉันไม่ค่อยแน่ใจว่ามันเป็นรอยปาดหรือเป็นการบังเอิญ บางทีเขาอาจเคลือบเพียงครึ่งขามก็ได้ อันนี้ผู้เชี่ยวชาญหลายคนเกี่ยวกับเครื่องเคลือบก็บอกว่าเป็นของญวน

อันนี้เห็นอีกใบหนึ่งชัดขึ้น ก็มีรอยเหมือนกับรอยปาดน้ำยาเหมือนกัน แต่อันนี้ก็มียานวนไม่มากนัก

อันนี้เป็นก้นของขามที่เป็นน้ำยาเคลือบสีน้ำตาลที่เข้าใจว่าเป็นของญวน จะเห็นว่าอันนี้ลักษณะไม่เหมือนกับของเราแล้วก็ทางจีนเขาก็บอกว่าไม่ใช่ของจีน มีอยู่เป็นตั้งผิวหนามากแล้วก็มียอยที่เด็ดดินออกจากการปั้น

อันนี้มีเป็นจำนวนมาก มีพนักกว่าใบ เป็นพวกเคลือบสีเขียวอ่อน แล้วก็

รอยปาดน้ำยากลมมากจนเข้าใจว่าถ้าใช้มือปาดน้ำยาเคลือบออก มันจะไม่กลม
อย่างนี้ ที่แรกเป็นปัญหา แต่ดิฉันไปขวา ไปบาทลี แล้วไปเห็นของพวกนี้ ทาง
แถบโน้นเขาบอกว่าเป็นของญวนทั้งนั้น รวมทั้งจากวิทยานิพนธ์ของ โรซันนา
บราวน์ (Roxanna Brown) ก็จัดอันนี้เข้าไปอยู่ในกลุ่มของเครื่องเคลือบญวนด้วย

อันนี้ก็เป็นอย่างอื่นหนึ่งสี่เซ็ม แต่เรื่องที่แปลก ดินที่ใช้อันนี้เป็นดินที่มี
ลักษณะแตกต่างกับอีกพวกแรก มี 4-5 ชนิดด้วยกัน และที่ดินอันนั้น ทางฝ่ายเรา
ยังสงสัยว่าบางทีอาจจะมียางขึ้นที่ทำอยู่ในปัจจุบันก็ได้ แต่ไม่ยืนยัน เพราะว่า
ลักษณะดิน ดินนั้นแยกออกไปแล้วมีมากกว่า 7 ลักษณะ สีต่างกันและเนื้อดินก็ผิด
กันด้วย

อันนี้ก็เช่นกัน ลักษณะของกันของขามอันนี้ก็คล้ายคลึงกับลักษณะ
ของกันขามที่เคลือบด้วยน้ำตาลดำ

อันนี้หลังจากซ่อมรักษาแล้ว จะเห็นสี่ซัด ไหอันนี้มีจำนวนไม่มาก มีไม่
กี่ใบ เป็นไหญวน ลวดลายจะดูได้ว่าเป็นไหญวนลวดลายที่ประดับมานี้เคลือบสี
น้ำตาลไหม้และลวดลายที่ประดับนี้เป็นของญวน เป็นใบไม้หรือเป็นลายก้านขด
หรือว่าเป็นพวกลายเครือเถาอย่างหยาบ ๆ

อันนี้ก็เป็นอย่างอื่นหนึ่ง เป็นคนละใบกันกับใบเมื่อกี้ วิธีแปะหู จะเห็นว่า
ไม่เหมือนกัน ถึงแม้จะเป็นการแปะวางแบบแนวนอน แต่ก็จะไม่เหมือนกับวิธี
แปะของไหที่ใส่พวกกระปุก 2 หู

อันนี้ก็เป็นอย่างอื่นหนึ่งดูลักษณะของหูแล้วก็จะอยู่ในกลุ่มเดียวกันกับกลุ่มนี้

อันนี้ก็เคลือบด้วยสีน้ำตาล แล้วก็มีลายเส้น วงกลมประดับที่ตัว

อันนี้เป็นโอ่ง เป็นโอ่งน้ำขนาดกลาง เคลือบทำด้วยดินปนทราย

อันนี้ก็เช่นไห ไหน้ำขนาดกลาง มีหู 4 หูด้วยกัน บางอันก็มีหู 5 หู

อันนี้ก็เป็นอย่างอื่นหนึ่งเหมือนกัน ลักษณะของการแต่งหูเหมือนกันกับไห
ขนาดใหญ่

อันนี้เป็นกา เป็นกาน้ำมีหู 4 หู กลายมาเป็นหูจับ แต่มีบางอันที่มีหูเป็น
5 หู

ที่นี้มาถึงพวกเครื่องปั้นดินเผา เนื่องจากจำนวนมีน้อย มี 93 ชิ้น เข้าใจว่า
จะเป็นพวกเครื่องใช้ของพวกลูกเรือ

อันนี้ก็เป็นอย่างอื่นหนึ่ง จะมีร่องสำหรับไว้รองรับฝาปิด ลวดลายอันนี้ของ

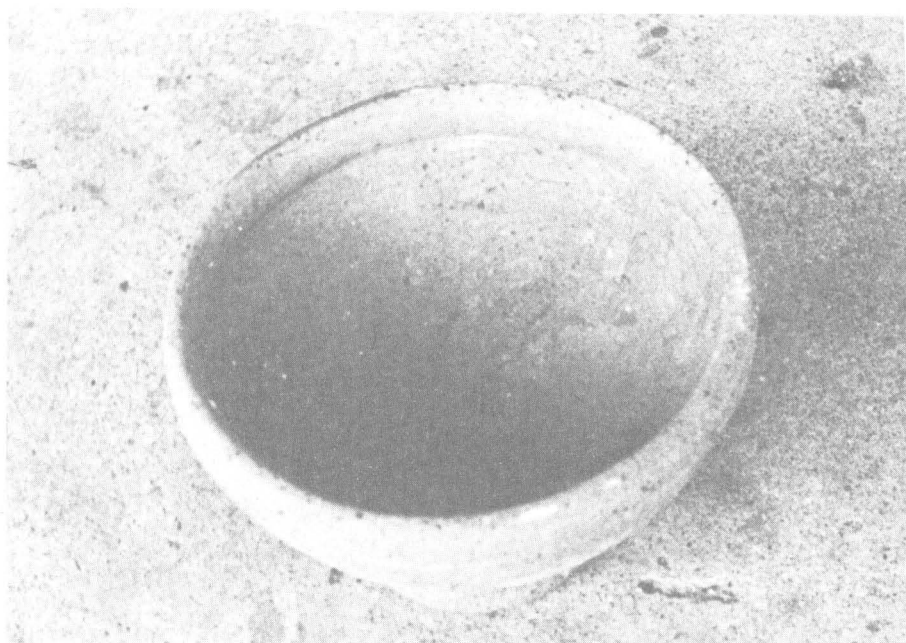
หม้อทนของเรือสัตหีบ

กาฉินเผา เรือโบราณสตั๊ปป

กรกดินเผา เรือโบราณสตั๊มป์

หม้อเหมือนกับลวดลายที่พบที่เรือพัทยา แต่ไม่เหมือนกับลวดลายของหม้อถนนของหม้อข้าวที่พบที่เรือนครฯ อันนี้แปลกมากและก็ไม่เหมือนกับลวดลายของหม้อข้าวที่พบที่เรือเกาะกระดาดและเรือประแส อันนี้ถ้ามองเทียบกันจริง ๆ ใช้เวลา 3-4 วัน ในห้องทดลอง โดยแยกอันนี้ออกไปแล้วจะเห็นความแตกต่างอย่างชัดเจน

อันนี้ก็เช่นกันหม้อที่เป็นลายชุด เป็นหม้อถนนที่เป็นลายชุด มีอยู่ 2 แบบด้วยกัน นี่ใช้ลายชุดลายหนึ่งกับนี้เป็นลายชุดอีกลายหนึ่ง ฝีมือทำสวยงาม

อันนี้ครก ครกที่ปั้นแล้วก็เผาด้วยไฟแรงสูงไม่แตก เท่ากับครกที่ตำน้ำพริกบ้านเรา ขนาดครอบครกตัวที่มีคนอยู่ 4-5 คน ดินมันไม่ย่นย่นจำนวนเพราะดินมันจำไม่ได้มันอยู่ในทะเล

ต่อไป อันนี้เป็นคนโทน้ำ เป็นคนโทน้ำที่ไม่ได้เคลือบเผาด้วยไฟแรงสูง ซึ่งถ้าเราไปเปิดดูหนังสือของสปิงค์กับของวิลเลียม วิลเล็ท ก็จะเห็นคนโทที่อยู่ในกลุ่มของเครื่องเคลือบสมัยสุโขทัยเหมือนกัน

อันนี้ก็เป็นอย่างนี้ เป็นโอ่งดิน อาจจะเห็นได้ถ้าเมื่อกี้ก็ได้ โอ่งดินที่เผาด้วยไฟแรงสูงและปั้นด้วยวิธีขี้จะเห็นได้ว่าการเผานั้นแรงไฟไม่เท่ากัน เป็นการเผาที่ไม่ค่อยจะดี คงใช้สำหรับเก็บน้ำในเรือ

อันนี้ก็เป็นอย่างนี้ เป็นอย่างสำหรับล้างชามก็ได้

อย่างพวกนี้มีหลายใบ ขนาดเล็กก็มี อันนี้ขนาดสูง เหมือนกับอ่างกวานห่อหมก มีอ่างที่มีความสูงเพียงครึ่งของใบก่อน เหมือนกับชามอ่างที่เราใช้ล้างชามเป็นอ่างดินเหมือนกัน มีเยอะ

ต่อไป พวกกาที่เป็นลูกฟูกแบบนี้มีผสมอยู่บ้างแต่ก็มีจำนวนไม่มากนัก แต่พวกนี้มีอยู่มาก

อันนี้ก็เป็นอย่างนี้ชามเคลือบสีนวลซึ่งมีจำนวนน้อยมากจนเข้าใจว่า ไม่ว่าจะเป็นการขุดพบครั้งไหน ดินมันพยายามดูว่าชาวเรือใช้จานอันไหนกินข้าว เพราะเห็นว่าจะมีโอกาสพบว่า ถ้าหากเป็นได้กึ่งหรือเป็นพ่อค้า ก็อาจใช้ชามประเภทนี้ ซึ่งเป็นชามที่เขียนกันด้วยลายสีน้ำตาลเข้ม แต่มันมีงานดินหยาบมาก และก็ไม่ได้เคลือบเป็นจำนวนมากกว่า 100 ใบ ซึ่งเข้าใจว่าเป็นจานข้าวของพวกชาวเรือ

อันนี้ก็เช่นกันชามของมอญ

อันนี้เป็นทอง คือ ในปี 2517 ขณะที่ล้างไหกันอยู่ ก็ไปเจอทองอันนี้เข้า

ลักษณะการฝังทองคำคล้ายคลึงกันกับทองที่วัดราชบูรณะ ซึ่งอยู่ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ คล้ายคลึงกันมาก แล้วก็ฝังทับทิมก็เหมือนกันคล้ายคลึงกัน ทับทิมที่ฝังอยู่ในนั้นมันเหมือนกับทับทิมเบ็ยหลังเต้าของพม่า และเนื้อทองคำก็เป็นเนื้อทอง 90%

อันนี้ให้ดูเล่นเพลิน ๆ เป็นเรือสำเภาของพระยาจีนจันตุ พระนเรศวร ไล่พระยาจีนจันตุ ให้เห็นรูปร่างลักษณะของเรือสำเภา

เรื่องเกี่ยวกับการกำหนดอายุของเรือสัดหีบนี้ ดิฉันอยากจะเรียนว่าการวิเคราะห์อายุและสัญชาติได้ใช้พื้นฐานส่วนใหญ่จากการศึกษาโบราณวัตถุ ประเภทเครื่องเคลือบเปรียบเทียบกับผลของการหาค่ากำหนดอายุของเรือและก๊องงาช้างเป็นส่วนใหญ่

แต่ก็เป็นการนำเสนอเสียดยที่ว่าไม่สามารถที่จะเอาโบราณวัตถุทั้งหมดมาให้ดูได้ ถ้าสมมุติไปเห็นของเข้าจริง ๆ จึงอาจจะเกิดความเห็นคล้อยตามที่ดิฉันเล่าให้ฟังนี้ก็ได้

ตามความเห็นของดิฉัน เรือสัดหีบนี้เป็นเรือสำเภาท้องสมุทรขนาดใหญ่ เล่นขนส่งสินค้าระหว่างเมืองท่าต่าง ๆ มาเป็นเวลานานนับ 10 ปี ก็เป็นเรือที่มีโครงสร้างทำด้วยไม้สัก อันนี้ก็ดูจากรายงานการวิเคราะห์ไม้ของอาจารย์ พงศ์ โสโน ไม่นั้นใช้ตรึงติดไม้เรือด้วยสลักไม้ ซึ่งไม้สักนี้มีขึ้นอยู่เฉพาะภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และทางตอนใต้ของจีนเท่านั้น

ยิ่งเมื่อพิจารณาดูพวกโบราณวัตถุทั้งมชิ้นมาแต่ละครั้ง ก็ยังทำให้เกิดความสนใจและทำให้เกิดความฉงนมากขึ้น เพราะว่าเมื่อตรวจสอบทะเบียนต่าง ๆ โดยดิฉันได้ไปหาอาจารย์ จิรา จงกล และขอให้ท่านตรวจสอบทะเบียนต่าง ๆ ทั้งหมด และรวมการชุดค้นที่เราทำกันอย่างไม่ให้ลับหลับตาเลย เมื่อปี 2520 ก็ปรากฏว่าไม่มีเครื่องจีนอยู่เลย

รายงานของ Roxanna Brown กับ Lucky Weiero ไปดูเขาคำมาครั้งหนึ่งนั้นบอกว่ามีเครื่องจีนอยู่ อันนี้ดิฉันเข้าใจว่าจะเป็นการเข้าใจผิด ไปเอาของเกาสีซังมาปนด้วย เพราะเรือ 2 ลำที่เกาสีซังนั้นเป็นเรือที่มีเครื่องสังคโลกและมีพวกเครื่องลายครามจีนปะปนอยู่มาก

เรือโบราณส่วนใหญ่อับปางอยู่ในอ่าวไทย ส่วนใหญ่แล้วถ้ามีเครื่องของจีนราชวงศ์หมิงปะปนอยู่ ก็จะมีพวกเครื่องสังคโลกของไทยปนอยู่น้อยมาก แต่

ลำโพงที่ไม่มีร่องรอยของพวกเครื่องหมิงก็จะมีพวกเครื่องสังคโลกของสุโขทัย เป็นจำนวนมากนับเป็นจำนวน 100 หรือ 1,000 ใบ แต่เป็นที่น่าสงสัยอยู่อย่างหนึ่งว่า ในจำนวนเรือทั้งหมด 18 ลำที่เราไปพบมา ไม่มีเครื่องของสมัยสุโขทัยเลย

หากแยกประเภทของที่ได้มาจากเรือก็จะแยกได้อย่างที่ดิฉันเล่าให้ฟัง

จากผลการสำรวจตามสายการค้า ก็ให้ความกระจ่างขึ้นอีกว่า เมื่อพ้นปากน้ำออกมาแล้ว ดิฉันตั้งสมมติฐานการค้าขึ้น 3 สายด้วยกัน อันนี้ดิฉันไม่ได้บอกว่าจะของดิฉันถูก

ดิฉันตั้งขึ้นระหว่างการขุดค้นปี 2520 ว่ามีอยู่ 3 สายด้วยกัน

สายหนึ่งคือว่าพอออกจากสันดอนปากน้ำก็ลงทะเลลงไปทางเพชรบุรี ทะเลลงไปตามชายฝั่งเรื่อยไปทางประจวบคีรีขันธ์ จนกระทั่งไปถึงนครศรีธรรมราช

อีกสายหนึ่งก็ออกมาจากสันดอนปากน้ำผ่านสัตหีบ ผ่านพัทลุง เกาะสีช้าง และระยอง ตรงลงไปที่นครศรีธรรมราช หรือปัตตานี หรือสายบุรีลงไปถึงมะละกา ซึ่งตามหนังสือที่กล่าวถึงการเดินทางของ อัล ฟองโซ ก็ยืนยันไว้ว่าเมืองมะละกา ขณะนั้นเรือไทยของเราได้ทำสัญญาการค้าขายกับโปรตุเกสแล้วตั้งแต่ก่อนโปรตุเกสจะเข้ามาเมืองไทย ตอนที่โปรตุเกสเริ่มเข้ามาได้เมืองมะละกาแล้วเอาเมืองมะละกา ยึดเป็นเมืองท่าสำหรับการส่งสินค้า ซึ่งอันนี้ อาจารย์ สืบแสง พรหมบุญ กับ อาจารย์ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ จะเล่าให้ฟังเองทีหลัง

อีกสายหนึ่งก็คือ สายที่ผ่านสัตหีบ ระยอง มาถึงเมืองระยองก็จะตรงขึ้นไปทางเมืองจีน ไปเขมร จัมปา ขึ้นไปถึง ส่องกง จะไปไกลถึงไหนดิฉันไม่ทราบ แต่ตามรายงานของ ฟ็อกซ์ ก็รู้สึกว่าเรือพวกนี้อย่างน้อยที่สุดก็ขึ้นไปถึงฮ่องกง

แต่เรือทั้งหมดส่วนใหญ่ก็คงจะเป็นเรือัดและชายฝั่ง คงจะเป็นเรือขนาดกลาง แต่มีบางลำที่เป็นเรือขนาดใหญ่ เช่น เรือสัตหีบ ซึ่งอาจจะไปได้ไกล เพราะตามขนาดของเรือสัตหีบแจ้งว่าเป็นเรือขนาดใหญ่

ถ้าหากข้อมูลที่ดิฉันรายงานมานี้เป็นข้อมูลที่มีน้ำหนักพอที่จะเชื่อถือได้ เรือสัตหีบก็คงจะมุ่งหน้าแล่นฝ่าคลื่นลงไปทางใต้ ดิฉันไม่เชื่อว่าเรือสัตหีบจะไปทางฮ่องกง เพราะว่าเรือ 3 ลำที่เราไปพบมาทางฝั่งทางจังหวัดตราด จังหวัดจันทบุรี เรือบางกระไซ เรือเกาะกระดาด เรือเกาะช้างอะไรพวกนี้จะไม่พวกเครื่องสังคโลก ประเภทพวกขามและกระปุก 2 หูแบบที่พบในหลุมฝังศพของฟิลิปปินส์เลย อันนี้

ดิฉันยืนยันได้ แต่ในเรือสำช่วย (Sha Tsui) ของอาจารย์ ฟี้ค็อก จะมีหรือเปล่า อันนี้พวกเราจะต้องไปดูที่นั่น

แต่ดูเหมือนว่าในบันทึกเบื้องต้นของเรือสำช่วย มีพวกเครื่องเคลือบของหมิงเป็นส่วนใหญ่ มีชิ้นส่วนของพวกเครื่องสังคโลกอยู่ 3-4 ชิ้น ซึ่งเมื่อดิฉันเรียนถามอาจารย์ ฟี้ค็อก เธอก็บอกว่า ไม่แน่ใจว่ามันจะมีเรือเพียงลำเดียวจมอยู่ในบริเวณนั้น อาจจะเป็นเรือหลายลำ ซึ่งเราจะต้องสืบไปอีก

แต่ว่าหลักฐานที่ได้มาจากเรือสัดหีบมันพุ่งไปที่ว่าเรือลำนี้กำลังจะขนสินค้าประเภทเครื่องสังคโลกกับพวกกระปุก 2 หูนี้ ไปขายให้แก่ชาวฟิลิปปินส์หรือชาวชวา แต่ที่จะไปไกลขนาดไหนนั้นดิฉันไม่ทราบ อาจจะลงไปถึงแค่มะละกา หรืออาจจะไปถึงนครศรีธรรมราช หรือปัตตานี หรือว่าไปเปลี่ยนสินค้า ไปถ่ายขนสินค้ากับพ่อค้าชาวมะละกา ให้คนอื่นเอาไปหรือจะเดินทางไปถึงชวาเอง หรือถึงฟิลิปปินส์เองก็ได้

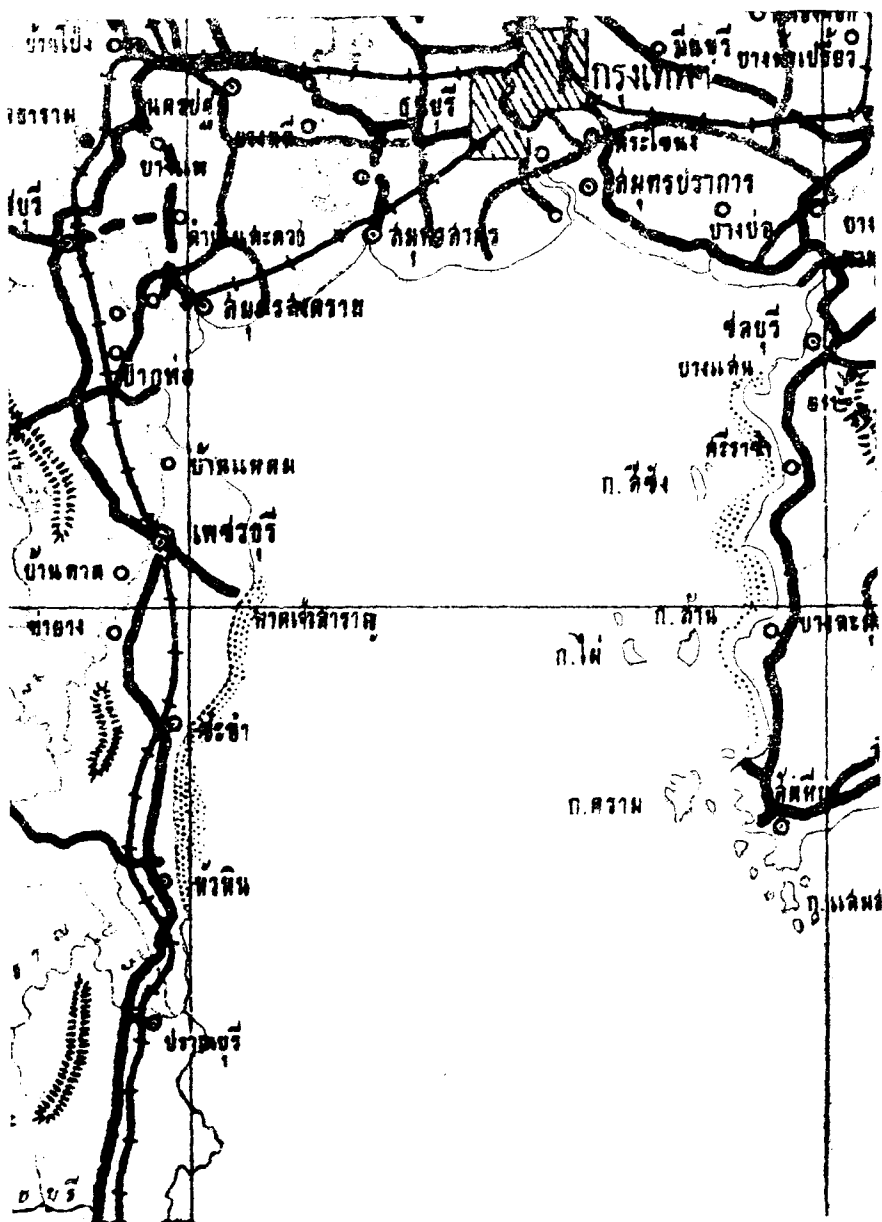
การขุดสำรวจเรือสำเภาสัตหีบ พ.ศ. 2520

นคร อรัญยะนาถ

1. **ลักษณะโดยทั่วไป** การสำรวจซากเรือโบราณที่เกาะคราม ได้กระทำต่อจากปี 2518-19 โดยมีความมุ่งหมายอย่างเดียวกันคือ เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างของเรือโบราณ การบรรจุสินค้าในระวาง ตลอดจนการนำสินค้าหรือชิ้นส่วนของเรือขึ้นมาเพื่อศึกษาหรือเก็บไว้เป็นหลักฐาน ตำแหน่งของซากเรือนี้อยู่บริเวณ แลต $12^{\circ} 37.5'$ น. ลอง $100^{\circ} 24.5'$ อ. ในน้ำลึกประมาณ 38 เมตรโดยเฉลี่ย มีกระแสน้ำไหลตามเวลาน้ำขึ้น-ลง เวล่าน้ำขึ้นกระแสน้ำไหลในทิศทาง NE ความเร็วสูงสุด $2\frac{1}{2}$ นอต น้ำลงกระแสน้ำไหลในทิศทาง SW ความเร็วสูงสุด $2\frac{1}{2}$ นอต ทิศน้ำขึ้น-น้ำลงได้ประมาณ 3-5 เมตร

ลักษณะของผิวพื้นบริเวณซากเรือจมจะเป็นเนินทรายกว้างประมาณ 12 เมตร ยาว 38 เมตร ลาดลงทางทิศตะวันออก มีความลาดชันประมาณ 10° ผิวพื้นทั่วไปเป็นทรายปนกับเศษสินค้า ซึ่งแตกละเอียดเป็นส่วนมากอันเนื่องจากผู้ลักลอบได้ขุดค้นอย่างผิดวิธีคือใช้น้ำฉีด ทำให้การใช้เครื่องมือขุดทรายทำงานได้ผลไม่เต็มที่ นอกจากนี้ยังมีเศษอวน สายเบ็ด และเครื่องมือประมง ซึ่งอาจจะเป็นอันตรายแก่นักดำเป็นอย่างยิ่ง

สภาพเรือก่อนการขุดค้นโดยทั่วไปมีลักษณะเกือบเหมือนเดิม คือทางกราบเรือฝั่งตะวันตกยังคงโผล่พ้นเหนือเนินทราย ส่วนประกอบของเรือบางส่วน

บริเวณที่พบสมบัติใต้ทะเลอ่าวไทย

เช่น ฝักันระวางเรือบางแห่งหรือกองตั้งบางอันหลุดหายไปจากลักษณะที่ได้ขุดสำรวจพบในปี 19 โดยเฉพาะบริเวณชุดช่องระวางที่ C 11 ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าได้มีผู้ลักลอบมาทำการขุดค้นสินค้าหลังจากเลิกสำรวจไปแล้ว ทำให้ลักษณะการวางสินค้าในช่องระวางที่ C 11 ผิดไปจากลักษณะเดิม และส่วนประกอบของเรือบางส่วนได้หลุดหายไป เช่น ไม้ประกบฝักันระวางเรือ จากสภาพที่เห็นโครงสร้างของเรือที่อยู่เหนือเนินทราย มีผนังระวางเรือกันเป็นช่องระวางเพื่อบรรจุสินค้าทั้งหมด 3 ช่องระวาง เพราะฉะนั้นจึงมีการกำหนดหมายเลขช่องระวางขึ้นเพื่อสะดวกในการสำรวจดังนี้

กำหนดหมายเลขน้อยมากจากช่องระวางทางด้านทิศใต้ นำหมายเลขด้วยอักษร “C” และต่อขึ้นไป ช่องระวางทางทิศเหนือของโครงสร้างเรือตามลำดับ เช่น ช่องระวางด้านใต้สุดเป็นช่องระวางที่ C 7 ขึ้นไปทางทิศเหนือสุดเป็น C 20

การวางผัง ก่อนการสำรวจได้ทำการวางผัง เป็นโครงสี่เหลี่ยมผืนผ้า กรอบคลุมซากเรือกว้าง 25 เมตร ยาว 33 เมตร มีหมุดทำด้วยคอนกรีตอยู่ที่มุมได้สร้างแกนสมมุติวางกึ่งกลางซากเรือจากด้านเหนือไปด้านใต้ โดยมีเสาคอนกรีตเป็นตัวยึด ขุดสำรวจได้ใช้เส้นแกนสมมุติเป็นหลักในการสำรวจและแบ่งซากเรือออกเป็นสี่ทิศวันออกและสี่ทิศวันตก

2. อุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจ

2.1 ถังลอยน้ำหนักนำหนัก ใช้ 3 ขนาดเพื่อให้เหมาะสมกับงานคือ ขนาดใหญ่ใช้ถังน้ำมันขนาดความจุ 200 ลิตร เพื่อยกแท่งคอนกรีต, สินค้าที่บรรจุในตะแกรง ขนาดกลางได้แก่ถัง 200 ฝักิ่ง (100 ลิตร) ทั้งสองแบบนี้ใช้ถัง 200 ลิตรเป็นหลัก โดยทำก๊อกเปิด-ปิดอากาศไว้ด้านบน ด้านล่างจะมีหู 4 อัน และที่ฝาด้านล่างเจาะรูขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 6" เพื่อปล่อยอากาศเข้าขนาดเล็กประมาณ 50 ลิตร เพื่อใช้พุงให้เครื่องดูดทรายลอยในแนวตั้ง

2.2 ตะแกรงยกของ ใช้ตะแกรงลวดต่อประสานบนโครงเหล็กขนาด $1 \times 1 \times 0.3$ เมตร มีห่วงกลมทั้ง 4 มุม สำหรับผูกเชือกโยงต่อกับถังลอย

2.3 เครื่องดูดทราย (AIR LIFT) เครื่องดูดทรายเป็นเครื่องมือที่ใช้ใน

การขุดค้นซากเรือที่จมอยู่ใต้น้ำลึก ๆ ทำงานโดยอาศัยแรงดูดอากาศ ซึ่งเกิดจากการลอยตัวของอากาศขึ้นตามท่อทางอันมีขอบเขตจำกัด จะทำให้ฟองอากาศที่ลอยตัวขึ้นนั้นจะเพิ่มความเร็วและเกิดสูญญากาศขึ้นบริเวณปากท่อดูด ทำให้เกิดแรงตื้อเนื่องจากสูญญากาศนี้สามารถที่จะดูดสิ่งของต่าง ๆ เข้าทางปากท่อทางดูดได้เท่าที่จะสามารถเข้าไปในปากท่อทางดูดได้ และจะทำงานได้ดีกับการดูดทราย โคลน และเศษเครื่องปั้นดินเผาที่แตกละเอียด อากาศที่จะใช้ในการทำงานเพื่อให้ความเร่งลอยขึ้นในท่อทางนั้น ได้จากเครื่องอัดอากาศบนผิวน้ำโดยให้มีปริมาตรและกำลังดันสัมพันธ์กับความลึกของน้ำ โดยให้สามารถที่จะอัดอากาศนั้นผ่านลิ้นเปิดปิดที่ปากท่อทางดูดได้ อากาศที่อัดจากผิวน้ำนั้นจะถูกส่งผ่านสาย HIGH PRESSURE ลงมาโดยตรงยังปากท่อทางดูด โดยมีลิ้นเปิด-ปิดอากาศอยู่ที่ปากท่อด้วย เพื่อให้นักดำที่ทำงานใต้น้ำสามารถควบคุมเครื่องมือดูดทรายอันนี้ใช้ตามความต้องการ

สำหรับการสำรวจปี 2520 ใช้ท่อดูดทรายเป็นท่อแอสรอน ประกอบด้วย 5 ท่อ ๆ ละ 4 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง 4" ความยาวของทั้งหมดของท่อนี้จึงเป็น 20 เมตร และที่ส่วนล่างสุดหรือที่เรียกว่าหัวเครื่องนั้นจะมีลิ้นเพื่อให้อากาศเข้าไปทำงานและใช้ท่ออย่างค่ออ่อนต่อจากหัวเครื่องเพื่อสะดวกในการเคลื่อนย้ายบริเวณใกล้ ๆ เรียกว่าท่อทางดูด ข้อต่อระหว่างท่อแอสรอนใช้ยางแข็งยึดติดด้วยปะกับเพื่อป้องกันการเลื่อนตัวของอกของท่อขณะอากาศทำงาน ตรงปลายท่อจะใช้ถังอากาศขนาด 50 ลิตร พยุงตัวเครื่องดูดทรายให้อยู่ตั้งตรงตลอดเวลา และจากปากท่อทางดูด 15 เมตร มีห่วงเหล็ก 2 ห่วงเพื่อยึดเชือกขึงยึดตัวเครื่องดูดทรายให้อยู่ในตำแหน่งที่ต้องการ เชือกนี้ยาว 10 เมตร ข้อขัดข้องสำหรับการใช้เครื่องดูดทรายคือ การอุดตันซึ่งเกิดจากทรายอุดในลิ้นเปิด-ปิดอากาศ, เศษวัตถุเครื่องปั้นดินเผาเข้าไปอุดตันในท่อทางส่ง ทำให้สูญญากาศลดลงหรือเกือบไม่มีเลย

2.4 กล้องถ่ายรูปใต้น้ำ เป็นกล้องแบบ NIKONOS-MK III ใช้ในการถ่ายภาพการบรรจุสินค้าในระวาง, โครงสร้างของเรือและ PHOTO MOSAIC ในการสำรวจซากเรือ

2.5 ขวดอากาศ ใช้ขวดอากาศคู่ (DOUBLE TANK) จำนวน 18 คู่ ในการทำงานและขวดเดี่ยว (SINGLE TANK) ขนาด 71.2 ลูกบาศก์ฟุต 5 ขวด เพื่อ

เป็นอาหทัยและใช้เป่าอากาศเข้าถังลอย

สำหรับขวดอากาศคู่ที่ให้นักดำทำงานสามารถอยู่ได้น้ำในความลึก 120 ฟุต ประมาณ 20 นาที

2.6 เครื่องอัดอากาศ เป็นแบบ PORTABLE มีทั้งหมด 4 เครื่อง สามารถใช้ขวดอัดอากาศคู่ให้มีกำลังดัน 2,200 ปอนด์ต่อตารางนิ้ว โดยใช้เวลาประมาณ 30 นาที แต่เนื่องจากเครื่องอัดอากาศแบบนี้มีขนาดเล็กและงานที่จะต้องอัดมีมาก จึงทำให้เครื่องชำรุดทรุดโทรมอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในขณะที่ต้องทำงานโดยต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน

3. กำลังพล ตลอดเวลาทำการสำรวจซากเรือเกาะคราม ต้องใช้กำลังพลแบ่งเป็นชุด ๆ ละ 10 นาย สับเปลี่ยนกันดำน้ำสำรวจและมีอาสาสมัคร 5 นาย ร่วมในการสำรวจด้วย

4. การสำรวจ

การสำรวจช่องระวางสินค้า C 18

ลักษณะผิวหน้าดินก่อนการขุดด้วยเครื่องดูดทราย เป็นทรายปะปนกับเศษสินค้าที่แตกกระจายซึ่งเกิดจากการถูกทำลายโดยผู้ลักลอบ ทำให้ยากแก่การใช้เครื่องดูดทรายขุดค้นอย่างง่ายเพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องเก็บเศษสินค้าซึ่งแตกกระจายนั้นขึ้นก่อน แล้วใช้เครื่องดูดทรายขุด บริเวณซีกตะวันตกของช่องระวางได้ลึก 80 ซม. ชั้นของดินจากผิวหน้าดินสู่ท้องเรือทรายและเศษสินค้าทั้งหมดเมื่อขุดผ่านท้องเรือลงไปจะพบว่าชั้นของดินมีเปลือกหอยเกาะอยู่กับไม้ท้องเรือด้านนอกและเศษหอยกระจายอยู่ทั่วไป ชั้นของดินจากไม้ท้องเรือลงไปจะเป็นดินเหนียวปนทราย

ช่องระวางที่ C 18 กว้าง 1.25 เมตร ไม้ท้องเรือลึกจากผิวหน้าดิน 60 ซม. เียงขึ้นทางด้านตะวันออก ภายในระวางจะพบสินค้ากระจายอยู่อย่างไม่เป็นระเบียบทางด้านทิศตะวันออกสินค้าที่พบเป็นไหขนาดใหญ่สูงประมาณ 50-60 ซม. 5 ใบ และพบขามเคลือบเนื้อบางด้านในตรงกลางมีรอยปาดน้ำยาเคลือบออกเป็นวงกลมอยู่ด้วยแต่เล็กน้อยมาก และจะพบสินค้าซึ่งอยู่นอกระวาง C 18 ทางด้านตะวันตก

เป็นจำพวกเครื่องปั้นดินเผาต่าง ๆ กระจายกระจายอยู่ในลักษณะที่ไม่เป็นระเบียบ เช่นเดียวกัน สีนํ้าที่อยู่ในระวางนั้นทั้งหมดจะวางอยู่บนไม้เนื้ออ่อนและไม่ไผ่กลม ซึ่งจะวางอยู่บนไม้ทองเรืออีกครั้งหนึ่ง

จากการสำรวจไม้ทองเรือ เป็นไม้เนื้อแข็ง หนาประมาณ 6 ซม. กว้างมีขนาดต่างกันโดยเฉลี่ยแล้วประมาณ 30 ซม. ต่อกันแบบข้างชนกัน ยึดกันด้วยเชี้ยวไม้เนื้อแข็งระยะห่างประมาณ 13 ซม. มีชั้นอุดช่องว่างกันน้ำเข้าตลอดแนว และจะมีผนังกันวางยึดติดอยู่บนพื้นไม้ทองเรือ ระหว่างผนังกันระวางและไม้ทองเรือยึดติดกันด้วยสลักโลหะจากไม้ทองเรือไปทางทิศตะวันตกมีไม้หนาประมาณ 10 ซม. กว้าง 20 ซม. ต่อกันเป็นรูปตัววี (V) โดยมีไม้ทองเรือวางทับด้านบนติดกันด้วยสลักโลหะและมีชั้นอุดอยู่ในช่องโหว่ ท่อนไม้ที่ประกอบกันแบบรูปตัววีทั้งสองนี้เข้าใจว่าจะทำเป็นครีบก้นโคลงหรือกตามยาวไม้ข้างเรือ ซึ่งมีขนาดเดียวกับไม้ทองเรืออยู่บนครีบก้นโคลงหรือทุกระยะ 13 ซม. และมีชั้นอุดรอยต่อเช่นเดียวกับไม้ทองเรือ

ที่ผนังกันระวางในช่องระวาง C 18 ด้านใต้จะเห็นกงตั้ง ซึ่งยึดติดกับผนังกันระวางและไม้ทองเรือต่อกันแบบบากเกยกัน กงตั้งยึดกับผนังกันระวางด้วยสลักไม้ แต่ยึดกับไม้ทองเรือด้วยสลักโลหะปลายของกงตั้งด้านตะวันตกมีสลักไม้ไผ่ออกมา ซึ่งแสดงว่ายังมีกงตั้งยาวขึ้นไปอีก แต่ยังคงเหลือเพียงเท่านั้น

ผนังกันระวางในช่องระวางที่ C 18 ด้านใต้อยู่บนไม้ทองเรือ ยึดติดกันด้วยสลักโลหะและยึดติดกับกงตั้งด้วยสลักไม้มีไม้ประกบผนังกันระวางหนาผนังกันระวางทั้งสองด้านทุก ๆ ระยะประมาณ 1 เมตร ตัวผนังกันระวางเป็นไม้เนื้อแข็งหนา 9-10 ซม. ต่อกันแบบบากเกยกันยึดกันด้วยสลักไม้เนื้อแข็งทุกระยะ 17 ซม. ไม้มีชั้นอุด วางตัวทำมุมกับไม้ทองเรือประมาณ 30° ฝาผนังกันระวางด้านเหนือมีลักษณะเหมือนด้านใต้

การสำรวจช่องระวางที่ C 17 (ด้านตะวันตก)

หลังจากได้นำไผ่ 5 ใบจาก C 18 ขึ้นแล้ว ได้ขุดค้นด้วยเครื่องดูดทรายลงมาทางด้านช่องระวางที่ C 17 พบว่าลักษณะของช่องระวางที่ C 17 มีลักษณะดังนี้

1. ลักษณะผิวพื้นก่อนการขุด เป็นทรายปนเศษเครื่องปั้นดินเผาที่แตก

เป็นชั้นเล็กชั้นน้อย ซึ่งมีลักษณะเหมือนช่องระหว่างที่ C 18 แต่การขุดค้นในช่องระหว่างที่ C 17 นี้ ทราบและเศษเครื่องปั้นดินเผาไหลหล่นลงมายังหลุมที่ขุดใน C 18 จึงเห็นสิ่งของต่าง ๆ ในช่องระหว่างที่ C 17 นี้ง่ายขึ้น

2. ความลึกที่ขุด ประมาณ 60-70 ซม. จากผิวพื้น โดยขุดลึกเฉพาะทางด้านตะวันตกของช่องระหว่างที่ C 17

3. ขนาดของช่องระหว่าง มีลักษณะใกล้เคียงกับช่องระหว่างที่ C 18

กล่าวคือ กว้าง 1.42 เมตร

พื้นไม้ท้องเรือลึกจากผิวหน้าดิน 50 ซม. โดยเอียงขึ้นทางด้านทิศตะวันออก ลักษณะท้องเรือแบนราบ ไม้ท้องเรือต่อแบบข้างชนกัน มีสลักยึดห่างกันประมาณ 13 ซม. และมีชั้นอุดอยู่ในช่องว่างตรงรอยต่อเพื่อกันน้ำเข้า

ทางด้านข้างทิศตะวันตกของไม้ท้องเรือพบครีบก้น โกลงหรือกงตามยาว ซึ่งมีลักษณะเหมือนช่องระหว่างที่ C 18 เมื่อขุดดูแล้วพบว่าเป็นท่อนไม้อันเดียวกัน และตรงด้านเหนือช่องระหว่างที่ C 17 มีรอยบากสำหรับวางไม้ประกบผนังกันระวางบนครีบก้นโกลง

4. สินค้าที่บรรจุในช่องระหว่าง เถ้าที่ขุดทางช่องระหว่างที่ C 17 ด้านตะวันตก พบสินค้าจำพวกเครื่องปั้นดินเผา ไหและแท่งหินปูน แต่ไม่พบเครื่องสังคโลก สี่เหลี่ยมไขก่า

ก. เครื่องปั้นดินเผา ถึงแม้จะอยู่ในลักษณะไม่เป็นระเบียบแต่การแตกกระจายมีน้อยกว่าช่องระหว่างที่ C 18 แม้จะแตกก็ยังคงรูปร่างเดิมไว้ ทั้งสินค้าที่อยู่ในระวางและที่ออกมาจากระวางทำให้สันนิษฐานได้ว่าในช่องระหว่างนี้ได้ถูกรื้อค้นโดยผู้ลักลอบน้อยกว่าช่องระหว่าง C 18 และในช่องระหว่าง C 17 ไม่พบเครื่องสังคโลกเลย

ข. แท่งหินปูน ทางด้านตะวันตกของช่องระหว่างที่ C 17 มีแท่งหินปูนเกาะกันเป็นแท่งใหญ่ขนาดสูงประมาณ 80 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 80 ซม. เปลือกของแท่งหินปูนไม่เรียบ มีร่องรอยของภาชนะซึ่งบรรจุหินปูนนี้ โดยมีลักษณะเหมือนไม้ไผ่สาน โดยมีชั้นยางผนังก้นน้ำไว้ (ตัวอย่างเก็บเมื่อ 12 เม.ย. 20) เพราะฉะนั้นสินค้าที่อยู่ในแท่งหินปูนจึงคาดว่าจะบรรจุรวมกันอยู่ในกระออม ซึ่งทำ

ด้วยไม้ไผ่สานและวางอยู่บนไม้เนื้ออ่อนบนพื้นท้องเรือของช่องระวางที่ C 17 เช่นเดียวกับสินค้าอื่น ๆ

5. ลักษณะผนังกันระวาง C 17 (ด้านใต้)

เนื่องจากเวลาในการสำรวจช่วงนี้มีจำกัด การสำรวจจึงกระทำโดยคร่าว ๆ แต่พอสรุปได้ดังนี้

1. ลักษณะการประกอบของไม้ผนังกันระวางมีลักษณะเหมือนในช่องระวางที่ C 18
2. ริมของผนังกันระวาง C 17 (ด้านใต้) ขึ้นออกมามากกว่าขอบฝาระวาง C 18 (ด้านใต้)
3. กองตั้งซึ่งติดอยู่กับผนังกันระวางนี้มีลักษณะใหญ่และมั่นคงกว่ากองตั้งของช่องระวางที่ 18 ด้านใต้ตามที่กล่าวแล้วในตอนต้น
4. ครีบก้นโคลงหรือกองตามยาวเป็นท่อนไม้ 2 อัน ยาวต่อเนื่องมาจากช่องระวางที่ 18 และโค้งออกตามลักษณะของเรือ

การสำรวจช่องระวางที่ 19-20

การสำรวจช่องระวาง C 19- C 20 กระทำโดยอาศัยแนวครีบก้นโคลงหรือกองตามยาว ขุดไล่ด้วยเครื่องดูดทราย (AIR LIFT) ขึ้นไปทางเหนือ

สภาพผิวพื้นก่อนการขุดค้นมีลักษณะเป็นทราย เศษเครื่องปั้นดินเผาเกือบไม่มีเลย เพราะฉะนั้นสันนิษฐานว่าช่องระวางนี้ไม่เคยถูกทำลายหรือขุดค้นมาก่อนเลย การใช้เครื่องดูดทราย จึงทำได้รวดเร็ว ชั้นของดินในระวางนี้เหมือนกับช่องระวางอื่น คือเป็นทรายเปลือกหอยปนทรายและปนดินเหนียว ได้ขุดลึกจากชั้นผิวพื้นลงไป 60 ซม.

สินค้าที่พบส่วนมากอยู่ในสภาพเดิมถูกทำลายน้อยกว่าสินค้าในช่องระวางอื่น ๆ สินค้าส่วนมากได้แก่เครื่องปั้นดินเผาประเภทไหและชามสังคโลก อยู่ในสภาพกระจัดกระจาย ทางด้านตะวันตกของช่องระวางที่ C 19 มีแท่งหินปูนรูปทรงกระบอก และจะมีก้อนตะกั่วรูปฝ่าซีฝังอยู่ในแท่งนั้นด้วยจึงสันนิษฐานได้ว่า แท่งหินปูนนี้เดิมเป็นสินค้าชนิดหนึ่ง บรรจุอยู่ในภาชนะ (คล้ายกับแท่งหินปูนในช่องระวางที่ C 17) และยังได้บรรจุก้อนตะกั่วรูปฝ่าซีเป็นสินค้าอีกด้วย

ทางด้านทิศตะวันตกด้านนอกช่องระวางที่ C 20 มีแท่งหินปูนอีกเช่นกัน ปรากฏให้เห็นหลังจากใช้เครื่องดูดทรายชุดเล็ก 30 ซม. ลักษณะของแท่งหินปูนนี้ไม่มีรูปทรงมีสินค้าจำพวก ชามสังคโลก กระปุกหม้อน้ำ กระทะเหล็ก ก้อนตะกั่ว รูปฝ่าชี (จากการสำรวจภายนอก)

โครงสร้างของตัวเรือในช่องระวางนี้มีลักษณะที่แตกต่างไปจากช่องอื่น ๆ คือลงตามยาวจากช่องระวางที่ C 18- C 17 เริ่มสอบเข้าหากัน ไม้ท้องเรือของช่องระวางที่ C 19 ไม่ปรากฏเนื่องจากมีแท่งหินปูนทับไว้ตอนบน ผนังกันระวางระหว่างช่องระวางที่ C 19- C 20 เป็นไม้ 3 แผ่นวางเรียงกัน (ดูตามรูป) และยึดกันด้วยสลักโลหะบนสันของไม้ ฝาผนังระวางแผ่นหน้ามีรูสลักโลหะอยู่ 6 รู แต่รูห่างกันประมาณ 13 ซม. ในช่องระวางที่ 20 มีท่อนไม้สี่ด้านวางต่อจากผนังกันระวางที่ C 19- C 20 โดยวางตัวเอียงลงทางด้านตะวันตก ด้านบนของท่อนไม้นี้มีรูสลักโลหะอยู่ 6 รู เพราะฉะนั้นอาจสันนิษฐานได้ว่าท่อนไม้นี้จะต้องเป็นส่วนประกอบของตัวเรือที่มีความสำคัญมาก

เนื่องจากทางด้านตะวันตกของท่อนไม้นี้ผุกร่อน ในขณะที่ทางด้านตะวันออกยังอยู่ในสภาพเดิม จึงชี้ให้เห็นว่าด้านนี้จะต้องอยู่ติดกับไม้ข้างเรือหรือส่วนของตัวเรือที่อยู่ด้านนอกสุด

สภาพของช่องระวางที่ C 20 ยังคงมีสินค้าจำพวก ไห เพราะอยู่กระจัดกระจาย การสำรวจโดยละเอียด ไม่พบส่วนประกอบหรืออุปกรณ์ประจำเรืออยู่ในบริเวณนี้เลย เพราะฉะนั้นบริเวณนี้ จึงอาจเป็นส่วนหัวเรือหรือส่วนท้ายเรือและจะต้องเป็นส่วนล่างสุดของตัวเรือด้วย

หลังจากที่ได้ใช้เครื่องดูดทรายชุดออกไปทางทิศตะวันออกของช่องระวางที่ C 19- C 20 ระยะประมาณ 3.56 เมตร ได้พบไม้ข้างเรือมีลักษณะโค้งขึ้น ความยาวของไม้ข้างเรือนี้ยาวตลอดตั้งแต่ช่องระวางที่ C 18 ถึงช่องระวางที่ C 20 และอยู่ห่างจากผิวพื้นประมาณ 15 ซม. เท่านั้น ตรงรอยต่อระหว่างผนังกันระวางเรือและไม้ข้างเรือมีลักษณะโค้งขึ้น ตามลักษณะของเรือการต่อของไม้ข้างเรือต่อแบบข้างไม้ชนกันยึดกันด้วยสลักไม้ห่างกันประมาณ 13 ซม.

ขณะสำรวจได้พยายามขุดเข้ามาตามแนวระวาง เพื่อจะหาครีบก้นโคลง ด้านกราบตะวันออกระยะ 1 เมตรแต่ไม่พบ

4. ประเมินผลการสำรวจ

4.1 ลักษณะผิวพื้นซึ่งประกอบด้วยทรายและเศษสินค้าน้ำตาลที่แตกกระจาย แสดงว่าได้มีการขุดกันอย่างผิดวิธี คือการใช้น้ำฉีดหรือใช้ก้อนทุบ เพื่อจะเอาสินค้าน้ำตาลขึ้นมาเพียงไม่กี่ชั้น ลักษณะดังกล่าว จะเห็นได้เกือบตลอดบริเวณซากเรือ โดยเฉพาะบริเวณกลางลำของซากเรือจะเห็นเศษสินค้าน้ำตาลที่แตก กระจายกระจายมากที่สุด และในบริเวณนี้ผนังกันระหว่าง ส่วนประกอบตัวเรือและหลักฐานโครงสร้างของเรือหายไปเป็นส่วนมาก

4.2 ลักษณะเนินทราย ชันขึ้นทางด้านตะวันตกและโครงสร้างของเรือ ส่วนมากโผล่เหนือทราย ให้เห็นทางด้านซีกตะวันตก โดยเฉพาะกึ่งตั้งและขอบผนังกันระหว่างเรือส่วนทางด้านซีกตะวันออก ยังคงอยู่ใต้เนินทราย ได้ทำการขุดสำรวจเป็นบางแห่ง ทำให้ไม่สามารถชี้ให้เห็นทรายของเรือในซีกตะวันออกได้ แต่ก็ยังพอสันนิษฐานได้ว่าขนาดของเรือกว้างประมาณ 8 เมตร ยาว 32 เมตร และสภาพของเรือขณะจมเอียงเอกราบทางด้านตะวันตกขึ้น

4.3 สินค้าของเรือที่เห็นอยู่กระจาย และที่อยู่ในระวางบรรทุก สินค้าที่ดีเป็นตำแหน่งซึ่งไม่เป็นระเบียบอาจจะเนื่องมาจากการบรรจุสินค้าในระวางไม่เต็มระวางทำให้ยังมีช่องว่างอยู่มากและไม่พบสิ่งผูกมัด เช่น เชือก นอกจากกระออมเท่านั้น เพราะฉะนั้นขณะเรืออัปปางจะมีการโคลงของเรือขณะจมลงสู่พื้นท้องทะเล และกระทบกับพื้นท้องทะเล ทำให้สินค้าต่าง ๆ ซึ่งวางอยู่ในช่องระวางโดยไม่มีการผูกมัด ได้รับแรงกระแทกจากอาการดังกล่าวทำให้สินค้าจำพวกโอ่งไห ล้มกระจายอยู่อย่างไม่เป็นระเบียบและบางชิ้นก็แตก ดังปรากฏให้พบเห็นอยู่เสมอขณะขุดพบสินค้าในระวางใต้ผิวทราย

4.4 จากการขุดสำรวจด้วยเครื่องมือขุดทรายจนถึงไม้ท่อนเรือทั้งสองระวางคือระวางที่ C 18 และ C 19 พบว่าบรรดาสินค้าต่าง ๆ ที่ถูกบรรจุอยู่ในระวางจะต้องมีไม้รองรับสินค้า จำพวกไม้เนื้ออ่อนหรือไม้ไผ่วางเรียงกัน เพื่อรองรับสินค้าบนท้องเรือซึ่งจะเห็นได้ชัดในช่องระวางที่ C 18

ไม้รองรับสินค้านี้ถูกตัดให้พอดีกับความกว้างของระวางสินค้า วางเรียงกันตลอดแนวของช่องระวางอย่างมีระเบียบ

4.5 ไม้แผ่นส่วนล่างสุดของช่องระวางและด้านข้างของช่องระวางมีขนาด

เกือบเท่ากันคือกว้างแผ่นละประมาณ 30 ซม. หนาประมาณ 6 ซม. แต่ละแผ่นยึดติดกันด้วยสลักไม้ (เขี้ยวไม้เนื้อแข็ง) และตรงรอบที่ติดกันจะมีชั้นทุก ๆ ช่อง เมื่อขุดค้นดูส่วนล่างหรือใต้แผ่นไม้ท้องเรือหรือข้างเรือจะเห็นเปลือกหอยเกาะอยู่ติดกับไม้ดังกล่าวนอกจากนี้ชั้นของดิน ใต้ท้องเรือมีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปมาก คือ เป็นดินเหนียวปนกับเปลือกหอยเก่า ๆ

จากสิ่งบอกเหตุเหล่านี้พอจะสันนิษฐานได้ว่า แผ่นไม้ดังกล่าวเป็นส่วนประกอบของเรือ คือไม้ท้องเรือและไม้ข้างเรือ

4.6 ภายหลังที่ได้นำสินค้าจากช่องระหว่าง C 18, C 17 ขึ้นและได้ทำการขุดเอาทรายและเศษสินค้าที่แตกออกแล้ว ได้เห็นลักษณะของไม้ท้องเรือทางด้านซีกตะวันตกเป็นแผ่นไม้ท้องเรือหลาย ๆ แผ่น ยึดติดกันแบนราบไปกับแนวระดับ ไม่พบกระดูกงูหรือท่อนไม้ใหญ่ตรงรอยต่อระหว่างไม้ท้องเรือและไม้ข้างเรือ (จากผลการสำรวจช่องระหว่างที่ C 18- C 17) ซึ่งไม้ 2 ท่อนใหญ่นี้วางขนานกับแนวแกนเรือและโค้งตามสัดส่วนของโครงสร้างเรือ จึงอาจจะเป็นกงตามยาวของเรือหรือครีบก้นโคลงก็ได้

ตามลักษณะดังกล่าวจึงอาจพิสูจน์ได้ว่า เรือลำนี้เป็นเรือท้องแบน ไม่มีกระดูกงูโดยมีกงตามยาวหรือครีบก้นโคลง และผนังกันระวางเป็นตัวยึดโครงสร้างของเรือ เหมือนลักษณะเรือสำเภาจีนโดยทั่ว ๆ ไป

4.7 การใช้สลักไม้และสลักโลหะจากการสำรวจโครงสร้างของตัวเรือ การประกอบเรือจะพบสลักที่ใช้ในการประกอบเรือ 2 ชนิด คือ สลักไม้และสลักโลหะ

สลักไม้พบในการใช้ต่อระวางเป็นส่วนประกอบของเรือซึ่งขนานกันและต้องการให้ยึดติดกันในจำพวกเดียวกัน

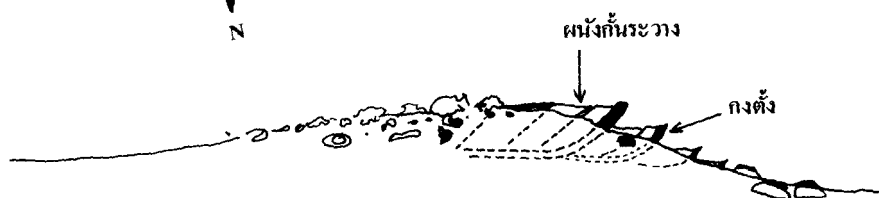
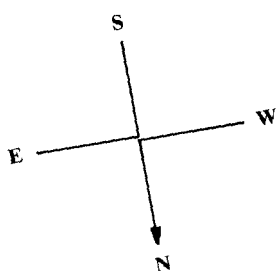
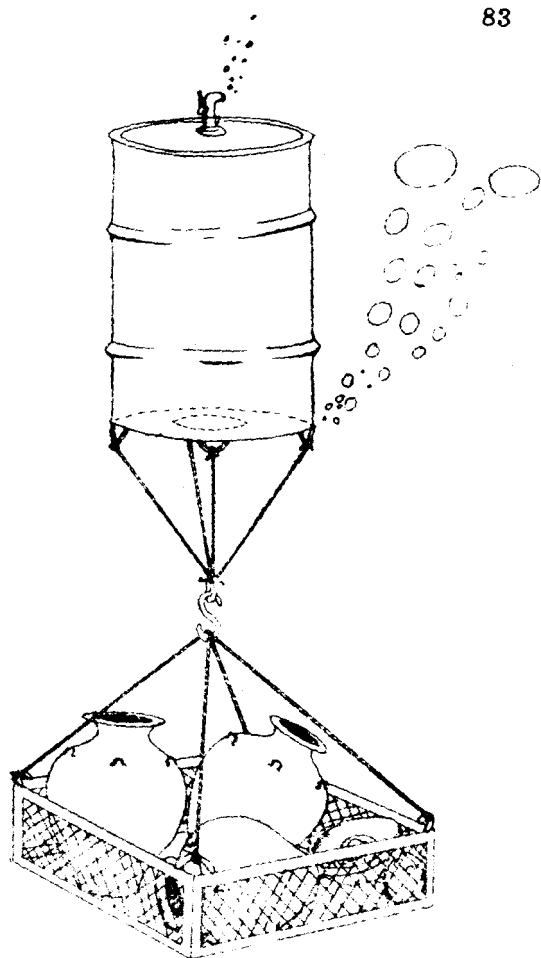
สลักโลหะจะพบในการใช้ต่อระหว่างผนังกันระวางเรือหรือกับพื้นท้องเรือ ไม้ข้างเรือและยังพบท่อนไม้บริเวณ C 20 จะปรากฏมีรอยสลักโลหะ 7 รู รอยสลักโลหะยังพบในการต่อระหว่างกึ่งตั้งหรือด้านกับฝาผนังกันระวางเรือเพราะฉะนั้น การใช้สลักโลหะส่วนมากจะพบในการต่อส่วนประกอบของเรือที่ตั้งฉากกัน และต่อระหว่างส่วนประกอบตัวเรือต่างจำพวกกันเช่น จำพวกไม้ท้องเรือกับจำพวกผนังกันระวางเรือ เป็นต้น

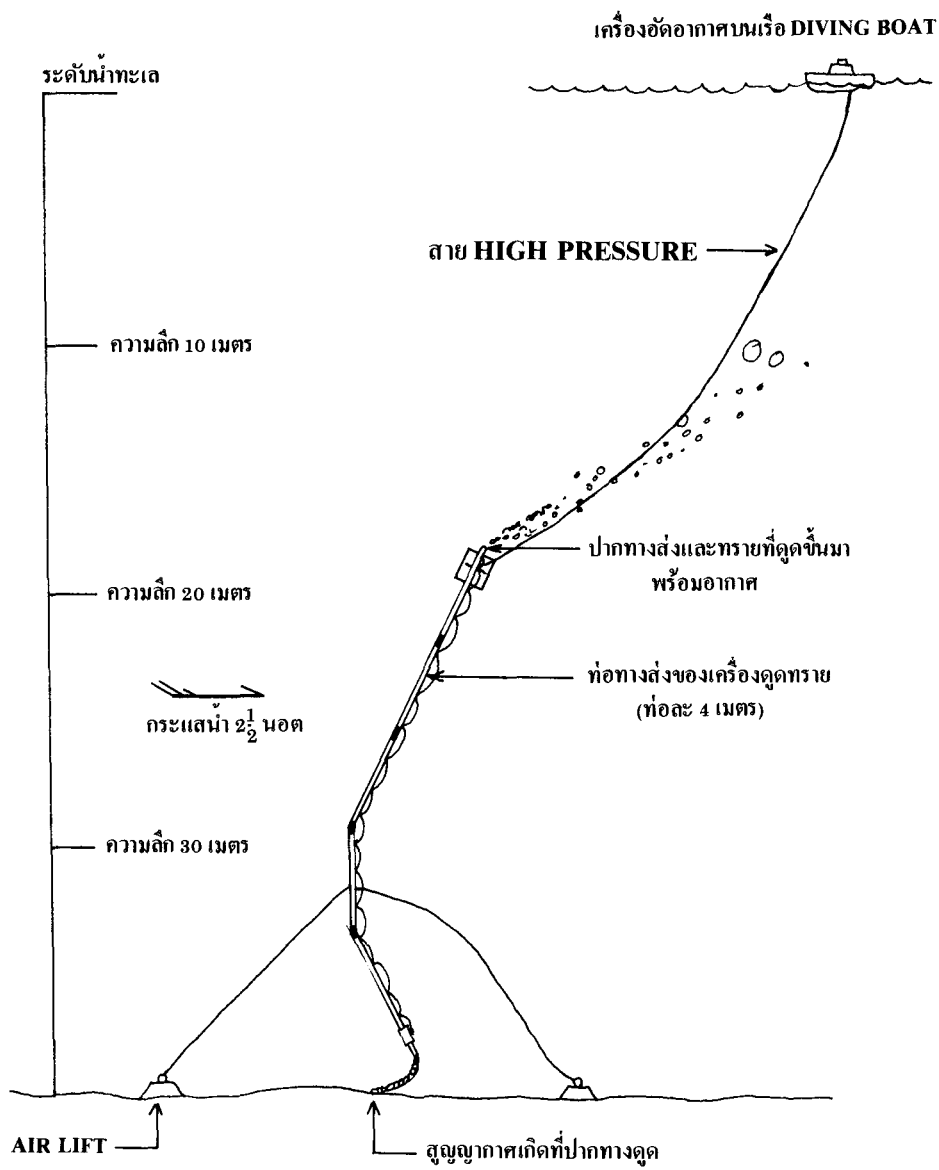
4.8 ท่อนไม้บริเวณ C 20 ซึ่งเป็นระวางด้านเหนือสุด รูปร่างคล้ายสี่เหลี่ยม

กางหมุ ขนาดกว้างยาว 20 และ 64 ซม. กว้างโดยเฉลี่ย 40 ซม. สูง 30 ซม. วาง
 ต่อติดกับผนังกันระวาง เอียงเอาด้านตะวันตกลงและด้านบนมีรอยสลักโลหะ
 (เท้าที่พบ) 7 รู ห่างกันประมาณ 13 ซม.

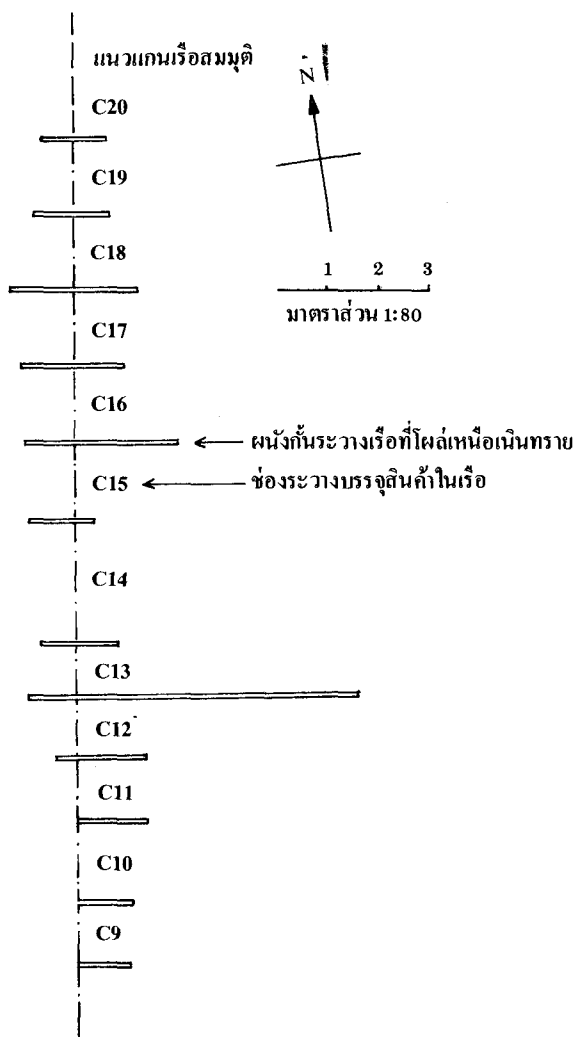
ลักษณะดังกล่าวจะต้องเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของโครงสร้างตัวเรือ
 ซึ่งอาจจะพื้นฐานรองรับส่วนหัวเรือท้ายเรือก็ได้

4.9 ตัวเรือโบราณที่ยังคงจมอยู่ใต้เนินทราย ซึ่งเอียงลงทางด้านทิศตะวันออก
 มีความลาดชันประมาณ 10° ท้องเรือจมอยู่ใต้เนินทรายประมาณ 80 ซม.
 ส่วนที่เหลือของซากเรือส่วนมากจะเป็นบริเวณท้องเรือ

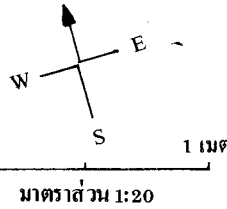
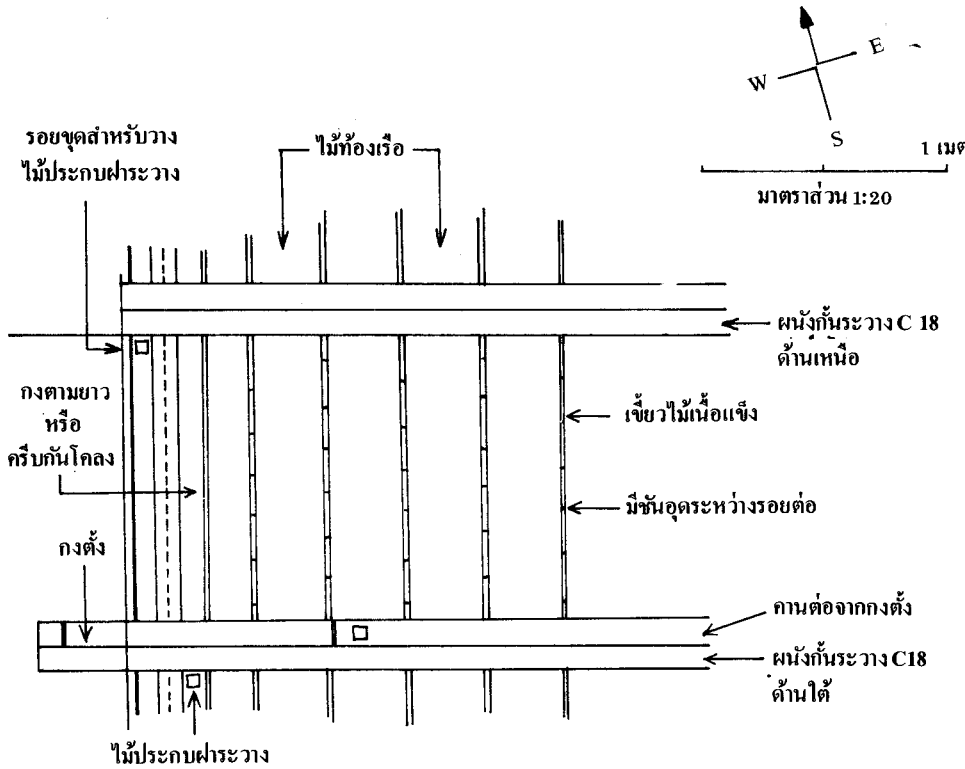

การติดตั้งเครื่องดูดทราย

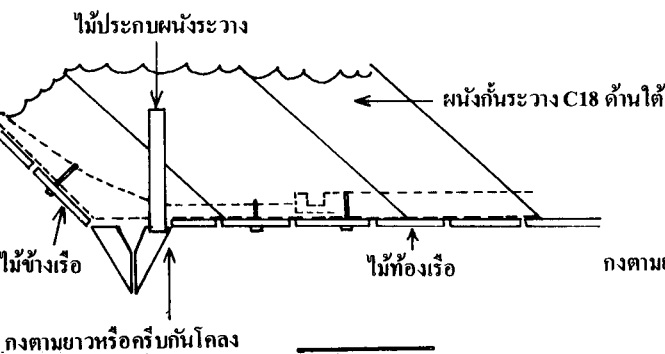

โครงสร้างของรถไฟที่โผล่เหนือเนินทราย

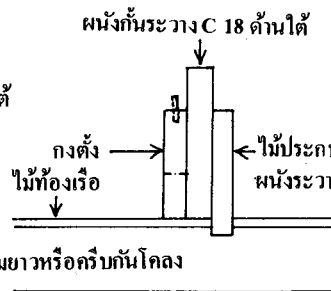
- แสดง
- 1 ผนังกันระวางเรือ
 - 2 ช่องระวางบรรจุสินค้า
 - 3 การกำหนดหมายเลขระวาง

TOP VIEW

FRONT VIEW

SIDE VIEW

การดำเนินการขุดค้นเรือโบราณ

จากสภาพของท้องทะเล ความลึก และลักษณะการจมของซากเรือโบราณ ตามที่ได้กล่าวแล้ว จะเห็นว่าความลึกของท้องทะเล เป็นปัจจัยอันสำคัญยิ่ง ในความลึก 40 เมตร นักดำน้ำที่ส่งลงไปทีละคู่จะมีเวลาทำงานในน้ำไม่เกิน 15 นาที เพราะฉะนั้นใน 1 วันนักดำน้ำ 10 นายจะมีเวลาทำงานในน้ำได้เพียง 150 นาทีเท่านั้น จึงเป็นเหตุให้การปฏิบัติการขุดค้นเรือโบราณในแต่ละปีดำเนินไปค่อนข้างช้า นอกจากปัจจัยดังกล่าวแล้ว การที่นักดำน้ำยังขาดความรู้ทางด้านโบราณคดีและโครงสร้างของซากเรือโบราณ และขณะเดียวกันนักโบราณคดีที่ร่วมปฏิบัติงานด้วยก็ไม่สามารถจะดำน้ำ ยังมีผลทำให้การดำเนินการขุดค้นล่าช้ายิ่งขึ้น เพราะนักวิชาการโบราณคดีจะสามารถสร้างจินตนาการจากภาพพจน์ของนักดำน้ำที่เห็นจากสภาพของเรือจริงๆ และนักโบราณคดีก็จะทำการวิจัยและสั่งการไปยังนักดำน้ำว่าจะดำเนินการต่อไปอย่างไร

จากปัจจัยดังกล่าวจะเห็นว่า การดำเนินการขุดค้นไม่สามารถที่จะกระทำได้โดยให้ถูกต้องตามหลักการ จำเป็นที่จะต้องคัดกรรววิธีบางอย่างที่ยุ่งยาก และอาจต้องใช้เครื่องมือบางอย่าง และวิธีการอื่น ๆ นอกเหนือกฎเกณฑ์เพื่อให้บรรลุสู่เป้าหมายในช่วงเวลาและงบประมาณที่ได้กำหนดขึ้น

แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินการขุดค้นซากเรือโบราณที่อ่าวสัตหีบก็สามารถดำเนินไปจนบรรลุเป้าหมายด้วยความวิริยะอุตสาหะและการประสานงานกันเป็นอย่างดีระหว่างนักดำน้ำกับนักโบราณคดี

แนวความคิดในการดำเนินการขุดค้นเรือโบราณที่อ่าวสัตหีบ

จากปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบกระเทือนต่อการดำเนินการขุดค้นและเพื่อให้บรรลุสู่เป้าหมายในการขุดค้นเพื่อจะสำรวจในปี 2520 ขุดปฏิบัติการเพื่อการขุดค้นได้มีแนวความคิดในการดำเนินการขุดค้นเรือโบราณที่อ่าวสัตหีบ ดังต่อไปนี้

ก. นักวิชาการโบราณคดี ศึกษาสภาพของโครงสร้างเรือสินค้าที่มีในประวัติศาสตร์ และเปรียบเทียบคาดคะเนถึงสภาพอันน่าจะเป็นไปได้ของซากเรือสินค้า

โบราณ กำหนดวิธีการวางผัง การวัดขนาดและรูปร่างของสภาพเรือ และวิเคราะห์บริเวณที่จะทำการขุดค้น เก็บข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากนักดำน้ำนำมาวิจัยและทำการวิเคราะห์เพื่อที่จะมอบหมายภารกิจให้นักดำน้ำ ตลอดจนรวบรวมข้อมูล ตลอดจนรูปภาพใต้น้ำที่ทำการถ่ายโดยนักดำน้ำ ทำการวิเคราะห์อย่างต่อเนื่องและเก็บรวบรวมไว้เป็นหลักฐานต่อไป

ข. นักดำน้ำ เมื่อได้รับมอบนโยบายในการปฏิบัติงานในแต่ละวันจากนักวิชาการด้านโบราณคดี ก็จะทำการกำหนดตัวบุคคลในการดำน้ำ และกำหนดมอบหมายงานตลอดจนเวลาในการดำน้ำในแต่ละคู่โดยนายทหารอำนวยการดำน้ำ ซึ่งจะประสานงานกับนักวิชาการอยู่บนเรือพี่เลี้ยงตลอดเวลา สำหรับนักดำน้ำจะต้องมีความสามารถในการใช้เครื่องช่วยหายใจใต้น้ำ การวัดระยะใต้น้ำ การถ่ายภาพ และการบันทึกใต้น้ำเป็นอย่างดี นอกจากนี้นักดำน้ำที่ลงไปปฏิบัติงานใต้น้ำจะต้องระลึกถึงและคำนึงถึงกฎความปลอดภัยต่าง ๆ ตลอดจนเวลาใต้น้ำตลอดเวลา

นักดำน้ำในแต่ละคู่จะนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการสำรวจจากเรือสินค้าโบราณขึ้นมาให้นักวิชาการด้านโบราณคดีใต้น้ำทราบผลทันที ถ้าหากจำเป็นหรือมีการที่จะนำชิ้นส่วนของซากเรือหรือวัตถุใด ๆ จากเรือสินค้าโบราณขึ้นมาสู่ผิวน้ำ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากนักวิชาการ และก่อนที่จะนำขึ้นมาก็ต้องมีการวัดและถ่ายภาพแสดงตำแหน่งของวัตถุ บันทึกใว้อย่างละเอียดก่อน

ก. พี่เลี้ยงนักดำน้ำ จะประกอบด้วยนักดำน้ำที่หมดภารกิจในการดำแล้ว และเจ้าหน้าที่โบราณคดีซึ่งมีความรู้ด้านการดำน้ำพอสมควร ที่จะคอยช่วยเหลือและกำกับดูแลให้การปฏิบัติงานใต้น้ำของนักดำน้ำดำเนินไปด้วยดีตลอดเวลา และจะคอยช่วยเหลือในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น รับผิดชอบต่อ CHAMBER และขวดอากาศให้พร้อมอยู่เสมอ นอกจากนี้พี่เลี้ยงนักดำน้ำและนักวิชาการอีกด้วย

ง. เจ้าหน้าที่สงวนรักษา เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญ ซึ่งจะขาดไม่ได้ในการดำเนินการขุดค้นเรือสินค้าโบราณ เพราะชิ้นส่วนประกอบของซากเรือโบราณทุกชิ้นที่จะนำขึ้นมาสู่ผิวน้ำ ต้องการการสงวนรักษาให้อยู่ในสภาพไม่ชำรุดเสียหรือดูแลให้อยู่ในสภาพเดิมมากที่สุด

ปัญหาการกำหนดอายุและสัญชาติของเรือสำเภา ที่อ่าวสตหีบ

เพ็ญศักดิ์ จักขุจินดา ไชวิทย์
ประเสริฐ ฉนกร
สืบแสง พรหมบุญ
ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

หัวข้อที่จะดำเนินการอภิปรายต่อไปเป็นหัวข้อเรื่อง “ปัญหาการกำหนดอายุและสัญชาติของเรือสำเภาที่อ่าวสตหีบ” ผู้บรรยายมีอยู่ 4 ท่าน ท่านแรกคือ ดร.เพ็ญศักดิ์ จักขุจินดา ไชวิทย์ ท่านผู้นี้ก็เป็นที่รู้จักของพวกเราอยู่แล้วเพราะท่านได้อภิปรายให้พวกเราฟังตั้งแต่เมื่อเข้ามาน้อย่างน่าสนใจ

ต่อไปท่านที่ 2 คือ ดร.สืบแสง พรหมบุญ เป็นนักประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักอย่างดีแล้วท่านเคยเป็นอาจารย์ที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีลูกศิษย์ลูกหามากมาย

วิทยากรท่านที่ 3 ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ก็เป็นนักประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงของเมืองไทยท่านหนึ่งและเป็นที่รู้จักของพวกเราอย่างดี จึงไม่จำเป็นที่จะต้องแนะนำมากไปกว่านี้ ปัจจุบันสอนประจำที่คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิทยากรท่านสุดท้ายก็คือ ดร.ประเสริฐ ฉนกร ถึงแม้ท่านจะไม่ได้เป็นนักประวัติศาสตร์โดยอาชีพ แต่ผลงานการค้นคว้าในด้านการอ่านอายุของท่านก็นับว่ามีคุณค่าต่อวงการประวัติศาสตร์อย่างยิ่ง ปัจจุบันท่านดำรงตำแหน่งปลัดทบวงมหาวิทยาลัย

สำหรับผู้ดำเนินการอภิปราย คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศรีศักร วัลลิโภดม
ประจำคณะโบราณคดี

ศรีศักร : สวัสดีครับท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ

รายการต่อไปนี้เป็นเรื่องของชนกลุ่มใหญ่ในที่ประชุมนี้ ที่พูดมาเมื่อเช้า
เป็นเรื่องของชนกลุ่มน้อยคือ นักโบราณคดี ที่อาจารย์เพ็ญศักดิ์พูดมาตั้งแต่เช้า
แล้วก็มีนักวิทยากรที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนนั้นหรือมาชี้แจงรายละเอียดในแง่ของ
กรรมวิธีในการค้นคว้านั้นเป็นสิ่งที่น่าสนใจมาก

อาจารย์ เพ็ญศักดิ์ได้สรุปอย่างกว้าง ๆ เกี่ยวกับผลการค้นคว้าเกี่ยวกับเรือ
สำเภาค้นพบในอ่าวไทยและที่ผมเห็นว่าเป็นประเด็นสำคัญเกี่ยวกับความสนใจ
ของชนกลุ่มใหญ่ในขณะนั้น หรือว่าอาจเป็นความเห็นผมเป็นการส่วนตัวก็ได้
ก็มีอยู่ 2 ประเด็นด้วยกัน คือเรื่องเกี่ยวกับสินค้าส่งออกโลกที่พบที่เรือสัดหีบประการ
หนึ่ง อีกประการหนึ่งคือ เรื่องการพบเรือที่พัทธยา มีสินค้าเกี่ยวกับพวกแร่โลหะ
เพราะฉะนั้นสินค้าสองประเภทนี้จะเป็นเรื่องสำคัญที่อาจจะเป็นเรื่องที่ชนกลุ่มใหญ่
สนใจก็ได้

ปัญหาเรื่องผมไม่เฉพาะแต่นักโบราณคดีเท่านั้นที่สนใจ แต่เป็นปัญหาซึ่ง
นักวิชาการ อย่างประวัติศาสตร์และสังคมวิทยา สังคมศาสตร์อื่น ๆ สนใจด้วย
เพราะเป็นปัญหาซึ่งไม่ยุ่งอยู่เฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น แต่เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้อง
กับประเทศใกล้เคียง โดยเฉพาะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นสำคัญ เพราะ
ฉะนั้นในที่นี้ในฐานะที่มีนักวิชาการหลาย ๆ ท่านโดยเฉพาะที่เป็นนักประวัติศาสตร์
และวิชาทางสังคมศาสตร์หรือศาสตร์อื่น ๆ มาร่วมด้วย เราจึงคิดว่าควรจะมีการ
อภิปรายกันนี้ เพื่อที่จะนำปัญหาเล็ก ๆ ซึ่งละเอียดของนักโบราณคดีนั้นเข้าสู่
ความสนใจอย่างกว้าง ๆ และจะก่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องราวทางประวัติศาสตร์
สังคม และเศรษฐกิจของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างไรบ้าง

อย่างไรก็ตาม พวกที่ขึ้นมาเป็นผู้แทนของชนกลุ่มใหญ่ เราจะมาพูดใน
แง่ของประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ และสังคม ที่จะปูพื้นฐานเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจ
อย่างกว้าง ๆ แล้วเราก็ไม่เอาเปรียบที่ว่าจะให้ท่านเหล่านั้นคนใดคนหนึ่งพูดตลอด
ชั่วโมงเลย เพราะฉะนั้นเราได้มีการตกลงแล้วว่า แต่ละท่านอาจจะพูดถึงระหว่าง
10-15 นาที หลังจากเสร็จแล้วเราจะเปิดให้ที่ร่วมสนมนานี้ซึ่งหลาย ๆ ท่านก็เป็น

นักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาอื่น ๆ นี้ได้เข้ามาร่วมด้วยจะทำให้การสัมมนาครั้งนี้มีรสชาติขึ้น

ผมจะขอชี้แจงว่าเหตุใดเราจึงได้เรียกท่านวิทยากรขึ้นมาเป็นตัวแทนของชนกลุ่มใหญ่ในที่นี้

ผมใคร่ขออธิบายคุณสมบัติของท่านเพื่อให้เข้าใจประเด็น ท่านแรก คือ ดร. สืบแสง พรหมบุญ ท่านคงได้รู้เกียรติคุณของท่านแล้วว่า อดีตของท่านเป็นโฆษกของพลังใหม่ แต่เดี๋ยวนี้ท่านเลิกแล้ว ท่านหันมาเอาดีในทางวิชาการอย่างเดียว ที่งานที่สำคัญของอาจารย์ สืบแสง นั่นคือ เป็นผู้ศึกษาเกี่ยวกับจีนอย่างดี และโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับอยุธยาและสุโขทัยตอนปลายด้วย เพราะมันแนวความคิดหรือข้อมูลต่าง ๆ ที่ อาจารย์ สืบแสง จะพูดนั้นจะช่วยสนับสนุนการค้นคว้าทางโบราณคดีของชนกลุ่มน้อย ที่พูดไปนี้ให้ดีขึ้น หรือว่าจะมีการขัดแย้งกันก็เป็นหน้าที่ของที่ประชุมจะถกกัน

ท่านที่สองคือ ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ท่านผู้นี้ต่างจาก อาจารย์ สืบแสง ในแง่ที่ว่า ท่านเน้นในเฉพาะเมืองไทยเป็นสำคัญ โดยเฉพาะสมัยอยุธยาตอนต้น ผลงานของท่านเกี่ยวกับ The Rise of Ayudhya ซึ่งพิมพ์ไปทั่วโลกนั้นเป็นเครื่องยืนยันได้ดีว่าท่านสนใจในด้านเศรษฐกิจ สังคม ของอยุธยาในลักษณะที่ว่าแคบกว่า อาจารย์ สืบแสง แต่มีรายละเอียดภายในประเทศดี ๆ เพราะฉะนั้นผมคิดว่าท่านทั้งสองนั้นเป็นตัวแทนของชนกลุ่มใหญ่ที่มีประสิทธิภาพทีเดียว

อีกท่านคือ ดร.เพ็ญศักดิ์ ผมไม่ต้องมาพูดเพราะท่านพูดมาแล้ว แต่ที่เอาท่านมานั่งอยู่ที่นี่ คือจะไม่ให้ท่านพูด แต่ว่าหลังจากที่เขาพูดเสร็จแล้วจะให้ท่านเป็นฝ่ายตอบเขาซักถาม

อีกท่านหนึ่งคือ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ซึ่งท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับจารึกโบราณ

เพราะฉะนั้นในที่นี้ผมใคร่ขอเชิญ อาจารย์ สืบแสง ได้กล่าวอย่างกว้าง ๆ หรือแคบก็ได้ เรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของไทยอยุธยาและสุโขทัยตอนปลายที่เกี่ยวกับจีน

สืบแสง : ในหัวข้อที่ว่ากำหนดอายุและสัญชาติของเรือสำเภาสัตหีบนั้น ขอเรียนให้ทราบเฉพาะเกี่ยวกับสัตหีบ อันนี้ผมเอาตามหัวข้อเรือลำเดียวเท่านั้น ที่เกาะกระดาดหรือพัทยายังไม่พูด

เฉพาะที่สัดหีบนี้เมื่อพูดถึงเรือสำเภา ผมอยากจะเรียนให้ทราบ่ว่า จากลักษณะที่ฟัง อาจารย์ศรีศักร แผนที่ ๆ วาดมาว่าเป็นเรือขนาดใหญ่พอสมควร กว้างประมาณ 8 เมตร แต่ยาวประมาณ 30 เมตร เป็นเรือที่เรียกว่าใหญ่ทีเดียว แต่ว่าไม่ใช่ใหญ่ที่สุดทีเดียวซึ่งเรือชนิดนี้คนที่ต่อขึ้นได้เป็นประเทศแรกในโลกนี้ คือ จีนซึ่งต่อในสมัยราชวงศ์หมิง ซึ่งเรือสมัยราชวงศ์หมิงนี้ได้ความรู้จากเรือสมัยราชวงศ์ซ่งซึ่งเล็กกว่า แล้วก็หมิงนี้ได้ปรับปรุงให้ดีขึ้นจนสามารถต่อเรือขนาดใหญ่ได้และเรือของหมิงนั้นใหญ่กว่าเรือลำที่พบที่สัดหีบมาก

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดก็คือในสมัยต้นอยุธยาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1403-1433 หรือประมาณปี พ.ศ. 1947 ประมาณนั้นเป็นต้นมานั้นมีเรือหมิงซึ่งมากันเป็นกองทัพใหญ่ทางด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แล้วก็ไปถึงอินเดียและบางกองไปอาฟริกา ไปยุโรป เรือเหล่านี้เป็นเรือที่ใหญ่มาก บางลำจะถึง 500-600 คน แล้วก็กองทัพเรือที่หมิงยกมานั้นบางครั้งมีเรือประกอบกันถึง 62 ลำ แล้วก็จำนวนลูกเรือและทหารที่หมิงส่งมานั้นมีจำนวนถึง 3 หมื่น 7 พันคน อันนี้ปรากฏอยู่ในหลักฐานจีนทั้งหมด เรือของหมิงเหล่านี้ที่ยกมาเป็นกองทัพด้วยจุดประสงค์หลายอย่าง ซึ่งผมจะพูดในที่นี้เป็นเรือที่สร้างขึ้นมาสมัยต้นราชวงศ์หมิง ซึ่งบังเอิญตรงกับสมัยอยุธยา คือหมิงนี้ตั้งเป็นราชวงศ์หลังอยุธยาเล็กน้อย คือ อยุธยานี้ตั้งขึ้นมาในปี พ.ศ. 1893 ตามหลักฐาน แต่ว่าราชวงศ์หมิงนั้นตั้งหลังจากนั้นเล็กน้อยเท่านั้นเอง

เมื่อมองลักษณะของเรือแล้ว ซึ่งเป็นขนาดใหญ่ ถึงแม้ว่าเรือของเราจะเล็กกว่าเล็กน้อยก็เป็นขนาดปกติสำหรับสำเภาที่ค้าขายกันในแถบนี้แล้วของ ๆ จักรพรรดิต้องใหญ่โตแน่ จักรพรรดิสั่งทำนี่ต้องใหญ่โต เพราะฉะนั้นไม่ใช่เป็นของประหลาดอะไร แต่เมื่อดูรูปร่างขนาดเรือแล้ว ตัวอย่างของเรือนี้โดยที่ยังไม่คำนึงถึงการวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ในเรื่องคาร์บอน 14 หรือเรื่องข้างเรื่องอะไรนั้น ก็ทำให้ค่อนข้างแน่ใจหรือสันนิษฐานในขั้นต้นว่าจะต้องเป็นเรือสมัยอยุธยาอย่างน้อย ๆ ก็ตอนต้น ดังนั้นจะเป็นอายุเท่าไรนั้นต้องดูหลักฐานอย่างอื่นประกอบ คือ กล่าวคือเมื่อเอาหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มาประกอบในที่เกี่ยวข้องกับคาร์บอน 14 แล้วก็ข้างแล้วก็หลักฐานประวัติศาสตร์ฝ่ายประเทศไทยเราจะเห็นในสมัยต้นอยุธยานั้นมีทูตไทยไปเมืองจีนนี้มาก ๆ กว่าสมัยใด ๆ ทั้งสิ้น คือโดยเฉลี่ยในสมัยต้นอยุธยานั้นมีทูตเราไปเมืองจีนเฉลี่ยแล้วปีละครั้ง ซึ่งมากที่สุดและก็นอกจากการติดต่อกับเมืองจีนแล้วผลที่ได้จากการติดต่อกับเมืองจีนที่เห็นชัดคือ

การค้า

จากหลักฐานทางจีนและทางไทยที่ผมได้มานั้นปรากฏว่า คนสำคัญที่เป็นผู้ส่งสัมพันธไมตรีกับจีนอย่างดียิ่งคือ สมเด็จพระนครอินทราธิราช ซึ่งตามหลักฐานจีนปรากฏว่าได้เดินทางได้เสด็จไปเมืองจีนในปี ค.ศ. 1374 : นี่ก็ประมาณปี พ.ศ. 1917 : ในสมัยที่ท่าน รู้สึกจะเป็นรัชทายาทของเจ้าเมืองสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นพระราชบิดา ซึ่งตอนนั้นเข้าใจว่าพระชนมายุยังน้อยอยู่ ผมกะว่าไม่เกิน 20 ปี เพราะเหตุว่าท่านครองราชย์สมบัติในเวลาที่ท่านทรงพระชนมายุมากแล้วในตอนหลัง ๆ มาก ๆ ที่เดียวถึงจะได้ครองเพราะในตอนปี ค.ศ. 1374 นี้พระชนมายุคงน้อยมาก

แต่ว่าในหลักฐานจีนปรากฏอีกว่า ในปีเดียวกันที่ท่านได้เข้าเฝ้ามกุฎราชกุมารจีน แล้วก็ได้รับพระราชทานเลี้ยงเป็นพิเศษมากกว่าใครทั้งสิ้นที่มาในปีนั้น แล้วก็ความพิเศษที่ได้นี้ส่งผลใน 3 ปี 4 ปีภายหลัง คือในหลักฐานจีนปรากฏว่ามิระบุไว้ว่า จักรพรรดิจีนขณะนั้นได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สมเด็จพระนครอินทราธิราชนี้นำช่างจีนกลับมาเมืองไทยได้ในปี ค.ศ. 1377 คือ 3-4 ปีภายหลัง ซึ่งผมเข้าใจว่าท่านจะเอาไปประจำที่ลำแม่น้ำน้อยที่เตาชันสูตร ที่สิงห์บุรี ซึ่งอันนี้ที่แรกกะกันได้ดิบดำจะไปกับอาจารย์ชาญวิทย์, อาจารย์เพ็ญศักดิ์ และอาจารย์ศรีศักร แต่ผอญไม่ได้ไปดูแลก็พอทราบข้อมูลกันอยู่แล้ว แต่ว่าจะเป็นส่วนในการที่จะไปสร้างเตาที่อื่นอีกหรือไม่ อันนี้เรายังไม่ได้พิสูจน์กันเต็มที่ แต่ว่าข้อน่าสังเกตก็คือว่าเตาที่ชันสูตรที่สิงห์บุรีกับเตาที่สวรรคโลก บางส่วนนั้นเป็นเตาชนิดเดียวกันคือทำด้วยอิฐ ซึ่งอันนี้อาจารย์ศรีศักรคงจะให้ความกระจ่างได้ในวันนี้หรือในวันหลัง แต่ว่าอันนี้ผมจะยังไม่พูดมากขยักไว้พูดพรุ่งนี้ แต่เพื่อจะเอามาพิสูจน์ให้เห็นว่า เมื่อเรื่อดำเนินรกรทุกสิ่งคโลกมากนั้นมันมีส่วนที่จะผูกพันกับข้อมูลที่ผมได้มาอย่างไรบ้าง

แล้วก็นอกจากนั้นในจดหมายเหตุราชวงศ์หมิงนี้ยังระบุอีกว่า สมเด็จพระนครอินทราธิราชเสด็จไปเมืองจีนหลายครั้งแล้ว ก็ในครั้งหนึ่งได้ชักชวนพ่อค้าวาณิชเมืองจีนให้มาค้าเมืองไทยให้มาก ๆ ซึ่งอันนี้มันสอดคล้องกับหลักฐานจีนฉบับอื่นที่นักจดหมายเหตุจีนหรืออาลักษณ์จีนซึ่งมากับเรือของเจียงหอที่ผมเล่าให้ฟังว่ามาหลายครั้ง แต่มาเมืองไทย 2 ครั้ง

ในหลาย ๆ ครั้งที่ยกทัพเรือมานั้นได้กลับไปเขียนบันทึกไว้ 2 เล่มสำคัญได้ระบุไว้ว่าในเมืองไทยเราในสมัยต้นอยุธยา สมัยขุนหลวงพะงั่ว สมัยสมเด็จพระ

นครอินทราธิราช มีคนจีนอยู่แล้ว ซึ่งในตอนที่มาที่ มาเอาเวลาที่ตรงเลยเป็น สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีราช ซึ่งป็นโอรสพระรามศวร ซึ่งปกครองหลังจาก ขุนหลวงพะงั่วสวรรคตแล้ว ซึ่งมีคนจีนอยู่แล้ว แล้วก็ได้ประโยชน์มากในการมา อยู่เมืองไทยนี้ เพราะว่าคนจีนมาคนเดียวหมายความว่ามาเดี่ยว ๆ ไม่มีผู้หนุนมาด้วย แล้วก็เขายังเขียนโอ้อวดด้วยว่าสาวไทยชอบชายหนุ่มจีน เพราะว่าเขายั้ แต่เขาก็ไม่ได้บอกว่าชายไทยก็เกียจหรืออะไรอย่างนั้น แต่เขาบอกเพราะว่าเขายั้ เพราะฉะนั้นในประเด็นนี้มันก็สืบไปถึงว่าสัญชาติของเรือสำเภาหรือคนที่จะคุมเรือด้วย อันนี้เดี่ยวผมจะสรุปให้ฟังว่าเป็นยังไง

ในสมัยพระรามาธิบดีราชและตัวสมเด็จพระนครอินทราธิราช ซึ่งเป็น ตัวเชื่อมสำคัญนั้นได้มีความสัมพันธ์อันดีกับจีนและจีนไม่เพียงแต่พระราชทาน หนังสือเดินทางฉบับแรกของโลก ทำด้วยไม้ไผ่ให้กับเมืองไทยเท่านั้นยังให้เครื่อง ชั่งตวงวัดแบบจีนเพื่อให้ค้าขายกัน จะได้ใช้มาตรฐานเดียวกัน ข้อมูลอันนี้ทำให้ เราแน่ใจว่าการค้าที่มีทางที่จะเจริญได้อย่างมากมายจากการส่งเสริมกันแบบนี้ เพราะฉะนั้นเราจะเห็นอีกว่าพอถึงสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถนั้น (ซึ่งเป็น โอรสเจ้าสามพระยา ซึ่งเจ้าสามพระยาเป็นโอรสของสมเด็จพระนครอินทราธิราช ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถนั้นการค้าเรือสำเภาได้เจริญขึ้นมาถึง ขนาดมีการระบุไว้ในศักดินา ทำเนียบศักดินาถึงตำแหน่งประจำเรือสำเภาต่าง ๆ ซึ่งเป็นภาษาจีนทั้งสิ้น เรื่องนี้เป็นอิทธิพลที่ได้มาจากจีนอย่างแน่นอนเพราะตำแหน่ง นี้ก็เป็นตำแหน่งจีนบอกชัด ๆ เพราะฉะนั้น ผมเชื่อว่าในสมัยสมเด็จพระบรม- ไตรโลกนาถนั้นจะต้องมีชาวจีน ซึ่งรับราชการอยู่มากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการค้า เรือสำเภา

อีกหลักฐานหนึ่งที่ผมจะชี้ให้เห็นว่านอกจากจะรับราชการอยู่ในการค้า ต่างประเทศนี้แล้ว หรือการค้าในละแวกนี้ก็ตาม จะมีชาวจีนคนอื่น ๆ ซึ่งมาอยู่ เมืองไทยนี้นานพอสมควรจะสามารถจะเป็นทูตได้ ปรากฏในหลักฐานจีนว่าทูตที่ มีชื่อเป็นคนจีนคนแรกปรากฏที่เก่าที่สุดที่ผมค้นได้ก็คือประมาณปี ค.ศ. 1405 (พ.ศ. 1948) ซึ่งก็เป็นต้นอยุธยา นายคนนี้ชื่อ เต่งชาวเสี้ยน เป็นคนจีนแล้วก็ยังมี คนจีนคนอื่น ๆ อีกซึ่งระบุหลังจากนั้น แต่เก่าที่สุดมีแค่ตัวเอง เท่านั้นเองเพราะ ฉะนั้นผมก็สันนิษฐานว่าเรือสำเภาที่จะค้าในตอนนี้จะอยู่ในระยะเวลาประมาณ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเป็นอย่างสูงก็หมายความว่าเก่าที่สุด ก็คงสอดคล้อง

กับที่อาจารย์เพ็ญศักดิ์ ว่าประมาณสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ อาจจะเก่าน้อยก็นั้นเล็กน้อย อันนี้เราขอมิให้มีข้อผิดพลาดอย่างที่บอกว่า คาร์บอน 14 ก็จริง มีข้อผิดพลาดอยู่บ้างมันขึ้นอยู่กับตัว ๆ อย่างของที่จะมาทดสอบ แล้วก็เครื่องมือเครื่องมือและวิธีการด้วย

ทีนี้ในกรณีอย่างนี้ถ้าพูดถึงสัญชาติของเรือ เมื่อเราได้อายุของเรือ สัญชาติของเรือนั้นผมเข้าใจว่าอันนี้พูดเสียแต่ต้นจะได้ไม่หลงว่าผมเชื่อเหมือนกันว่าเป็นสำเภากลาง เข้าใจว่าเป็นสำเภากลางเพราะดูจากสินค้าที่บรรทุกนั้นเป็นสินค้าที่จะบรรทุกลงไปทางใต้

แต่จะต้องมี 2 สัญชาติอยู่บ้าง คือเรียกว่าเป็นคนใหญ่หรืออะไรอย่างนั้น แต่ว่าคนเหล่านั้นบางส่วนอาจจะไปไพร่ก็ได้ ถ้าเป็นคนไทยสมัยนั้นจะต้องเข้าเกณฑ์แรงงาน เพราะฉะนั้นถ้าไม่ใช่เป็นคนของหลวงแล้วจะติดสำเภไปได้ลำบาก เพราะจะต้องไปรายงานตัวเข้าเกณฑ์แรงงานเข้าเกณฑ์อะไรต่ออะไร เพราะฉะนั้นจะต้องเป็นไพร่หรือเป็นอะไรอย่างนี้ จะเป็นไพร่ชนิดไหนก็ต้องว่ากันอีกทีหนึ่ง แต่ถ้าจะเป็นก็อาจจะไปไพร่ คือรับราชการอยู่ด้วย อาจจะสังกัดกรมทำซ้าย ทำขวา เพราะฉะนั้นก็อาจจะเป็นอย่างนั้น

แต่ถ้าเป็นนายเรือนี่ ผมยังสงสัยว่าถ้าจะเป็นคนซึ่งชำนาญในการเดินเรือ เรือขนาดใหญ่อย่างนั้นผมยังไม่ค่อยแน่ใจว่าจะเป็นคนไทยร้อยเปอร์เซ็นต์ อาจจะ เป็นเลือดผสมแล้วก็เป็นคนจีน สำหรับนายเรือนั้น เพราะว่าในสมัยพระบรมไตรโลกนาถหรือหลังพระบรมไตรโลกนาถเล็กน้อย นายเรือส่วนใหญ่ปรากฏว่าเป็นคนจีนมากมาย แม้กระทั่งเป็นสำเภากลางก็ตาม

ในกรณีอย่างนี้ ถ้ามองอย่างนี้แล้วผมค่อนข้างจะเชื่อว่าเป็นคนไทย ซึ่งผมถือเป็นคนไทย เพราะว่าหลักฐานผมบอกว่ามีคนจีนมาอยู่จนถึงขนาดได้แต่งงานเป็นทูตได้ในสมัยปี ค.ศ. 1405 ซึ่งต้นอยุธยาเหลือเกิน คนจีนที่มาอยู่อยุธยาจะต้องอยู่มานานแล้ว ซึ่งความจริงเราก็เชื่อมั่นานแล้ว สมัยสุโขทัยก็มีจีนอยู่แล้ว แต่อันนี้ในแถบที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่แถวอยุธยา ซึ่งหนักไปทางการค้าที่นี้ก่อน ของผมจะจบในช่วงนี้ ก่อนที่จะถาม ผมมีอะไรที่น่าสนใจมาฝาก อาจารย์เพ็ญศักดิ์ คือเมื่อเข้ามาฟัง คือเรื่องตัวภาษาจีนที่อาจารย์เพ็ญศักดิ์ เขียนไว้ในหนังสือและในนี้

* โปรดดู เพ็ญศักดิ์ จักขุจินดา ไชววิทย์ (บก.) วิเคราะห์เรือสำเภาบราวนที่ค้นพบในอ่าวไทย วารสารโบราณคดีฉบับพิเศษ ปีที่ 7 เล่มที่ 3 (2521) หน้า 49 ประกอบ

ผมอ่านออก 2 ตัวแล้ว 3 ตัว ซึ่งผมจะเขียนให้ดูแล้วก็เผื่อจะเป็นประโยชน์

คือตัว 2 ตัวแรกนั้นผมอ่านออกแล้วว่ากุง กือ (公 雇) อันนี้เป็นคำซึ่งรวมกันซึ่งแปลว่าวันนี้ ถ้าแยกกันแปลไม่มีความหมาย แปลว่าวันนี้ ส่วนตัวที่ 2 ที่อ่านว่าไสนั้น ในคู่มือของอาจารย์เขียนเกินไปนิดหนึ่งแล้วก็ขาดไปส่วนหนึ่ง ผมไปตรวจดูกับในรูปที่พิมพ์ในหนังสือถึงแกะออกมาได้ คือในหนังสือเขียนอย่างนี้ ตัวเขียนแบบที่ผมเขียนอันแรกในหนังสือที่ติดอยู่กันด้วย ขามเมื่อกี้ผมนั่งแกะเขียนอย่างนี้ ในกันด้วยขามเขียน 左 โชอย่างนี้ ซึ่งแปลว่าข้างซ้าย แล้วก็แปลว่าอะไรอีกก็มีหลายอัน ถ้าแปลที่จำได้แปลว่าข้างซ้าย แล้วแปลว่าตะวันออกก็อาจจะเห็นได้ง่าย ๆ ว่าอย่างถ้าเราซ้ายของจีนหมายถึงตะวันออกด้วย ถ้าหันหน้ามาทางปากแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งซ้าย นั่นก็คือตะวันออกของเอเชีย เพราะฉะนั้นโซ่ คำนี้แปลว่าตะวันออกด้วย

เพ็ญศักดิ์ : อันนี้ดิฉันหาความหมายมิได้ ดิฉันก็เรียนแล้ว ดิฉันให้ชาวจีนทั้งอายุ 78 ปี ลงมาจนกระทั่งถึงอายุ 24 ปี ทำคนอ่านด้วยกัน ก็ที่สุดก็ออกมาในรูปนั้น แต่ว่าแกะยากมาก เพราะว่าตัวอักษรเลื่อนลงมาก

ศรีศักร : อาจารย์สืบแสง พุดมาก็รู้สึกว่าจะสนับสนุนแนวความคิดของอาจารย์เพ็ญศักดิ์ แล้วก็ให้รายละเอียดหลายเรื่องถึงความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับไทยในตอนต้น ๆ ยุทธยา ตลอดจนกระทั่งการมีชุมชนของจีนในเขตนี้ด้วย

ต่อไปผมใคร่ขอเชิญ ดร.ชาญวิทย์ พุดถึงเรื่องเกี่ยวกับปัญหาอายุแล้วก็สัญชาติของเรือต่อจากอาจารย์สืบแสง เพราะได้ทราบว่า ดร.ชาญวิทย์ ได้ให้ความสนใจเป็นพิเศษในเรื่องเกี่ยวกับเส้นทางเดินเรือบ้างหรือ การเดินเรือในสมัยนั้น ตลอดจนกระทั่งอาจารย์ชาญวิทย์ได้ศึกษาเป็นพิเศษเกี่ยวกับลักษณะสังคมและคนในกรุงศรีอยุธยาตอนต้น ๆ ผมขอเชิญ

ชาญวิทย์ : ผมขอประหว่งก่อน ก็ว่าอาจารย์ศรีศักร แนะนำว่าผมเป็นผู้แทนของคนส่วนใหญ่ขึ้นมา ผมประหว่งว่าผมเป็นเพียงผู้แทนของตัวเองเท่านั้นเอง แล้วประการที่สองที่แนะนำว่าหนังสือผมขายไปทั่วโลกนั้น ความจริงขายไม่ได้สิ่งที่โดนต่อว่าอยู่เรื่อย ๆ เกี่ยวกับหนังสือก็คือว่าทำไมแพงนัก

ที่นี้เข้าประเด็นของเรา ในเรื่องของสังคมโลก เรื่องของการขุดคราวนี้นั้น ในแง่ของผม ผมเท่าที่ฟังมามีความลำบากในแง่ที่จะมีความให้เห็นภาพทางประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ก็พูดง่าย ๆ ว่ายังไม่ได้อ่านเรื่องนี้โดยละเอียด แล้วมันมีประเด็นปลีกย่อยอย่างมากในแง่ที่ว่า ถ้าเราฟัง ดร.เพ็ญศักดิ์มาตั้งแต่ต้นแล้ว เราจะได้เห็นว่าเรือ 3 ลำยกเว้นเรือที่เมืองนครศรีธรรมราชซึ่งผมคิดว่าไม่เกี่ยวกับเรื่องนี้ เรือ 3 ลำที่พูดกันแล้วมีการกำหนดอายุ เรือที่เกาะกระดาด เรือที่พัทยา แล้วเรือที่สัดหีบนั้น อายุก็ค่อนข้างจะใกล้เคียงกัน แต่ทำไมไม่มีความแตกต่างกันมาก อันนี้จะทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับข้อมูลอยู่ไม่น้อย

เรากำลังให้ความสนใจแล้วก็ยกให้เรือสัดหีบเป็นพระเอก ในการที่เราจะหาอดีตของเรา แต่ว่าเรือ 2 ลำที่พูดมานั้นอายุใกล้เคียงกันมากเลยใช่ไหม แต่ว่าลักษณะของสินค้ากลับไม่เหมือนกันเลย อันนี้เป็นปัญหา ผมเข้าใจว่าเป็นปัญหาที่เราจะต้องขบคิดต่อไป

ที่นี้เข้าประเด็นของหัวข้อวันนี้ เกี่ยวกับเรื่องอายุของเรือ ผมอยากจะพูดว่า ถ้าหากข้อมูลของ ดร.เพ็ญศักดิ์ ถูกต้องเชื่อถือได้ในแง่เกี่ยวกับเรือสัดหีบนั้น ก็จะเปลี่ยนความรู้วิชาการของเราอย่างมาก ผมอยากจะทำความเข้าใจว่าในแง่ของการศึกษาเกี่ยวกับสังคมโลก พูดถึงการค้าระหว่างประเทศของเราที่ส่งสังคมออกนั้นเราบอกว่า สังคมโลกนั้นคงจะถูกส่งออกหรือเริ่มทำขึ้นราว ๆ กลางพุทธศตวรรษที่ 19 ในสมัยสุโขทัย แล้วก็เชื่อว่าอยู่เรื่อยมาจนกระทั่งถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 21 ถ้าจะเทียบให้เป็น ค.ศ. ก็คือตั้งแต่ 13-15 คกลงก็หมายความว่าเรามองว่าในแง่ของสังคมโลกมันมีราว ๆ ประมาณ 200 ปี แต่เมื่อเรามาดูเรื่องของเรือสัดหีบแล้ว ปรากฏว่ามาจนกระทั่งถึงประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ 21 คือปี พ.ศ. 2091 ประมาณนั้นเป็นปีครองราชย์ของขุนวรวงศา เป็นปีครองราชย์ของพระมหาจักรพรรดิด้วย ก็พูดง่าย ๆ ถ้าพูดอย่างกว้าง ๆ ก็ประมาณก่อนการเสียกรุงครั้งที่ 1 อันนี้จะยืดเวลาของการทำสังคมโลกไปอีก ยืดออกไปเป็นเวลาประมาณถึง 200 ประมาณ 250 ปี จะยืดเวลาออกไปอย่างมากเลย มากกว่าของเก่าเกือบ 100 ปีด้วยซ้ำไป

อันนี้จะเปลี่ยนความคิดที่เราจะเห็นได้ว่าจากหนังสือของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาต่อราชานุภาพ จะเห็นได้ว่าท่านมีความเห็นว่าสังคมโลกนั้น คงจะหยุด

ราว ๆ สมัยพระบรมไตรโลกนาถ หลังจากนั้นแล้วเนื่องจากมีศึกสงครามนี้ก็ทำให้สังคโลกหยุดไป หนังสือที่ใช้กันมาก ถึงแม้ว่าอาจจะมีคนได้เขียนกันมาอย่างหนังสือของ Spinks ที่สยามสมาคมพิมพ์นั้น ก็มีความเห็นคล้าย ๆ อย่างนี้คือนี้เป็นการมองว่าในแง่ของเศรษฐกิจ ในแง่ของการค้ามันจะอยู่ตอนนี ถ้าหากข้อมูลที่ ดร.เพ็ญศักดิ์ได้มานั้นก็จะขยายเวลาไปมากทีเดียวก็จะเกิดปัญหาตามมาอีกมากในแง่เกี่ยวกับการตีความหมายประวัติศาสตร์ เราตีความทางประวัติศาสตร์ว่าการค้านั้นหยุดลงเพราะมีสงคราม สงครามระหว่างอยุธยา สงครามกับสุโขทัยกับเชียงใหม่ ทำให้การค้านั้นหยุดลงแต่ถ้าเมื่อเรือสัดหีบนั้นถูกต้องแล้วก็มิของเยอะอย่างนี้ก็น่าเชื่อได้ว่า เมื่อมีสงครามนั้น การค้าหรือการทำสังคโลกนั้นมิได้หยุดลง อันนี้เป็นปัญหาที่ตามมาอีกแล้วผมคิดว่า ประเด็นนี้เราจะต้องขยายกัน

พูดกันอีกทีหนึ่ง ตกลงในเรื่องเกี่ยวกับอายุ ผมไม่สามารถจะค้านหรือสนับสนุนได้เต็มที่ ก่อนข้างจะเห็นคล้อยจากการเสนอของ ดร.เพ็ญศักดิ์ แต่ว่าถ้าจะมีประเด็นการค้าที่ว่ากำหนดว่าอายุของเรือเท่าไรนั้น ผมคิดว่าเป็นเรื่องของปัญหาซึ่งเป็นเรื่องเทคนิคมากที่พูดกันมาตอนเช้าหรือเมื่อครูนี้นั้น ผมมีความเข้าใจน้อยมาก อันนี้จะต้องเป็นเรื่องของผู้ที่มีความรู้โดยเฉพาะที่จะต้องมาถกเถียงกันให้แน่นอนว่า เราจะเอาอะไรในเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดอายุ ผมเพียงแต่ว่ามองว่ามันมีปัญหาอะไร ถ้าหากเราเห็นว่าอายุมันมาถึงตอนนี

ทีนี้ในเรื่องเกี่ยวกับเรื่องของสัญชาติเรือนั้น จากข้อมูลที่ฟังมาจาก ดร.เพ็ญศักดิ์ แล้วก็ ดร.สืบแสง นั้น ผมก็มีความเห็นคล้ายตามว่า เกี่ยวกับสัญชาติเรือนั้น ก็มีทางที่จะเป็นเรือไทยได้อย่างมากแล้วสิ่งที่ อาจารย์สืบแสง บอกว่าเป็นเรือสำเภากลางลวงนั้น ผมไม่มีข้อค้านอะไร ถ้าเมื่อเรือเป็นเรือไทยนั้น ผมไม่มีข้อค้านว่าจะไม่เป็นเรือหลวง แต่ผมมีข้อขยายว่าน่าจะตีความว่าเป็นเรือของเจ้านายมากกว่า คือหมายความว่าในอดีต ถ้าเรามองถึงการค้าระหว่างประเทศการค้ากับต่างประเทศไทยทำการค้ากับต่างประเทศได้ไม่มีทางที่เอกชนจะขายยกเว้นคนที่เป็นเจ้ากับขุนนางอย่างในสมัยรัตนโกสินทร์ เราก็จะเห็นเพราะว่าระบบของการค้าเป็นเรื่องของระบบการผูกขาด เพราะฉะนั้นก็แน่นอน ที่เรือนั้นจะต้องเป็นเรือของเจ้าหรือเป็นเรือของขุนนาง มีอยู่ 2 ประเภทนี้เท่านั้นเอง ผมไม่ปักใจว่าจะต้องเป็นเรือหลวง คือ เรือของพระเจ้าแผ่นดินเสมอไป เพื่อแต่ขยายความให้กว้างขวางออกไป

นอกประเด็นไปนิดหนึ่ง ผมขอค้านอาจารย์สลับแสง ที่ว่าที่ ดร.เพ็ญศักดิ์ เสนอว่า เรือนี้อาจจะไปมะละกา แต่อาจารย์สลับแสงบอกว่าเรือนี้ไม่น่าจะไปมะละกา เพราะมะละกาไม่มีความหมาย อันนี้ผมขอค้านอย่างหนักแน่นว่า มะละกามีความหมายมาก ถ้าเรือเรื่อนั้นตกอยู่ในปี พ.ศ. 2091 ก็จะตกลงอยู่ประมาณ ค.ศ. 1548 เป็นสมัยที่โปรตุเกสเข้ามาแล้วยึดมะละกาได้แล้ว แต่มะละกานั้นรุ่งเรืองในทางการค้าเป็นศูนย์กลางของการค้าก่อนที่โปรตุเกสจะเข้ามาด้วยซ้ำไป อันนี้เป็นประเด็นแย้งนอกเหนือจากเรื่องของสัญชาติเรือ

ผมค่อนข้างจะมีความเห็นไปในเชิงที่ว่าในช่วงของคอนอูธยานัน ผมเข้าใจว่าคนไทยหรือคนไทยที่มีเชื้อจีนนั้นเดินเรือมากกว่าในสมัยหลัง ผมมีความเชื่ออย่างนี้ เมื่อศึกษาจากหลักฐานข้อมูล ถ้าเมื่อเราดูแล้วเราจะเห็นได้ว่าในเรื่องเกี่ยวกับกฎหมาย อย่างถ้าดูจากกฎหมายตราสามดวง จะเห็นว่าในสมัยต้นของอยุธยา แม้กระทั่งก่อนการตั้งกรุงศรีอยุธยา กฎหมายที่ประกาศออกมาเป็นเรื่องเกี่ยวกับสำเภามากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายในราว ๆ สมัยของพระเจ้าอู่ทองนั้น ผมเข้าใจว่าเป็นกฎหมายที่ออกมาเพื่อบังคับคนไทย

สมมุติว่าผมยกตัวอย่างมีกฎหมายหนึ่งบอกว่า ถ้าเมื่อผู้ชายไปค้าทางทะเลไปสำเภาแล้วสำเภาตกหลิก อาจจะไปค้าเมืองจีนหรือไปชาวฟ้าแดงอะไรก็ตาม ไปอินโดนีเซียนี้ ถ้าไม่กลับมา เรือไปตกหลิกไม่กลับมาภายใน 7 ปี ภรรยาที่จะมีสามีใหม่ได้ ผมเข้าใจว่านี่จะเป็นกฎหมายที่บังคับเกี่ยวกับคนไทย นี่เป็นตัวอย่างหนึ่ง และผมคิดว่ามีตัวอย่างอื่น ๆ อีกมากมายที่น่าเชื่อว่าคนไทยคงมีส่วนเกี่ยวกับการค้า แต่แน่นอนผู้ที่ทำการค้านั้นต้องเป็นเจ้าและขุนนาง ลูกเรือที่จะไปได้ก็อาจจะไพร่ของเจ้าและขุนนางซึ่งถ้าเมื่อเป็นไพร่หลวงก็เป็นเรือหลวง ไพร่หลวงก็ไปได้ใช้ไหมครับ ถ้าเป็นเจ้านาย อาจจะไพร่สมก็ได้

ถ้าเราดูจากหลักฐานของต่างประเทศ ถ้าเราเชื่อว่าคนโปรตุเกสที่เข้ามาในตอนนั้นในระยะราว ๆ ช่วงที่ ดร.เพ็ญศักดิ์ พูดถึงนี้ โปรตุเกสเข้ามาแล้วมีชาวโปรตุเกสคนหนึ่งที่ชื่อ Tomé Piré (*Suma Oriental*) ได้บันทึกเอาไว้เกี่ยวกับเมืองมะละกา ซึ่งโปรตุเกสตีแตก ได้ประมาณใกล้ ๆ กับเวลาที่ ดร.เพ็ญศักดิ์ พูดมานั้น ปรากฏว่า Tomé Piré บันทึกไว้ว่ามีเรือที่ไปค้าขายในเมืองมะละกา มะละกาเป็นศูนย์กลางของการค้า ถึงประมาณปีละ 100 ลำ แล้วใน 100 ลำนี้ที่ผมจดมาปรากฏว่า Tomé Piré บอกว่าเป็นเรือไทยถึง 40 ลำ เป็นเรือที่มากกว่าชาติ

อื่น ๆ ทั้งหมดในตอนนั้น อันนี้เป็นสิ่งที่น่าสนใจแล้วก็น่าแปลกใจมาก ถ้าเพื่อข้อมูลของ Fairbank ถูกนั้น เราจะเห็นได้ว่าการค้าสำเภาของไทยในตอนต้นอยุธยา ผมเชื่อว่าเป็นการค้าที่รุ่งเรืองใหญ่โตทีเดียว มาตอนหลังเท่านั้นที่จะตกไป

เดี๋ยวผมจะขยายประเด็นว่าทำไมถึงตกไป ในตอนแรกนี้น่าจะรุ่งเรืองใหญ่โตมาก เราเชื่อแน่เลยถ้าเผื่อดูจากผลงานของ Tomé Piré หรือผลงานของอาจารย์ สืบแสงเอง ว่าการค้าที่มาในรูปของบรรณาการไปจิ้มก้อง การจิ้มก้องนั้นเป็นการค้าจำแลง เนื้อหาของมันที่แท้คือการค้า อันนี้มากทีเดียวในตอนต้นของอยุธยา จำนวนเรือที่ไปจิ้มก้องที่เมืองจีนมีสูงทีเดียวในตอนต้นอยุธยา จะมาตกต่ำไปในระยะหลัง ๆ ในระยะที่เรามาพูดถึงเกี่ยวกับเรื่องเรือสำเภาจะมาตกต่ำในตอนนั้น

Fairbank มีความเห็นว่า การที่การค้าเรือจากดินแดนแถบนี้ตกต่ำลงไปในนั้นเพราะมันเปลี่ยนระบบเปลี่ยนระบบที่มีการเน้นให้ดินแดนแถบนี้ไปส่งบรรณาการถึงเมืองจีนนั้นเปลี่ยนกลายมาเป็นคู่ค้าอิสระผู้ค้าเป็นเอกชนของจีนลงมาในดินแดนแถบนี้ ผมเข้าใจว่าประเด็นนี้น่าเชื่อถือได้ว่าการตกต่ำของสังคมโลกนั้น ผมคิดว่านอกจากปัญหาสงครามที่เราพูดเมื่อตะกี้ ผมว่าปัญหาการที่จีนกลับมาแย่งตลาดกันไปนั้นทำให้สังคมโลกตกต่ำไปก็ได้ อันนี้เป็นสิ่งที่ผมมีอยู่ในใจ

ศรีศักร : ที่อาจารย์ชาญวิทย์ เสนอมานั้น ก็มีความคล้ายคลึงกันบ้างกับ อาจารย์ สืบแสง ถึงเรื่องการค้าขายสังคมโลก ถ้าขายสำเภา ลักษณะที่คล้ายกันคือว่า เรือที่ออกไปนั้นอาจจะเป็นเจ้านายหรือของรัฐบาล อาจจะไม่แตกต่างกันว่าระดับเป็นของหลวงคือรัฐ หรือว่าเป็นของเอกชน อันนี้ก็จะต้องว่ากันอีกทีหนึ่ง เพราะว่าเรื่องนี้ก็มีอยู่ในกฎหมายเก่าถึงทำเนียบของผู้ที่ค้าเรือสำเภาแล้ว อันนี้ผมจะปล่อยให้ท่านทั้งสองได้ถกกันไปในโอกาสต่อไป

อย่างไรก็ตามทีนี้เมื่อสรุปแล้วทั้ง 2 ท่านนี้มีความเห็นคล้ายคลึงกันถึงเรื่องที่ว่า การค้าเรือสำเภาเป็นเรื่องของทางอยุธยา รู้สึกจะมากกว่าสุโขทัย ทีนี้ในฐานะที่ว่าเราจะฟังทั้ง 2 ท่านไม่ได้ก็ยังมีท่านวิทยากรอีกท่านหนึ่ง คือ ดร. ประเสริฐ ณ นคร ซึ่งท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สุโขทัยและศึกษาในเรื่องจารึกมามาก ท่านอาจจะมีความเห็นว่า การค้าเรือสำเภาอาจจะไม่ใช่อยุธยาก็ได้ จะเป็นสุโขทัยก็ได้ เพราะฉะนั้นผมคิดว่าเราทั้งสองก็ได้ท่านมานั่ง

อยู่ในที่นี้ ผมใคร่ขอเชิญท่าน ดร.ประเสริฐ ณ นคร ให้ข้อคิดเห็นในเรื่องนี้

ประเสริฐ: ผมไม่ทราบว่าจะทำไมจึงมีข้อผมอยู่ในพวกที่จะต้องมานั่งอยู่ที่นี้ เพราะว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับเรือสำเภาทั้งหลายนี้รู้สึกว่าคุณทั้งห้องจะรู้เรื่องดีกว่าผมที่จะมานั่งเล่าอะไรให้ฟัง

ผมก็ถามคุณเพ็ญศักดิ์ ทำไมถึงให้ผมมาพูดถึงเรื่องนี้ ก็บอกว่าอยากจะถามความเห็นที่ว่าที่สรุปว่าอายุเท่าไร แล้วก็จะไปเป็นสัญญาอะไรนี้ การสรุปผลของ ดร.เพ็ญศักดิ์ นั้นผมจะยอมรับได้หรือไม่ แต่ว่าที่จริงนั้น ผมเมื่อวานนี้ก็พูดท่านสุภัทรดิศแล้วว่าผมไม่รู้เรื่อง คงจะมาพูดอะไรไม่ได้เลย แต่ว่าคงเข้าใจว่าทางมหาวิทยาลัยศิลปากร อาจอยากให้ผมเข้ามารับรู้ในเรื่องนี้ เพื่อว่าจะได้ช่วยสนับสนุน เพื่อจะตั้งแผนกวิชาอะไรขึ้นมาก็จะได้ไม่ไปกีดกันในฐานะที่อยู่ทบวง เพราะฉะนั้นวันนี้ก็คงจะไม่ได้มาพูดอะไร ดร.เพ็ญศักดิ์ ก็บอกว่าไม่มีอะไรให้มาสรุปว่าเห็นด้วยไหม ก็ผมจะแสดงความคิดเห็นในแง่ของอายุของเรือสำเภา

พูดในแง่ของสถิติ การที่กล่าวว่ายอายุของเรือหรือไม่เรือ 390 ± 90 หมายความว่าอายุน่าจะเป็น 390 ปีมากกว่าอย่างอื่น แต่ว่าเพื่อกันผิดพลาดก็ดูว่า ก็ต้องขีดออกไป 2 ข้างว่าไม่น่าจะมีอายุ 390 หรือว่าจะน้อยกว่านี้หรือมากกว่านี้ไปได้มากเท่าไร เพราะพวกขีดออกไป 2 ข้าง ๆ ละ 90 ปี คือ 390 ลบด้วย 90 ปี หมายความว่าถ้าจะให้ทายอายุก็ต้องบอกว่าอาจจะเป็น 300 ปีก็ได้ 301 ก็ได้ 302 ก็ได้ 390 ก็ได้ เรื่อยไปจนกระทั่งถึง 480 ปี อายุของไม้เรือนั้น และที่ว่าไม่ได้หมายความว่าเมื่อบอกว่าอายุ 300-480 ปีนี้จะถูกต้องหรือไม่เขาบอกแต่เพียงว่า ถ้าทดลองอย่างนี้ 3 ครั้งแล้วสรุปอย่างนี้จะถูก 2 ครั้งผิด 1 ครั้ง แต่ว่าทำ 300 ครั้งก็จะถูก 200 ครั้งผิด 100 ครั้ง แต่เขาไม่ได้บอกว่าครั้งนั้นมันอยู่ในเรื่องผิดหรือเรื่องถูก คือครั้งนี้อาจจะผิด ไม่ถูกเลย นี่วิชาสถิติ เขาว่าอย่างนั้น

เมื่อรู้สถิติแล้วก็เลยมาถาม บอกว่านี่อายุเท่าไรผมก็เลยไม่รู้ ถ้าผมไม่ใช่ นักสถิติมาถามผม ผมบอกว่าอายุ 390 ผมตอบได้สบายใจ ไปนอนหลับได้สบาย แต่ว่ามาถามผมที่เป็นนักสถิติว่า 390 ถูกหรือเปล่าผมบอกไม่ได้หรอก ต้องบวกหรือลบ บวกหรือลบ 90 เอาล่ะแปลว่าอายุตั้งแต่ 300-480 นั้นจะถูกหรือไม่ถูก ผมบอกว่าอาจจะถูกก็ได้ผิดก็ได้ โอกาสที่จะถูกนั้นมีอยู่ 87% โอกาสที่จะผิด 33% แต่การเดาครั้งนี้หรือการคำนวณครั้งนี้อาจจะอยู่ใน 33% คืออาจจะผิดก็ได้ และถ้าพูด

อย่างนี้ก็ลำบากมาก คือหมายความว่าเมื่อเป็นนักสถิติ ก็เมื่อพูดไปแล้วว่า 390 ก็ไปนอนไม่หลับ ว่าจริงหรือไม่ มันจะ 390 หรือเปล่า หรือมันจะอยู่ในระหว่าง 300-480 ปีหรือไม่

แต่อย่างไรก็ดี ผมเห็นว่าตัวเลขที่ว่าไว้นั้นมันน่าเชื่อที่จะค่อนข้างไปอยู่ในทาง 390 ปีมากกว่า ที่จะไปบวกเข้าไปอีก 90 หรือลบไป 90 เพราะฉะนั้น ถ้าดูตามตัวเลขที่ให้ไว้เป็นค่าเฉลี่ยว่าประมาณ พ.ศ. ที่ว่าไว้ว่าอายุของไม้เรืออาจจะเป็นระหว่าง 2041 ปี เมื่อ พ.ศ. 2041 หรือ 2021 นั้นผมก็ว่ามันน่าจะถือเอาอายุที่เป็นกลางหมายความว่าค่าเฉลี่ยที่หามาได้จากการทดลองครั้งนี้ว่าควรจะเป็น พ.ศ. 2131 สำหรับเรื่องอายุไม้เรือนั้นที่บอก 390-90 นั้นน่าจะถือ 390 อยู่ถือว่าถ้าดูตามอายุไม้เรือเป็น พ.ศ. 2131 กับ 2181 และถืออายุงา อายุงาที่ได้นี้นั้นก็ควรจะเป็น 2136

ฉะนั้น จึงเห็นได้ว่าจากสิ่งที่ถึงแม้ว่าสถิติจะถือว่าเราไม่ทราบแน่ชัดว่าจะเป็นเท่าไร แต่เนื่องจากการหาอายุของไม้ 2 อย่างและอายุของงามันก็ได้ใกล้เคียงกันคือประมาณ 2131 อันหนึ่งกับ 2136 อันหนึ่ง เราจึงเชื่อได้ว่าอายุนั้นน่าจะใกล้เคียงอยู่ในทาง พ.ศ. 2130 จะผิดไปบ้างก็คงไม่มากพอ

ทีนี้ถ้าเราจะมาคิดดูถึงประวัติศาสตร์ว่ามันมีอะไรเกิดขึ้นในตอนใกล้เคียงกันนั้น ผมก็เห็นว่า ในสิ่งที่เกิดขึ้นใกล้เคียงกันนั้นก็คือ ยุทธยาแตก ในเวลาใกล้เคียงกัน 2100 แล้วก็นั่นส่วนที่จะมาถามผมว่าสินค้าออกในเรื่องที่เกี่ยวกับขามสังกโลกนั้นมันควรจะมีถึงเท่าไร ผมไม่ทราบถึงเรืออะไรนี้เลย เพราะฉะนั้น ถ้าจะให้ผมพูดอย่างที่เป็นนักประวัติศาสตร์ ผมจะต้องว่ามันน่าจะเป็นว่าสินค้าของสุวรรณโลก สุโขทัยนั้นน่าจะยุติลงในปีที่ยุทธยาเรือรบยกไพร่พลไปกับ พระเจ้าติโลกราชซึ่งเป็นปีประมาณ พ.ศ. 1994

1994 เป็นปีที่ยุทธยาเรือรบซึ่งเป็นเจ้าเมืองสองแควได้เป็นกบฏต่อพระบรมไตรโลกนาถ แล้วก็ยกไพร่พลไปอยู่ที่เมืองพะเยา และตั้งแต่นั้นมาพวกเครื่องถ้วยชามก็ไปปรากฏขึ้นที่เมืองพะเยาและเมืองที่ใกล้เคียงในภาคเหนือ ผมเข้าใจว่ายุทธยาเรือรบจะได้กวาดต้อนเอาคนมีฝีมือในทางเครื่องขามสังกโลกนั้นไปไว้เสียในภาคเหนือ ซึ่งจะเป็นเหตุให้ฝีมือในทางทำถ้วยชามสังกโลกของทางฝ่ายสุโขทัยนี้ลดหย่อนลงไปเป็นอันมาก เพราะฉะนั้นถ้าจะคำนึงถึงในแง่ว่าสงครามทำให้สุโขทัยเสื่อมไปในเรื่องทางขามสังกโลกนั้นก็เป็นส่วนหนึ่ง

แต่ผมเห็นว่าส่วนที่สำคัญคือว่า ความจริงยุทธยาเรือรบเป็นเจ้าเมืองพิษณุโลก

หรือสองแถว ได้นำเอาไฟรฟลไปแล้วก็เลยเอาข้างฝ่มือไปด้วยเพราะปรากฏว่า
ตั้งแต่นั้นมาข้างฝ่มือในทางสังคมโลกก็ไปเกิดขึ้นที่เมืองพะเยาบ้าง ไปเกิดแถว
สันกำแพงบ้าง เรื่องที่เกิดขึ้นซึ่งผมเข้าใจว่า ถ้าเราจะถือในแง่ประวัติศาสตร์แล้ว
ผมเห็นด้วยอย่างที่ว่า ดร.สืบแสงพูดว่า เรื่องอายุของชาวสังคมโลกที่เป็นสินค้าออก
ของทางอยุธยาที่ดี หรือสุโขทัยที่ดีนั้น คงจะได้สิ้นสุดลงในราวแผ่นดินของพระ
บรมไตรโลกนาถ อันนี้พูดในแง่ของประวัติศาสตร์

ทีนี้ถ้าจะพูดถึงว่าที่ว่า ดร.เพ็ญศักดิ์ ได้ทำไว้นั้นแล้วก็จะเชื่อความได้
เพียงไร ถ้าสำหรับผม ผมก็เห็นว่า ถ้าจะถือว่าอายุของเรือของงานนั้นอยู่ประมาณ
2130 ปี ผมก็เชื่อตามการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ ว่าเป็นเช่นนั้นประมาณ 2130 ปี

ส่วนในเรื่องที่ว่าจะมีสัญชาติเป็นอะไรนั้น คุณเพ็ญศักดิ์ได้ตั้งเข็มนาจน
อธิบายเพื่อจะให้ให้เป็นเรือไทย คนอ่านทุกคนก็ต้องเห็นเป็นเรือไทย เพราะคน
เขียนเขาตั้งใจจะให้มันเป็นเรือไทยอย่างนั้น คนอ่านจะอ่านเป็นอย่างไรได้ เมื่อคุณ
เพ็ญศักดิ์เขียนว่าเป็นเรือไทย ผมอ่านผมก็เห็นเป็นเรือไทย แต่ว่าจะให้ผมเชื่อว่าเป็น
เรือไทยจริงหรือไม่ ผมต้องไปค้นคว้าเอง แต่ผมไม่มีปัญญาที่จะไปได้น่าจะไป
บนบกก็ไปไม่ไหวอยู่แล้ว ผมก็ขอจบการอภิปรายแค่นี้

เพ็ญศักดิ์ : ได้ฟังท่านอาจารย์ ประเสริฐ ก็รู้สึกใจแป้วเป็นกอง ถ้าสมมุติว่าข้อมูล
ของดิฉันเชื่อถือไม่ได้จริง ๆ ดิฉันก็จะยอมรับเพราะว่าดิฉันได้เตรียมใจมาแล้ว แต่
ก่อนที่ดิฉันจะยอมรับว่าข้อมูลของดิฉันผิด ดิฉันก็อยากจะเรียนให้ทราบทำไม
ดิฉันถึงได้อายุของเรือ 480 ปีเป็นอายุหลักเพราะดิฉันไม่ได้เชื่อคาร์บอน 14
อย่างเดียว ค่ากำหนดอายุของไม้ที่ได้จากเรือสัดหีบมันมีค่า 335 ± 95 ปี ถ้าถือ
เป็นผลบวกของอันนั้นก็จะได้เป็น 430 ปี ถ้าถือค่าของไม้อันแรก ค่า $390 + 90$ นั้น
ก็จะได้ 480 มาดูกันต่อไปถึงเรื่องค่าของผลลบ เพราะฉะนั้นเราจะต้องใจกว้างที่จะ
ไม่ถือเอาเฉพาะค่าผลบวกอันเดียว เราก็มองลงมาถึงค่าผลลบ 390 ปี ลบ 90 B.P.
อันนี้ก็จะได้อายุ 300 ปีพอดี ส่วนไม้กระดานอีกแผ่นหนึ่งซึ่งจากค่าผลบวกได้
430 ปี ถ้าจะเป็นค่าผลลบก็จะได้ 240 ปี ถึงแม้ว่าท่านอาจารย์ประเสริฐจะกรุณา
บอกว่าไม่ควรที่จะลบลงมากตามผลต่างของไม้ 2 แผ่นนี้ มันก็ต่างกันอยู่ดีคือมัน
ต่างกัน 50 ปีอยู่ดี เพราะฉะนั้นอันนี้ก็ป็นหลักฐานอีกอันหนึ่ง

อีกอันหนึ่งที่ไม่ใช่เอา 2 บวก 2 ลบนี้มาลบกันออกมาเหมือนอาจารย์

พิถีพิถันเต็มนา มันก็มีคุณค่าให้เข้าใจว่าเรือลำนี้นั้นถูกก่อนอายุไม้ของมันอันหนึ่ง อายุสูงกว่าไม้อันหลัง 50 ปี เพราะก็จะในช่วงที่ว่าถ้าเรือลำนี้นี้มีอายุมากเหลือเกิน มากกว่า 50 ปีจะเป็นได้ไหมหรือต่ำกว่า 50 ปีจะเป็นได้ไหม อันนี้เป็นผลของ คาร์บอน 14 ที่ดิฉันคิดบวกกลับไว้

ที่นี้ลองเอาผลของค่าบวกกลับของคาร์บอน 14 ค่าผลบวกนั้นจะมาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการค้นพบหลุมฝังศพ ที่ประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งมีคนขุดอยู่ 2 คน คือ มิสเตอร์กับมิสซิส ล็อกซิน (Mr. & Mrs. Locin) แล้วก็ ศาสตราจารย์ ฟ็อกซ์ (Fox)

การขุดค้นหลุมฝังศพอันนี้ ปรากฏว่าในหลุมที่เริ่มมีของเครื่องสังคโลก อยู่คือจะมีพวกกระปุก 2 หูที่เห็นในนั้น ท่อระบายให้ฟังในสไลด์แล้วนั้นจะเริ่มเมื่อ ต้นพุทธศตวรรษที่ 20 ต้นพุทธศตวรรษที่ 20 ก็คงจะได้ประมาณระยะเวลาของ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 เรื่อยลงมาแล้วเสร็จแล้วพอถึงตรงประมาณสักกลาง พุทธศตวรรษที่ 21 เครื่องสังคโลกนั้นก็ค่อย ๆ จางที่ปรากฏในหลุมฝังศพนั้นนะจะ ก็จางลงไปเรื่อยแล้วมาหยุดโดยเด็ดขาดเมื่อต้นพุทธศตวรรษที่ 22 แสดงว่าจะมี ใครก็ตามแต่ไม่ว่าจะเป็นคนจีน คนไทย คนแขก คนอาหรับก็ตามแต่ที่ขึ้นเอา เครื่องสังคโลกอันนี้ไปสู่ฟิลิปปินส์หรือไปสู่ชวา หรือทำการค้าขายอันนี้ได้หยุด ชะงักการค้าเครื่องสังคโลกไปโดยเด็ดขาดเมื่อต้นพุทธศตวรรษที่ 22

ทำไมดิฉันถึงได้อายุของผลบวก เพราะดิฉันมาถือ บอกแล้วว่าการ เป็นนักโบราณคดีจะเชื่อข้างใดข้างหนึ่งไม่ได้ การเป็นนักโบราณคดีก็คือการ สันนิษฐานแล้วก็เอาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มาบวกกันเข้า ดิฉันก็หาค่าอายุ สัมพันธ์โดยการขึ้นมาเปรียบเทียบกันว่า ถ้าดิฉันจะเอาอายุแรกของอายุของผลไม้ นี้ ของผลบวกคือ 390 หรือ 480 ปี ปรีกษาอาจารย์ชยาภฤตดูแล้วว่าควรจะบวก เข้าไปได้ 90 ปี ก็เป็นสิ่งที่จะเป็นไปได้และเป็นไปไม่ได้ ความผิดพลาดนั้นก็ควร จะมีก็เป็น 480 ปี ที่นี้พออยู่ในระยะของ 480 ปี ก็จะเป็นอย่างที่ว่าอาจารย์สืบแสง กับ อาจารย์ชาญวิทย์บอกว่่าน่าจะเป็นไปได้ที่เรือลำนี้นี้จะเล่นอยู่ในระหว่างเฟื่องสร้าง อันนี้สร้างขึ้นมา ดิฉันถือเป็นอายุของการสร้างเรือกี้มีไม้สักแผ่นหนึ่งซึ่งมีอายุต่ำ กว่า 50 ปี อันนี้ถือเป็นการจมอายุของเรือ ก็จะเป็นไปได้ว่าเรือลำนี้นี้เกิดขึ้นมาใน ตอนใดตอนหนึ่งระหว่างช่วงของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถหรือพระรามาธิบดี ที่ 2 แล้วก็เล่นค้าขายลงมาเรื่อย จนกระทั่งถึงช่วงของ 430 ปี ผลบวกของ 430

อันนี้ ซึ่งเป็นระยะเวลาที่เราเริ่มทำสงครามกับพม่าพоди คือสมเด็จพระมหาจักรพรรดิเมื่อดิฉันมาเอา ตัวอันแรกนี้ไปมาเปรียบเทียบกับอันนี้ เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์แล้วเราเริ่มรู้ว่าขี้ผึ้งมันมากก็เอาอันนี้ 430 ปีจะตรงกับต้นพุทธศตวรรษที่ 22 พอดี อันนี้เป็นเหตุผลที่ดิฉันยึดเอาว่าเรือลำนี้สร้างขึ้นระหว่างสมัย 480 ปีแล้วก็มาจมลงในสมัยของ 430 ปี โดยการสูญหายไปของเครื่องสังคโลกที่ฟิลิปปินส์ ถ้าหากว่าหลักฐานอันนี้เป็นหลักฐานอันนี้เป็นข้อมูล หลักฐานที่ดิฉันได้มาโดยการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ แล้วเป็นการได้มาโดยการที่เปรียบเทียบกับของที่ได้กันมาตั้ง 4,000 ชั้มนั้น เป็นหลักฐานยืนยันอยู่

ถ้าหากว่าเราจะเอาผลลบของอันนี้ เอาผลลบหรือค่าอายุต่ำโดยที่ไม่ลบเลขของอันนี้ อย่างของที่จันทบุรี ค่าผลลบ 300 ปีมันจะเข้าไปอยู่ในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์ แล้วค่าผลลบอีกอายุไม้ที่เป็นทองเรือ 240 ปีมันก็จะเข้าไปอยู่ในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ตอนนั้นไม่มีปรากฏเครื่องสังคโลกอยู่เลยในหลุมฝังศพของพวกฟิลิปปินส์ และตอนนั้นพวกฟิลิปปินส์ก็หยุดซื้อสังคโลกจากไทย เขาเริ่มนิยมสังคโลกจีนมากขึ้นเพราะเนื่องจากว่าสังคโลกของไทยถูกใช้ในหลุมฝังศพเมื่อปี ค.ศ. 1570 ซึ่งก็จะมาเป็นประมาณทางตอนต้นถึงตอนกลางของพุทธศตวรรษที่ 22 เป็นตอนที่พวกสเปนได้เข้ายึดครองฟิลิปปินส์

อันนี้เป็นข้อที่ดิฉันตั้งขึ้น ถ้าสมมุติว่าอย่างที่อาจารย์ประเสริฐให้คิดเป็น 390 ปี มีความเป็นไปได้ที่จะเป็น 390 ปีนั้นก็ตกใน พ.ศ. 2131 อันนั้นเป็นผลบวก ผลบวก 2130 ก็จะตรงกับสมัยของสมเด็จพระบรมราชาธิราช หรือระหว่างนั้นถ้าจะคิดกับผลลบมันก็จะ เป็น พ.ศ. 2286 สมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ก็จะเห็นอีกว่าในช่วงนั้น อย่างที่ดิฉันเรียนมาแล้วน่าจะเป็นไปได้ยากเนื่องจากไม่มีความต้องการสินค้าจากเครื่องสังคโลกเลย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เชื่อกันว่าสังคโลกของไทยที่หยุดกันแล้วตั้งแต่สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ แล้วเครื่องสังคโลกเหล่านี้ไหลเข้ามาได้ในปลายของสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ หรือพระมหาธรรมราชาได้อย่างไร

ศรีศักร : ต่อไปผมใคร่ขอเปิดโอกาสให้ท่านวิทยากรได้เสริมกันคนละประมาณ 5 นาที

สืบแสง : คือผมขอเสริมเล็กน้อยเพื่อจะแก้ข้อเข้าใจผิดบางประการ ในประเด็นแรกก็คือที่ท่านอาจารย์ประเสริฐเข้าใจว่า ผมระบุว่าสังคโลกสิ้นสุดในสมัยพระบรมไตรโลกนาถนั้นไม่ใช่ครับผมพูดถึงว่าเรือลำนี้จะมีอายุเก่าที่สุดในสมัยนี้ และสมัยนี้ได้มีการค้าสังคโลกมากเป็นพิเศษ ส่วนการจะหยุดลงที่ไหนนั้น ถ้าจะตอบในตอนนั้นผมดูหลักฐานรอบด้าน ทั้งฟิลิปปินส์อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น ปรากฏว่าในหลักฐานญี่ปุ่นนั้นคงจะได้เข้าใจว่าได้สังคโลกผ่านฟิลิปปินส์ ผ่านฟิลิปปินส์แล้วก็ขึ้นซื้อลือชาที่สุดในสมัยปลายอะซิกากะ ปลายอะซิกากะซึ่งเป็นปลายสมัยประมาณศตวรรษที่ 15 ที่เอาไปใช้ในพิธีชนน้ำชาเป็นอันมาก ปลายอะซิกากะของญี่ปุ่นแล้วก็สมัยศตวรรษที่ 16 นี้มีระบุไว้ในหลักฐานญี่ปุ่นว่าเรียกชื่อสังคโลกนี้ในชื่อของญี่ปุ่นว่า สังคโลกยากิ ซึ่งเป็นชื่อเรียกสังคโลกไทย เพราะฉะนั้น ถ้ามองดูญี่ปุ่นยึดไปประมาณกลางศตวรรษที่ 16 ที่นี้ถ้าดูหลักฐานฟิลิปปินส์ก็เป็นอย่างที่อาจารย์เพ็ญศักดิ์ว่า อันนี้ผมก็จะไม่เพิ่มเติม แต่ถ้าดูหลักฐานฮอลันดาที่กระบเวลาที่มาค้ากับไทยในสมัยต้นศตวรรษที่ 16 ปลาย 16, 17 ยังระบุว่าสินค้าอย่างหนึ่งที่ฮอลันดาสนใจจะเอาไปขายที่อินโดนีเซีย คือ สังคโลก เพราะฉะนั้นอายุของสังคโลก ถ้าจะพูดกันตอนนี้ซึ่งความจริงผมขยี้กไว้ตอนแรกเพื่อไว้พูดพ่วงนี้ เพราะพ่วงนี้ผมมีหัวโหม่งพูดเรื่องนี้อีก คือ เริ่มเสื่อมลงถึงสมัยพระไชยราชาธิราช จนกระทั่งสิ้นสุดลงโดยเด็ดขาด เมื่อเรามีปัญหาเกี่ยวกับพม่าอย่างดุเดือด ต้องการกำลังพลทุกคนที่จะรบได้แล้วก็เหตุผลอื่นด้วย เรื่องการค้ากับฝรั่งเศสเจริญขึ้นมาแทนที่อะไรต่ออะไร สินค้าที่ฝรั่งเศสต้องการนั้นเป็นสินค้าเครื่องเคลือบ ของจีนสมัยหมิงซึ่งทำได้ดีมาก

สมัยหมิงนี้ปรากฏว่าในศตวรรษที่ 15 เป็นต้นมาสามารถพัฒนาเครื่องเคลือบชนิดใหม่ ซึ่งเป็นแบบสีฟ้า สีขาว ซึ่งฝรั่งนิยมมาก

อันนี้มักก็ไปผูกกับที่ผมพูดในเรื่องมะละกาว่าเรือลำนี้ถ้าเชื่อว่า มีอายุประมาณ 480, 490 ปี ตามที่ได้พิสูจน์กันนั้นก็จะเป็นปลายสมัยพระบรมไตรโลกนาถถึงพระบรมราชาธิราชที่ 3 ถึงต้นรามาริบัติที่ 2

ซึ่งอันนี้ที่ทำให้ผมแย้งนิดหนึ่งว่าไม่น่าจะไปมะละกาเพราะเหตุผล 2 ประการ ประการที่หนึ่ง เรือลำนี้เท่าที่พบ เท่าที่ค้นพบสินค้าเครื่องสังคโลก 300 กว่าชิ้น ซึ่งหายไปเท่าไรยังไม่มีรู้ แต่ที่พบแล้วนี้ที่เอาขึ้นมาได้เองนี้เป็นสินค้าหลัก กราวนี้เครื่องสังคโลกถ้าไปมะละกาจะต้องขายให้ฝรั่ง หรืออะไรอย่างนั้นซึ่งไม่ใช่เป็นสิ่งที่ฝรั่งเศสต้องการ ฝรั่งเศสต้องการของหมิง ผมมองอย่างนี้แล้วไม่น่าที่จะ

ไปมะละกา ประการที่สอง คือว่าในสมัยพระบรมไตรโลกนาถนั้นเรายังมีปัญหา กับมะละกาหลายครั้ง ปรากฏหลักฐานในจีนว่ามะละกาฟ้องแล้วฟ้องอีกว่าไทย สมัยพระบรมไตรโลกนาถนี้ไปคุกคามแล้วก็อย่างไรก็ตาม มะละกายังสามารถส่ง เครื่องบรรณาการส่งทูตไปเมืองจีนได้ เพราะฉะนั้นยังคงจะไม่ได้อยู่ใต้อำนาจของ ไทยตามที่เราเข้าใจ แต่ว่าอยู่ใต้อำนาจโดยสิ้นเชิงหรือโดยเต็มทีนั้น หลังจากนั้น มาเพราะฉะนั้นอันนี้มักก็เลยทำให้ผมมองไปอย่างนั้น ซึ่งความจริงมันก็ไม่ได้ขัด อะไรกับอาจารย์ชาญวิทย์ แต่ว่าขึ้นอยู่กับอายุเรือ ถ้าเรือลำนี้ประมาณปี 480 แล้วนี่ก็จะเป็นเรือที่ไม่ใช่ไปมะละกา

ที่ผมทำไมไม่สนับสนุนปี 480 นี้มากเพราะเหตุว่าอันนี้ผมก็ไม่ใช่ว่าเชื่อ ขาญในเรื่องคาร์บอน 14 แต่ว่าโดยเท่าที่พอจะมีความรู้เรื่องนี้ วัตถุที่จมอยู่ในน้ำนี้ ปริมาตรรังสีคาร์บอนที่มันสลายไปเป็นคาร์บอน 14 กับไนโตรเจนนี้จะหายไปได้ ช้ากว่าเวลาที่อยู่ในสภาพอากาศที่รุนแรงกว่านั้น คือมันอยู่ที่สิ่งแวดล้อมด้วย อันนี้ อาจารย์ชยาภฤต อาจจะช่วยชี้แจงได้แต่เท่าที่ผมทราบมันเป็นอย่างนั้น อันนี้ อยู่ในน้ำด้วย คราวนี้ก็แค่จะอย่างไรก็ตามนี้โอกาสที่มันจะถูกคาร์บอนตัวอื่นเข้ามา แทรกซึมบ่อนทำลาย ทำให้มันมีคาร์บอนอาจผิดนี้ มันเป็นไปได้ในทางลบ คือ ทำให้วัตถุอย่างนั้นมันอายุน้อยลง ความจริงมันจะต้องบวกมากขึ้น เพราะว่าตาม ปกติแล้ว คาร์บอนรังสีคาร์บอนมันจะสลายไปครึ่งหนึ่งประมาณครึ่งหนึ่งทุก 5,730 ปีซึ่งเป็นเรื่องที่บวกลบคูณหารกันซับซ้อน อันนี้ผมก็ยกไว้ให้อาจารย์ชยาภฤต ผู้เชี่ยวชาญ การหาญนี้ถ้ามีตัวมาทำให้สภาพแวดล้อมทำให้มันสลายช้ามันก็จะทำให้วัตถุเหล่านี้อาจจะใหม่มาอีกชนิดหนึ่ง ดังนั้นถึงต้องมีบวกลบ เมื่อมีบวกลบ ผม ค่อนข้างอยากจะให้บวกมากกว่าลบด้วยเหตุผลอย่างนี้ด้วยเพราะอยู่ในน้ำด้วย นี่ เมื่ออยากจะให้บวกมากกว่าลบที่มันก็จะไปสนับสนุนที่ว่ามันน่าจะเป็นเรืออย่าง เก่า ก็คงสมัยพระบรมไตรโลกนาถ ขนาดนั้นแค่นั้นเอง เพราะฉะนั้นผมก็มอง อย่างนั้นเท่าที่มีความรู้

ที่นี้อีกประเด็นหนึ่งก็คือว่า ทำไมถึงเชื่อว่าเป็นเรือของคันอูชยามากนี้ เพราะเหตุว่า ถ้ามองกันจริง ๆ แล้วในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเองนี่ เมื่อ ไปเมืองจีนแล้วก็ไปชักชวนอะไรต่ออะไรมานี้แล้วก็ในหลักฐานจีนที่มาจากเมืองไทย คนจีนที่มาจากเมืองไทยที่มากับทูตของหมิงตอนต้นนี้ได้เขียนหนังสือไว้ที่ว่าระบอบอย่าง ชัดเจนถึงสินค้าในคันอูชยามาก คือ ก่อนพระนเรศวรมหาราชคือสมัยพระรามา

ราชาธิราชนี้ว่าสินค้าที่ซื้อขายกันมาก พวกเครื่องเคลือบและเป็นเครื่องเคลือบหมิงเพราะตอนนี้อย่างไทยเราคงจะยังไม่ถึงกับเป็นสินค้าออกเป็นเรื่องเป็นราวนัก อาจจะเริ่มต้นแบบเริ่มผลิตได้ ผลิตได้เมื่อไหร่เรวากันพຽ່ງนี้ ขอขยักไว้ก่อนเดี๋ยวพຽ່ງนี้จะไม่มื่อะไรจะพุด แต่ว่ในต่อนก่อนสมเด็จพระนรอินทราชาธิราชนี้สังคโลกเป็นสินค้าออกลำบาค คือ พระนรอินทราชาธิราชก่อนพระบรมไตรโลกนาถ

ผมจึงค่อนข้างเชื่อว่าการพัฒนาสังคโลกถึงกับเป็นสินค้าออกนี้ ถ้าเริ่มก่อนพระนรอินทราชาธิราชสักเล็กน้อย คือปลายสุโขทัยแล้วพระนรอินทราชาธิราชมาทำให้ดีขึ้น แล้วก็มาส่งออกในสมัยพระบรมไตรโลกนาถนั้นมันก็เข้ากันพอดี นี่แล้วก็ส่งออกเรื่อยมาแล้วก็ส่งออกมากในสมัยศตวรรษที่ 15 แล้วก็ไปค่อย ๆ สลายก่อนผ่นไปจนถึงศตวรรษ กลางศตวรรษที่ 16

ที่นี้ผมอยากจะแก้อาจารย์ชาญวิทย์ นิดหนึ่งที อาจารย์ชาญวิทย์ บอกว่าเชื่อว่าสังคโลกนี้น่าจะเริ่มตั้งแต่ศตวรรษที่ 13 ผมว่าลืกไป เพราะว่าพระรามคำแหงพ่อขุนรามคำแหงสวรรคตประมาณปี 1299 เป็น ค.ศ. นี่ก็ปลายศตวรรษที่ 13 เต็มทีแล้ว แล้วผมเองก็ไม่เชื่อว่าส่งเป็นสินค้าออกสมัยพระเจ้ารามคำแหงเป็นอันขาด อันนี้ค่อนข้างจะยืนยัน เหตุผลก็ว่ากันพຽ່ງนี้เหมือนกัน แต่ว่าผมเชื่อว่าถ้าจะส่งกันจริง ๆ ก็คงในราวปลายในช่วงหลังของศตวรรษที่ 14 ที่ 15 ที่ 16 ถ้าจะเอาระยะเวลา

ศรีศักร : ที่จริงผมจะให้โอกาส อาจารย์ชาญวิทย์ เสริมอีก 5 นาที แต่เผอิญ อาจารย์ชาญวิทย์ บอกว่าพຽ່ງนี้มีหัวข้อเกี่ยวกับการเริ่มต้นและการค้าขายสังคโลก จึงขอเก็บไว้พຽ່ງนี้

ที่นี้ผมใคร่ขอผ่านมายังท่านอาจารย์ประเสริฐ แต่ก่อนที่จะผ่านมายังท่านนี้ ผมขออนุญาตตั้งท่านสักนิดหน่อย เมื่อกี้ท่านบอกว่า สังคโลกนั้น การเผาสังคโลกนั้นสิ้นสุดเอาในสมัยพระบรมไตรโลกนาถ เมื่อพระยาพุทธธิษเฐียรอพยพขึ้นไปภาคเหนือ ผมใคร่ขอดิงว่า ลักษณะเตาที่ดี เทคนิคในการทำสังคโลกของสุโขทัยก็ดีกว่าของเมืองพานหรือสันกำแพงก็ดี ต่างกันโดยสิ้นเชิง ซึ่งเราไม่อาจจะทราบได้ว่าเป็นของพวกเดียวกันที่อพยพไปทำอันนี้ ผมคิดว่าหลาย ๆ ท่านก็คงได้ศึกษาแล้ว ผมใคร่ขอดิงท่านนิดหน่อยนี้ ผมขอผ่านไปยังท่านเลย

ประเสริฐ: ผมก็ไม่มีอะไรที่จะเพิ่มเติม ก็ยืนยันว่าตัวเลขในทางสถิตินั้น ถ้าหากว่าเป็น 390 บวกหรือลบด้วย 90 นั้นก็ความหมายก็หมายความว่าเวลาที่แท้จริงนั้นก็อยู่ในระหว่าง 300 ปีที่ล่วงมาแล้วจนกระทั่งถึง 480 ปีที่ล่วงมาแล้ว แต่ว่าพูดถึงตัวเลขที่เราใช้กัน เช่น สมมติว่าจะพูดถึงรายได้ของครอบครัวหนึ่ง ๆ ที่บอกว่าปีหนึ่ง สมมติว่าปีหนึ่ง 1,500 บาทก็อาจจะบวกหรือลบด้วย 2,000 บาท ตัวเลขนี้บังเอิญมันคลาดเคลื่อนหรือตัวอย่างมันไม่มี ใช้ตัวอย่างไม่มากพอมันก็เลยได้ตัวคลาดเคลื่อนมากเหลือเกินเป็น 1,500 บวกหรือลบด้วย 2,000 บาท หมายความว่ารายได้แต่ละครอบครัวของคนไทยนั้นก็ตั้งแต่ 500 บาทถึง 3,500 บาท เนื่องจากมันเป็น 1,500 บาท หรือลบได้ 2,000 เป็นลบ 500-3,500 เพราะฉะนั้นเหตุผลที่เราจะไปถือว่าไอ้ตัวเลขนี้ความจริงนั้นก็ไม่ว่าอยู่ตรงไหนหรอก แต่ที่เราจะไปถือว่ารายได้ของประชาชนในเมืองไทยนี้ เอาที่มันลบต่ำสุดเถอะ มันก็กลายเป็นว่าจะมีรายได้ 500 บาท

นี่ผมก็เป็นแต่เพียงติง ๆ ไว้เพื่อให้สำเนียงกว่าที่มัน 390 บวกหรือลบ 90 นี้ เอา 390 มันมีหวังถูกมาก ถ้ายังไปข้างต่ำสุดหรือลบ 90 หรือบวก 90 นั้นเรารู้สึกว่ามันจะห่างไกลไป จะทำให้โอกาสถูกมีน้อยลง แต่ถ้าพูดถึงความหมายทางสถิติจริง ๆ แล้วผมก็ขอยืนยันอีกครั้งหนึ่งว่าตัวเลขเจ็ดแสนนั้นจะอยู่ได้ในระหว่าง 300-480 ปี แล้วก็อย่างที่บอก ถ้าโชคร้าย การที่เราพิสูจน์ครั้งนี้ก็ผิด คือ หมายความว่าตัวเลขที่แท้จริงไม่ได้อยู่ในระหว่าง 300-480 เลย แต่ว่าถ้าโชคดีมันก็อยู่ในระหว่าง 300-480 แต่ที่นี้ถ้าเราเป็นนักการพนัน ในฐานะที่ผมเป็นนักสถิติก็เป็นนักการพนันด้วย เป็นเช่นนั้น ผมจะเชื่อตัวเลขนี้ได้เพียงไรว่ามันจะอยู่ในระหว่าง 300-480 ปี จริงหรือไม่นั้นก็ในฐานะผมเป็นนักพนันผมมีโอกาสทายได้ว่า ผมมีโอกาสถูก 2 ใน 3 ผิด 1 ใน 3 ก็ถ้าพนันกันหมายความว่า ผมแพ้ผมยอมให้คุณกินเงิน 2,000 บาท ถ้าผมชนะผมเอาเพียง 1,000 บาท โอกาสก็จะเสมอกัน คือ ผมมีความมั่นใจ 2 เท่า 2 ใน 3 ส่วนไม่มั่นใจนั้นเพียง 1 ใน 3 นั่นที่พูดนี้ก็มิใช่หมายความว่า ตัวเลขนี้ใช้ไม่ได้ แต่เพียงอธิบายความหมายในแง่ของนักสถิติเท่านั้นเอง

ในส่วนที่ว่าเรือเป็น-หรืออะไรนี้จะอยู่ใน 390 บวก 90 คือว่าเก่าที่สุดตั้งแต่ 480 ปีมาแล้วหรือไม่นั้น ถ้ามาถามนักสถิติที่ผมก็อยากจะขอให้เอา 390 อย่าเอาเลย 480 เพราะว่าผมก็เป็นห่วง กลัวจะรายได้ของประชากรไทย จะได้เป็นติดลบ 500 บาทนั้น ก็ความเห็นก็มีเพียงเท่านั้น

แต่ในส่วนที่ว่าขามสังคโลกของทางภาคเหนือกับทางสวรรคโลกจะเหมือนกันหรือไม่เหมือนกันและเทคนิคอะไรต่าง ๆ นั้น ผมอยากที่จะให้ได้มีการพิสูจน์กันเสียก่อนว่าขามสังคโลกของทางภาคเหนือมันเกิดขึ้นมานานก่อนที่จะยุทธินธิ์จะขึ้นไปถึงทางพะเยาหรือไม่ ก็จริงอยู่ เราอาจจะได้คนที่มีฝีมือไปแต่บังเอิญคนที่ไปอยู่ในภาคเหนือมันอาจจะไม่ได้มันสู้ที่สวรรคโลกไม่ได้ ก็อาจจะทำให้การทำพวกสังคโลกนี้ไม่ดี หรือลายที่เราเคยใช้พีชชนิดหนึ่ง ซึ่งมันปลูกขึ้นอยู่ในสวรรคโลก สุโขทัย แล้วก็พิสูจน์แล้วว่ามันดี แต่มันปลูกไม่ขึ้นในภาคเหนือ มันก็ปลูกไม่ได้เมื่อปลูกไม่ได้ก็ต้องไปใช้พีชชนิดอื่น ซึ่งมันให้ลายไม่ได้ดีเท่ากับในสวรรคโลก สุโขทัยก็เป็นได้ ผมก็ไม่เคยได้รู้เรื่องขามสังคโลกแล้วก็ไม่เคยไปดูพิสูจน์อะไร ผมก็อนุมานตามหลักฐานในประวัติศาสตร์ว่ามันเกิดอะไรขึ้น ผมก็อนุมานว่ามันเป็นเรื่องที่ยุทธินธิ์ได้ไปอยู่ในภาคเหนือ แล้วก็ได้เกิดมีขามสังคโลกขึ้นในภาคเหนือ แต่ถ้าหากว่าจะได้พิสูจน์กันต่อไป ว่าขามสังคโลกในภาคเหนือมันมีมาก่อนที่ยุทธินธิ์ขึ้นไปแล้ว ผมก็ยอมแพ้ แต่ในขณะนี้ผมยังไม่ยอมแพ้ก็อยากรอการพิสูจน์ต่อไป แต่ผมเชื่อว่าคงพิสูจน์ไม่ได้ในชั่วชีวิตผม เพราะฉะนั้น ผมจะแพ้ผมก็ไม่รู้ ผมก็คงจะตายตาหลับเหมือนกัน

ศรีศักร : ที่นี้ผมขอผ่านเรื่องนี้ไปยั้งมหาชนในที่ประชุมนี้ ขอให้ท่านได้แสดงความคิดเห็นหรือซักถามวิทยากรซึ่งนั่งอยู่บนนี้ หรือจะซักถามวิทยากรซึ่งได้บรรยายแล้วเมื่อเช้านี้ก็ได้

ผู้ซักถาม : นิธิ เอียวศรีวงศ์ จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผมอยากจะเรียนถามอาจารย์เพ็ญศักดิ์ หรือ อาจารย์ชาญวิทย์ ก็ได้ คือว่าผมว่าสิ่งที่ค้นพบในเรื่องนี้มันน่าสนใจอยู่อย่างหนึ่งตรงที่ว่า มันช่างมีสินค้าเฉพาะอย่างเหลือเกิน จะเป็นเพราะเหตุที่ว่าสินค้าอื่น ๆ มันหายไปหรืออะไรก็ไม่ทราบ เช่นเรือสินค้าซึ่งบรรทุกทุกตัวเป็นตัน เมื่อเช้านี้ อาจารย์เพ็ญศักดิ์ ก็ไม่ได้บอกว่ามีอย่างอื่นอยู่ด้วยหรือเปล่า แล้วก็ที่พื้เขาก็พูดแต่สังคโลก ไม่ได้บอกว่ามันมีสินค้าอื่นอยู่หรือเปล่า

ที่นี้ผมว่ามันน่าอัศจรรย์ตรงที่ว่า เรารู้ว่าการค้าสมัยโบราณมันไม่ถูกทำให้เป็นเฉพาะอย่างมากขึ้นขนาดนั้น โดยมากเรือสำเภามันจะขนสินค้าหลายชนิดด้วยกัน แล้วก็มักจะใช้การให้เช่าระวาง จนกระทั่งถึงกรุงรัตนโกสินทร์นี้ แม้แต่

เรือหลวงเองก็มีการเช่าระวางแก่คนธรรมดาอย่างที่อาจารย์ชาญวิทย์พูดถึง กฎหมายเรื่องเกี่ยวกับกรรยาไปแต่งงานใหม่นั้นได้ก็เข้าใจว่าเพราะเหตุที่คนเช่าระวางเรือไปจำนวนหนึ่ง แล้วเอาสินค้าที่ตนต้องการนี้ไป เพราะฉะนั้นสินค้าของเรือสินค้าในโบราณนั้นมีหลายอย่างเหลือเกิน มากกว่าที่จะมีสินค้าเพียงอย่างเดียว ที่แสดงเมื่อครั้งผมอาจจะเข้าใจผิด เพราะว่าวิธีการขุดค้นทางโบราณคดีไม่สามารถจะบอกได้ก็ได้ ที่นี้ถ้าเผื่อว่ามันเป็นอย่างที่ผมเข้าใจอย่างนั้นจริง ผมก็อยากจะให้อาจารย์ชาญวิทย์ช่วยวิเคราะห์ต่อไป เพราะว่าผมว่ามันมีเครื่องแสดงมาก ถ้าเรือนั้นขนส่งสินค้าเพียงอย่างเดียวในแง่ของประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและประวัติศาสตร์สังคมนี้ใครเป็นคนสามารถบรรทุกเรือสินค้าเพียงผู้เดียวในเรือลำนั้น มีรู้จักการตลาดดีขนาดที่จะขนของด้วยตัวเองนี้ แทนที่จะใช้การให้เช่าระวางไปสู่เมืองทำอีกเมืองหนึ่งจะเป็นที่ใดตามแต่ ต้องมีช่างงานของการค้าที่กว้างขวางอย่างมากทีเดียว อยากจะให้ท่าน 2 ท่านช่วยพูดเรื่องนี้

เพ็ญศักดิ์: ดิฉันขอเรียนตอบคำถามอย่างนี้ สำหรับเรือ 3 ลำ เรือเกาะกระดาดกับเรือพิทยานั้น ดิฉันขอยอมรับว่า มีโอกาสที่เป็นไปได้ ที่จะเป็นการเช่าระวางนั้นอาจจะมี เนื่องจากว่าเราขุดเรือทั้งสองลำนั้น เฉพาะอย่างยิ่งเรือพิทยาเพียงระวางเดียว เพราะฉะนั้น ระวางนั้นก็อาจจะเป็นไปได้ว่าเป็นระวางเรือก็ได้ ส่วนเรือเกาะกระดาดนั้น เราก็ค้นพบเพียงลำเดียว แต่ที่นี้ถ้าบอกเป็นระวางก็อาจเป็นถึง 2 ระวาง แต่ว่าเรือเกาะกระดาดเป็นเรือที่แตกกระจายของทั้งหมดมันกระจายอยู่ถึงแม้เวลาน้ำลดไปเดินท่องน้ำก็จะเห็นพวกสินค้า เพราะฉะนั้น เราก็ดูเก็บเศษกระเบื้องนี้เก็บมาต่อ ๆ กันเข้า มันทำให้เป็นการสร้างหลักฐานจากความไม่ฝันจากจินตนาการขึ้นมา ถ้าดิฉันไม่พบสินค้าอื่น ๆ ดิฉันก็ไม่บอก

แต่ส่วนระวางสินค้าที่พิชามันเป็นสินค้าที่เต็มไปด้วยตะกั่ว แล้วดิฉันก็เรียนแล้วว่าในนั้นมันมีในระวางที่ราพบ แล้วก็สไลด์ที่ดิฉันฉายให้ดูก่อนเหล็กที่เอาขึ้นมาก้อนใหญ่อันนั้น แผ่นติดกับแผ่นไม้ไผ่ผาก แล้วก็เสาอันนั้น มันเกาะกรังไปด้วยตะกั่วทั้งหมด แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าในระวางนั้นจะเป็นระวางที่บรรทุกตะกั่วอย่างเดียว เพราะว่ามันมีใบจาก มีสิ่งที่มีลักษณะเป็นใบจากปะปนอยู่ พร้อมกับพวกเศษของพวกไม้ไผ่

อาจจะเป็นไปได้ว่า และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เราไปเจอข้าวสาร ให้ที่เก็บข้าวสาร

อาจจะเป็นไปได้ว่ามีสินค้าประเภทอื่นที่บรรจุอยู่ในระวางนั้น แต่ว่าได้เบี่ยงย้ายไปเป็นพวกหนึ่งสัตว์อะไรอย่างนี้ แม้กระทั่งงาช้างเอง ถึงขนาดเอาชิ้นมาเห็นอย่างสวยร้อนบ้างสะหรณ์เต็ม พอมองลงไปแล้วก่อนที่จะถูกขูดจากพวกขโมย มองลงไปนี่เป็นงาช้างกองเป็นแผ่น ๆ เป็นแท่น ๆ แต่พอเราเอามือล้วงเข้าไปเท่านั้น มันยุบไปหมดเลย แต่บางทีนี่ในไหมมองลงไปนี่เห็นเป็นรูปเนื้อหรือรูปปลา อันนั้นก็แสดงว่าเป็นการเก็บการจำเสปียงอาหารไว้ภายในไป แต่พอเอามือล้วงไปมันก็หายไปหมด โดยเฉพาอย่างยิ่งเรือสัตว์หีบ

เรือพัทยาและเรือเกาะกระดาดดิฉันไม่แน่ใจว่าจะมีสินค้า อื่น ๆ ปนอยู่ด้วย แต่นี่รายงานมาเท่าที่ทราบ

แต่ส่วนเรือสัตว์หีบนี้ค่อนข้างจะแน่ใจ เพราะอะไร เพราะว่าเราขูดเรือเกือบทั่วเรือเลย อย่างที่คุณนคร อรรถนิษานาค ก็ยังยืนยันว่า คุณนครขูดยังเหลือแต่เพียง 1 ใน 3 ของเรือเท่านั้นที่เรายังไม่ได้ขูด ซึ่งเป็นส่วนที่ข้างบน ถ้าเราขูดต่อก็จะเหมือนกันหมด ยิ่งขูดระวางไหน ๆ มันเหมือนกันหมดสินค้าเหมือนกันหมด อันนี้ภาพถ่ายได้น้ำที่ชาวเดนมาร์กมาทำไว้ เขาทำไว้เป็นระวาง ๆ มันเหมือนกันหมดเลย อันนี้เป็นระวางที่บรรจุทุกขามปลา ก็ขามปลาเต็มไปหมด ระวางบรรจุทุกเป็นพวกเครื่องสังคโลกเขียวไข่กา ก็เต็มกันไปหมดเหมือนกัน ถึงได้ยืนยันว่าสินค้า ของเรือลำนี้มันมีเครื่องสังคโลกมากที่สุด ที่นี้จริงและอาจจะมีคนที่จะขโมยไปก่อนอะไรพวกนี้ แต่จำนวนที่เราได้มาเกือบ 4,000 ชิ้นนี้ แล้วก็ยังมิหลงเหลือที่เอาชิ้นไม่ได้อีกตั้งเยอะแยะ ซึ่งเป็นของพวกเดียวกันนี้ เมื่อมาประมวลกันเข้าแล้ว มาคิดถึงเรือขนาดสำเภาสัตว์หีบก็น่าที่จะมีอันนี้ ๆ สินค้าที่เราเห็นเป็นข้อมูลที่แท้จริงหลักฐานที่แท้จริงจัดเป็นสินค้าของเรือลำนี้ได้

อาจจะเป็นไปได้ว่า เรือสัตว์หีบบรรจุทุกอย่างอันไปขายเป็นต้นว่า พวกทองอะไรพวกนี้ ซึ่งแต่แรกก็พบชั้นทองเพียงชั้นเดียว งาช้างนี้ดิฉันยืนยันว่าไม่ใช่สินค้า เพราะว่าไม่มีร่องรอยเลย งาช้างที่เราเห็นในเรือสัตว์หีบเป็นงาช้างคู่ ตั้งห่างจากกันไม่ถึง 2 เมตรล้มอยู่แล้วก็มีแท่นอะไรไม่ทราบอยู่ตรงกลาง มองเหมือนโต๊ะ แล้วงาช้างที่เห็นเป็นรูปร่างแล้วถ้าถูรูออกมาแล้ว แต่พอจะหยิบขึ้นมามันมันก็ยุบเหมือนกันแล้วก็ไม่เห็นอีกเลย ท้องเรือกลางสัตว์หีบระวางสินค้า อันนี้ก็ดิฉันก็เรียนให้ทราบเท่าที่จะข้อมูลแจ้งอย่างนี้ ไม่ใช่จากจินตนาการ

ชาลววิทย : ผมเชื่อว่าคงจะไม่มีการผลิตเฉพาะอย่างในตอนนั้นในแง่ของการค้า
อย่างที่ว่า อาจารย์นิธิ ตั้งคำถาม แล้วก็เชื่ออย่างที่ อาจารย์เพ็ญศักดิ์ ว่าบางอย่างถ้า
เพื่อนมีมาด้วยนี่คงจะเนาเปื่อยไป ซึ่งเราไม่สามารถเอามาเป็นหลักฐานได้

ถ้าให้ผมลองตั้งสมมติฐานดู ผมคิดว่าเรือลำนี้น่าจะไปได้ ไม่ไปฟิลิปปินส์
ก็ไปอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นตลาดลักษณะของตลาดทางใต้ ผมเข้าใจว่าคงจะซื้อของ
ที่ต่างกับที่เราไปขายในเมืองจีน ซึ่งเมืองจีนส่วนใหญ่คงจะเป็นพวกเครื่องเทศ
พวกไม้หอมอะไรทำนองนี้ เพราะฉะนั้นสิ่งที่น่าจะมีบนเรือนั้นผมว่าคงอย่างดีก็คง
เป็นอาหารบ้าง ถ้าเผื่อจะแวะมะละกาอะไรทำนองนั้น เพราะฉะนั้นคงจะหายไป
เนาเปื่อยไป

กรณีของการค้าแบบนี้ ในคำให้การของจีนก็มีชัดเจน มีสินค้าหลาย
ประเภทมากแล้ว เป็นการไปหยุดที่สิงคโปร์ แล้วขายแล้วซื้อของบางอย่างที่สิงคโปร์
แล้วก็ไปบาห์ลี อันหนึ่งที่เอาไปอย่างมากที่สุดคือผ้า ซึ่งไปขายได้ในหมู่เกาะอินโดนีเซีย
ถ้าเผื่อเรือลำนี้มีผ้าก็คงจะไม่เหลือให้เรา แต่ผมเชื่อว่าอย่างที่อาจารย์ลองตั้งข้อ
สังเกตว่าคงจะไม่มีการผลิตเฉพาะอย่างในแง่ของการค้า

ผู้ซักถาม : ผมดำเนิน เลขาคุณ ผมอยากจะถามอาจารย์เพ็ญศักดิ์ เสียก่อนว่าตอน
ที่ไปพบเรือนั้น เราพบปืนด้วยใช่ไหมครับ

เพ็ญศักดิ์ : พบอะไรนะกะ

ดำเนิน : ปืนใหญ่

เพ็ญศักดิ์ : อันนี้ดิฉันขอแสดงความเสียใจ ตอนที่ดิฉันทำงานอยู่ ดิฉันไม่พบปืน

ดำเนิน : ปืนที่มาแสดงที่นี่

เพ็ญศักดิ์ : ไม่ค่ะ อันนั้นไม่ได้มาจากเรือเกาะคราม แล้วไม่ทราบว่ามีมาจากเรือลำ
ไหน

ดำเนิน : แต่ว่าอยู่ในหมูนั่นใช่ไหมครับ

เพ็ญศักดิ์ : อะ อยู่ในหมูนั่น

ดำเนิน : คืออย่างนี้ ป็น 3 กระบอกนั้นเป็นปืนที่บรรจุทางท้ายแล้วก็อยู่ข้างด้านบนตัวด้วย เมื่อผมไปเห็นที่แรกนั้น ผมก็วิ่งไปดูในตำรา ก็ดูก็จำไม่ได้หรอก ตำราปืนใหญ่ของอังกฤษ

ปืนที่บรรจุอย่างนั้น ทั้ง 3 กระบอกนั้นที่บรรจุทางท้ายนั้นก็เขาบอกว่าเขาคิดได้เริ่มคิดได้เมื่อ ค.ศ. 1461 ก็บอกเป็น พ.ศ. แล้วก็ 2004

ปืนพวกนี้ถ้าหากว่าเกิดขึ้นที่โน่นแล้วเสร็จแล้วว่าจะเข้ามาในเมืองไทยกว่าจะซื้อเข้ามาได้ คือ มีกระบอกหนึ่ง ที่กระบอกเลื่อน ๆ นั้นเข้าใจว่า เราซื้อมาจากทางพวกฝรั่ง แต่ได้กระบอกที่เป็นพวกรูปหัวสัตว์นั้นน่าจะสร้างทางนี้ ไม่เงินก็ทองเงิน สิ่งนี้กว่าเราจะได้มาติดปืนเข้ากับเรือนี้ ก็คงใช้ราว ๆ สัก 15 หรือ 20 ปี หลังจาก พ.ศ. 2004 ที่นี้แล้วก็มันเห็นว่ามันก็พอดีกับรัชกาลของพระรามาธิบดีที่ 2 หรือ 480 ปี หรือ 1485 ปีพอดีตามที่คิดนั้น

อันนี้ผมเข้าใจว่าน่าจะมากคิดได้เพราะว่า ปืนที่บรรจุใหม่ ๆ อย่างนี้ เป็นการที่ทดลองทำเป็นครั้งแรก ๆ อันตรายแก่การยิงมากเลยเปลี่ยนใหม่ คราวนี้บรรจุทางปากกระบอก ทำให้ลำปืนโตขึ้น ผมเข้าใจว่าเรื่องนี้น่าจะเอามาพิสูจน์ได้เหมือนกัน ในเรื่องอายุของเรือนี้ และก็แปลที่ว่ามันพอดีกับ 480 ปีก็พอดี

ศรีศักร : ขอบพระคุณครับ

ที่ท่านอาจารย์ดำเนิน ถามมานั้น ผมเห็นว่ามีเป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก แต่ผอเชิญว่าพุงนี้ นายแพทย์สำราญ วงศ์พาหิ์ ซึ่งศึกษาเรื่องปืนใหญ่นี้โดยเฉพาะนี้ จะมาพูด ผมคิดว่าปัญหาเรื่องนี้ เราจะเป็นปัญหาที่พูดอีกมากมายทีเดียวแล้วเป็นปัญหาสำคัญในการสัมมนาครั้งนี้ด้วย

ผู้ชักถาม : ท่านวิทยากรที่เคารพ ผมมีปัญหาก็จะเรียนถามหลายปัญหา

ปัญหาที่หนึ่งก็คือว่า เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับว่าอายุของเรือที่บวกลบ 95 ปีหรือ 90 ปี ซึ่งตรงกับในสมัยของพระมหาจักรพรรดินั้น อันนั้นผมเห็นว่า

อาจารย์เพ็ญศักดิ์ นี่ได้กล่าวไว้อย่างอันนี้เป็นความเห็นส่วนตัว ผมเห็นว่าอาจารย์เพ็ญศักดิ์ คงจะถูกกว่าบรรดาท่านวิทยากรอื่น ๆ ก็เพราะว่า คือว่า ในสมัยของพระมหาจักรพรรดินั้นเป็นระยะเวลาสมัยที่เราทำการสู้รบการสงครามกับพม่าเป็นอันมาก แล้วหลังจากนั้นแล้วในสมัยหลังจากพระมหาจักรพรรดิแล้วถึงพระมหินทร์เราก็เสียกรุงให้แก่พม่าเข้าศึกในปี 2112 แล้ว ต่อมาพระมหาธรรมราชา พระราชบิดาของพระนเรศวรก็เป็นกษัตริย์นะครับ ในระหว่างที่พระมหาธรรมราชาเป็นกษัตริย์อยู่นั้น เราทำการปกป้องประเทศชาติอยู่หลายครั้งด้วยกัน

ถ้ากระผมจำไม่ผิดนั้น ปรากฏว่าพระนเรศวรในขณะที่เป็นอุปราช เป็นสยามมกุฎราชกุมาร หรือว่าเป็นครองเมืองลูกหลวงที่เมืองพิษณุโลกนั้น ปรากฏว่าได้เกิดศึกที่จะปกป้องประเทศในคราวนั้นแล้ว ให้กวาดต้อนบรรดาหัวเมืองฝ่ายเหนือทั้งหมดมาในขณะนั้น เพราะฉะนั้นบรรดาครัวเรือนต่าง ๆ ที่อยู่ทางภาคเหนือของไทยเรา ตั้งแต่พิษณุโลกลงมา ตั้งแต่สุโขทัย สวรรคโลกลงมา กระผมคิดว่าได้ถูกกวาดต้อนลงมายังกรุงศรีอยุธยาเพื่อทำการกวาดปกป้องศัตรูคือ พม่าในปีนั้นก็ได้ เพราะฉะนั้นเป็นเวลาต่อมาขึ้น เครื่องสังคโลกต่าง ๆ นั้นจะได้เสื่อมลง และในที่สุดเป็นผลอย่างชัดเจนว่าไม่ปรากฏว่าต้นพุทธศตวรรษที่ 22 นั้นพบเครื่องสังคโลกอีกเลขที่หลุมศพฟิลิปปินส์ อันนี้เป็นเรื่องหนึ่ง

ทีนี้เรื่องที่สองนี้กระผมอยากเรียนถามว่า สินค้าต้องห้ามของเรานั้นเมื่อก่อนมันมี ข้าว ปลา และเกลือ แล้วก็รังนก ตะกั่วและกังซ้าง อันนี้ กระผมไม่ทราบเหมือนกันว่า ข้าว ปลา เกลือ รังนก ตะกั่ว กังซ้าง กรมพระคลังสินค้ามีหน้าที่ผูกขาดหรือเปล่า ถ้าผูกขาด ผมสงสัยว่า ตะกั่วตั้งจำนวนหลายพันปอนด์ จะลงไปอยู่ในอับเฉาของเรือสินค้าได้อย่างไร ถ้าเป็นเรือต้องห้ามแล้ว และเรือนั้นจะเป็นเรือไทยหรือเรือฝรั่งหรือว่าเรือชาติอื่นใด กระผมก็ไม่ทราบได้ แต่ว่ามันสงสัยว่าสินค้าต้องห้ามคือ ข้าว ปลา เกลือ ตะกั่ว กังซ้าง เหล่านี้เป็นสินค้าซึ่งห้ามส่งออกจากราชอาณาจักรไทยไปยังประเทศอื่น

อันนี้กระผมก็สงสัยเหมือนกันว่า กระผมคิดผิดหรือคิดถูกที่มาถามในปัญหาเรื่องนี้เข้า กระผมก็ไม่ทราบก็อยากจะเรียนถามท่านวิทยากรที่เคารพทั้งหลายว่า ข้อที่ผมสงสัยนั้นมันผิดหรือถูกประการใด นี่ผมขอขอบพระคุณทุกท่าน

ชาญวิทย์: ผมจะตอบอันหลังสุด ซึ่งคิดว่าเป็นที่น่าสนใจ คือเรื่องสินค้าผูกขาด

เป็นไรหรอก แต่ผมเป็นห่วงว่า นักวิชาการหลายท่านซึ่งอยู่ในนี้จะนอนไม่หลับ ด้วย คราวนี้ถ้าหากถกเถียงกันมาก เรื่องที่อายุมันเท่าไรนี้เมื่อเช้านี้พอดีผมได้ทราบจาก อาจารย์เพ็ญศักดิ์ ว่า เรื่องจากสัทหีบนี้เราได้พบไม้กวักปุนกับหมากนั้น ผมคิดว่าถ้าเผื่อว่าตัวอย่างมันมากพอ ส่งให้ผมแกะแล้วผมจะตัดสินให้ ถึงแม้ว่าออกมาอาจจะต้องถกเถียงกันหน่อย แต่มันก็เป็นอีกประจักษ์พยานหนึ่ง ซึ่งจะยืนยันได้

ศรีศักร : อาจารย์สับแสง มีอะไรจะเพิ่มไหมครับ

สับแสง : ไม่มีหรอกครับที่อาจารย์ถามผมมา ความจริงเป็นคำถามที่ผมถามอาจารย์ว่าเป็นไปได้ไหม เพราะว่ามันนอกจากที่ผมทราบมาบ้างแล้วก็มาประกอบกับที่อาจารย์ว่าเรื่องงาช้างว่าฝ่ายรักษานำเอาไปแช่น้ำยาเคมี แล้วทำให้การอ่านน้ำมันไม่ชัดแจ้งพอ ผมก็คิดว่าในกรณีที่มีมันอยู่ได้น้ำมันนั้นมันอาจจะมีความกระทำให้บางอย่างที่ทำให้มันมีการคลาดเคลื่อนได้ อาจจะเป็นไปได้ไหมผมถามอาจารย์

ศรีศักร : ทูลเชิญท่านสุภัทรดิศ

ม.จ.สุภัทรดิศ : เรื่องที่ผมจะพูดวันนี้ อาจจะพาตึงไปถึงเรื่องที่จะพูดกันในพรุ่งนี้ แต่ว่าผมไม่แน่ใจว่าผมจะมาได้หรือเปล่า ก็ขอพูดเสียวันนี้เลย และท่านไม่จำเป็นต้องตอบก็ได้ คือ เรื่องแรกที่ผมอยากจะพูด ก็คือทฤษฎีของ Mr. John Shaw เครื่องกำเนิดเครื่องสังคโลกคือ เดิมนั้นมีผู้ตั้งทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับกำเนิดเครื่องสังคโลกพอขุนรามคำแหงไม่ได้ไปเอามาจากเมืองจีน แต่ว่าเมื่อพวกมองโกลบุกรุกเข้ามาในประเทศจีนนั้น ชาวจีนราชวงศ์ซ่งทางภาคใต้ได้อพยพลงมาอยู่ในประเทศไทยเอง ได้อพยพลงมาอยู่ทางภาคใต้ของประเทศ ได้อพยพจากภาคใต้ของประเทศจีนลงมาอยู่ในประเทศไทยเอง ด้วยเหตุนั้น เครื่องสังคโลกของเราจึงเลียนแบบสมัยราชวงศ์ซ่ง เครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ซ่งเป็นต้นว่า พวกนี้เขียนไปกา หรือ celadon หรือพวกซุซุ หรือซุโจวหมายความว่า อย่างนั้น

ท่านเหล่านี้ ท่านอ้างว่าเงินหวงเทคนิคการทำเครื่องถ้วยจะหายไป เขาไม่

ยอมให้มาง่าย ๆ หรือแม้แต่ผมก็ ผมก็ยินดีที่ได้มาฟังอาจารย์สืบแสงว่า บอกว่าครั้งสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชแล้วขึ้นไปสมัยราชวงศ์หมิง ได้อาข่างจีนลงมาคือ ถ้าเผื่อเป็นความจริงก็ทำลายทฤษฎีที่ว่าจีนหวงช่างไม่ยอมให้อาข่างมาเพราะว่าครั้งพ่อขุนรามคำแหงนั้น ถึงแม้พระองค์จะไม่เคยเสด็จไป แต่ราชโอรสก็เสด็จไป ซึ่งเราสันนิษฐานกันว่า คือพระเจ้าเลอไทย เพราะนั้นอาจจะได้ช่างเข้ามาก็ได้ อันนี้ท่านไม่ต้องตอบก็ได้ เอาไว้ตอบพรุ่งนี้ แต่ว่าเพราะผมเข้าใจว่า Mr. John Shaw จะต้องพูดแน่ สำหรับพรุ่งนี้ผมเรียนเอาไว้ก่อน

วันนี้ที่ผมสงสัยที่ ดร.สืบแสง พูดว่าสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเสด็จไปเมืองจีนแล้วก็ไปเอาช่างมา ผมเข้าใจว่าเมืองจีนในสมัยราชวงศ์หมิงนั้นนิยมทำเครื่องลายครามมากแต่ว่าเครื่องถ้วยสีเขียวไข่กาคือ celadon หรือชู่โจวนี้ถึงจะทำแต่ก็ทำน้อย ถ้าเผื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราชนำช่างมาเหตุใดจึงไม่ใช่ลายคราม ผมเข้าใจว่าเราไม่เคยผลิตเครื่องลายครามในประเทศไทย ความจริงเครื่องลายครามนั้นผลิตง่ายกว่าเครื่อง celadon หรือเครื่องอื่นเพราะว่าเครื่องอื่นนั้นต้องเผา 2 ครั้งคือหมายความว่าปั้นหม้อก่อนแล้วก็เอาไปจุ่มเคลือบตั้งหม้อก่อนแล้วเอาไปจุ่มเคลือบแล้วเอาไปเผา แต่ว่าเครื่องลายครามนั้นปั้นหม้อแล้วเขียนสีแล้วเผาครั้งเดียวเสร็จ เพราะฉะนั้นเป็นของจีนที่หวงแหนมาก คือผมก็ไม่ทราบว่สมัยนั้นเขายังทำอยู่หรือเปล่า เครื่องเขียวไข่กากับเครื่องที่มีปลาที่เลียนแบบชู่โจว ซึ่งท่านเราจะไปปรับแบบมาได้

วันนี้มาถึงเรื่องเรือสัดหีบของอาจารย์เพ็ญศักดิ์ คือ เรื่องเรือสัดหีบนี้ผมได้เคยพูดมาครั้งที่แล้วคือพูดว่า นำประหลาดคือ ผมยังเห็นด้วยกับ ดร.ประเสริฐที่ว่าทฤษฎีนี้ พระยาพุทธธิษฐะยรขึ้นไปแล้วก็ทำให้เครื่องสังคโลกนี้มันทรุดโทรมไป ความจริงก็เป็นทฤษฎีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชฯ ซึ่งนั้นไว้นานแล้ว แต่ว่าก็อาจจะเปลี่ยนก็ได้ ถ้ามีหลักฐานพอ แต่ผมอยากเสนอตัวอย่างซึ่งผมได้เสนอมานานแล้วว่า ถ้าเราทำเครื่องสังคโลกลงมาจนถึงสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิอย่างที่เราเชื่อกันในปัจจุบัน หรือในที่นี้หรือท่านผู้อภิปรายเชื่อกัน เราจะต้องยอมรับข้อหนึ่งว่าไทยเราเลิกใช้เครื่องสังคโลกเพราะไม่เคยค้นพบด้วยขามแตก ๆ เครื่องสังคโลกสมัยอยุธยา อันนี้เมื่อครั้งศรีสัชนาลัยที่มีการขุดค้นที่มีคนไปลักขุดเครื่องถ้วยขามสังคโลก ขุดจนเหมือนโลกพระจันทร์ นี่จะเห็นว่าเมืองศรีสัชนาลัยไม่ใช่มีเตาด้วย เจอเครื่องสังคโลกแตกหักเต็มไปหมดเลย แสดงว่าชาวเมืองเขาใช้เป็น

เครื่องใช้ไม้สอยของเขาจริง ๆ เหตุใดพอถึงสมัยอยุธยาจึงเลิกไทยทำไทยใช้ คือผมเคยถามและมีบางท่านบอกว่าตอนนี้ความนิยมเปลี่ยน เปลี่ยนไปนิยมเครื่องลายครามจีน เพราะฉะนั้นจึงไม่พบเครื่องสังคโลก แต่ถ้าเผื่อว่าลงมาถึงสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ เขาทำเพื่อส่งเป็นสินค้าออกอย่างเดียว ไม่ทำเพื่ออย่างอื่น

ที่นี้อยากจะเรียนถามอาจารย์เพ็ญศักดิ์ คือ อาจารย์เพ็ญศักดิ์ ชอบอ้างนักที่ว่าฟิลิปปินส์ชุดคันในหลุมฝังศพนี้ ผมก็อยากจะถามว่าฟิลิปปินส์ที่ซื้อของเขาไปนะไปใช้ก่อนแล้วทีหลังจึงฝังในหลุมฝังศพหรือซื้อเพื่อฝังในหลุมฝังศพ ก็คืออันนี้ถ้าเผื่อผมผิด อาจารย์สับแสง ช่วยแก้ด้วย ผมเข้าใจว่าของสัมฤทธิ์สมัยราชวงศ์ซาง หรือหินนี้เขามีจารึกอยู่ที่ฐาน ซึ่งบอกว่าเขาเคยใช้มาก่อนแล้วก็ต่อมาจึงเอาไปฝังในหลุมฝังศพ ถ้าเป็นอย่างนี้จริงละก็ มันจะมีการกระยะเวลาให้มันเกินกันหรือจากญี่ปุ่นเหมือนกับญี่ปุ่นชุดเอาจากหลุมฝังศพของฟิลิปปินส์ไปใช้ในญี่ปุ่นนี้ ผีใช้แล้วคนเอาไปใช้ต่อก็ยังก็ยังมีไม้ใช้ว่าจำเป็นจะต้องอย่างนั้น เพราะงั้นอันนั้นผมอยากทราบ

ส่วนเอกสารของฮอลันดา ที่อาจารย์สับแสง บอกว่าใช้เครื่องสังคโลกนี้ ผมรู้สึกว่าเป็นเอกสารที่สำคัญมาก ถ้าเผื่อว่าอาจารย์สับแสงสามารถชี้แจงได้ว่าเขาเขียนว่าเครื่องสังคโลกจริง ๆ อะไรแบบนั้น ก็อาจจะหมดปัญหาไปได้ว่า มันได้ลงมาถึงสมัยอยุธยาจริง ๆ อันนี้ผมก็อยากจะขอทราบ

เรื่องสุดท้ายคือ อยากจะถามอาจารย์ศรีศักร ที่บอกว่าเตาทางเหนือของประเทศไทยเก่ากว่าทางเครื่องสังคโลกนี้ ผมไม่ทราบ ว่า อาจารย์ศรีศักร ได้ไปสำรวจด้วยตนเอง หรือใช้หนังสือ หรือการค้นคว้าของอาจารย์เสริมศักดิ์ นาคบัว ถ้าเผื่อใช้การค้นคว้าของอาจารย์เสริมศักดิ์ นาคบัว ละก็ อาจารย์เสริมศักดิ์ ได้ไปค้นคว้าเฉพาะเตาที่สันกำแพงแล้วก็ อาจารย์เสริมศักดิ์ บอกเองไว้ในหนังสือว่า ไม่ได้ค้นคว้าหมดเพราะว่าไม่มีทุนพอ ไม่ได้ไปเช่นที่เตาเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า เชียงราย เป็นต้น ไม่ได้ไปดูที่นั่นและผมก็ตามอาจารย์เสริมศักดิ์ ก็บอกว่าบางเตาเก่ากว่าเพราะไม่ได้ใช้อูฐใช้แต่ดินเฉย ๆ แต่บางเตาก็ใช้อูฐ อันนี้ผมขอทราบด้วย

ศรีศักร : ผมถือโอกาสตอบปัญหาที่เกี่ยวกับผมก่อน คือ ท่านสุภัทรดิศ ถามผมว่า ที่ผมบอกว่าเตาทางภาคเหนือที่เก่าแก่กว่าเตาสังคโลกนั้น ผมไม่ได้พูด ผม

เพียงแต่ค้านว่า ผมไม่เห็นด้วยกับการที่บอกว่ายุทธวิธีเรือรบพอฟเอาเตาเอาช่าง
สุโขทัยขึ้นไปทางภาคเหนือ ผมเพียงแต่บอกว่าเทคนิควิธีการ แม้กระทั่งวัสดุต่าง ๆ
ที่พบที่ภาคเหนือนั้นแตกต่างจากสุโขทัยโดยสิ้นเชิง ซึ่งมันไม่น่าจะเป็นของกลุ่ม
เดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น ทางภาคเหนือนั้นเป็นส่วนใหญ่เป็นเตาดิน ส่วนสุโขทัย
เป็นเตาอิฐ ที่มีเตาดินก็มี ในภาคเหนือในเขตวังเหนือพบเตาเดียวหรือ 2 เตา
ส่วนใหญ่เป็นเตาดินทั้งนั้น

และที่บอกว่าผมไปเอามาจากอาจารย์เสริมศักดิ์ นั้นไม่จริง เพราะผมทำ
การสำรวจเตาสังคโลกนั้นมาก่อนที่อาจารย์เสริมศักดิ์ไปสำรวจเสียอีก กระผมไป
มาทั่วทุกแห่งอย่างเช่นภาคอีสานผมก็ไปมา ผมก็พบว่าภาคอีสานเป็นเตาดิน ที่
บ้านกรวด แล้วก็ทางภาคเหนือส่วนใหญ่ก็เป็นเตาดิน แล้วเทคนิคนั้นคนละเรื่อง
กับสุโขทัย

เตาสุโขทัยคล้ายคลึงกับเตาชั้นสูตร ซึ่งเป็นเตาอิฐ เสร็จแล้วน้ำยาเคลือบ
ก็ต่างกันกับของภาคเหนือนั้นอย่างเช่น เตาสันกำแพงหรือเตาที่ลำปาง ที่วังเหนือ
หรือโง้งนี้ ผิวของเครื่องสังคโลกจะมีลักษณะใกล้เคียงกับเตาอีสานมากกว่า เพราะ
ฉะนั้น ผมเชื่อว่าการมีสังคโลกชิ้นใช้ในภาคเหนือนั้นก็อาจจะใกล้เคียงกับสุโขทัย แต่
จะให้ผมยืนยันว่าเก่ากว่านั้น ผมไม่สามารถที่จะยืนยันได้

เสร็จแล้วอันนี้ ทำให้เรามาคิดดูว่าการแพร่หลายของเทคนิคหรือ ของ
ความรู้อันนี้ไม่จำเป็นจะต้องมองแบบ คือทฤษฎีเดิมเขาเรียกว่า ลัทธิการแพร่กระจาย
คือกระจายจากจุดหนึ่งไปจุดหนึ่ง แต่ความจริงของบ้านเมืองนี้ ลานนา อีสาน
หรือสุโขทัย หรือกัมพูชานั้น มีระดับอยู่ใกล้เคียงกัน มีขีดการติดต่อกับจีน เพราะ
ฉะนั้น เทคนิควิธีนี้มันจะกระจายกันไปได้และเมื่อเร็ว ๆ นี้ ผมเจอ มีสโรชนนา
บราวน์ (Roxanna Brown) เขามาพูดกับผมว่าที่เวียงจันทน์ยังมีเตาเผาเครื่องปั้น
ดินเผาอยู่เลย คืออันนี้ผมไม่ได้เห็น เพราะงั้นคนจะว่าอย่างไรก็ตาม ผมเชื่อว่าเรื่อง
ที่ว่ายุทธวิธีเรือรบเอาเตาเอาช่างไปภาคเหนือนั้นไม่ใช่แน่ แล้วอีกอย่างหนึ่งเรายังพบ
ว่าเตาภาคเหนือนั้นเขาใช้ของเขาโดยเป็นส่วนใหญ่เลยแล้วก็ยังมีเศษกระเบื้อง
ของสุโขทัยปะปนอยู่ด้วยมันจะเป็นพวกเดียวได้อย่างไร อันนี้ผมตอบแต่นี้ก่อน
ส่วนเรื่องอื่นนั้น ผมขอเชิญอาจารย์สืบแสง กับ อาจารย์เพ็ญศักดิ์

สืบแสง : คือในประเด็นแรกเรื่องทฤษฎีใหม่ที่ว่า ช่างวงศ์สูงแตกหน่อการรุกราน

ของพวกเขา mong โกลเข้ามาในสุโขทัยนั้น ความจริงอันนี้ก็ไม่ใช่ใหม่เป็นทฤษฎีประมาณ 80 ปีแล้ว คนเสนอคนแรกคือร้อยเอก G.E. Gerini ซึ่งเขียนไว้ในหนังสือวารสาร Journal of G.B.M.R.A.S. คือ Malayan Branch of the Royal Asiatic Society เขาเคยเสนอไว้ว่า ตอนที่ mong โกลเข้ามาในเมืองจีนนั้นน่าจะมีช่างวงศ์สูงแตกหนีมาคือ ตามหลักของการหนีรอดแบบไทย ๆ เรายังไม่รู้ Gerini เป็นฝรั่ง คราวนี้ เขาก็คิดว่าเป็นอย่างนั้น เราก็บางคนก็คิดอย่างนั้น

แต่ถ้าถ้าเราตามอย่างละเอียดถึงความเป็นจริงแล้ว จะเห็นว่าประการที่หนึ่งช่างราชวงศ์สูงฉันทที่เขาทำเครื่องด้วยขามเครื่องเคลือบนี้อยู่ทางภาคเหนือของจีน ชูโจวแล้วถึงฉวนนั้นอยู่มณฑลซีลี้ใกล้ ๆ ปักกิ่งอยู่ทางเหนือ แล้วก็ mong โกลได้ทางเหนือนี้ก่อน แล้วประการที่สองช่างเหล่านี้ก็ล้มตายเป็นที่สุด ถึงแม้ว่าจะเป็น mong โกล ใครมารุกรานไม่ค่อยยอมหนีออกจากเมืองจีนหรอก อย่างเก่งก็หนีไปซ่อนตัวในป่าในเขาหรืออยู่เฉย ๆ คัดจิมไม่ยอมทำงาน นั่นคือปัญญาชนจีน

ถึงอย่างไรก็ตาม ถ้ามีราชวงศ์สูง บางคนเกิดเล็ดรอดหนีไปได้ในสุโขทัย ผมก็คิดว่าถ้ามาอย่างนั้น จะต้องเอาเทคนิคมาด้วยอย่างแน่นอน ถึงจะมาไม่ก็คนก็ตาม แต่ปรากฏว่าเตาที่สวรรคโลกที่ใช้เผา นั้น ก็ต่างจากเทคนิคที่เมืองจีน คือเตาที่สวรรคโลกนั้นเป็นเตาชนิดยาวแล้วก็เป็นที่แบบใช้ถอดออกซิเจน ซึ่งทำให้ความร้อนนั้นมันกระจายไม่ทั่วถึง ผลก็คือ คุณภาพที่เผาออกมานั้นไม่สม่ำเสมอ เพราะความร้อนไม่สม่ำเสมอ เทคนิคผิดกับที่เมืองจีนเขาทำ ซึ่งข้อนี้เรียกว่า ชั้นเยี่ยมของเครื่องเคลือบของจีน เพราะฉะนั้น ถ้ามองแล้วก็มาอย่างนี้ ถ้าจะเป็นอย่างนั้นจริง ก็คงจะเป็นช่างปลายแถวหรือลูกช่าง ที่ยังไม่ได้ทำก็จำ ๆ พ่อมา แต่ก็ทำให้ทฤษฎีนี้อ่อนลงไป และถ้ามาอย่างนั้นจริงผมเชื่อว่าเราน่าจะมีผลิตสังคโลกได้เร็วกว่านั้น และถ้าเร็วกว่านั้น ก็น่าที่จะมีปรากฏในศิลาจารึกบ้าง ซึ่งในศิลาจารึกเท่าที่พบมีแต่เพียงระบุถึงหม้อไห การเผาหม้อ เภาไห ไหแบบขอมแบบอะไร สุโขทัยเป็นส่วนใหญ่ ไม่ได้ระบุถึงสังคโลกเลย

ทีนี้เมื่อพูดถึงอันนี้ ก็มาโยงกันถึงเรื่องคำว่าสังคโลก ซึ่งผมว่าจะพูดพรุ่งนี้ แต่ว่าก็อดไม่ได้ ต้องพูดนิดหนึ่งวันนี้ คำว่าสังคโลกเราใช้คำนี้เป็นคำรวม จนกระทั่งละไปหมดแล้วเดี๋ยวนี้ มีกระทั่งสังคโลกจีน สังคโลกญวน อะไรต่ออะไร อีกหน่อยก็ต้องมีสังคโลกลาว เพราะฉะนั้นเราใช้ไปเรื่อยแล้ว สังคโลกซึ่งความจริง

ถ้าเราดูจริง ๆ ผมมองว่าอย่างที่เคยเชื่อว่าคำว่าสังคโลกนี้มาจากคำว่า ช้องโลก ก็ดี มาจากอะไรก็ตาม ผมว่าผมไม่คิดอย่างนั้นเสียแล้ว

คือว่า ผมมาดูว่าใน ๆ เรื่องของคำว่าเมืองสังคโลก ในหลักฐานไทยที่เก่าที่สุดที่จะค้นได้นั้นเมื่อก่อนไม่ได้เรียกสวรรค์โลกเลย เก่ากว่านั้นก็เรียกว่าเซลียง แคว้นเซลียง อันนี้อาจารย์ศรีศักร อาจารย์ประเสริฐ อาจจะช่วยผมได้ เรียกว่า แคว้นเซลียง เป็นอาณาจักรเซลียงเรียกว่าเซลียงหรือเฉลียง แล้วก็หลังจากนั้นมา สมัยพ่อขุนรามคำแหง เรียกว่า ศรีสัตนาลัย แล้วอยุธยาแน่ละเป็นคนเรียกแคว้นนี้ หรือเมืองนี้ว่า สวรรคโลก แล้วก็ถ้าคุณไปพูดกับคนจีน แม้กระทั่งเดี๋ยวนี้ ถามว่า คุณลองออกเสียงคำว่าสวรรค์โลก โดยเฉพาะจีนแต่จิ๋ว จีนไหหลำ จีนทางใต้ ๆ นี้ อ่านเป็นสังคโลกหมด บอกว่าให้ออกคำว่าเมืองสวรรค์โลก ออกเป็นสังคโลกหมด

แล้วก็ภาษาก็เรียกคำสังคโลกนี้เป็นภาษาจีนกลาง ในภาษาจีนกลางว่า ช่งเจียวโล้นี้ทำไมถึงเรียกช่ง เพราะว่าในภาษาจีน คำว่าสวรรค์ไม่มีก็พยายามเอา ชื่อที่ใกล้ที่สุดมาใช้ แล้วคำว่าช่งนี้ไม่ได้ใช้ภาษาจีนอย่างเดียวกับคำว่าราชวงศ์ซ่ง เลย อันนี้เป็นเรื่องยืนยันว่าไม่ได้หมายความว่า เป็นของซ่ง แล้วก็ถ้าเป็นจีนภาคใต้ก็เรียกว่า ช่งโก๊กลก ช่งกลก ๆ ช่งกลก ซึ่งเป็นชื่อเมืองสวรรค์โลก

จากการที่ผมสืบหาดูว่าในหลักฐานไทย จะมีระบุสังคโลกตรงไหนที่เก่าที่สุดไม่มีเป็นคำสมัยหลัง ซึ่งอย่างเก่าก็เป็นสมัยต้นอยุธยาลงมา จนกระทั่งถึง คริสตศตวรรษที่ 15, 16 อย่างที่ญี่ปุ่นนี่ศตวรรษที่ 16 จึงมีคำว่า สังคโลกุยาภิ จัน อย่างเก่งที่สุด ถ้าเราจะเอาให้แน่ก็ในญี่ปุ่นศตวรรษที่ 16 แสดงว่าอันนั้นมันเป็นคำมาจากสังคโลก ผมเองค่อนข้างเชื่อในทำนองนี้ ซึ่งก็ไม่ใช่ทฤษฎีใหม่ บังเอิญว่า มาพบอะไรบ้างซึ่งมันมีอยู่แล้ว

อันนั้นเป็นเรื่องราชวงศ์ซ่งแล้วทำไมปัญหาที่ว่าไม่เอาช่างมาทำลายคราม ถ้าเอามาในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช คำตอบก็คือว่า ในสมัยต้นหมิงนั้น การทำเครื่องเคลือบจะงักไปด้วยเหตุผลทางการเมืองและเหตุผลทางเศรษฐกิจ ใน สมัยต้นหมิงนั้นระแวงระวังมาก เรื่องการค้าต่างประเทศเรื่องการผลิตภายใน แล้วก็หมิงมาพัฒนาเครื่องลายครามได้ในสมัยศตวรรษที่ 15 คือ หลังจากสมัย พระนเรศวรมหาราชไปแล้ว เพราะฉะนั้นในตอนแรกถ้าช่างเอามา นี่ก็จะเป็น ช่างที่ทำเครื่องลายคราม อาจจะเป็นช่างที่ตกค้างอยู่ของสมัยราชวงศ์ซ่ง หรือช่าง ที่สืบลูกหลานกันมาอายุยังไม่ได้ถึงกับทำเครื่องลายคราม นั่นคือสาเหตุที่มีหลัก

ฐานอยู่คือที่ชั้นสูตรที่ลำแม่น้ำน้อย ที่สิงห์บุรีนั้น ซึ่งสมเด็จพระนครอินทราธิราช เคยครองเมืองอินทบุรีที่นั่น ซึ่งเดิวนั้นอยู่ในจังหวัดสิงห์บุรีแล้ว สมเด็จพระนคร-อินทราธิราชใกล้ชิดกับจีนมากอย่างที่บอกแล้ว

แล้วก็ประการต่อมาคือ ที่ท่านตรัสว่า เครื่องสังคโลกไม่มีที่อยุธยา นั้นความจริงไม่ถูกต้องนัก ความจริงมีอยู่ในแถวอยุธยานั้นจุดพบสังคโลกเป็นจำนวนมากที่บริเวณรอบ ๆ เกาะเสลียนหรือปากแม่น้ำแม่เปี้ย ก็ตั้งแต่วัดพนัญเชิงลงมาทางใต้ จุดพบสังคโลกเป็นจำนวนมากแล้วก็พบโดยชาวบ้าน ศิลปากรก็ยังไม่ได้ไปขุด จนกว่ามันจะหมดถึงไปขุด บังเอิญที่สัปดาห์มันลึกลงไป ก็เลยยังเหลืออยู่แต่ที่ ๆ ในแม้กระทั่งนครสวรรค์ก็มีการพบสังคโลกอยู่มาก แต่ว่าที่อยุธยานั้นยืนยันว่าบริเวณปากแม่น้ำเปี้ยแล้วก็ได้ลงมาจนถึงเกาะเสลียนนั้น เป็นเขตที่เรือสินค้าจอด ทำไมเราถึงไม่ใช่เอง ปัญหาคือว่า ราชสำนักไทย ซึ่งจะใช้เครื่องชั้นสูงเหล่านี้ ส่วนมากนิยมของต่างประเทศ เราพบเครื่องสูง

นอกจากนี้หนังสือของ Richard Cook ซึ่งมีไปถึง Richard Vicktherm ในวันที่ 25 พฤศจิกายน ค.ศ. 1614 (พ.ศ. 2157) ระบุว่าสินค้าที่ต้องการส่ง อีกประการหนึ่งนั่นคือเครื่องสังคโลก อันนี้ก็รายละเอียดก็คล้ายๆ กันไปทีหลัง แต่อยู่ในหนังสือสั่งราชการของ Richard Cook อันนั้นก็เรียนให้ทราบ

เพ็ญศักดิ์: ดิฉันรู้สึกดีใจ ซึ่งเอาไปเอามาความคิดเห็นของท่านอาจารย์กับดิฉันก็ไม่ห่างไกลกันนัก ตามที่ท่านอาจารย์อยากจะทราบที่ว่าดิฉันชอบเกี่ยวกับเรื่องหลุมศพฟิลิปปินส์ เพราะว่ามันมีความสำคัญมากเกี่ยวกับการกำหนดอายุของเรือของดิฉัน ดิฉันก็ต้องห้อย ๆ อันนี้ไว้อยู่ แต่ถ้าจะบอกว่าได้มีการซื้อขายพวกเครื่องสังคโลกนี้ ก่อนที่จะรู้จักบรรจุลงในหลุมฝังศพหรือไม่ อันนี้ดิฉันไม่ทราบ แต่ว่ามาวิเคราะห์ดูว่าการเริ่มต้นของการปรากฏเครื่องสังคโลกในหลุมฝังศพฟิลิปปินส์นั้นมาเริ่มต้นประมาณของพระรามาธิบดีที่ 1 คือสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1

ในช่วงตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงลงมาถึงสมัยพระมหาธรรมราชา ก็อาจจะมีการซื้อขายกันเกี่ยวกับเครื่องสังคโลก ซึ่งก็คงต้องเอาไปใช้ คงไม่ได้เอาใส่หลุมฝังศพ เพราะมันเริ่มปรากฏในหลุมฝังศพตอนนี้ แต่หลักฐานนั้นเรายังไม่มี แล้วก็ทางหลักฐานทางต่างประเทศก็ไม่ปรากฏอีกเหมือนกัน ก็ยืนยันไม่ได้ ดิฉัน

ก็ยืนยันได้แต่เพียงเท่านั้น

แล้วอยากจะเรียนให้ทราบอีกเรื่องหนึ่ง ของที่บรรจุเครื่องสังคโลกที่บรรจุอยู่ในหลุมฝังศพนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นกระปุก 2 หูเป็นจำนวนมาก บางที 5 ใบ 6 หูถึง 10 ใบ แต่ขามสังคโลกนั้นมีน้อยเป็นพวกเขี้ยวไ้กา ถ้าแต่ละชั้น จะเป็นชั้นที่สวยงาม อย่างมากที่สุดก็ไม่เกิน 3 ใบ นอกจากนั้นแล้ว จะเป็นพวกกระปุก 2 หูมากกว่า

ที่นี้พูดถึงเรื่องการหยุด ที่ท่านอาจารย์บอกว่า ถ้าหากว่าเครื่องสังคโลกทำมาถึงสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ อันนี้ดิฉันก็ไม่ได้ยืนยันว่ามีการทำเครื่องสังคโลกลงมาถึงสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ เพราะว่าตามที่ดิฉันเรียนให้ทราบ ก็เห็นว่า เริ่มปรากฏเครื่องสังคโลกในหลุมฝังศพ เมื่อประมาณต้นพุทธศตวรรษที่ 20 แล้วในตอนกลางพุทธศตวรรษที่ 20 จนถึงพุทธศตวรรษที่ 22 มันก็เริ่มบางลง กลางพุทธศตวรรษที่ 20 เริ่มบางลง ๆ แล้วเสร็จแล้วมาหยุดชะงักไม่มีเลยเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 22 เมื่อพวกสเปนเข้ามาผูกขาด

แต่ทำไมเรือสตั๊ปปายสุดท้ายของไ้มัน 430 ปีนี้ มันมาตกปักเอาอีตรงสมัยต้นพุทธศตวรรษที่ 22 ก็ไม่ได้หมายความว่าเครื่องสังคโลกได้กำลังผลิตอยู่ในสมัยของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ เรือลำนี้อาจจะชนเครื่องสังคโลกทั้งที่ผลิตมาแล้วตั้งแต่สมัยไหนแล้วไม่ทราบ แล้วก็ชนลงเรือมา อันนี้ดิฉันไม่มีหลักฐานที่จะยืนยันได้ แต่ที่พูดอย่างนั้นก็เนื่องจากว่าอายุไ้ของเรือสุดท้ายคือ 430 มันมาตกกับสมัยระหว่างสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิพอดี แล้วเป็นการหยุดชะงักไปของเครื่องที่พบเครื่องสังคโลกที่ฟิลิปปินส์และชาวเข้าพอดี

ผู้ซักถาม: ผมชื่อ สุเนตร ชุตินทรานนท์ นักศึกษาสาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผมมีเรื่องจะเรียนถามอาจารย์สืบแสง ก็ว่า จากการที่เราได้พูดกันมาตั้งแต่ตอนเช้าแล้ว จากซากเรือที่ค้นพบ 3 ลำนี้ เราจะเห็นว่าสินค้าเครื่องกระเบื้องที่เราพูดถึงนี้มันจะมีอยู่ 3 อย่างด้วยกัน คือ เครื่องกระเบื้องของจีน เครื่องกระเบื้องของไทย แล้วก็เครื่องกระเบื้องของญวน แต่เท่าที่ผู้อภิปรายได้กล่าวมานี้ ยังไม่ได้กล่าวถึงรายละเอียดของเครื่องกระเบื้องของญวนเลย ว่ามันได้เข้ามาอยู่ในเรือสินค้าที่พบในสตั๊ปปายได้อย่างไร อันนี้มันทำให้น่าคิดว่าญวนอาจจะจะเป็นชาติหนึ่งเหมือน

กันที่ผลิตสักรโลกและในขณะเดียวกัน การที่เครื่องสักรโลกของญวนนั้นเข้ามาอยู่ในเรือสินค้าของไทยนี้ อาจจะมีการติดต่อกับขายหรืออาจจะมีการขนถ่ายสินค้ากันก็ได้ เพราะฉะนั้นผมจึงใคร่ขอความกรุณาให้อาจารย์สืบแสงให้รายละเอียดเกี่ยวกับเครื่องกระเบื้องของญวนบ้าง

สืบแสง: ผมว่าอาจจะถามผิดคน คือว่าเรื่องญวนที่ อาจารย์เพ็ญศักดิ์ เขาว่า แต่ผมจะตอบนิดหนึ่ง คือว่าในลำที่สดหีบที่พบไม่ใช่เครื่องสักรโลกญวน มันเป็นเครื่องเคลือบญวน ซึ่งเข้าใจว่าเป็นการรับซื้อต่อมาจากเรือที่มาจากญวนหรือมาจากเมืองจีน ซึ่งผ่านญวนมาแล้วก็เราซื้อแล้วเรารู้ว่าสินค้าเหล่านี้เป็นที่ต้องการของทางแหลมมลายู หรือทางอินโดนีเซีย หรือฟิลิปปินส์ด้วยแล้วเราถึงเอาไป ที่เป็นส่วนหนึ่งที่ผมเคยพูด พูดไว้ว่าเรือลำนี้ผมเชื่อว่าคงจะไปอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ มากกว่าจะไปมะละกา เพราะว่ามีเครื่องเคลือบญวนอีกด้วย นอกจากสักรโลกแล้วนี้ ซึ่งเป็นที่ต้องการของประเทศแถบนี้ที่เอาไปไว้หุ้มฝังศพหรืออะไรนี้

ทีนี้คือประเด็นหนึ่งที่ผมอยากจะพูดไว้ก็คือว่า ในการขุดค้นที่เมืองญวนนั้น ปรากฏว่าไม่ได้เคยพบสักรโลกไทยเลย แสดงว่าสักรโลกไทยที่จะไปเมืองญวนนั้น ผ่านไปเมืองจีนนั้นไม่มี เพราะฉะนั้นเป็นการยืนยันอีกอย่างหนึ่งว่าสักรโลกที่จะไป ๆ นั้นส่วนมากน่าจะผ่านไปจากฟิลิปปินส์มากกว่าที่จะมีเรือจากนี้ผ่านไปจีนแล้วก็ได้ขายฝั่งจีนซึ่งมีลมพายุจัดนี้ไปถึงญี่ปุ่น แต่ว่ามีเรือญี่ปุ่นที่มาค้าเมืองไทยบ้างในภายหลังแล้วก็เอาไปเอง อันนั้นก็อีกเรื่องหนึ่ง แต่ว่าจากการขุดพบที่ญวนไม่พบสักรโลกไทยเลย แสดงว่าเราไม่ได้ส่งไปญวนอย่างน้อยผมคิดว่าอาจารย์เพ็ญศักดิ์อาจจะเพิ่มเติม

เพ็ญศักดิ์: คืออย่างนี้ไม่น่าจะเป็นที่สงสัยว่าญวนเขาไม่ได้ทำเครื่องเคลือบ เขาทำกันอย่างนี้เป็นลำเป็นสันทีเดียว จนกระทั่งมีฝรั่งหลาย ๆ คนตั้งตั้งโครมคราม แล้วก็บอกว่าสักรโลกของไทยหรือเครื่องเคลือบ ถ้าจะไม่ให้ใช้สักรโลก ดินมันก็จะไม่พยายามใช้เครื่องเคลือบของไทยนี้ได้ตัวอย่างการทำมาจากญวน ซึ่งอันนี้ Roxanna Brown โรซันนาบราวน์ ชักจะมีข้อคิดเห็นเอียงไปในข้อนั้นว่าของญวนมีมาก่อนเครื่องเคลือบของเรา แล้วก็การกำหนดอายุของเครื่องเคลือบญวนนี้ยาก

มาก ได้แต่เดากัน เพราะอะไร เพราะฉนวนแตกก่อนที่จะลงไปดูที่จะได้มีการขุดค้นกันอย่างแท้จริงในเตาต่าง ๆ ก็ได้แต่สันนิษฐานหนังสือที่พอจะเชื่อถือได้เรื่องเกี่ยวกับเครื่องเคลือบญวนก็หาได้น้อยเหลือเกิน มีเล่มใหม่ที่สุดก็สอภักของ Roxanna Brown ซึ่งออกมาเมื่อ 2 ปีก่อน อันนั้นตามกฎของ Brown ก็ออกมาบอกว่าเครื่องเคลือบของญวนนี้อยู่ในระดับใกล้เคียงกับของไทย แล้วก็ทำเรื่อยมาจนกระทั่งถึงต้นสมัยหมิง

ที่เห็นว่าเครื่องเคลือบญวนมาอยู่ในนี้ มาอยู่ในเมืองไทยนี้ อันนั้นก็ไม่น่าแปลกเพราะว่าก่อนที่ไทยเราจะรู้จักแล่นเรือของเราเอง จะย้อนไปถึงสมัยพ่อขุนรามคำแหงก็ได้ มันมีเรือหลายต่อหลายชนิดเข้ามาจอดอยู่ในเมืองไทย จะเป็นในเกาะเสลียนหรือจะเป็นเหนือขึ้นไปนั้น จนกระทั่งถึงเมืองนครสวรรค์อะไรยังงี้ก็ไม่ทราบ แต่ว่าจะเป็นเมืองไทยที่เคยเป็นที่ชุมนุมอย่างน้อยที่สุดก็ในประมาณระหว่างประมาณต้นหรือกลางพุทธศตวรรษที่ 20 นี่เป็นชุมนุมศูนย์กลางของการค้าขายเรือสำเภา ของแขก ของอาหรับ ของจีน ของญวน อะไรพวกนี้ ก็คงจะมาชุมนุมกันอยู่

ถ้าสมมุติดิฉันเป็นพ่อค้าสำเภา ดิฉันก็คิดว่าดิฉันจะค้าอะไร ตอนนี้อยู่ขอละเด้ออันนี้เป็นความใฝ่ฝัน ดิฉันเป็นใต้กึ่งของสำเภาสัตว์หีบ ดิฉันก็คิดว่าดิฉันจะไปขายเครื่องเคลือบของไทย แล้วดิฉันก็คิดว่าจะเอาอะไรไปขายบ้าง เพราะดูเหมือนว่าเครื่องเคลือบของไทยนี้เป็นมันเป็นของหลักแล้วก็ดูเหมือนว่าจะเป็นของที่มียาราคาแพง เวลาดิฉันจะแล่นเรือไปแวะท่าเรือนั้นท่าเรือนี้ ดิฉันก็จะมีอะไรไปขายไป ดิฉันก็เลยสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นไปได้ว่าใต้กึ่งหรือพ่อค้าคนไทยที่เป็นเจ้าของเรือ หรือพ่อค้าไทยจีนก็ตามแต่ที่เป็นเจ้าของเรือสัตว์หีบ ก็ซื้อขายเอาสินค้าของญวนนี้ไปลงเรือของตนเองได้ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชามเคลือบสีเขียวฉนวนที่มีรอยปาดน้ำยาตรงกลางที่จำนวนประมาณ 1,000 ใบ เนื้อหยาบมากแล้วก็จัดเข้าไปอยู่ในราคาสินค้าถูก อันนี้พ่อค้าของไทยก็อาจจะหาลำไฟพิเศษแวะไปที่เมืองนครศรีธรรมราช หรือแวะไปที่ปัตตานี ก็ขายให้แก่คนที่ทำเรือ เพราะรู้สึกว่ามันจะเป็นการผิดธรรมดาเกินไปที่จะขนแต่เฉพาะสินค้าที่เป็นของแพง ๆ ดิฉันก็เดาไปอย่างนั้น

แล้วมาอีกอันหนึ่งว่าทำไมดิฉันไม่คิดว่าเรือลำนี้เป็นเรือญวน ทำไมดิฉันไม่คิดอย่างนั้น เพราะว่านอกจากสินค้าที่เป็นเครื่องเคลือบที่มีเป็นเครื่องถ้วยที่มี

รอยแปดตรงกลาง 1,000 ใบแล้ว ถ้าจะดูในรายการ มันก็จะมีสินค้ามันมีจานอีกอันหนึ่งเป็นจานเคลือบสีน้ำตาลมีประมาณ 500 กว่าใบ อันนั้น จากนั้นอาจจะเป็นจานสำหรับคนกินข้าวก็ได้ อันนี้อาจจะมีความเป็นไปได้ก็เป็นไปได้ แต่ตานี้มันมีจานดินอีกอันหนึ่งที่ลักษณะหายากมาก ไม่ได้เคลือบ อันนี้มีจำนวน 100 กว่าใบอะไรพวกนี้ ซึ่งดิฉันถือว่าเป็นจานและเป็นจานแบบเหมือนกับจานข้าวของเรานี้ อันนี้เลยจะทำให้ดิฉันผูกใจคิดว่าคนเรือของเรือสตัทท์น่าจะเป็นคนไทย เพราะว่าพวกหม้อ พวกไห อะไรต่าง ๆ หม้อหุงต้มอะไรพวกนี้ หม้อญวนที่จะหุงต้มมันก็ไม่มี มันมีแต่ไห และ มีเตี๊องน้ำ ที่เห็นอยู่ใบเดียวอย่างนั้น คือ เครื่องมือสำหรับทำการประกอบอาหาร อะไรพวกนี้ หรือของใช้ประจำเรืออะไรพวกนี้ มันไม่มีหลักฐานที่จะให้ดิฉันเดาไปในแง่ไหนได้ ดิฉันก็ต้องเดาเข้าข้างคนไทย แล้วก็ต้องถือโอกาสเป็นชาตินิยมตามไปด้วย ขอขอบคุณค่ะ

ศรีศักร : จะมีท่านผู้ใดซักถามอะไรอีกไหมครับ ก็ยังมีเวลาพอเหมือนกัน

ผู้ซักถาม : ดิฉัน ชุติ จามรมาน มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม

ดิฉันคิดว่าการถามนี้จะผูกขาดแต่ผู้ชายเสียอีก ความจริงมีเรื่องที่ยากจะแย้งและอยากจะเสริมหลายเรื่อง แต่ดิฉันข้ามไปแล้ว ที่นี้ดิฉันอยากจะเรียนถามอาจารย์เพ็ญศักดิ์สักนิดหนึ่ง อาจจะไม่ตรงจุดทีเดียว คืออยากจะเรียนถามคุณนคร แต่ว่ากลับไปเสียก่อนแล้ว คือที่คุณนครพูดเมื่อเช้าหรือเมื่อกลางวัน นี่พูดถึงการพบในปี พ.ศ. 2520 แต่ทั้งอาจารย์เพ็ญศักดิ์แล้วก็ท่านอื่นที่มาพูด รวมทั้งอาจารย์เกษร ก็ไม่ได้พูดถึงรายละเอียดที่พาดพิงมาถึง พ.ศ. 2520

ดิฉันก็เลยอยากจะถาม 2 ข้อคือว่า เกษรบอกว่ามีการพบเรือจมที่อื่น นอกเหนือจากสตัทท์และพัทยา แล้วก็อยู่อ่าวไทยเหมือนกัน คือ แถวคลองวาฬ ประจวบ-คีรีขันธ์ ว่ามีความจริงเพียงไร แล้วถ้าจริงนี้ได้พบอะไรบ้าง และข้อที่สองก็คือว่าที่คุณนครว่าพบใน พ.ศ. 2520 นั้น เป็นการพบเรือชนิดไหน ของใคร แล้วก็มีส่วนที่เป็นข้อมูลที่แตกต่างจากที่ได้ฟังมาแล้ว ขอขอบคุณค่ะ

เพ็ญศักดิ์ : ขอบพระคุณมากค่ะ ความจริงอาจารย์ชุติก็เป็นหนึ่งในแก๊งของนักคณะสำรวจโบราณคดีได้น้ำเหมือนกัน เพราะว่าได้กรุณาพาพวกเราไปตามช้างที่

เมืองปัตตานี คือไปงมเรือไปสำรวจเรือโบราณที่หมู่บ้านปะนาระ ที่สายบุรี แล้วก็ยังแนะนำคณะขึ้นมาสำรวจเมืองนครศรีธรรมราช เป็นครั้งที่สอง

แต่ดิฉันขอเรียนให้ทราบถึงการสำรวจในปี 2520 เฉพาะที่ในอำเภอไทย นอกจากที่นครศรีธรรมราช แล้ว แล้วก็นอกจากที่ปะนาระ ซึ่งเราพบเรือที่ดูรูปร่างลักษณะ ก็ดูเหมือนจะไม่ใช่เรือไทย เพราะเจ้าของที่เขางมเรือ ผู้ชายมีอายุ 80 กว่าปีนั้นบอกว่าเรือลำนี้สร้างด้วยทองคำอะไรอย่างนี้ แล้วเราก็ไปตามไปงมกับเขาด้วย แต่ไม่เห็นเนื่องจากว่าน้ำมันขุ่น แล้วก็ลมพัดแรงเกินไป แล้วก็ยังมีเรืออีกหลายต่อหลายลำที่ระโนด ซึ่งอาจารย์ชูสิทธิ์ไปเห็นมันมากับตาตัวเองแล้วก็เรื่องพวกเครื่องเคลือบสุโขทัยอะไรนี้ก็มีอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้พบเครื่องของหมิงมากมาย

แต่มาพูดถึงเรื่องตั้งแต่ตอนปากของสัตว์หีบในปี พ.ศ. 2520 นี่มีเรือลำหนึ่ง ซึ่งเราได้พยายามที่จะทำการสำรวจอย่างจริงจัง แต่เนื่องจากว่าน้ำเขื่อนนั้นลึกเกินไปแล้วก็ฤดูที่เราทำงานเป็นฤดูมรสุม ก็เลยไม่มีโอกาสที่จะได้ทำกันอย่างจริงจัง เรือลำนั้นก็คือ เรือที่กระแสน้ำ ดิฉันมั่นใจเหลือเกินว่าเรือที่กระแสน้ำจะมีขนาดและลักษณะเหมือนกันกับเรือสัตว์หีบ ผิดแต่ว่าเรือกระแสน้ำจะมีของเครื่องใช้ไม้สอยเป็นของญวน เพราะว่ามันไม่ได้เป็นจากการดำงมของเรา คือมันมีคนบางคน ดิฉันก็บอกไม่ได้ นักดำงมนอกกฎหมายที่ไปขโมยเขามาแล้วก็ไปขาย ดิฉันก็ใช้นักสืบของดิฉันตามกันไปด้อย ๆ ไปขายที่ไหนดิฉันก็ตามไปถ่ายรูปที่นั่น ซึ่งอันนี้ดิฉันก็มีรูปเป็นหลักฐาน เครื่องของกระแสน้ำนี้ นอกจากจะเป็นเครื่องสังคโลกพวกเขี้ยวไขก้าแล้ว ก็ยังมีของญวนเป็นจำนวนมากทีเดียว แล้วก็พวกหม้อทนนอะไรพวกนี้ยังไม่เห็นรอย เพราะฉะนั้นถ้าได้มีการศึกษากันอย่างจริงจัง เรือกระแสน้ำอาจจะเป็เรือของญวนก็ได้ที่เข้ามาขนสินค้าของสังคโลกลงไปขาย

อันนี้ก็เป็ลำหนึ่ง อีกลำหนึ่งก็คือเรือที่บางกระซัย หรือที่เกาะนมสาว เรือลำนี้เราก็ได้ไปค้างกันอยู่เป็นเวลาหลายวันด้วยกัน มีหม้อใบหนึ่งที่ดิฉันนำติดมากับรูปของเรือเกาะกระดาดอยู่ในนี้ เรือของบางกระซัยนี้เป็นเรือ อันนี้ดิฉันพูดถึงทางฝั่งตะวันออกเสียก่อน เรือของบางกระซัยนี้เป็นเรือที่เข้าใจว่าจะไม่ใช่เรือไทย เพราะปรากฏว่าสืบถามคนในนั้น เขาบอกว่าพบมาตั้ง 20 ปีแล้ว เป็นเรือที่ถูกนำพัดเอามาเกยตื้น เขาเรียกว่าเรือแตก แล้วขณะนี้บางกระซัยนี้หมู่บ้านบางกระซัยขณะนั้นตำบลที่เราไปนอนค้างกันนั้น เขาเรียกว่าตำบลเรือแตก แต่จะไม่มี

อยู่ในแผนที่ แล้วของดิฉันก็ถามว่ามีไหม มีพวกนี้ไหม เอาตัวอย่างให้ดู มีพวกเขียวไข่กาไหม มีพวกไห 2 กระปุกไหม อะไรพวกนี้ เขาบอกว่าไม่มีพวกนี้ไม่มี มันมีไหใหญ่ ๆ พอไปดูขณะนี้ใครจะไปดูก็ได้ มีเป็นหลักฐาน เขาใส่เอาทำเป็นโองใส่น้ำไว้กะ แล้วก็มียาอำเภอกคนหนึ่ง ไม่ทราบดิฉันก็จำไม่ได้ว่าชื่ออะไรมาขอไหของคุณลุงคนนั้น แล้วก็บอกว่ารู้สึกจะซื้อลุงเขียน บอกว่าเขาจะสร้างถังซีเมนต์ให้แล้วก็ขอไหใบนั้นซึ่งเป็นไหขนาดใหญ่โตมากและดูเหมือนว่าเป็นไหจีน แต่ดิฉันก็ไม่ยืนยัน แต่ไม่เหมือนกับไหต่าง ๆ ที่ดิฉันแสดงในสโตร์ แล้วก็ไม่มีพวกเครื่อง ๆ หม้อดินเผาของพวกหม้อทอนหรือหม้อข้าว เพราะฉันดิฉันให้ความกระจ่างไม่ได้

มีอีกคำหนึ่งที่อยู่ที่เกาะช้าง เกาะช้างที่อยู่ใกล้ ๆ เกาะกระดาดก็มีอยู่คำหนึ่ง เรือลำนี้ประหลาดคือ เจ้าหน้าที่บางคนก็บอกว่าสงสัยว่าเรือลำนี้จะเป็นเรือสมัยใหม่ เพราะว่ามันมีเรือมันมีไม้อยู่ข้างนอกแล้วก็โลหะกรอยู่ข้างใน แต่ถึงอย่างไรก็ตามแต่ เราไปพบไหซึ่งเขาก็บอกว่าอันนี้ไม่ใช่ไหเก่าหรอก อันนี้มันจะต้องเป็นไหกระเทียม แต่พอฉันไปดูเข้าจริง ๆ มันไม่ใช่ไหกระเทียม มันเป็นไหของพวกอันนัม ของพวกญวนที่มันเป็น Dark Brown Gray ที่มันมีรอยหยดน้ำยายูตรงกัน แต่ว่าเนื่องจากว่าเราต้องเรียงตามสายลม เราอยากจะไปดูอีก แต่ก็ไปดูไม่ได้ เนื่องจากเหตุขัดข้องทาง ๆ การในการปฏิบัติงานก็เลยไปไม่ได้

ทางประจวบฯ มีเรืออยู่หลายลำทีเดียว ทางประจวบฯ ที่ปากคลองวาฬ อาจารย์สินชัยเป็นคนที่มีเรื่องมากกว่าเพื่อน เพราะอาจารย์สินชัยไปร่วมการดำกับท่านมู๋ แล้วก็ได้ทำการจดเรือจมทั้งหลายแหล่ ไว้เป็นหลักฐานมากกว่า 40 ลำด้วยกัน ทั้งเรือเก่าเรือใหม่ เรือญี่ปุ่นและอะไรพวกนี้ ทำไว้อย่างน่าชมเชยทีเดียว แล้วก็เรือที่ประจวบฯ ลำนี้ อันนี้มีเรื่องที่จะยืนยันเพราะว่าอาจารย์เกษรวันหนึ่งได้อาเครื่องสังคโลกมาให้ดิฉัน แล้วก็บอกว่าอาจารย์ช่วยดูที่อันนี้มันเป็นเศษชิ้นส่วน บอกว่าเพื่อนผมที่อยู่แถว ๆ นั้นเก็บได้ตีนกระไดบ้านที่อยู่ในหาด มันพังขึ้นมาอันนี้พอดิฉันมองดิฉันก็รู้ว่าเอามาเปรียบเทียบกับของเครื่องเคลือบของเรามา ก็เป็นเครื่องเคลือบของเรานี้เอง อันนี้ก็คือผลงานของการสำรวจของปี 2520

แต่จะพูดจริง ๆ แล้ว ถ้าจะพูดถึงสำรวจแล้ว เราได้ผลมากทีเดียว จนกระทั่งดิฉันอยากจะ ถ้าดิฉันมีโอกาสที่จะทำงานนี้ต่อไป ดิฉันก็อยากจะเน้นทำเฉพาะที่นครศรีธรรมราช แล้วก็ขุดขึ้นมาให้ดูสักที่ว่ามันจะเป็นอย่างไร แม้กระทั่ง

เรือ Sha Tsui ของ Peacock ของเขากระจัดกระจายอย่างนั้นเขายังชุดของเขาได้ ซึ่งมีหน้าซ้ำเขายังกำหนดอายุออกมาเลยของเขาด้วยนี้เป็น พ.ศ. 600 ค.ศ. ที่ 13 อะไรนี้ของเขาก็กังกำหนดอายุ ตามคาร์บอน 14 ของไม้โดยที่เขาไม่มีความลังเลเลยอะไรอย่างนี้ ทำไมเราจะทำไม่ได้ ขอคุณค่ะ

ศรีศักร : ขอขอบคุณครับ มีท่านผู้ใดจะถามอะไรไหมครับ เชิญท่านอาจารย์ครับ

ผู้ซักถาม : ชื่อ ม.ล.มานิจ ชุมสายฯ ผมอยากจะเรียนถาม คือฟัง ๆ ดูแล้วก็รู้สึกสับสนในเรื่องปีน คือไม่รู้ว่าเรือลำนั้นมันแล่นไปเมื่อ พ.ศ. ไหน ผมอยากจะถามเป็น ค.ศ. เพราะว่าผมอ่านแต่เป็นตำราฝรั่งก็เลยไม่รู้จัก พ.ศ. ก็ว่ามันคือคำถามข้อที่หนึ่งคือว่า ทำไมเราจะส่งเครื่องลายครามเหล่านี้ไปพิสูจน์หาวันปีที่มันทำโดยวิธีอื่น นอกจากที่มีผู้บรรยายให้ฟังไม่ได้หรือเมื่อเปรียบเทียบกันเพราะเห็นทางบ้านเชียงเราที่อุตสาหกรรมส่งติดต่อไปถึงอเมริกา รู้เรื่องจนกระทั่งมัน 6,000, 7,000 ปี อะไรผมก็จำไม่ได้ นั่นข้อที่หนึ่ง คือว่าถ้าไม่รู้จักวันเดือนปีที่แน่นอนหรือใกล้เคียงที่สุดแล้ว เราก็คงต้องเดาเอาอย่างนี้

ข้อที่สอง ผมอยากจะเรียนถามได้เครื่องลายครามนี้เราทำไปถึง พ.ศ. ไหนกันแน่หรือ ค.ศ. ไหนกันแน่ จึงได้ยุติกัน หรือเรายังทำเรื่อย ๆ มา เพราะฉะนั้นถ้ามันยังทำเรื่อย ๆ มามันก็แปลว่าการส่งเรือสินค้าไปขายนั้นก็ควรจะต้องมีได้ทุกสมัย

แต่ทว่าที่ผมอ่านหนังสือฝรั่งนี่นะและบังเอิญคุณดำเนินมาเล่าเรื่องถึงปีนใหญ่ก็ทำให้นึกขึ้นได้ว่า เจอะในหนังสือฝรั่งเศสเล่มหนึ่ง อ้างว่าพระมหาชรรมราชาไม่ใช่พระมหาชรรมราชาพระมหจักรพรรดิ ส่งเรือค้าขายไปมะละกาไปทางด้านโปรตุเกสเพื่อจะเอาเป็นมาต่อสู้กับพม่า เพราะงั้นนี่ก็สนับสนุนในเรื่องไปค้าขายที่มะละกา แต่นั่นละมันก็เกี่ยวกับ ค.ศ. อีก

แล้วก็ยังมีอีกอันหนึ่ง ผมเจอในภาษาสเปน ปรากฏว่าสมเด็จพระนเรศวรส่งเรือไปค้าขายที่ฟิลิปปินส์ ก็ยังคงสนับสนุน ดร.เพ็ญศักดิ์ นั่นเอง เพื่อจะเอาเป็นมาจากพวกสเปน จากข้าหลวงใหญ่ นี่แหละครับผมถึงว่ามันมีหลายอย่างแล้วก็เกี่ยวกับ พ.ศ. อีก

จะบอกว่าเรือไทยไม่ไปถึงญี่ปุ่นนี่ไม่ถูก Mr. Satow เขียนเรื่องราวไว้เมื่อ

ปี ค.ศ. 1883 ว่า มีหลักฐานในญี่ปุ่นว่าเรือไทยเท่านั้นมีเอกสิทธิ์ที่จะไปค้าขายในญี่ปุ่นตั้งแต่ปลาย ค.ศ. ที่ 16 โดยทางญี่ปุ่นต้องการปืน ต้องการอาวุธ ต้องการเหล็ก แต่หาไม่ได้พูดถึงเรื่องลายครามของ Mr. Satow และ Mr. Satow ก็เป็นกงสุลอังกฤษประจำญี่ปุ่น และที่หลังมาประจำในประเทศไทย ก็เลยเอาสองเรื่องนี้มาผสมกัน ก็เขียนเรื่องราวเรื่องความสัมพันธ์ไมตรีระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ที่ญี่ปุ่นไม่ยอมให้ชาวต่างชาติไปค้าขายในญี่ปุ่นในขณะนั้นก็อ้างบอกว่า เพราะไม่นับถือพุทธศาสนาโดยเฉพาะฮินดูดาไม่ให้อำนาจใครรับในตอนนี้แหละ ปรากฏหลักฐานว่าอย่างนี้ เพราะฉันสงสัยว่าเราจะสอบศักราชเสียให้แน่นอน โดยหาวิธีอื่นได้หรือไม่ เพื่อจะได้รู้ให้แน่ๆ นี่มันเรื่องราวอะไรกัน

ผมอยู่ในประเทศลาวเป็นเวลา 3 ปีก็ไปพบกับพวกข่ามาก ไปกันไปหาพวกข่าแทบทุกแห่งในประเทศลาว พวกเขายกบอกว่าพวกข่านี่มันขึ้นไปจากฟิลิปปินส์ไปจากไทรนิเซีย เป็นเชื้อชาติเดียวกัน ก็ปรากฏว่ามีธรรมเนียมอย่างหนึ่งซึ่งคล้ายกันที่ ดร.เพ็ญศักดิ์กล่าวคือว่าถ้าคนตายไปแล้วสิ่งของที่คนตายเคยใช้นั้นต้องฝังศพไปด้วย ต้องเอาใส่ในหลุมฝังศพไปด้วย เพราะนั่นก็เป็นลัทธิเดียวกันที่ว่าเครื่องถ้วย ชามจาน ที่รักใคร่นั่นต้องเอาใส่หลุมฝังศพในเมื่อตาย ลูกหลานจะเอาไปใช้ไม่ได้ ผมก็สงสัยว่าสอบศักราชให้แน่นอนสักที่ได้หรือไม่โดยหาวิธีอื่นมาเทียบเคียงกัน ขอบคุณครับ

ศรีศักร : ขอบพระคุณครับ เท่าที่ผมจับความได้ก็มีไม่กี่ประเด็น

ประเด็นแรก ผมใคร่พูดถึงเรื่องเกี่ยวกับการสอบอายุแบบที่ว่าเอาเครื่องกระเบื้องไปทดสอบนั้น อันนั้นเป็นให้ได้อายุที่แน่นอน อันนี้เป็นเรื่องที่ผมใคร่จะเรียนให้อาจารย์เพ็ญศักดิ์ตอบ

ทีนี้มีอีกเรื่องหนึ่งคือเรื่องที่ท่านบอกว่าลายครามนี้ ต้องเข้าใจว่าลายครามอันนี้หมายถึงกระเบื้องไทยหรือกระเบื้องจีน ถ้าลายคราม blue and white ของจีนไม่ใช่ แล้วที่ท่านพูดถึงเรื่องปืนใหญ่ อันนั้นปืนใหญ่ผมใคร่จะขอตัดไว้สำหรับพูดพรุ่งนี้ เพราะเป็นปัญหาใหญ่ที่จะต้องพูดถึง

ส่วนเรื่องเกี่ยวกับการค้านี้ ผมจะขอให้อาจารย์สืบแสวง พูดอีกทีหนึ่งคือตอบหม่อมหลวงมานิจ นี่ก็ขอเชิญอาจารย์เพ็ญศักดิ์ ตอบเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดอายุของพวกเครื่องกระเบื้อง

เพ็ญศักดิ์: คุณมานิจพูดแล้วทำให้กำลังใจฉันขึ้นอีกตั้งมาก ก็ว่าทำให้ฉันกล้าที่จะบวกลบออกมาเป็น พ.ศ. ดิฉันขอยอมรับ จะผิดจะถูกก็ช่างมัน เพราะก็ไม่มีใครกล้าสักคนหนึ่ง ก็อาจจะ มันก็อาจจะเป็นปัญหาต่อไปเรื่อย ๆ

ดิฉันขอกำหนดอายุเรือลำนี้ว่าเรือลำนี้สร้างขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1498 และล่มลงเมื่อ ค.ศ. 1548

เกี่ยวกับเรื่องการเอาเครื่องเคลือบไปกำหนดอายุนี้ ดิฉันไม่ได้คิดมาก่อน เนื่องจากว่าเครื่องเคลือบสังคโลกไทยนี้ ดิฉันไม่เคยได้ศึกษามาก่อนและเข้าใจว่าเป็นที่ยอมรับกันเรื่องเกี่ยวกับอายุและเกี่ยวกับสมัย พอเราพูดถึงเรื่องเครื่องเคลือบสังคโลกของไทยเรา ก็คิดว่าเป็นสมัยสุโขทัยใช่ไหม เพราะฉะนั้น พ.ศ. หรือ ค.ศ. มันน่าจะอยู่ในสมัยสุโขทัย ดิฉันก็เห็นว่ามันเป็นอย่างนั้นดิฉันก็ไม่ได้เอา คิดที่จะเอาไปกระเบื้องออกไปแล้วก็เอาไปตรวจ thermoluminescence แต่บางที่อาจจะต้องทำในภายหลัง

มาอีกเรื่องหนึ่ง การที่จะ date thermoluminescence หรือการจะเชื่อถือถึงเรื่องคาร์บอน 14 หรือการกำหนดอายุโดยวิธีซึ่งมันมีมากกว่า 20 วิธีนี้ ไม่ใช่ที่เราจะบ่งอายุได้อย่างเดียว อย่างที่ดิฉันตอบอาจารย์พิสิฐไปแล้วว่า การกำหนดอายุอย่าง เป็นต้นว่า Thermo ที่ใช้เป็นกำหนดอายุ ที่ Pennsylvania Thermo ที่ใช้ไปกำหนดที่เมืองญี่ปุ่นไม่ใช่ว่ามันจะต้องเสมอไป มันจะต้องทำหลาย ๆ แห่งแล้วซ้ำกันหลาย ๆ คน แม้แต่ตามหลักของวิชาโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์แล้วเมื่อเราได้กำหนดอายุออกมาจากนักวิทยาศาสตร์ เราจะต้องเอาไปเปรียบเทียบกับอายุสัมพันธ์กับสิ่งของอื่น ๆ ที่พบในสถานที่นั้น มันถึงจะเชื่อถือได้ไม่ใช่ว่าถ้าหาก Thermo บอกออกมาอายุอันนี้ 350 ปีหรือว่า Thermo บอกออกมา 480 ปีของเรืออันนี้ เราจะไปเชื่ออย่างเดียวยังไม่ได้ เพราะฉะนั้นดิฉันถึงบอกว่า พอเห็นพูดเรื่องเครื่องเคลือบสังคโลก พอดิฉันเห็นว่าเป็นของโบราณมานานนมกาละ ดิฉันก็เชื่อตามว่าเครื่องสังคโลกเครื่องเคลือบสังคโลกนี้ทำในสุโขทัย ดิฉันถึงไม่ได้เอามาส่งไปตรวจ Thermo แต่บางที่อาจจะต้องทำ

สำหรับการกำหนดอายุของเรือลำนี้ ดิฉันได้เรียนให้ทราบแล้ว ซึ่ง ค.ศ. ที่ออกมานั้นมันก็ตรงกับ พ.ศ. 2041 ตอนเป็นการสร้างแล้วก็มาล่มลง 2091 หรือลำนี้มีอายุวิ่งไปวิ่งมา 50 ปี ขอบคุณค่ะ

ศรีศักร : ส่วนเรื่องเกี่ยวกับการเดินเรือตามที่ญี่ปุ่นกล่าวถึงนี้ ม.ล.มานิจพูดนั้น
ผมใคร่ขอเชิญอาจารย์สืบแสงชี้แจงนะครับ

สืบแสง : ครับ ขอบคุณมากครับ

คือในเรื่องการค้ากับญี่ปุ่นนี้ ที่ผมไม่ได้พูดมากมาย ยกเว้นเรื่องที่เกี่ยวข้อง
ญวนนั่นก็คือว่า ส่วนใหญ่ที่เราค้าขายกันมากเป็นสมัยหลัง คือ ถ้าเอาให้แน่นี้ก็
ก่อนสมัยพระนเรศวรไม่นานนัก เพราะว่าในสมัยพระนเรศวรเราทราบแน่ว่ามี
ญี่ปุ่นเข้ามาอยู่ในเมืองไทย แล้วก็ไปทหาอาสาอะไรต่ออะไรนี้ และยังสมัย
พระเจ้าทรงธรรมยังชัดเจนใหญ่ว่ามีญี่ปุ่นอยู่มาก ผมก็กะประมาณว่าการที่ญี่ปุ่น
เข้ามาถึงสมัยพระนเรศวรหรือก่อนเล็กน้อย มีเหตุผลหนึ่งเกี่ยวกับ ญี่ปุ่นใน
สมัยพระนเรศวรก็คือว่า อันนี้ก็อ้างหลักฐานจีนในหนังสือกั๋วชู่ของจีน นี่ระบุไว้
ว่า สมเด็จพระนเรศวรได้ส่งจดหมายไปถึงจักรพรรดิหมิงของจีน ส่วนการเดินทางเรือ
เกี่ยวกับเรือรวิกวที่มาจากไทย และไทยไปค้ากับรวิกวด้วย ซึ่งรวิกวนี้อยู่ทาง
ตอนใต้ของญี่ปุ่น ที่นี้ส่วนสินค้าที่ไปค้าที่ผมจับได้อันหนึ่งก็คือว่า รวิกวเป็นพ่อค้า
คนกลางด้วยคือ เอาไม้หอมของเรา พริกไทยของเราไปขายให้จีนอีกต่อหนึ่ง
ซึ่งอันนี้เราเสียเปรียบมานาน ไม่ใช่เฉพาะในสมัยนี้ เราทำไมไม่ให้รวิกวไปขาย
ต่ออีกทีหนึ่ง รวิกวขายได้หลายสิบเท่า บางอย่างร้อยเท่าที่ไปขายให้จีน อันนั้นก็
เรียนให้ทราบอย่างนั้น

เส้นทางเดินเรือของไทยสมัยสุโขทัย และสมัยอยุธยาตอนต้น

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
ศรีศักร วัลลิโภดม
เพ็ญศักดิ์ จักขุจินดา โฮวิทซ์

เพ็ญศักดิ์ : วันนี้เราจะเริ่มจากเรื่องปัญหาของเส้นทางเดินเรือของไทยในสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น

ผู้เชี่ยวชาญสองข้างของดิฉัน คนข้างซ้ายนี้เห็นจะไม่ต้องพูดถึง เพราะเมื่อวานนี้ท่านก็พูดมากและได้รับการแนะนำจากคนข้างขวามาแล้วอย่างดี

แต่สำหรับคนข้างขวา ที่จริงเธอถนัดทางมานุษยวิทยา แต่ว่าสายเลือดของความเป็นนักโบราณคดีของเธอมิเกิน 90% เพราะฉะนั้นดิฉันก็อยากจะในฐานะเพื่อนฝูง อยากจะเรียกเธอว่านักโบราณคดีด้วยคนหนึ่ง อาจารย์ศรีศักรเป็นผู้ที่ได้สำรวจเกี่ยวกับภูมิประเทศเส้นทางการค้าแล้วก็เมืองโบราณต่าง ๆ ในเขตสุโขทัย แล้วก็เขตบางเขตของอยุธยา ซึ่งน่าสนใจมาก ดิฉันอ่านงานของเธอหลายเรื่องแล้วก็เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการค้นคว้าทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์เป็นอันมาก

เข้าวันนี้ดิฉันก็จะไม่พูดมาก เดี่ยวจะถูกเอ็ดอีก เพราะฉะนั้นดิฉันขอเชิญอาจารย์ชาญวิทย์เริ่มต้นก่อน

ชาญวิทย์ : สวัสดีครับ เมื่อวานนี้ผมคิดว่าผมพูดน้อยแล้วยังโดนอาจารย์เพ็ญศักดิ์

ว่าพูดมากอีก อาจารย์เพ็ญศักดิ์ อาจจะต้องเสียใจ เพราะวันนี้ผมตั้งใจว่าผมต้องพูดมากแน่ แล้วก็ได้เตรียมมาเยอะด้วย ผมมีอยู่หลายหัวข้อซึ่งอาจจะนอกเรื่องของเส้นทางโดยเฉพาะ แต่ว่าเข้าใจว่าเป็นประเด็นที่สำคัญที่เราน่าจะศึกษาเรื่องของประวัติศาสตร์เศรษฐกิจที่เกี่ยวกับสังคมโลกนี้ให้เป็นระบบให้เป็นเรื่องเป็นราวไม่เลื่อนลอยกันอีกต่อไป

ผมขอเริ่มด้วยประเด็นที่หนึ่งในแง่ที่ว่า ผมขอรู้ว่าเรารู้อะไรเกี่ยวกับสังคมโลก ผมขอพูดเรื่องเกี่ยวกับพรมแดนของความรู้ ก็ว่า ตั้งแต่มีการศึกษาหรือรู้เรื่องสังคมโลกมาจนถึงกระทั่งปัจจุบัน จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2521 ในตอนนี้ เรารู้อะไรมาบ้าง อันนี้ผมคิดว่าเป็นประเด็นสำคัญสำหรับการศึกษาด้านวิชาการทุกแขนง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ เพื่อที่เราจะได้รู้ว่าเรานั้นเข้าใจอะไร แล้วเราจะได้ทำงานต่อไปอย่างไร ผมอยากจะดูว่า เรานั้นเข้าใจเรื่องต่าง ๆ จากการที่เราอ่านหนังสือ ไข่มุข

หนังสือที่ผมคิดว่ามีอิทธิพลต่อความคิดหรือน่าจะมีอิทธิพลต่อความคิดของเรา หรือหมายความว่า ถ้าคุณจะศึกษาเรื่องสังคมโลก คุณจะต้องดูหนังสือที่เกี่ยวกับอะไรบ้าง ผมลองลำดับดูในห้องสมุด เมื่อไปดูในห้องสมุดแล้วเราจะเห็นได้ว่า ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องสังคมโลกนี้เริ่มต้นประมาณสมัยรัชกาลที่ 5 โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานที่อาจจะพูดได้ว่าเริ่มทำให้คนสนใจเรื่องสังคมโลกอย่างมากเลยทีเดียว เรื่อง เทวเมืองพระร่วง ของรัชกาลที่ 6 ซึ่งแต่งขึ้นในสมัยที่ยังเป็นมกุฎราชกุมารอยู่ เล่มนี้เข้าใจว่าน่าจะมีอิทธิพลในการเริ่มต้นเกี่ยวกับการศึกษาสังคมโลก

เราจะเห็นได้ว่าในสมัยหลังกรมพระยาดำรงฯ เองท่านก็ทำเป็นคล้าย ๆ คำอธิบายไว้ท้ายเรื่องของเรื่อง เทวเมืองพระร่วง จากนั้นเราก็จะเห็นว่าหนังสือต่าง ๆ ออกมามีอิทธิพลต่อความคิดของเรามาก เล่มที่ 2 คือหนังสือของสมเด็จพระยาดำรงฯ เอง เรื่อง ตำนานเครื่องโต๊ะและถ้วยปั้น อันนี้เป็นหนังสือหลักเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องสังคมโลก เขียนเมื่อปี พ.ศ. 2460 คือ สงครามโลกครั้งที่ 1 หลังจากนั้นเราก็จะเห็นได้ว่า อย่างท่านพระยาอนุমানราชชนที่แต่งเรื่อง ตำนานสุลตากร ต่อมามีหนังสือของขุนวิจิตรมาตรา เรื่อง ประวัติศาสตร์การค้าไทย เขียนเมื่อ พ.ศ. 2486 ประมาณสงครามโลกครั้งที่สอง แล้วอันนี้เป็นหนังสือค่อนข้างจะเป็นหนังสือหลักในการศึกษาเรื่องสังคมโลก

หลังจากนั้นเราก็จะเห็นได้ว่ามีหนังสืออื่น ๆ อีก ยกตัวอย่าง หนังสือที่

สำคัญที่เรามองข้ามไปไม่ได้ถ้าเผื่อเราจะพูดเรื่องเกี่ยวกับสังคม เรื่องเกี่ยวกับจีน คือหนังสือของ G. William Skinner เรื่อง **Chinese Society in Thailand** เขียนเมื่อปี พ.ศ. 2500

พอถึง พ.ศ. 2503 ก็มีการสัมมนาโบราณคดีที่สุโขทัย หลายคนที่คุ้นกับหนังสือคงจะจำได้ว่าหนังสือเล่มนี้ หนังสือเล่มต่าง ๆ ที่ผมกล่าวมานี้ ถ้าคุณไปตรวจดูในห้องสมุดจะพบว่ามีคนไปอ่านมากเหลือเกินมีรายชื่อ ลายเซ็น เอาไว้มากทีเดียว คำบรรยายสัมมนาโบราณคดีสมัยสุโขทัยเป็นการสัมมนาที่ยกทีมไปนั่งสัมมนาที่สุโขทัยเลย ถ้าคุณไปเปิดดูรูป ก็จะเห็นรูปของอาจารย์ศิลป พีระศรี เห็นรูปของ A.B.Griswold เห็นรูปของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช อะไรทำนองนี้ นะครับ อันนั้นเป็นการสัมมนาครั้งสำคัญมาก

หลังจากนั้นมีหนังสืออีกเล่มหนึ่งเมื่อ พ.ศ. 2508 หนังสือ ประวัติการทหารเรือไทย ของพลเรือตรี แชน ปัจจุบันสานนท์ ท่านที่สนใจประวัติการเมืองไทย จะต้องได้อ่านชื่อของ พลเรือตรี แชน ปัจจุบันสานนท์ นอกจากท่านจะเป็นนายทหารเรือแล้ว ท่านยังเป็นนักประวัติศาสตร์ด้วย ผมคิดว่างานของท่านสำคัญมาก หลังจากนั้นก็มีหนังสืออีกเล่มหนึ่งที่สำคัญมาก คือ หนังสือของ Charles Nelson Spinks **Ceramic Wares of Siam** ต่อมาในปี พ.ศ. 2518 มีการสัมมนาเรื่องสังคมโลกอีกทีหนึ่ง มีการสัมมนาที่นั่นแล้วต่อมาอีกมีการสัมมนาที่พิษณุโลก คือ เมื่อ พ.ศ. 2520 แล้วในปีนี้ก็มีการสัมมนาที่นี้

ผมหมายความว่า ที่เอ่ยชื่อหนังสือ หรือการสัมมนาประมาณ 10 กว่าเล่มนี้ เราจะเห็นได้ว่า ทางเดินของวิชาความรู้มันเริ่มต้นมาอย่างไร เริ่มต้นมาจากจุดของราว ๆ สมัย ร. 5 และ ร. 6 นั้นมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน อันนั้นเป็นความรู้ที่เรามีอยู่ในปัจจุบัน

นอกจากนั้นก็ยังมีหนังสือสำคัญ ๆ อีกมากมาย แต่ว่าผมอ่านไม่ทันแล้วกัน ไม่ทัน หาไม่พบอะไรทำนองนี้ ก็อาจจะต้องไม่นำมาพูดในที่นี้ อย่างหนังสือของ หลวงบริบาลบุรภัณฑ์ หรือหนังสือใหม่ ๆ อย่างของ สีนชัย กระบวนแสง ประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย ที่พิมพ์ที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก ก็เป็นงานประวัติศาสตร์ที่ผมคิดว่าสำคัญมาก งานของ สืบแสง พรหมบุญ เรื่อง **Sino-Siamese Tributary Relations (1282-1853)** ที่เป็นวิทยานิพนธ์ภาษาอังกฤษนั้นก็มี ความสำคัญที่เราจะต้องดู ถ้าเผื่อเราจะศึกษาเกี่ยวกับเรื่องในการค้าตอนนี้ ตลอด

จนหนังสือใหม่ ๆ อย่างเช่น วิทยานิพนธ์ ซึ่งยังไม่แพร่หลาย

มีวิทยานิพนธ์ใหม่ ๆ อย่างเช่นของ Janifer Cushman เรื่อง Field from the Sea ข้อที่ 2 ของ Cushman คือ Chinese Junk Trade with Siam During the Late Eighteenth and Early Nineteenth Centuries เป็นวิทยานิพนธ์เมื่อปี พ.ศ. 2518 ที่มหาวิทยาลัยคอร์เนลล์ หรือวิทยานิพนธ์ของ G.V. Smith เรื่อง The Dutch East India Company in the Kingdom of Ayutthaya ปี 2517 อันนี้เป็นความรู้ที่เราจะต้องไปดู ถ้าเราจะศึกษา เริ่มต้นดูว่าสังคมนี้เป็นมาอย่างไร

ในที่นี้ผมอยากจะสรุปว่าเมื่อเราดูเอกสารแล้ว เอกสารที่เราถือไว้ว่าเป็นเอกสารพื้นฐานของความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมและสุโขทัยนั้น ผมอยากสรุปว่ามีหนังสืออยู่ 3 เล่มที่ผมคิดว่ามีอิทธิพลต่อความคิดของเราที่นี้มากแทบทุกคนที่นั่งอยู่ในที่นี้ จะต้องได้รับอิทธิพลความคิดจากหนังสือ 3 เล่มนี้

หนังสือเล่มแรก ที่ผมคิดว่ามีอิทธิพลมากคือ หนังสือของ สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงฯ ที่ชื่อว่า ตำนานเครื่องโต๊ะและถ้วยปั้น เล่มนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับลายครามเครื่องปั้นทั่ว ๆ ไป แล้วก็มิใช่ไม่ก็หน้าที่พูดถึงสังคม แต่เป็นไม่ก็หน้าที่มีอิทธิพลในความคิดของเรามาก ถ้าเราจะสรุปจากของสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงฯ จะเห็นได้ว่า ท่านเสนออยู่ 3 ประเด็น

ประเด็นที่ 1 ก็คือว่าสังคมเกิดขึ้นเพราะพ่อขุนรามคำแหงเสด็จไปเมืองจีน ได้ช่างจีนมาทำ เป็นอุตสาหกรรมของหลวงแล้ว ท่านก็เข้าใจว่าคงทำอยู่ประมาณ 100 ถึง 200 ปี คือ มาถึงสมัยของขุนหลวงพะงั่ว หรือไม่ก็มาถึงสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถตอนต้น และตอนใกล้ ๆ ตอนกลางของอยุธยา

ประเด็นที่ 2 ท่านบอกว่าสังคมนี้ส่งขายทั้งในและนอกประเทศ นอกประเทศหมายถึง อาณาจักรล้านนาไทย หลวงพระบาง เมืองมอญ มะริด ตะนาวศรี ลงไปทางใต้อินเดีย

แล้วประเด็นที่สาม ท่านบอกว่าสังคมนี้เลิกไปเพราะเกิดสงครามระหว่างอยุธยากับสุโขทัยเพราะเกิดสงครามระหว่างอยุธยากับเชียงใหม่ ทำให้ผลิตสังคมไม่ได้ ช่างอาจถูกจับโยกย้ายไปนี่เป็นการเสนอสมมติฐานของท่าน 3 ประเด็น

หลายปีต่อมานับตั้งแต่นั้น 2460 จนกระทั่งมาถึง พ.ศ. 2508 ที่ Spinks พิมพ์หนังสือ Ceramic Wares of Siam โดยสยามสมาคม พิมพ์ครั้งแรกปี 2508 มาตอนหลังได้ตีพิมพ์ครั้งที่ 2

Spinks สรุปว่าในกรณีของการเริ่มต้นสังคโลกก็คล้ายกับที่กรมพระยาดำรงฯ สรุปคือ บอกว่า พ่อขุนรามคำแหงคงจะเสด็จไปเมืองจีน แล้วได้ช่างจีนได้อิทธิพลจีนมา ฉะนั้นงานฝีมือของสังคโลกนี้เป็นงานที่มีช่างจีน ช่างที่เป็นลูกจีน แล้วก็ช่างที่เป็นลูกไทย มี 3 ช่างอยู่ด้วยกันแล้ว Spinks บอกว่า เห็นได้ว่าลักษณะของสังคโลกนั้นเป็นลักษณะของไทยมากที่สุด ไม่ใช่อินอย่างแท้ ๆ เพราะว่ามิลักษณะของช่างต่าง ๆ กัน Spinks บอกว่าสังคโลกนั้นคงเริ่มทำปลายคริสต์ศตวรรษที่ 13 แล้วก็มาสิ้นสุดลงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 15 พุทธง่าย ๆ ก็คือ มีความเห็นเหมือนกับสมเด็จพระยาดำรงฯ คือบอกว่าประมาณ 200 ปี

ในประเด็นที่ 2 ที่นาย Spinks บอกว่าส่งไปขายต่างประเทศ แต่ประเด็นของ Spinks จะขยายความของสมเด็จพระยาดำรงฯ กรมพระยาดำรงฯ โดยอธิบายว่าทำไมถึงไปขายได้ เพราะว่าของเก๋อีนั่นขาดตลาด จีนมีความยุ่งเหยิงมากจากสงครามภายใน คือ การเปลี่ยนแปลงจากราชวงศ์ซ่งมาเป็นราชวงศ์มองโกล แล้วก็มาเป็นราชวงศ์หมิง แล้วก็ยังมีปัญหาเกี่ยวกับโจรสลัดของญี่ปุ่น ไทยและเวียดนามก็เข้าไปยึดตลาดตอนนี้ได้ เข้ายึดตลาดตอนนี้ได้คือ หมายความว่ามันเกิด ความต้องการ (อุปสงค์) ขึ้นมา ทั้งไทยและอินันันก็เข้าไป สนองความต้องการนี้ (อุปทาน) ตามหลักเศรษฐศาสตร์

แต่ Spinks คิดว่าการค้าสังคโลกนั้น คนที่เป็นพ่อค้าเป็นสื่อเอาไปค้าขาย นั่นคือ จีน อินเดีย อาหรับ เพราะฉะนั้น Spinks ก็จะมีมองว่าศูนย์กลางของเส้นทางเดินเรือก็มองจากเมืองจีนเหมือนเรา ๆ เรากำลังมองศูนย์กลางจากเมืองไทย แต่ว่า Spinks มองจากเมืองจีนเอง มองว่ามันมีเส้นทางต่าง ๆ ที่เดินเรือจากเรือจีนลงมาทางใต้ สรุปได้ว่า มองว่าจีนนี่มาอยุธยาแล้วเอาสังคโลกออกไปขายในหมู่เกาะอินโดนีเซีย แล้วก็ฟิลิปปินส์ เขามองว่าออกไปขายอย่างนี้ แล้วก็ยังเสนอว่ามีเส้นทางบกที่ไปลงดินแดนมอญ คือ เมืองมะละตะมะ มะริด ตะนาวศรี ที่ชนข้ามบกไปขายต่อทางอินเดียและเปอร์เซีย

แต่ประเด็นของ Spinks บอกว่าลูกค้าที่แท้จริง คนที่ซื้อสังคโลกที่แท้จริง นั่นคือคนในหมู่เกาะอินโดนีเซีย กับฟิลิปปินส์ อันนี้เขาเอาไว้มองประเด็นที่เราจะมาพูดกันทีหลังอีกทีหนึ่ง เพราะผมคิดว่าเป็นประเด็นที่สำคัญมาก ฉะนั้นเราก็มองว่าสังคโลกนั้นเป็นสินค้าทั่วโลกซึ่งผมคิดว่ามันจะเป็นการมองมากกว่าความเป็นจริง

ในประเด็นสุดท้าย Spinks คิดว่าสังคมโลกเล็กเพราะเกิดสงคราม ประเด็นเหมือนสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ตกลงที่เป็นความคิดหลัก ผมเข้าใจว่าเรากำลังเรียนกันอย่างนี้ เรากำลังคิดคล้ายตามอย่างนี้ เราอาจจะมีข้อโต้แย้งบ้าง

บุคคลที่ 3 ที่ผมคิดว่ามีอิทธิพลต่อความคิดของเราหรือน่าจะมีอิทธิพล ผมคิดว่า ผมใช้คำว่าน่าจะมีอิทธิพล อาจจะไม่มีเท่าของอย่างสมเด็จพระนเรศวรมหาราช หรือ Spinks คือ ขุนวิจิตรมาตรา ในหนังสือเรื่อง ประวัติการค้าไทย ผมคิดว่าเป็นหนังสือที่มีความสำคัญมากที่สุด คือขุนวิจิตรมาตรา พูดถึงเรื่องการค้าไทยว่า การค้าต่างประเทศนั้นเจริญรุ่งเรืองมากในสมัยของพ่อขุนรามคำแหง มีการทำสังคมโลกประเด็นคล้าย ๆ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ขุนวิจิตรมาตรา มีความเห็นว่าในประเด็นที่สอง ส่งไปขายนั้นขายไปทั่ว คือบอกว่าไปขายอัฟริกา อาราเบีย เปอร์เซีย อินเดีย สุมาตรา ซวา ฟิลิปปินส์ จีน ญี่ปุ่น ส่งไปเรียกว่าเกือบจะทั่วโลก ยกเว้นยุโรป ลาตินอเมริกา อันนี้เป็น บอกว่าเป็นอย่างนี้ แล้วก็บอกว่ามีเส้นทางที่จะไปค้าขายสังคมโลกนั้น เป็นเส้นทางบก แล้วก็เส้นทางบกก็พูดคล้าย ๆ ประเด็นที่นาย Spinks พูดเมื่อตะกี้ ก็คือจากสุโขทัยไปแม่สอด แล้วก็ไปเมืองมะละมาเพื่อจะไปขายต่อ อินเดีย เปอร์เซีย อาราเบีย แล้วก็อัฟริกา หรือไม่ก็เป็นเส้นทางบกจากสุโขทัยลงมาเพชรบุรี มานครศรีธรรมราช มาปัตตานี มาแหลมมลายู อะไรทำนองนี้ อาจจะไปออกมะริด ตะนาวศรี ไปขายต่อ อันนี้เป็นเส้นทางบกอีก มักจะมีปัญหา เราจะมาถกกันเรื่องเส้นทางบกกัน แล้วก็บอกว่ามีเส้นทางทะเลจากสุโขทัยไปจีน เขมร สุมาตรา ซวา ลังกา อินเดีย อะไรก็ตามไปหมด สรุปประเด็นของขุนวิจิตรมาตราน่าสนใจ ประเด็นที่ท่านบอกว่าส่งไปขายทั่วนั้นค่อนข้างจะเลื่อนลอย มองภาพไม่ชัดว่าท่านจะเอาอย่างไร ต่างจาก Spinks ที่บอกว่าตลาดที่สำคัญนั้นอยู่ในอินเดีย และฟิลิปปินส์ แต่ว่าประเด็นที่ท่านเสนอที่น่าสนใจแล้วก็เสนอมานานแล้วแต่ไม่มีใครยกขึ้นมา เรากำลังมาถกประเด็นนี้ ท่านเสนอว่าสำเภานั้นน่าจะเป็นสำเภาของทั้งไทย จีน แล้วก็ญี่ปุ่น ท่านบอกประเด็นว่ามีสำเภาไทยแล้วท่านก็ยกไว้ในกฎหมายตราสามดวง ท่านยกมาว่ามีกฎหมายว่า 10 มาตรา ที่พูดเรื่องสำเภา เราลองตรวจสอบปรากฏว่า 10 มาตรา ตัวอย่างซึ่งยังตรวจสอบไม่ละเอียดขนาด 10 มาตราก็พูดถึงสำเภาแล้ว แล้วก็กฎหมายนั้นดูคล้ายเป็นเรื่องสำเภาไทย อันนี้เป็นประเด็นที่ท่านเสนอไว้แต่ยังไม่มีคนต้องงาน ผมคิดว่า อาจารย์เพ็ญศักดิ์อาจจะได้รับชื่อเสียงในการต้องงานนี้

ที่นั่นในประเด็นสุดท้าย เรื่องของความเสื่อม ว่าทำไมการค้าต่ำไป ขุนวิจิตรมาตราไม่พูดถึงเลย ท่านจะพูดว่าการค้ารุ่งเรืองสมัยสุโขทัย การค้ารุ่งเรืองสมัยต้นอยุธยา การค้ารุ่งเรืองสมัยกลางอยุธยาแล้วก็ปลายอยุธยา คือท่านมีแต่ rise ไม่มี fall ตกลงนั้นเป็นประเด็นเบื้องต้นที่ผมคิดว่าจะจะเป็นพื้นฐานของการความเข้าใจของเราเกี่ยวกับพรหมแดนของความรู้ของสังคมโลก

มีจดหมายมาบอกว่ามีคนสำคัญอีกคนแล้วคือ พระยานครพระราม ผมตรวจดูเรื่องนี้แล้วผมไม่ได้เอามารวม เพราะคิดว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับสังคมโลกภาคเหนือ ผมจะปิดไว้เป็นประเด็นของชั่วโมงต่อไป

ประเด็นที่สองที่เราจะได้เข้าเรื่องกันสักทีหนึ่งก็คือว่า เรื่องเกี่ยวกับเรือ ผมตั้งประเด็นว่าเรือที่ค้าสังคมนี้เป็นเรือของใคร ผมเข้าใจว่าจากการศึกษาคุณเข้าใจว่าน่าจะเป็นเรือที่มีปนะระหว่างไทยกับจีน คือ หมายความว่า การต่อเรือนี้เรือเดินทะเล ซึ่งเป็นวิชาการชั้นสูง ไม่ใช่เรือที่เดินในแม่น้ำ ดินแดนแถบนั้นน่าจะได้อิทธิพลจากจีน เพราะว่าเรามีหลักฐานแน่นอนเลยว่า คนจีนได้เข้ามาค้าขายในดินแดนแถบนี้นานแล้ว ก่อนการตั้งกรุงสุโขทัยด้วยซ้ำไป มีคนบอกว่าที่ปราสาทเมืองนครธม ก็มีรูปแกะสลักเป็นรูปเรือสำเภาจีน เพราะฉะนั้นตำนานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการตั้งกรุงศรีอยุธยา ตำนานที่เกี่ยวกับเมืองลพบุรีอะไรก็ตาม จะพูดถึงเกี่ยวกับคนจีน ทำให้เราน่าจะเชื่อได้ว่าคนจีนได้เข้ามาตั้งหลักแหล่งในแถบนี้นานแล้ว แล้วเอาวิชาการเหล่านี้มาเผยแพร่ เพราะฉะนั้นในแง่ที่เราอาจจะพูดได้ว่า เจ้านายไทยก็จะเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ขุนนางอะไรก็จะไปจ้างบริการอันนี้มาจากคนจีนได้ ไปซื้อบริการ เรียนรู้เทคนิคการต่อเรือได้แล้ว คนที่เป็นลูกจีน ผู้ชายจีนสมัยก่อนมาก็ไม่เคยเอาผู้หญิงมา เพราะฉะนั้นก็มีลูกจีนเกิดขึ้นมา คือแม่ไทย พ่อจีน ลูกจีนก็น่าจะมีความรู้ที่ถ่ายทอดไปได้ คือ เราสรุปได้ว่าการต่อเรือนั้น น่าจะต่อเรือได้ในที่นั่นในแถบนี้

ที่นั่นในประเด็นเกี่ยวกับการค้า ประเด็นเกี่ยวกับเรือนี้น่าจะเป็นเรือไทย หรือที่ได้อิทธิพลจากจีนหรือจีนด้วยก็ตามในแง่นี้ เรือของไทยในตอนนี้เริ่มต้นทำบทบาทการค้ากับต่างประเทศในรูปที่สำคัญมาก คือเป็นการค้าต่างประเทศในรูปที่ผมเรียกว่า รูปของจำแลง จำแลงไปในระบบการจิ้มก้อง อย่างที่ทราบกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากงานของ Skinner งานของ Fairbank แล้วก็งานของสืบแสง นั้นพูดถึงเรื่องระบบบรรณาการ พูดง่าย ๆ ว่ามันเป็นระบบความสัมพันธ์ทางการ

ทูตระหว่างจีนกับอนารยชน

คนที่จีนเรียกว่าอนารยชน จีนบังคับให้ไปจิ้มก้องเอาบรรณาการ แล้วก้องนี่ก็ต้องเป็นของพื้นเมืองด้วย จะเป็นเต่า 6 ขาน้อย่างที่อาจารย์สืบแสงไปค้นพบมา หรือลิงเผือก หรือกาเผือก ช้างรูปรางประหลาด ๆ อะไรก็ตาม ต้องเป็นของพื้นเมืองที่ส่งไปเมืองจีน เป็นของที่ไปถวายพระเจ้ากรุงจีน แต่ของที่มันตามไปจากเรื่อนั้นก็คือพวกสินค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นเครื่องเทศกับพวกไม้หอมของป่า สินค้าที่ไปทางด้านจีนกับญี่ปุ่นนั้นจะต่างกับสินค้าที่ลงไป อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์และมะละกา ผมเข้าใจว่า อาจจะต่างกันมากเลย อันนี้เป็นการค้าเริ่มแรกของไทย ผมเข้าใจว่าต้องใช้เรือของไทยหรือไม่ถ้าเผื่ออย่างดีจะไปจ้างก็ไปจ้างเรือจีน แต่ผมเข้าใจว่าน่าจะเชื่อได้ว่าต้องมีเรือไทย เพราะเรือถูกมาก การตอนนั้นไม้ฟรี ถ้าเผื่อหลวง เจ้าและขุนนางต่อไม้ฟรี ไม้สัก ไม้ที่ทนทานที่สุดในการต่อเรือ แล้วค่าแรงก็ไม่มันจะแพง เพราะฉะนั้นทำไมถึงไม่ลงทุนในการต่อเรือสำเภา ผมเข้าใจว่า ต้องมีเรือสำเภาเพื่อที่จะใช้เบื้องต้นเป็นเรือบรรณาการ เบื้องที่สองก็ถือเป็นการใช้เพื่อผลกำไร พูดย่าง ๆ ว่าเป็นการค้าต่างประเทศ นั้นเป็นการค้าที่เป็นตัวเงิน คือเป็นรายได้ที่สำคัญในอดีต เก็บภาษีอากรหรือการเกณฑ์แรงงานไพร่นั้น จะเป็นรายได้ที่ไม่เป็นเงินมากเท่ากับการค้ากับต่างประเทศ เพราะฉะนั้น เราจะเห็นได้ว่า ทั้งสมัยของสุโขทัย สมัยของอยุธยา หรือแม้กระทั่งสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จะเน้นการสนับสนุนการค้าต่างประเทศมาก เพราะเป็นรายได้ที่สำคัญของรัฐ

ผมลองยกตัวอย่าง เมื่อดูจากงานของอาจารย์สืบแสง เราจะเห็นได้ว่าในสมัยพ่อขุนรามคำแหง จะส่งบรรณาการไปจีนถี่มาก ในสมัยของพ่อขุนรามคำแหงเมื่อส่งไปแล้วนี่ส่งถึง 4 ครั้ง แล้วก็ส่ง 2 ปีต่อ 1 ครั้ง ถ้าเราจะดูรายละเอียดจากหนังสือ เราจะเห็นได้ชัดเลยว่าเป็นการส่งที่ถี่มากเมื่ออยุธยาเกิดขึ้นมา คือบางปีก็ส่งปีละครั้ง บางปีส่งปีละ 3 ครั้งก็มี อันนี้จนกระทั่งขัดต่อโครงการสวรรค์ ส่องเต๋ต้องมีสาส์นมาบอกว่าตามกฎหมายของระบบบรรณาการนั้นให้มาส่ง 3 ปีต่อ 1 ครั้งตอบแทนไม่ได้ เพราะบรรณาการที่มาจากจีนนั้น จีนจะต้องตอบแทนเป็นผลกำไรของคนที่มาส่งเป็นผลกำไรของสุโขทัย ของอยุธยา อันนี้เป็นภาพที่ผมเห็นว่าเห็นได้ชัดเลยว่า การค้าสำเภานั้นมีมาก

ผมอยากจะสรุปว่า ในตอนต้นสุโขทัยแล้วก็อยุธยา เรือออกจากเมืองไทยไปนั้นมากกว่าเรือที่เข้ามา ผมขีดเส้นใต้คำว่าไปมากกว่าเข้ามา ภาพของการค้าแบบ

นี้จะเปลี่ยนไปในตอนหลัง

ทีนี้ในแง่ที่การค้าเรื้อนนี้ที่เกี่ยวกับสังคโลก เราจะเห็นได้ว่ามันมีแรงกระตุ้นอย่างมากที่การค้าของสังคโลกนั้นจะออกไปสู่ตลาดอย่างมาก ถ้าเราเชื่อว่า การค้าสังคโลกเริ่มต้นในสมัยสุโขทัยคือเริ่มต้นการทำ เริ่มต้นการที่จะส่งออกนั้น ประเด็นของความสำคัญของมัน ความเจริญสุดยอดของสังคโลกนั้นผมก็เชื่ออย่างที่หลายท่านได้เสนอมา เอาว่าเอาเข้าจริงแล้ว คนที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการส่งสินค้าออกเป็นสังคโลกนั้น น่าจะต้องเป็นอยุธยา เพราะว่าหลังพอขุนรามคำแหงไม่เท่าไรประมาณ 50 ปี อยุธยาก็เกิด ผมเชื่อว่าอยุธยามาปิดทางหมด

มองในเรื่องเกี่ยวกับอาณาจักรสุโขทัย อาณาจักรสุโขทัยก็อ่อนมาก เมืองมอญก็เป็นอิสระหลังพอขุนรามคำแหง เมืองต่าง ๆ ที่เคยขึ้นกับสุโขทัยในสมัยของพอขุนรามคำแหงนั้นก็เป็อิสระไปหมด เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าแหล่งผลิตโรงงานอุตสาหกรรมจะยังอยู่ที่ในอาณาจักรสุโขทัยเรื่อยมาในสมัยที่เป็นประเทศราชของอยุธยาก็ตาม แต่ผู้ที่ส่งออกและผู้ที่ได้ผลแท้จริง ผมเข้าใจว่าต้องเป็นอยุธยา

ทีนี้ในเรื่องของการส่งออกนี้ ในแง่ของการค้าในการค้าขายต่างประเทศ แล้วก็รวมถึงการส่งสังคโลกออกนั้น ผมเชื่อว่าเป็นรูปของการค้าผูกขาด คือ ทำโดยหลวง จะเป็นเจ้าหรือขุนนางก็ตาม เพราะว่า ถึงแม้เราจะเชื่อว่าในสุโขทัยมีความคิดเกี่ยวกับการค้าเสรีก็ตาม โดยทฤษฎีนี้เกี่ยวกับการค้าเสรีก็ตาม แต่โดยทางปฏิบัติในแง่ของการค้าต่างประเทศ ผมพูดถึงในแง่ของการค้าต่างประเทศ ไม่ใช่การค้าภายในประเทศ ในแง่ของการค้าต่างประเทศนั้น คนที่จะมีทุนรอนที่จะส่งสินค้าออกขายสังคโลกได้ จะต้องเป็นรัฐ จะต้องเป็นหลวง หรือว่าเจ้านาย เพราะว่าสังคโลกต้องการทุนสูงช่างชำนาญพิเศษ ต้องการเรือที่จะส่งออก คนที่จะมีได้นั้นจะต้องเป็นหลวงเป็นรัฐ เพราะฉะนั้นต้องเป็นการค้าผูกขาด แล้วเชื่อว่าในสมัยต้นอยุธยา การค้าก็จะเริ่มผูกขาดอย่างเต็มที่เลยในสมัยสุโขทัยอาจจะผูกขาดเพียงเล็กน้อย แต่ในสมัยของต้นอยุธยาผูกขาดเต็มที่

ผมเอาประเด็นนี้เข้ามาพูด เพราะว่าผมคิดว่ามีความสำคัญในแง่เกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของไทย เพราะว่าถ้าเราดูหนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของไทยเราจะบอกว่าระบบผูกขาดเริ่มขึ้นราว ๆ สมัยของพระเจ้าปราสาททอง หรือก่อนหน้านั้นสักหน่อยเราจะเชื่อกันอย่างนั้น ทำไมเราเชื่อกันอย่างนั้น เพราะว่าลาลูแบร์เขียนไว้ ลาลูแบร์ที่เข้ามาในสมัยของพระ

นารายณ์ เสนอความคิดนี้เอาไว้ เมื่อนักประวัติศาสตร์ไทยศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของไทยตอนนี้ ก็สรุปว่าการค้าผูกขาดนั้นเริ่มในระยะหลังมาก สมเด็จพระนารายณ์ฯ ก็คล้อยตามลาถูแบร์

แต่ถ้าถ้าเราจะดูแล้ว ปรากฏว่าในแง่ของขุนวิจิตรมาตรา อีกท่านแหลม ขึ้นมาบอกว่าผูกขาดตั้งแต่แรกเลย มีการตั้งพระคลังสินค้าตั้งแต่อยุธยาเลย

แล้วผมได้หลักฐานยืนยันที่แน่นอนอีก จากหลักฐานของอาณาจักรริวกิว ที่เก็บเอาไว้แล้วก็แปลเป็นภาษาอังกฤษแล้ว เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่าง ริวกิวกับเกาหลี และจีนและดินแดนทะเลใต้ นี่ เขียนเอาไว้ว่าในปี พ.ศ. 1962 ตรงกับ ค.ศ. 1449 ในสมัยของพระอินทราชาอยุธยา มีการค้าผูกขาดแน่นอนโดยหลวง

เรือที่มาจากริวกิว นั้น ต้องการที่จะมาซื้อเครื่องเทศแล้วก็ไม้หอม ไม้ฝาง อันนี้เป็นสินค้าสำคัญที่ดินแดนเอเชียเหนือ เอเชียเหนือ นั้น ต้องการสินค้าแบบนี้ คือ เครื่องเทศ ดอกไม้ต่าง ๆ บอกว่าซื้อลำบากมาก แล้วอาณาจักรริวกิวอันนี้ ประเด็นที่น่าสนใจสำหรับอาจารย์เพ็ญศักดิ์คือว่าอาณาจักรริวกิวนั้นเอาเครื่องเคลือบมาขายในอยุธยาด้วย บอกเอาไว้ในพระราชสาส์นอย่างละเอียดเลย แล้วก็บอกว่าขายยากมาก เพราะว่าหลวงไทยนี้คุมเหลือเกิน กระดิกกระเดี้ยวตัวไม่ได้ อันนี้เป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้เราเชื่อได้ว่าการค้าผูกขาดนั้นมีมาตั้งแต่แรก

ในชั้นนี้ก็ขอสรุปในเรื่องเกี่ยวกับการค้าว่า การค้าโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับสังคโลกมีมาแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหง มาจนกระทั่งถึงต้นอยุธยา มีสำเภาค้าขายมากคนที่มีส่วนร่วมในการค้าขายกัน อันนี้ก็ป็นเจ้านายที่จะเป็นเจ้าของเรือหรืออาจจะมีลูกเงินเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย

แล้วก็การค้านี้อาจจะเริ่มตกต่ำลงราว ๆ ประมาณกลางพุทธศตวรรษที่ 20 ถ้าคิดเป็นคริสต์ศักราชก็คือราว ๆ ต้นคริสต์ศักราชที่ 15 อันนี้พูดให้ง่าย ๆ ก็คือว่า อาจจะเริ่มตกต่ำลง เรือของอาจารย์เพ็ญศักดิ์อาจจะป็นเรือลำสุดท้าย แต่ว่ามันเริ่มตกต่ำมาก่อนเรือของอาจารย์เพ็ญศักดิ์แล้ว

คืออันนี้ ผมเอามาจากหลักฐานของ John Fairbank ที่เป็นอาจารย์อยู่ที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ที่เขียนเรื่อง **Trade and Diplomacy on the China Coast** คือท่านเสนอความเห็นไว้ว่าเมื่อจีนแผ่แสนยานุภาพกลับมาในดินแดนแถบนี้แล้ว พูดถึงการที่จีนไม่ได้มาค้าขายสังคโลก ไม่ได้มาค้าขาย เพราะปัญหาความปั่นป่วน

ภายใน

เมื่อจีนแผ่แสนยานุภาพมาโดยเจเพาะอย่างยิ่งเมื่อครั้งที่สัมปอกลงมาหรือที่เรียกว่าเซ่งโหมมาตรวจดินแดนแถบนี้มาในปีประมาณกลางพุทธศตวรรษที่ 20 ที่ผมพูดมาแล้วนั้นสัมปอกลงเป็นขันทีคุมกองทัพเรือที่ใหญ่โตมโหฬารมาก คือ กองทัพเรือหนึ่งครั้งหนึ่งมีถึง 60 ลำ มีทหารถึง 27,000 คน คุณคิดดูแล้วว่ามันมโหฬารแค่ไหน แล้วกองทัพเรือนี้ไปแวะเยี่ยมเยียนถึง 40 อาณาจักร แล้วก็ไปจนกระทั่งถึงฝั่งอัฟริกา มองเห็นเมืองเม็กกะ จีนไปถึงนั้น อันนี้เป็นการแสดงแสนยานุภาพของจีน บอกว่าตอนนี้ฉันเข้ามาคุมอีกแล้ว บรรณาการที่เคยส่งจงส่งไป อันนี้พูดไว้เหมือนกัน แต่ว่าเสร็จแล้วบรรณาการไม่ค่อยได้เท่าไรร่มาแผ่แสนยานุภาพจริง แต่บรรณาการไม่ได้เท่าไรร่มาประกาศเกียรติคุณอำนาจของพระเจ้าจักรพรรดิ

Fairbank เสนอประเด็นที่น่าสนใจมากกว่าการที่จีนแผ่แสนยานุภาพทางเรือให้คนเห็นนี้ คนเชื่อว่าเป็นเพราะว่าต้องการที่จะทวงบรรณาการ บอกว่าตัวเองมีอำนาจ หรือเป็นเพราะว่าขันทีหรือสัมปอกลงนี้แกลเป็นขันที แต่คนไทยในเมืองจีนมักจะบอกว่าตนเองสืบเชื้อสายมาจากสัมปอกลงทั้ง ๆ ที่แกมีลูกไม่ได้ การที่จีนแผ่แสนยานุภาพมานี้เป็นเพราะพวกขันทีนี้อยากจะมืบทบาททางการเมือง ต้องการที่จะเอาใจพระเจ้าจักรพรรดิ ก็เลยสร้างนโยบายการแผ่อำนาจมาแต่ประเด็นที่ John Fairbank เสนอไว้ในตอนนี้ ผมคิดว่ามันน่าสนใจและดึงมาเข้ากับเรื่องของเราได้ก็คือว่า Fairbank บอกว่าอาจจะมาจากแรงกระตุ้นของพ่อค้าคนจีนในเมืองจีนที่ให้จีนบอกว่าฉันมีแสนยานุภาพ ควบคุมดินแดนทะเลได้ไปจนกระทั่งถึงอินเดีย เพื่อที่พ่อค้าคนจีนจะได้ส่งเรือมาค้าขายได้ อันนี้ผมคิดว่าเป็นประเด็นสำคัญคือมาแสดงแสนยานุภาพเพื่อคุมเส้นทางเศรษฐกิจของตนเอง เพราะฉะนั้นในช่วงนี้จะเห็นได้ว่า คนจีนที่เป็นพ่อค้าเอกชนนี้จะเข้ามาค้าขายในดินแดนแถบนี้มาก ซึ่งผมคิดว่ามันจะเป็นประเด็นที่คนจีนเข้ามาแย่งตลาดจากสังคมโลกแล้วก็เรือสำเภาของไทยไป

นี่เราพูดกันถึงราว ๆ กลางพุทธศตวรรษที่ 20 ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 15 เมื่อประมาณหลังจากนั้นอีกประมาณถึง 100 ปีนี้ เราก็จะเห็นว่า การค้าสำเภา นั้นยังดีมาก หลักฐานจากฝรั่งรุ่นแรกที่เข้ามา คือ พวกโปรตุเกส โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นาย Tomé Piré ที่เขียนหนังสือเรื่อง **Suma Oriental** นั้นเขียนเกี่ยวกับการค้าในมะละกา คือ เขียนมาเพื่อเป็นหนังสือที่จะสนับสนุนนโยบาย โปรตุเกส ยึดมะละกา

นายโทเม่ ปิเร่ บอกว่าในมะละกานั้นมีการค้าใหญ่โตมาก มะละกาเป็นเส้นทาง การค้าที่สำคัญแล้วในมะละกานั้นมีเรือมาถึงปีละ 100 ลำ ในจำนวน 100 ลำนั้น น่าสนใจว่าเป็นเรือมาจากสยามเสีย 30 ลำ เป็นเรือมาจากเมืองจีนเองประมาณ 8-10 ลำ เป็นเรือมาจากญี่ปุ่น 2-3 ลำ ถ้าโทเม่ ปิเร่ถูก อันนี้เป็นประเด็นที่น่าสนใจ มากกว่าการค้าสำเภานั้น ขนาดของการค้ามันใหญ่โตแค่ไหน ในแง่ของการค้าที่ ไปที่มะละกา

ในแง่ของการค้าสังคโลก ผมจะขอสรุปประเด็นว่า การค้าสังคโลกนั้นน่า จะตกต่ำด้วยเหตุผล 3 ประการ ผมนอกเรื่องไปแล้วก็คือตอนบ่ายผมไม่ขอพูด อีกแล้ว เลยขอพูดตอนนี้ เอาไว้ว่าเป็นการสงครามที่ทำให้การค้าสังคโลกตกต่ำ แต่ทั้งสองท่านนั้นพูดถึงสงครามในสมัยของคันทอูรยากับสมัยพระบรมไตรโลกนาถ ถ้าเราจะยึดว่าการค้าสังคโลกไปจนกระทั่งถึงเรือลำสุดท้ายของ ดร.เพ็ญศักดิ์ อาจจะพูดได้ว่าสงครามที่จะเป็นตัวที่ทำให้สังคโลกเสื่อมสลายลงนั้น น่าจะเป็น สงครามไทยกับพม่า คือทำให้มีการชะงักตกต่ำเรื่องการผลิต

แต่ว่าการอธิบายว่าการค้าตกต่ำสังคโลกหมดไป เพราะสงครามนั้นเป็น การอธิบายทางประวัติศาสตร์ ที่ไม่พอเพียง คือ หมายความว่าถ้าไม่มีเหตุผลอื่น มาสนับสนุนแล้วสงครามไม่ใช่ว่ากำหนดอย่างเดียว คือถ้าเผื่อบ้านเมืองกลับมา ดีแล้วถ้ามีดีมา ผมว่าพระเจ้าแผ่นดินอยุธยาจะต้องส่งเสริมให้มีการผลิตต่อไป ไม่มีใครที่พยายามจะไม่ค้าขาย ภาษีอากรกำไรเข้ารัฐ

สมัยของพระนเรศวร เห็นชัดเลยว่าส่งเรือสำเภาไปเมืองมินลาเพื่อขอให้ สเปนเข้ามาค้าขาย อันนี้เห็นชัดจากหลักฐานของหนังสือเรื่อง **Manila Galleon**

เพราะฉะนั้นประเด็นที่สองที่ผมคิดว่าสิ่งที่ทำให้สังคโลกตกต่ำลงไปในัน ก็คือการที่พ่อค้าเอกชนคนจีนเข้ามาค้าขายในตอนนั้นก็กลับมาตั้งแต่ราว ๆ สมัยหลัง ของเซ่งโห้ หลังสมัยของสัมปอกลงเข้ามาแทนแสนยานุภาพคือ หมายความว่า เจ้าของตลาดเครื่องเคลือบเดิมคือจีน ใคร ๆ ก็ต้องซื้อของจีนเป็นส่วนใหญ่ ของ มันขาดตลาดไปพักหนึ่ง นี่ของซึ่งเป็นของทำคล้ายจีนนี่จึงเข้ามาแทนที่ได้ แต่ ตอนนี่ของตลาดนี้เขากลับมาเอาตลาดของเขาคืนไปแล้ว ตกลงก็หมายความว่ามัน ค่อย ๆ ทำให้ตลาดสังคโลกเสื่อมไป เพราะว่าเข้าใจว่าความต้องการนั้นก็จะต้อง เปลี่ยนไปเป็นแบบของจีนมากกว่า จีนทำได้มากกว่า

แล้วประเด็นที่ 3 ที่ทำให้สังคโลกหมดไป ผมเข้าใจว่าคงจะฝรั่งด้วย ฝรั่ง

เริ่มเข้ามาในตอนนั้นเป็นยุคใหม่ที่ฝรั่งเข้ามา ฝรั่งจะเข้ามาควบคุมการค้าทำหน้าที่เป็นพ่อค้าคนกลางเอง เรือสำเภาการค้าสำเภาของไทยหรือของดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในตอนนั้นผมเข้าใจว่าน่าจะต้องตกต่ำ เพราะว่าฝรั่งที่จะเล่นมายึดเมืองนั้นเมืองนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโปรตุเกสกับฮอลันดาในยุคแรกนั้น เข้ามายึดเมืองนั้นเมืองนี้ พ่อค้าเอเชียที่เป็นอาหรับ อินเดีย จีน แล้วก็ไทย หรือว่าดินแดนในแถบนี้ ก็ถูกคนมาแย่งอาชีพ มาแย่งงานไป ทำให้ตกต่ำ

ผมขอสรุปอีกทีหนึ่งว่า สังคโลกนั้นน่าจะหมดไปกับความสิ้นสุดของโลกเก่า โลกเก่าที่ผมมองก็คือโลกเก่าที่หมดไป เมื่อราชวงศ์สุพรรณบุรี ซึ่งครองอยู่ชามมาเป็นเวลานานเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1 แล้วก็สุพรรณบุรีไปเลย หมดไปกับโลกเก่า

ที่ลักษณะของการค้าการเดินเรือเป็นลักษณะของที่เราเรียกได้ว่าเป็นการค้าระหว่างเอเชีย (Inter-Asian Trade) เป็นการค้าระหว่างคนในเอเชียเอง หมดไปกับโลกเก่าซึ่งฝรั่งเข้ามาใหม่ เข้ามาด้วยการแผ่ลัทธิอาณานิคมยึดเมืองขึ้นในตอนราว ๆ ปลายคริสต์ศักราชที่ 15 ต้นคริสต์ศักราชที่ 16 ดูได้ชัดจากบทบาทของโปรตุเกส สเปน แล้วก็ฮอลันดา อันนี้สังคโลกจะหมดไปอย่างแท้จริง แต่คงจะค่อย ๆ หมด เสื่อมสลายไป อันนี้เป็นประเด็นที่ผมขอเสนอเอาไว้ ที่นี้ไปประเด็นที่ 3 นั้นเป็นเรื่องเรือ เรื่องสังคโลกค้ากันยังงี้

เรือที่ไปค้าน้ำมันเรืออะไร ผมขอเปลี่ยนประเด็นให้เป็นเรื่องเบา ๆ หน่อยเรืออะไรเรือที่บอกว่าไปเรือของอาจารย์เพ็ญศักดิ์ เรือลำสุดท้าย นี่เรือหน้าตามันเป็นอย่างไร ผมเองก็ไม่ทราบเหมือนกัน นั่งดูหนังสือหน้าปกเล่มนี้ หนังสือหน้าปกที่คุ้นเคยไปแล้วอาจจะไปนอนหนุนหัวเมื่อคืนนี้ แล้วฝันว่าเรือลำสุดท้ายของดร.เพ็ญศักดิ์น่าจะเป็นยังงี้ก็ได้ อันนี้ไม่ใช่เรือที่ไปค้าสังคโลกแน่นอน ผมยืนยันได้เพราะว่าเรืออันนี้ คือเรือกำปั่น อันนี้เป็นรูปผสมที่เป็นกำปั่นไปแล้ว เป็นเรือที่ได้เทคนิคของฝรั่ง มีเจ้าออกำว้างอยู่ข้างหน้าในรูปผสมลักษณะจีนด้วย ตรงกราบเรือมีแบ่งเป็นช่องสี่เหลี่ยม ๆ มีตาอะไรทำนองนี้ ข้างหลังภาพบอกว่ามาจากวัดหนองบัว จังหวัดน่าน สมัยของพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อันนี้ไม่ใช่ ผมคิดว่าเรือที่เป็นเรือไปค้าสำเภาสังคโลกนั้นต้องเป็นเรืออย่างอันนั้น อย่างอันที่เป็นตราประทับนั้นน่าจะเป็นเรืออย่างนั้นหรือแบบนั้น อันนั้นผมเอามาจากหนังสือที่นักศึกษาวาดให้ หนังสือของ พลเรือตรี แชน ปัจจุบันงานที่ท่านบอกกับผมทางจดหมาย

ว่าน่าจะเป็นเรือแบบนี้ เรือสำเภไทย เพราะฉะนั้นนี่เป็นลักษณะของเรือ

เรื่อนี้เป็นขึงของอธิบายหน่อย เรื่อนี้เป็นเรือที่ได้รับอิทธิพลมาจากจีนได้ ส่วนใหญ่จะมีกระโคงสอง จะมีเสากระโคง แต่ว่าใบเรื่อนี้อาจจะมีจาก 2-4 ใบก็ได้ แต่ว่าที่สำคัญคือไม่ใช่เหล็กในการสร้างเรือ เพราะฉะนั้นที่พูดมากเมื่อก่อนนี้ทั้งหมด ปรากฏว่า บอกว่าไม่พบเหล็กในการต่อเรือ อันนี้เป็นประเด็นที่ผมเข้าใจว่า คล้องจองกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ด้านอื่น ๆ แล้วก็เรื่อนี้จะใช้หวาย ใช้ไม้ไผ่ตามเรือ สมอของเรื่อนั้นก็ไม่ใช่เหล็ก สมอของเรือที่คุณบางคนชอบเอามาติดเสื้อ รูปสมอเรื่อนั้นเป็นรูปสมอเรือฝรั่ง สมอเรื่อนั้นเป็นไม้มะเกลือ เป็นไม้ดำ ภาษาฝรั่ง บอกว่าเป็น Iron Wood คุณ John Shaw บอกว่าเรียก Ebony (แอ็บโบนี) ก็ได้ ใครที่คุ้นกับของกะสลักที่มาจากบาห์ลี จะเห็นได้ว่าไม้มันดำมาก นั่นคือไม้มะเกลือ หรือไม้ Ebony แต่ว่าบาห์ลีไม่มีหรอก เขาไปซื้อมาจากเกาะสลาเวอี อีกที่หนึ่ง เอามาแกะที่บาห์ลี สมอเรื่อนั้นเป็นไม้แล้วก็ทำเรือนี้ถ้าเผื่อเป็นแบบคลาสสิกจริง ๆ ทำเรือน่าจะต้องสูงกว่าหัวเรือแล้วก็มีเก๋งอยู่ในท้ายเรือ แล้วก็กราบของเรื่อนั้นจะครีบก้นจะงอน งอนแล้วก็มีดีรูปเป็นสี่เหลี่ยมบล็อกละละกันตามรูปอันนั้นแล้ว หัวเรือที่มันน่าจะเป็นแบบมิดโคนของพระในสมัยโบราณ พระยาอนุমানราชชน ว่าอย่างนั้น

เมื่อเข้าก่อนมานี้ ผมแวะไปที่วัดยานนาวา ถ้าเผื่อใครยังไม่เคยไป ขอแนะนำว่าควรจะไปดูอย่างยิ่ง คือว่าเข้าไปง่ายมาก เารถเข้าไปก็ได้ เล่นเกือบจะรอบสำเภา วัดยานนาวา ที่สร้างในสมัย ร. 3 อันนั้นก็เรือสำเภาแบบนี้ ไกล่เคียงกันมากเพราะฉะนั้นเรือสำเภาที่ค้าสังคโลกน่าจะเป็นแบบนี้ แบบที่ไกล่เคียงกับในวัดยานนาวา

ที่นี่ เรือแบบนี้ ต่อในเมืองไทยนั้นถูกที่สุด แล้วก็ทนที่สุด เพราะว่าไม้สักถูกที่สุดแล้วก็ทนที่สุด เรือที่ต่อในเมืองไทยไม่เป็นแบบคลาสสิกแท้ ๆ อย่างแบบของจีน คงเป็นรูปผสมหลาย ๆ อย่าง แล้วขนาดของเรือน่าจะตามกฎหมายศักดิ์ดินา ในสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พุดถึงเรือปากกว้าง 3-4 วา คงประมาณ 6-8 เมตร คือปากกว้าง 6-8 เมตร ยาวประมาณ 14 วา คือ 28 เมตร แล้วเรื่อนี้คงจะจุคนประมาณ 40-50 คน คุณนับดูตำแหน่งในเรือที่อยู่ในกฎหมายศักดิ์ดินานี้ มี 50 คน

ผมไปเช้ครือของจีนก็ ก็ จีนก็นี่แกเป็นพ่อค้าคนไทยไปเมืองบาห์ลี แก

กลับมาทำรายงานเอาไว้ที่เรียกว่า คำให้การของจีนกั๊กที่อยู่ในประชุมพงสาวดาร ตอนต้น ๆ จีนกั๊กมีลูกเรือ 40 คน เพราะฉะนั้นตรงกับหลักฐานทางกฎหมาย อันนี้ น่าเชื่อได้ว่าเรือคงจะใหญ่ประมาณนี้ ส่วนระวางนั้นระวางเรือประมาณ 200-300 ตัน อันนี้ผมไม่ทราบว่าจะแปลว่าอะไร ผมไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับเรื่องระวาง เพียงแต่จดมาจากหนังสือเล่มต่าง ๆ

ที่นี้ พอเรามาดูนี้ เรือของ ดร.เพ็ญศักดิ์ ปรากฏว่าใหญ่มาก กว้างประมาณ 12-14 เมตร เรือปกตินั้นน่าจะ 6-8 เมตร แล้วเรือของ ดร.เพ็ญศักดิ์ นั้นยาว 32-34 เมตร อันนี้ค่อนข้างจะใหญ่โตมโหฬารทีเดียว ผมไม่แน่ใจ ผมลองไปวัด ๆ ดู เรือที่ยานนาวา ปรากฏว่าคือผมไม่มีไม้ไปวัด ผมเลยกะเอา คือ เรือที่วัดยานนาวา นั้นน่าจะประมาณกว้างประมาณ 6 เมตร แต่ยาวมากประมาณ 45 เมตร ผมไม่แน่ใจ มันใหญ่โตมโหฬารมาก แต่กว้างไม่กว้างเท่าไร เค้าใจว่าขนาดจริง ๆ มันน่าจะประมาณนั้น หรือเล็กกว่านั้น เพราะนี่เป็นอนุสาวรีย์อาจจะถูกขยาย แต่เรือของ ดร.เพ็ญศักดิ์ รู้สึกใหญ่มาก

ผมคงจะไม่พูดเรื่องมรสุมอะไร ผมขอประเด็นสุดท้ายเลย เส้นทางนั้น ผมเอาหลักมาจากดูเส้นทางของที่ขุนวิจิตรมาตราเสนอเอาไว้กับ Spinks เสนอเอาไว้ คนอื่นก็ไม่ค่อยได้เสนอเรื่องเส้นทางเท่าไร ขุนวิจิตรมาตรา เสนอเส้นทางส่งกลคือ เส้นทางบก จากสุโขทัยไปมะละแหมะ แล้วก็ส่งไปขายอินเดีย เปอร์เซีย อาหรับ อัฟริกา หรือไม่ก็สุโขทัยไปเพชรบุรี เมืองกุย เมืองประจวบ ไปออกเมืองมะริด ตะนาวศรี แล้วก็ไปอินเดีย อัฟริกา อะไรก็ตาม นี่เป็นเส้นทางบก

แล้วก็มีเส้นทางทะเล บอกว่ามีเส้นทางทะเลอยู่ 3 สายคือ เขมร ไปเขมร ไปจีน ไปเกาหลี ไปญี่ปุ่น เส้นขึ้นเหนือ แล้วก็เส้นลงใต้คือ ขวา สุมาตรา ฟิลิปปินส์ แล้วก็เส้นไปตะวันตก คือ ลังกา อินเดีย

ที่นี้ Spinks ก็คล้าย ๆ กับขุนวิจิตรมาตรา ในเรื่องของเส้นทางบก แล้วก็เส้นทางทะเลนั้น ก็บอกว่าจีนที่ผมพูดไว้ตอนแรก

ที่นี้เมื่อเรามาดูแล้วนี้ ดร.เพ็ญศักดิ์ท่านเสนอว่า เมื่อวานนี้บอกว่าเส้นทางเรือท่านบอกว่าจากปากน้ำไปเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ แล้วก็ไปนครศรีธรรมราช อีกเส้นหนึ่งคือเส้นที่สองจากปากน้ำไปสัตหีบ พัทยา ตราด นครศรีธรรมราช ปัตตานี เส้นที่สามจากปากน้ำไปสัตหีบ ะยอง เขมร จัมปา จิน อันนี้รู้สึกจะเป็น

ของ ดร.เพ็ญศักดิ์

มีคนพูดถึงเรื่องไหเมาะตะมะอย่างในหนังสือของ Spinks ผมก็ยังไม่ค่อยแน่ใจในเรื่องนี้ เพราะว่าถ้าเราพูดว่ามันไปขายถึงอาราเบียอะไรนั่นแปลว่าสังคโลก มันคุมทั้งโลก

ถ้าเผื่อคุมเกือบทั้งโลกนี้ ผู้ปกครองในเมืองไทยไม่มีทางที่จะยอมเลิกสังคโลกแน่นอน เพราะว่ามันกำไรมหาศาลเหลือเกิน เพราะฉะนั้นในแง่นี้เส้นทางไปทางบกนั้น มันไม่คุ้มทางเศรษฐกิจ ผมว่ามันยากเหลือเกินนอกจากไม่คุ้มทางเศรษฐกิจแล้ว ผมคิดว่าเส้นทางนี้ถึงแม้จะมีก็ใช้ไม่ได้ เพราะว่าเมื่อสิ้นพ่อขุนรามคำแหงสวรรคตแล้ว พ่อขุนรามคำแหงสวรรคตแล้วเมืองมอญนั้นประกาศเอกราชจะไปเอาเมืองเมาะตะมะเข้าไปเป็นเมืองทำออกขายของ ผมว่ายากมาก ทางใต้นั้นก็ถูกอยุธยาปิดทาง ทางนั้นก็ถูกมอญประกาศเอกราชไปแล้ว เพราะฉะนั้นเส้นทางบกนี้ผมคิดว่าเป็นเส้นทางที่ไม่สำคัญต่อการศึกษาเศรษฐกิจของสังคโลกเท่าไรนัก

เส้นทางที่สำคัญนั้นเป็นเส้นทางทะเล เส้นทางทะเลนั้นเป็นหลักของการค้าสังคโลก เพราะเป็นเส้นทางที่ทุนที่สุด ขนของมันก็ไม่แตกสลาย เมื่อเทียบกับการที่จะต้องใช้เกวียน ใช้ช้างคงไม่ได้ พระเจ้าแผ่นดินคงไม่เอาช้างมาห็นค้าสังคโลก ผมเข้าใจอย่างนั้นเพราะต้องเอาไว้สงคราม ใช้เกวียน ใช้ม้า ใช้วัว อะไรนั้นมันคงจะลำบากมาก แต่ว่าการบรรทุกไปเรือมันจะสะดวกที่สุดมากในเรื่องของเส้นทางเดินเรือ

ผมขอแยกออกเป็น 2 ทาง ผมขอแยกเส้นทางเดินเรือออกเป็น 2 ทางคือว่า

เส้นทางที่ไปทางตะวันออก คือหมายความว่า ไปเขมร จัมปา ไปญวน จีน เกาหลี แล้วญี่ปุ่น อันนี้เป็นเส้นทางที่สำคัญที่สุด เป็นเส้นทางที่สำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์ไทย ด้านการค้าต่างประเทศ แต่ไม่ใช่วงการค้าสังคโลก เป็นเส้นทางที่สำคัญที่สุดในการค้าของไทย คือ ค่าเครื่องเทศ ค่าไม้ พวกไม้ต่าง ๆ ที่ส่งไปจีน ญี่ปุ่น เกาหลี พวกนี้ต้องซื้อของที่เอาไปทำรูป ไปทำอะไรก็ตามโดยเฉพาะอย่างยิ่งฝาง ฝางเป็นสินค้าที่สำคัญที่สุดในสมัยอยุธยา ถ้าเราจะดูจากหลักฐานพระราชสาส์นจากอยุธยาไปเมืองจีนที่คุนเฉลิม ยงบุญเกิด เอามาพิมพ์ไว้แล้วจะพูดถึงฝางเป็นส่วนใหญ่ อันนี้เป็นเส้นทางการค้าที่สำคัญที่สุด แต่ไม่ใช่เส้นทางการค้าของสังคโลก ผมว่าอย่างงั้น คือ จีนนั้นไม่ซื้อสังคโลกไทยแน่ ญวน

นั้นอาจารย์สืบแสงบอกเมื่อวานนี้ว่าก็ไม่พบ เกาหลีผมว่าก็คงไม่ซื้อ ที่เรอบอกว่าน่าจะไปถึงญี่ปุ่นนั้น อาจารย์สืบแสงว่า ถ้าจะไปที่นั่นจะไปจากฟิลิปปินส์มากกว่า แล้วส่งคนไทยในญี่ปุ่นนั้นผมว่าเป็นซื้อสินค้าจริง ๆ ที่เป็นตัวนั้นมีน้อยมาก จากที่พยายามสืบค้น เสาะแสวงหาศึกษาดูในกรุงโตเกียวและเกียวโตแล้ว ปรากฏว่าหายากมาก ในพิพิธภัณฑ์เมืองเกียวโตเมืองหลวงเก่านั้นหาส่งโลกเกือบจะไม่ได้เลย เป็นของเกาหลีเป็นส่วนใหญ่เพราะฉะนั้นในแง่นี้ ผมเข้าใจว่าคุณรู้จักส่งโลกนี้ในแง่มันเป็นงานศิลปะที่น่าสนใจ แต่ไม่ได้ซื้อมาเป็นสินค้าสำคัญ คือหมายความว่าผมไม่เชื่อว่าญี่ปุ่นเป็นลูกค้าของส่งโลกไทย แล้วเราถ้าเผื่อเราดูโลกที่เป็นโลกเอเชียเหนือนี้ ตั้งแต่ญวนเหนือ ๆ ขึ้นไป ญวน จีน เกาหลี ญี่ปุ่นนั้นพวกนี้เป็นอารยธรรมเครื่องเคลือบ เป็นเครื่องเคลือบที่สูงที่สุดในโลก ดีแล้วก็มีคุณภาพแพร่หลายที่สุดในโลก พวกนี้นั้นจะซื้อของ ๆ คนอื่นเข้าน้อยมาก เขาทำเองแล้วก็ทำอยู่ตลอดจนกระทั่งบัดนี้

ในกรุงเกียวโตเมืองหลวงเก่า เตาเผาอันเป็นร้อย ๆ ปีกยังมี สืบต่อมรดกมา บางคนยังมีรูปเป็นรูปของเครื่องเคลือบจากญวน นี่ตั้งเอาไว้เป็นสมบัติของมรดกเอาไว้ ดูหนึ่งใบเป็นแบบเอามาจำลอง หรือบางคนก็มีรูปของส่งโลกไทยหนึ่งใบ เอาดูเป็นแบบจำลอง แต่ว่าไม่ใช่สินค้าหลักที่ไปดินแดนแถบนั้น หรือญี่ปุ่น เพราะฉะนั้นดินแดนหลักที่เป็นเส้นทางของส่งโลก ที่แท้จริงหนึ่ง มะละกา สุมาตรา ชุนดา แล้วก็ชวา สองไปฟิลิปปินส์

อันนี้แบ่งเป็น 2 เส้นคือ หมายความว่า เมื่อออกจากอ่าวไทยแล้วนี่ลงไปมะละกาก็ได้ ลงไปสุมาตราก็ได้ แล้วก็ไปชวาก็ได้ นี่เป็นเส้นทางที่เดินสะดวกมาก สมัยฝรั่งมานี้ฝรั่งก็ใช้เส้นทางนี้เดินจากชวา หรือสุมาตราขึ้นมาอยุธยา สมัยจีนก็ของเราในสมัย ร. 3 เจ้าจีนก็แกก็ลงไปทางนี้เหมือนกัน เส้นทางนี้เป็นเส้นทางที่แก้ไข เพราะฉะนั้นผมเข้าใจว่านี่คือเส้นทางของส่งโลกที่สำคัญ

ส่วนที่ไปฟิลิปปินส์นั้นก็คงจะออกจากอ่าวไทย แล้วก็เลียบไปทางเขมร แล้วก็ตรงไปฟิลิปปินส์ที่จะไปเกาะลูซอน อันนี้เป็นเส้นทางอีกอันหนึ่งที่สำคัญตกลงก็หมายความว่าตลาดใหญ่ ๆ ของส่งโลกคือ อินโดนีเซีย แล้วก็ฟิลิปปินส์ อันนี้ผมเข้าใจว่าคนไทยคงจะไปค้าขาย การเดินเรือในอดีตเรือลักษณะแบบนี้เทคโนโลยีขนาดนี้ใช้เวลาไปถึงอินโดนีเซียไม่เกิน 1 เดือน ถ้าเผื่อลมไม่มาต้องรอรอลมอาจจะหนึ่งเดือน เดินทางไปนั้น 20 วันก็ถึงแล้วถึงชวาอาจไม่ลำบากยากเย็น

เรื่องจะเดินเลาะริมฝั่งเป็นส่วนใหญ่ ตกลงผมขอจบแค่นี้ครับ

เพ็ญศักดิ์: ฟังอาจารย์ชาญวิทย์พูดแล้วเพลิน ดิฉันก็กลายเป็นนักเรียนคนหนึ่ง ดิฉันเข้าใจว่าพวกเราคงจะมีเรื่องจะถาม แต่ก่อนที่ดิฉันจะผ่านไปให้ท่านผู้ฟังได้ซักถาม ดิฉันขอเพิ่มเติมเรื่องของดิฉัน คือเรือสัดหีบว่าทำไมมันถึงได้ใหญ่โตอย่างนั้น ความจริงแล้วถ้าจะพูดไป อันที่หนึ่งดิฉันว่าเรือลำนี้เป็นเรือท้องสมุทรระยะไกล แต่ที่ดิฉันยืนยันหลักฐานไปคือ เดาไปถึงมละกานั่น ก็เนื่องจากว่าตัวเองไม่ใช่ นักประวัติศาสตร์ ก็เลยไม่กล้าที่จะไปไกลมากกว่านั้น แต่ที่ตัวเองไปดูมาที่นี้ดิฉันก็รู้สึกดีใจมากที่อาจารย์ชาญวิทย์กรุณาสนับสนุนว่าเรือของดิฉันนี้อาจจะไปท้องทะเลในระยะไกลทีเดียว แต่ที่นี้ความกว้าง ความใหญ่ของเรือ เราทำกันแบบนี้ถึงได้ตัวเลขอันนี้ออกมา เวลาเราวางผังเรือ เราก็ดูพอชุดพื้นหน้าออกไป เราก็มองเห็นระวางสินค้าของเรือ แล้วก็มองเห็นกงเรือ เราก็มวัดตามระยะการกระจายกระจายของครึ่งแรกที่สุด เราจะวัดอย่างประเภทที่ว่าอย่างพยายามที่จะให้ระมัดระวังที่สุด จากการกระจายกระจายของเศษถ้วยชามว่าออกไปมากแค่ไหน ทั้งด้านกว้างและด้านยาว

พอเราชุดลงไปชั้นที่สองแล้ว เราก็มวัดระวางสินค้า ฝาระวางสินค้าที่จะโผล่ขึ้นมา ดิฉันก็ขอให้ทางนักดำขาบอกว่า เพื่อที่จะทราบความกว้างยาวของเรือ ให้ใกล้ความจริงที่สุดที่จะใกล้ได้ ดิฉันก็ขอให้เขากล่าววัดตามฝาของระวางไปจนสุด โดยที่วัดจากอันนี้ไม่ได้ทำครั้งเดียวทำตั้ง 3 ปีว่ากันเถอะ ทุกครั้งลงไปทุกทีก็วัดสอบกันทุกที พอชุดลงไปชั้นใดชั้นหนึ่งก็วัดสอบกันทุกที แล้วเสร็จแล้วก็วัดจากฝาตรงกลางที่เข้าใจว่าเป็นตรงกลางของเรือ จากจุดศูนย์กลางของเรือเข้าใจว่ากลางเรือไปทางด้านซ้าย จุดศูนย์กลางเรือไปทางด้านขวาก็จะออกมาเป็น 12 นะคะ แต่บางระวางมันก็เศษของเครื่องปั้นดินเผาและเศษที่เข้าใจว่ามันจะเป็นไม้ก็จะขยายไปถึง 14 เราถึงได้บอกว่าระหว่าง 12-14 จะอยู่ในระวางนี้

แต่ความจริงแล้ว เรือสำเภาก็ใหญ่จริง ๆ ที่ตามหนังสือรวบรวมประวัติของเรือทั่วโลกของราชนาวิกอังกฤษ เขาทำไว้ตั้งแต่ปี 1976 เป็นเล่มเดียวที่สมบูรณ์มาก ก็ยืนยันว่าเรือสำเภาจีนมีจริง ๆ ที่มีระวางสินค้าขนาดนี้ ที่กว้างประมาณตั้งแต่ 11 จนกระทั่งถึง 15 เพราะฉะนั้นของเราอาจจะอยู่ในนี้ก็ได้

อันนี้เป็นข้อมูลที่เรากำหนด ความยาวของเรือก็เหมือนกัน เรือลำนั้นยาว

ไปได้ถึง 35 เรือวาซาร์ ซึ่งเป็นเรือรบจริง ๆ ของสวีเดนก็มีความยาวคล้ายคลึงกัน การวัดความยาวของเรือพวกเราที่วัดกันในแผนเดียวกันนี้เอง อาจจะผิดบ้างถูกบ้าง ก็ประมาณสัก 30 หรือ 28 ขึ้นไปจนกระทั่งถึง 32 มีความเป็นไปได้ที่จะถูกมากทีเดียว อันนี้เป็นเรื่องความกว้างยาวของเรือสัดหีบของดิฉัน

ทีนี้ขอเชิญท่าน ๆ ผู้ฟังเรียนถาม อาจารย์ชาญวิทย์ได้ ก่อนที่จะผ่านไปถึง อาจารย์ศรีศักร เพราะดิฉันคิดว่าเดี๋ยวจะลืม เพราะเรื่องของเธอน่าสนใจมาก เชิญอาจารย์ดำเนินค่ะ

อภิปราย

ผู้ชักถาม : ผมดำเนิน เลขะกุล สงสัยในเรื่องเรือ

เรือที่เขียนไว้ให้ในกระดานดำนั้นเป็นเรือที่ผมเคยเห็นอยู่ที่ในหนังสือของคุณแซน ปัจจุบันวันที่ เขาเรียกว่า แจนทราย แจนทราย เป็นเรือฉนวน ในการใช้เรือของเรานี้ ผมแน่ใจว่าที่เรามีเรือลำนี้เป็นลำเป็นต้นเมื่อก่อนนั้น ผมเข้าใจว่าเราฝากเขาไปขาย คือ พระเจ้าแผ่นดิน ขุนนางผู้ใหญ่โดยมากมักจะฝากพวกเรือสินค้าเงินหรือสินค้าต่างประเทศออกไปขายต่างประเทศ เพราะว่าเขามาค้าแล้วตัวเองมีอิทธิพลก็ฝากเขาไปค้าก็เห็นได้ชัด ๆ ว่าเราไม่มีเรือของเราเอง อย่างสมัยพระนารายณ์ จะส่งทูตไปทั้งที่ต้องฝากเขาไป บางทีก็เรือแตกหายไปเลย ฝากอีกหลายหน จะเอาเรือไปเอาทูตไปนี้เพื่อแสดงตัวเองเก่งกล้าก็ต้องเอาเรือของตัวเองทำไมต้องไปใช้เรือต่างชาติแล้วก็ที่ได้ฟังอันหนึ่งต่อมา สมัยพระเจ้าตากจะเห็นได้ชัดว่าท่านต้องไปรวบรวมเรือมาจากเมืองตราด จากจันทบุรี และจากโขดก แสดงว่าไม่มีเรือแล้วก็ต้องใช้ทหารจีนด้วย เพราะว่าดูเขาจะเก่งทางเรืออยู่มากเหมือนกัน แล้วก็ต่อมารัชกาลที่ 1 เมื่อสมเด็จพระราชวังบวรฯ จะไปตีเขมร ต้องไปต่อเรืออยู่ที่ปักข์ได้แล้วเกณฑ์พลจีนมาด้วย เห็นได้ชัดว่าเราไม่มีเรือขนาดใหญ่เรือที่ว่าจะบรรทุกทหารไปได้มาก ๆ เพิ่งมาเป็นลำเป็นต้นกัรัชกาลที่ 3 ท่านมีเรือเอง พอรัชกาลของท่านเริ่มค้าดี ก็ทางยุโรปเกิดเรือไอน้ำขึ้นมา ท่านก็บอกว่าต่อไปเรือสำเภาจะหมดแน่ ท่านเลยไปสร้างตัวอย่างไว้ที่วัดยานนาวา

อีกอันหนึ่งซึ่งพิสูจน์ได้ว่านี่พวกคนไทยเป็นทหารและอ้วนเชียว คือ ไม่สันทัดทางทะเล เพราะฉะนั้นเราเก่งในการรบทางบก ทางเรือเราพลีสมัยก่อนเห็นได้ชัดว่าทางมลายูนั้นทางด้านของตะวันตกคือ ภูเก็ตนั้น เราทิ้งมานานแล้ว

เดี๋ยวนี้ก็ทิ้ง ไม่มีเรือสักลำไปอยู่และนี่ก็เป็นปัญหามากที่เราทิ้งอยู่ยาวนาน ที่นี้ถ้าไป
 ระบายกันได้นั้น เราโดยมากต้องอาศัยเรือตราด นครศรีธรรมราช ทั้งนั้นเลย จาก
 สงขลา จากนครศรีธรรมราช เพราะฉะนั้นก็เรานี้จะไปอ่านพบในประวัติศาสตร์ได้
 ว่า เราเคยถือว่า ถ้าเขามาดีนั้นอย่างที่ดีตานี้จะใช้เรือย่ำบับ ผมพยายามหาว่า
 ย่ำบับเป็นยังไง ไม่ทราบแล้วก็ถ้ามาทางเหนือเป็นเรือเล็ก ๆ อย่างเป็นกันนี้ เรือ
 กระจิงรังการ ผมหาเองไม่ทราบอีกเหมือนกันว่ารูปร่างมันเป็นอย่างไร ก็มาได้
 ของคุณแซนที่เห็นอยู่ในนั้นแหละ มาเป็นของหมวดเรือแก่นทราย เพราะฉะนั้นเลย
 เข้าใจว่าเราจะไม่เหลือ

และในอันหนึ่งที่ว่า เมื่อตะกั่วเราค้าไปถึงฟิลิปปินส์ ผมยังสงสัยในเมื่อ
 ว่าอาจารย์ชาญวิทย์เองบอกว่าทางญี่ปุ่นนั้น เขามีเครื่องถ้วยชามเก่งกว่าเรา ทาง
 จีนก็เหมือนกัน เพราะยังงี้แล้วเขาเอามาจากจีน จากญี่ปุ่นมันไม่ดีหรือ ที่ฟิลิปปินส์
 นั้นเหมือนจะใกล้เคียงแล้วเราไม่มีเรือที่ผมว่าเมื่อกี้ ผมรับรองผมเห็นด้วยที่ว่า
 ไปขายทางขวา ทางมลายูเพราะว่าเขาผลิตไม่ได้ อันนี้แล้วผมก็ขอให้ความเห็น
 เพียงแค่นี้ครับ ขอบคุณ

ชาญวิทย์: ผมขอตอบสั้น ๆ ว่า ที่ท่านบอกว่าไม่มีเรือ เพราะว่าหลักฐานว่า
 เราฝากทูตไปกับเรือคนอื่น อันนั้นเป็นเหตุการณ์เมื่อฝรั่งเศสแล้ว เราฝากทูตไป
 เพราะว่าทูตนั้นต้องไปไกลมาก มันเป็นการเดินทางมหาสมุทรไม่ใช่การเดินทางทะเล
 ผังอย่างในการค้าอย่างสมัยก่อนหน้าที่เราพูดกัน ฝากไปฝรั่งเศสอะไรทำนองนั้น
 เราไปไม่ไหว เรืออย่างนี้ไปไม่ได้

ที่นี้ในประเด็นที่สอง ที่บอกว่าไม่มีเรือ เพราะว่าในสมัยพระเจ้าตาก
 รัชกาลที่ 1 รัชกาลที่ 2 ก็ดูไม่มีเรือมา มีเป็นหลักเป็นฐานสมัยรัชกาลที่ 3 ไม่มี
 แน่ ๆ ในสมัยนั้น เพราะบ้านเมืองตกต่ำมาก อยู่ชุลลิตแตกเมื่อมาตั้งกรุงธนบุรีนั้น
 มีพลเมืองเพียง 1 หมื่นคน กรุงธนบุรีจากอยุธยาซึ่งรุ่งเรืองมีคนถึง 1 แสน 9 หมื่นคน
 เพราะฉะนั้นสภาพมันเป็นความปั่นป่วน ดังนั้นจึงมีไม่ได้ตอนนั้น แต่ผมแน่ใจอย่าง
 ยิ่งว่ามี แม้กระทั่งหลักฐานพงศาวดารก็พูดถึงว่า พระเจ้าแผ่นดินนั้นมีเรื่องเอง
 พูดถึงเรือกำปั่น แม้กระทั่งในสมัยของพระเอกาทศรถก็จ้างช่างมาตัดต่อ กำปั่น
 แล้วพระนารายณ์ก็มีกำปั่นเองครับ

ผู้ชักถาม: วีรบุรุษ พลนิกระ ขอบถามเกี่ยวกับอิทธิพลของทางนักเดินเรือชาวอาหรับและอินเดีย ซึ่งก็ได้มีความสำคัญมากอยู่ในการเดินเรือในมหาสมุทรอินเดียมาเป็นเวลาช้านานแล้วได้เข้าไปเดินเรือในแถบแถวหมู่เกาะของอินโดนีเซีย แล้วก็ทางปลายแหลมของมลายูนั้นด้วย แล้วก็อีกเรื่องหนึ่งคือ ของพวกลูกเรือชาวมาเลย์ซึ่งก็ได้รับเทคนิคและการสอนไปจากพวกนักเดินเรือชาวอาหรับพวกนี้ถึง 2 พวกที่กล่าวนี้ อาจารย์ไม่ได้กล่าวถึงว่าเขามามีอิทธิพลเกี่ยวกับคนไทยบ้างหรืออย่างไร ขอบคุณค่ะ

ชาญวิทย์: อันนี้เป็นประเด็นที่ผมไม่ได้กล่าวถึงเลย คือผมดูมองว่าอิทธิพลที่ทางไทยหรือความเกี่ยวข้องของไทยนี้มันไปทางด้านจีนมากกว่าจะไปทางตะวันตกใช่ไหมครับ เรามีหลักฐานจากพวกฝรั่งแน่นอนว่าพวกนี้เขามาแน่ ๆ พวกอาหรับพวกอินเดีย มาแน่ ๆ แต่ว่าในบรรยากาศของสภาพการค้าแบบนี้ คือ หมายความว่า อย่างในตอนที่มีมะละกามาเป็นเมืองท่าที่สำคัญนี้ จุดที่พบกับพ่อค้าอินเดียอาหรับก็จะมาที่มะละกา พ่อค้าจีนก็จะมาที่มะละกา คือว่า มักจะไม่ข้ามไป มันเป็นจุดที่มาพบแล้วก็แลกเปลี่ยนกัน มันคุ้มทางเศรษฐกิจในแง่ของกาลเวลา ในแง่ของโชห่วยใช้ง่าย เพราะฉะนั้นมันก็จะมาเจอกันในตอนนี้นี้แล้ว

ผมเข้าใจว่าในประเด็นที่เสนอมานั้นเข้าใจว่ากลุ่มที่เป็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังที่พวกอินโดนีเซีย เขาก็เดินเรือเหมือนกัน เรามีหลักฐานแน่นอนพวกอินโดนีเซียเขาเดินเรือ แล้วเดินเรือเก่งด้วยใช่ไหมครับ

ผมเข้าใจว่าประเด็นที่ผมไม่ได้พูดเลยก็คือบทบาทของคนพวกนี้ที่น่าจะเป็นคนขนถ่ายส่งคโลกด้วย จะจากจุดไหน เราก็ไม่ทราบแน่นอน แต่ผมว่าต้องมีบทบาทแน่นอน ถ้าเผื่อไปค้าถึงชวาเน่ สินค้าที่จะไปถ้าดูจากแผนที่สินค้าที่จะไปไปสู่หมู่เกาะ เครื่องเทศ มินดาเนา ซึ่ง จอห์น ชอว์ (John Shaw) ยืนยันว่าเห็นมากมายเหลือเกิน แล้วก็มีคนพูดถึงว่ามีสังคมแถวนั้น ผู้ที่จะมาซื้อต่อน่าจะเป็นพวกพ่อค้าเดินเรือเหล่านี้ พวกบูกิส พวกมากัสซาร์ ซึ่งเดินเรือมากเหมือนกัน

เพ็ญศักดิ์: ดิฉันขอเรียนสนับสนุนอาจารย์ชาญวิทย์อีกอันหนึ่งเกี่ยวกับผลของพ่อค้าอาหรับ อินเดีย นี่ดิฉันถึงได้ตั้งสายการค้าสมมติของดิฉันขึ้น 3 อัน เพราะว่าพวกพ่อค้าเหล่านี้อาจจะแวะเข้ามาในเมืองไทย ตามเมืองท่าใกล้เคียง อย่าง

เป็นต้นว่า นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา อะไรพวกนี้ โดยที่ตั้งใจจะมาเอาเครื่องเทศ แต่เสร็จแล้วเมื่อมาเห็นพวกนี้ก็อาจจะพวกสังกโลกแล้วก็รู้ว่าตัวเองจะต้องลงไปทางใต้ ไปเมืองชวา ฟิลิปปินส์ พวกนี้ก็อาจจะเอาหรืออ้อมขึ้นไปทางเมาะตะมะก็ได้ ก็คงจะซื้อเอาของพวกนี้คิดเรื่องของตัวเองไปด้วย เป็นการที่ถ่ายเอาสินค้าจากเรือของไทยเอง ในอ่าวสยามหรือทางภาคใต้ไปกระจายไปสู่แหล่งการค้าอื่น ๆ

ผู้ชักถาม : ก่อนอื่นกระผมอยากจะเรียนอะไรเพิ่มเติมนิดหน่อย คือว่าการค้าระหว่างไทยกับชาติอื่น ๆ โดยทางทะเลนั้น เราต้องอาศัยพาหนะที่สำคัญก็คือ ลมลมที่ว่าจะเป็นพาหนะที่จะนำเรือสินค้าไปยังต่างประเทศนั้นได้ มันมีอยู่ 2 ลม คือหนึ่งลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ถ้าเราจะเดินทางจากเมืองไทยไปยังชาติต่าง ๆ ได้แล้วออกจากเมืองไทยนั้น เราต้องอาศัยลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ หรือว่าลมมรสุมฤดูหนาว ซึ่งมีช่วงระยะพัดอยู่ประมาณ 8 เดือนในช่วงนั้น และเมื่อเราไปค้าขายยังต่างประเทศ แล้วเวลาจะกลับมานั้น เราต้องอาศัยลมอีกลมหนึ่ง คือลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้

แต่ว่าการค้าขายทางเรือของไทยเรานั้น ผมอยากจะชี้แจงเพิ่มเติมก็คือว่าเรามีเรือที่จะเดินทางอยู่ 2 ประเภท คือ ประเภทแรกคือ เรือเดินตามชายฝั่ง คือหมายความว่าค้าขายตามริมฝั่งทะเลของเรา เรือแบบนี้เมืองไทยหรือพ่อค้าไทยหรือว่าสถาปนิกไทยในขณะนั้นต่อได้แล้ว แต่ว่าประเภทที่ 2 มันเป็นเรื่องที่เดินทางออกไปค้าขายติดต่อต่างประเทศ อย่างเช่นข้ามทะเลและมหาสมุทรแล้ว อันนี้ผมคิดว่าฝีมือของคนไทยก็คงจะต่อไม่ได้ หรือว่าต่อได้ก็คงไม่ดึก จะเห็นได้หลักฐานชัดเจนปรากฏชัดในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ที่ได้ส่งสมณทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับลังกา แล้วเรือไทยที่เดินทางไปนั้น ปรากฏว่าเรือไปแตกที่นครศรีธรรมราช แล้วต้องรอเรือ แล้วในเวลาต่อมาส่งไปอีกชุดหนึ่ง ปรากฏว่าต้องข้ามจากนครศรีธรรมราชไปลงที่จังหวัดพังงา หรืออะไรไม่ทราบ แล้วไปอาศัยเรือของฝรั่งของชาติไหนไม่ทราบ เดินทางไปยังประเทศลังกา

อันนี้กระผมคิดว่า วัดความสามารถของคนไทยในขณะนั้น คงจะต่อเรือได้ตามชายฝั่ง กระผมคิดอย่างนั้น นี่เป็นข้อที่หนึ่งที่ผมขอเพิ่มเติมเข้าไป

ข้อที่สองก็คือว่า บรรดาเส้นทางทางการค้านั้นมันคล้องจองกับส่วน

ราชการของไทยเป็นอันมากในสมัยก่อน กล่าวคือ กรมพระคลังสินค้านั้น ได้แยกกรมพระคลังสินค้านั้น มีกรมทำที่บังคับบัญชาอยู่และกรมทำนั้นแบ่งออกเป็น 3 ส่วน กรมทำขวา ทำกลาง แล้วก็กรมทำซ้าย ถ้าออกจากเมืองไทยไปทางขวาก็หมายความว่าเรือแพต่าง ๆ ที่จะออกจากเมืองไทยนั้นไปค้าขายต่างประเทศนั้นต้องอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของกรมทำขวาหรือแม่เรือจะเข้ามาด้วยกัน อันหมายความว่า ออกจากเมืองไทยไปทางขวามือ เดินทางผ่านนครศรีธรรมราช สิงคโปร์ แล้วก็ผ่านช่องแคบมะละกาไปทางขวา อาหรับ อินเดีย นั้น ต้องขึ้นกับกรมทำขวาและประการที่สอง กรมทำกลาง หมายความว่าเรือบังคับบัญชาต่าง ๆ ที่จะเดินทางไปนั้น ทางประเทศนั้นต้องขึ้นอยู่กับกรมทำกลาง ได้แก่ ไปยังฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย ส่วนทางทำซ้ายออกจากเมืองไทยนั้นเดินเลียบชายฝั่งออกไปก็จะไปเจาะเกาหลี ญี่ปุ่น แล้วก็ประเทศจีน

แล้วอีกประการหนึ่งที่ท่าน ดร.ชาญวิทย์บอกว่าเรือใบเดินทางจากเมืองไทยไปอินโดนีเซีย 20 วันนี้กระผมคิดว่าคงไม่ถึงแน่ เพราะ 20 วันนี้นั้นเรือใบขนาดเรือลำเลียงพล เรือหลวงช้างอะไร เดินทางจากสตูลไปยังนครศรีธรรมราช ผ่านไปใช้ความเร็วไม่ถึง 800 ก็ประมาณราว 2 วันได้ เพราะฉะนั้นเรือใบคงไม่ถึงคงเกิน 20 วันแน่

ชาญวิทย์: อันนี้ผมยืนยันได้ว่า จินก๊กซึ่งเดินทางจากปากน้ำไปถึงบาหลินั้น จินก๊กใช้เวลา 21 วัน วันเดือนปีลงแน่นอนครับ

ผู้ซักถาม: อันนี้ลงแน่นอนหรือครับ

ชาญวิทย์: แน่แน่นอนครับ

ผู้ซักถาม: แต่ผมคิดว่ามันไม่น่าเป็นไปได้ในเรื่องเรือใบ อันนี้แน่ ๆ หรือครับ จะจินก๊กหรือว่าอย่างไรจะปรากฏชัด แต่ว่าถ้าใช้ความเร็วขนาด 800 ขนาดเรือหลวงช้างจริง ๆ ครับ

ชาญวิทย์: จากชาวฝรั่งเศสมาเมืองไทยก็มีครับ เดอโซมงองค์ ประมาณ 1 เดือน

ผู้ซักถาม : นีกระหม่อมก็เรียนเพิ่มเติมแก่นี้ ถ้ามีอะไรเดี๋ยวผมอาจจะเรียนถามอีก ขอขอบคุณมากครับ

ผู้ซักถาม : ผมชื่อสุนทร ชุตินทรานนท์

เรื่องที่ผมอยากจะเรียนอาจารย์ชาญวิทย์ คือ ผมสงสัยเกี่ยวกับการค้าสำเภานในสมัยสุโขทัย คือว่า ของอยุธยาที่ผมคิดว่าผมยอมรับว่ามีแนวโน้มว่าจะเป็นไปได้ แต่ของสุโขทัยในสมัยพ่อขุนรามคำแหงนี้ ผมยังมองไม่เห็นว่าจะจะเป็นในลักษณะไหน เพราะว่าประเด็นแรก จากสุโขทัย ถ้าจะล่องสำเภาลงมาออกปากอ่าวนี้จะต้องผ่านแม่น้ำลำพัน ออกแม่น้ำยม แล้วกว่าจะมาถึงปากอ่าวอีก และในจารึกสุโขทัยเองก็ไม่ได้ระบุว่าเมืองลพบุรี นี่เป็นเมืองที่ขึ้นอยู่กับสุโขทัย เพราะฉะนั้นมันเป็นไปได้ไหมว่า ถ้าจะผ่านออกมาแล้วยังติดอยู่ที่ลพบุรีอยู่ เพราะว่าจะอาจจะยังไม่ถูกกันอยู่ เพราะว่าลพบุรีปิดทางไว้

แล้วก็ในประเด็นที่สอง ในหลักฐานจากศิลาจารึกก็ไม่ได้ระบุไว้แน่ชัดเลยว่า ในสมัยสุโขทัยมีการค้าสำเภา ในจารึกหลักฐานจะบอกไว้เฉยๆ ว่ามีไพร่ฟ้าข้าไทซึ่งเรือไปค้าซึ่งมาไปขาย รู้สึกว่าเท่าที่ผมเคยอ่านมาจะเห็นในจารึกหลักนี้แค่นั้นที่พูดถึง การค้าทางเรือในสมัยสุโขทัยและก็นอกจากนั้นจากการสัมภาษณ์เรื่องสุโขทัยที่พิษณุโลกเมื่อปี 2520 นี้ ตอนนั้นเริ่มเป็นที่สงสัยแล้วว่าอาณาจักรสุโขทัยนี่จะเป็นอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่อย่างที่เข้าใจไว้แต่ก่อนหรือเปล่า คือข้อยืนยันข้อเสนอของทางภูมิศาสตร์ของอาจารย์ศรีศักรกิติ์ อาจารย์ไพฑูรย์ สายสว่างกิติ์นี้เริ่มมองเห็นว่าอาณาจักรสุโขทัยนี้บางทีอาจจะไม่ใช่อาณาจักรใหญ่โตอะไรนักก็ได้ ถึงแม้ว่าจะเป็นในสมัยพ่อขุนรามคำแหงก็ตาม เพราะฉะนั้นนี่เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว จะเป็นไปได้หรือว่าสุโขทัยในขณะที่ไม่มีอำนาจทางการเมืองเพียงพอนี้จะสามารถส่งสำเภากออกไปค้าขายยังต่างประเทศได้ เพราะฉะนั้นขอทราบรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องการค้าสำเภาสสมัยสุโขทัย

ชาญวิทย์ : เราไม่ทราบวาสุโขทัยมีสำเภาของตนเองจริงหรือไม่ แต่หลักฐานของจีนจากหนังสือของอาจารย์สืบแสงก็คือว่า เรือบรรณาการเรือสำเภาจากเมืองไทยไปถึงเมืองจีนนั้นใน พ.ศ. 1835, 1837, 1838, 1840, 1842, 1843, 1857, 1862, 1867 1874 นี่เป็นเรือทูตบรรณาการจากสุโขทัย เราไม่รู้ว่าจะไปจากเมืองสุโขทัยหรือไม่

จากราชอาณาเขตของสุโขทัย คือจากเมืองหลวงหรือจากประเทศสุโขทัย อาจจะ
ไปจากเมืองท่าอื่น ๆ ก็ได้แต่มีไป แต่อันนี้คงจะต้องให้อาจารย์สืบแสงบรรยาย
ความ แต่มีแน่เพราะว่า ถ้าเมื่อเราเชื่อว่าระบบบรรณาการจัมก้อง เป็นการค้าจำแลง
มาในรูปของการจัมก้องนี้มีเรือไปถึงมากในสมัยพ่อขุนรามคำแหงนั้น 2 ปีต่อ 1 ครั้ง

เพ็ญศักดิ์ : สำหรับเรื่องอาณาจักรสุโขทัยจะสัมฤทธิ์แค่ไหนนั้นเนื่องจากเวลา
ของเราค่อนข้างจะจำกัดแล้ว เพราะฉะนั้นดิฉันขออนุญาตให้อาจารย์ศรีศักรตอบ
คำถามนี้ เมื่ออาจารย์ศรีศักรบรรยายของท่านแล้ว แต่ส่วนดิฉันอยากจะเพิ่ม
เติมนิดหนึ่งเพื่อที่จะให้เป็นกำลังใจแก่นักวิจัยทางประวัติศาสตร์ต่อไปว่าการที่เรามี
หลักฐานน้อยมาก ถึงขนาดที่ว่าเรามีในศิลาจารึกที่ท่านบอกแต่เพียงว่าชื่อเรือท่านก็
ไม่ได้บอกว่าเป็นเรือกำปั่น เรือกลไฟ อะไรทั้งสิ้นอะไรนี้ อันนั้นไม่ได้หมายความว่า
จะเป็นการยืนยันว่า เราไม่มีการค้าทางสำเภาเพราะฉะนั้นเราเองนี้แหละที่นั่ง
กันอยู่ในนี้แหละจะเป็นครูผู้สร้างเสริมหลักฐานทางประวัติศาสตร์เพื่อมาขยาย
ความของท่านขึ้น เชิญอาจารย์ศรีศักรบรรยายต่อไปดีกว่า แล้วเสร็จแล้วเราไป
ถามกันที่หลัง

ศรีศักร : ขอบคุณครับ

ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ ก่อนที่ผมจะพูดถึงเรื่องของผม ผมใคร่ขอออกตัว
เสียก่อนเพราะว่าผมมักจะมีการออกตัวเป็นประจำ คือ ผมเกิดความอึดอัดว่าคน
ในบรรยากาศที่แวดล้อมผมนี้มีแต่นักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดี ซึ่งผมเอง
ผมไม่ใช่ทั้งสองอย่างนี้ ในเรื่องประวัติศาสตร์นั้นผมก็ไม่สามารถจะค้นคว้าได้
กว้างขวางอย่างท่านอาจารย์ชาญวิทย์ เพราะเมื่อครั้งที่ท่านพูดมานั้น ท่านได้นำ
หลักฐานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศมาเสนออย่างมีระบบนั้นเป็นการ
ที่ให้ความรู้อย่างกว้างขวางมาก แต่ผมไม่มีความสามารถในการอ่านอย่างนั้น คือ
ภาษาอังกฤษผมไม่ค่อยจะดี อีกอย่างหนึ่งภาษาญี่ปุ่นก็ไม่ค่อยรู้เรื่อง ได้ข่าวว่า
อาจารย์ชาญวิทย์ไปญี่ปุ่นคราวที่แล้วนี้รู้ภาษาญี่ปุ่นดี ส่วนเรื่องภาษาจีนก็สู้อาจารย์
สืบแสงไม่ได้ อาจารย์สืบแสงสามารถอ่านภาษาจีนในเครื่องถ้วยชามเมื่อวานนี้ได้
ทั้ง ๆ คนจีนในเมืองไทยอ่านไม่ได้ ที่นี้ในแง่ของโบราณคดีผมก็ไม่ได้เรื่องอีก เพราะ
ไปขุดเรือได้น้ำอย่างอาจารย์เพ็ญศักดิ์นั้นไม่สำเร็จแน่ มีทางจมน้ำตาย เป็นอัมพาต

ไปเลย ถ้าจะไปชุดโบราณคดีบนบกแบบอาจารย์พิสิฐก็ไม่ไหว กลัวผี เพราะงั้นผมก็มีอาชีพเพียงที่ว่าไปเดินดูเท่านั้นเองว่าที่ไหนเขามีอะไรบ้าง ถ้าจะพูดอย่างภาษานักโบราณคดีคือว่า เห็นแต่พวกที่เรียกว่า สำรวบนพื้นผิว คือว่าของที่บนพื้นดินเท่านั้น แล้วก็มีความรู้ก็อย่างหนึ่งคือ ไปอ่านตำนานพงสาวดารเท่านั้นเอง เพราะฉะนั้นขอบเขตความรู้ผมมีแค่นี้ ถ้าท่านถามไถ่ผมไปมาก ๆ แล้วผมตอบไม่ได้แน่ ที่นี้ก็ปัญหาสำคัญที่ผมจะพูดในที่นี้ คือผมพยายามที่จะบีบเข้ามาให้มันเข้าเรื่อง เรื่องสังคมโลกก่อนที่พบบนเรือ ขอโทษที่ผมพูดสังคมโลกนี้หมายถึง เครื่องเคลือบที่พบเรือจมนั้น ที่พบในดินแดนไทยที่อาจารย์เพ็ญศักดิ์ได้เสนอมา ส่วนใหญ่เป็นของที่พบในเขตเมืองสุโขทัยและเมืองศรีสัชนาลัย คือที่อยู่ทางด้านตอนเหนือของเมืองใกล้ ๆ กับวัดพระพายหลวง อันนั้นมีเตา 30-40 แห่งเป็นเตาอิฐ ส่วนที่เมืองศรีสัชนาลัยนั้นพบในบริเวณที่อยู่เหนือเมืองไปตามริมแม่น้ำยมประมาณ 5 กม. อยู่ในเขต 2 แห่งที่เรียกว่าเตาป่ายางและเตาเกาะน้อย

ที่นี้ปัญหาก็มีอยู่ว่า เครื่องเคลือบที่เกิดขึ้นนี้ที่พบที่สุโขทัยและศรีสัชนาลัยนี้ ผมอยากจะพูดถึงประเด็นถึงการผลิตก่อน ผลิตขึ้นเพื่ออะไร ตามหลักฐานและการเดา คือผมเชื่อว่าการผลิตเครื่องเคลือบนี้ได้มีมาก่อนที่จะมีการค้าขายทางทะเล เพราะว่าเราได้พบตัวอย่างหลาย ๆ แห่ง เครื่องเคลือบที่พบในเมืองสุโขทัยและศรีสัชนาลัยนั้น ประการที่สำคัญนั้น ผลิตขึ้นเพื่อใช้ในท้องถิ่นนั่นเอง ในท้องถิ่นหรือในเมืองที่ใกล้เคียงหรือว่าในเขตอาณาจักรสุโขทัยเป็นประการแรก แล้วชนิดเครื่องเคลือบที่ใช้นั้น ที่ใช้ภายในอาณาจักรนั้น ส่วนใหญ่จะใช้ในเกี่ยวกับทางวัด เราพบว่า มีประเภทที่เป็นเครื่องประดับอาคาร อย่างเช่น ซ้อฟ้า บราลี กระเบื้องมุงหลังคา แล้วกระเบื้องปูพื้น อันนี้มีมากรวมทั้งที่สุโขทัยนั้นมีลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งคือ มีที่อน้ำที่ทำได้ด้วยเครื่องเคลือบ เพราะฉะนั้นของประเภทนี้เป็นของที่พบในวัฒนธรรมของพวกกัมพูชาเหมือนกันคือ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีพบการทำเครื่องเหล่านี้ประกอบ เพราะงั้นผมคิดว่าการเผาเครื่องปั้นดินเผานั้น วัตถุประสงค์เรื่องแรก ๆ นั้นก็คือ เพื่อที่จะผลิตขึ้นใช้เป็นเครื่องประดับ สถาปัตยกรรมในทางศาสนา แล้วเราพบมากที่สุโขทัยและรวมทั้งเกี่ยวกับเครื่องมือในการชลประทาน

อย่างที่สอง เป็นสิ่งของที่เรารู้จักว่า เป็นสมบัติซึ่งคนในยุคสมัยสุโขทัยอาจจะไปถวายวัด คือไม้ไผ่ของที่ใช้ประจำ ไม้ไผ่ของประจำวันส่วนใหญ่เราจะ

พบเครื่องปั้นดินเผาสุโขทัยนั้นตามวัดหรือตามเมือง เราจะไม่พบกระจายกันทั่วไป

ที่นี้ในของที่ใช้ เราจำเป็นต้องมองอีกเหมือนกันว่า ของที่ใช้เป็นรูปแบบอะไร แล้วก็กระจายไปยังท้องถิ่นไหน เพราะว่าความต้องการท้องถิ่นนั้นแต่ละท้องถิ่นรูปแบบไม่เหมือนกัน สำหรับการกระจายของรูปแบบเฉพาะอย่างก็ไปตามท้องถิ่นต่าง ๆ นั้น ผมคิดว่าเป็นหน้าที่ของนักโบราณคดีจะต้องศึกษารูปแบบอีกทีหนึ่ง ซึ่งเวลานี้เรายังไม่มีการทำกัน มันก็น่าเสียดาย แล้วผมก็พูดไม่ได้ว่ารูปแบบที่ไปในันที่นี้เป็นแบบไหน สิ่งที่ผมพบนั้นเป็นเพียงแต่เศษกระเบื้องเท่านั้นเอง แต่ผมยังไม่ได้มา มีการมาคือทำรูปวาด ให้เห็นว่าด้านข้างด้านเต็มมันเป็นยังไง เพราะฉะนั้นสิ่งเหล่านี้ยังไม่มีการศึกษา

ที่นี้ที่ว่าอีกอย่างหนึ่งก็คือ การผลิตนั้นเมื่อกันที่บอกว่าเป็นการผลิตใช้ภายในประเทศ และบริเวณใกล้เคียง และอีกอย่างหนึ่งคือ การผลิตเพื่อใช้เพื่อส่งเป็นสินค้าออก ผมเชื่อว่าสินค้าออกนี้เป็นของซึ่งเกิดขึ้นในที่หลัง เกิดขึ้นในสมัยอยุธยาตอนต้นมากกว่าที่จะเกิดขึ้นในสมัยพ่อขุนรามคำแหง

หวนกลับมาถึงการผลิตที่ใช้ภายในประเทศก่อน การผลิตเพื่อใช้ในประเทศนี้ การมีสังคมโลกขึ้นขึ้นนี้ ผมไม่คิดว่าจะมีในสมัยพระเจ้ารามคำแหง ในสมัยรามคำแหงไม่มีแน่ ๆ ถ้ามีก็หมายความว่าไปเอาสังคมโลก เอาพวกเครื่องเคลือบขอมมาใช้ แต่ถ้าหากว่าเราดูการสร้างวัดสร้างวาเนี๋ยมากมาย แล้วบ้านเมืองเริ่มเจริญ มีหลักฐานที่แน่นอนนั้น ผมเชื่อว่าการทำเครื่องเคลือบอาจจะไม่เกิดหรือคือ ไม่เกินรัชกาลของพระเจ้าลิไทลงมา จะไม่เหนือขึ้นไป จะไม่เหนือขึ้นไปแล้วเครื่องเคลือบของสุโขทัยนี้ กระจายก็อยู่ในบริเวณที่เป็นเมืองของอาณาจักรสุโขทัยจะไม่กระจายมากขึ้นไปทางเขตลานนา จะไม่กระจาย ที่พบนันมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นเอง เพราะในดินแดนแถบนั้นเขามีเครื่องปั้นดินเผาเคลือบที่เขาใช้เองแล้ว

การกระจายของเครื่องเคลือบสุโขทัยที่พบ จะพบในเขตเมืองสุโขทัยศรีสัชนาลัย แล้วก็ไปทางตะวันออก พบในเขตเมืองทุ่งยั้ง แล้วผมไปพบอีกแห่งหนึ่งที่น่าสนใจคือที่เมืองฝางที่อุดรดิตถ์ อันนี้พบว่าที่วัดพระฝางนั้น มีการใช้กระเบื้องเคลือบสุโขทัย สุโขทัยมีเตาศรีสัชนาลัยนั้น มุ่งหลังคาแล้วประดับอาคารบางอย่างเป็นที่น่าสนใจคือว่า วัดพระฝาง วัดมหาธาตุ วัดพระฝางที่อุดรดิตถ์นั้น

ได้มีการซ่อมแซมในสมัยของสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ และในการซ่อมแซมนั้นได้นำเอาของกระเบื้องเก่า ๆ กระเบื้องเคลือบเก่า ๆ ที่เหลืออยู่นั้นมาแซมหลังคา เพราะฉะนั้นเวลานี้ถ้าใครไปที่วัดนั้นจะพบว่ามีการซ่อมแซมหลังคาบางส่วน แต่ส่วนอื่น ๆ นั้นจะกลายเป็นกระเบื้องเคลือบดินเผาธรรมดาเท่านั้นเอง ก็แสดงว่าในสมัยพระเจ้าบรมโกศนั้น การเผาเครื่องเคลือบนั้นหมดไปแล้วแต่ยังนำเอาของเครื่องเคลือบที่เหลืออยู่นั้นมาใช้ในการประดับอาคาร อันนั้นมี

อีกแห่งหนึ่งที่พบคือเขตเมืองตรอน ที่ตรอนนี้เป็นเมืองรุ่นเดียวกับสุโขทัย เป็นเมืองที่มีกำแพง 3 ชั้นและอยู่ปากแม่น้ำพอดี เราพบเศษกระเบื้องของสุโขทัย คือทั้งเตาสุโขทัยและเตาที่ศรีสัชนาลัยปะปนกันมา ก็แสดงว่าตรงนั้นเป็นปาก เป็นปากลำน้ำตรอน ซึ่งมาออกลำน้ำน่าน แสดงว่ามีการที่วนำสินค้าไปขึ้นที่นั่นแล้วเข้าใจว่า จะเดินทางตามลำน้ำตรอนไปยังเมืองนครไทย เพราะที่นครไทยนั้นมีการพบพวกเครื่องเคลือบสุโขทัยเหมือนกัน อันนี้เป็นการกระจายไป ซึ่งอาจจะไปทั้งทางบกซึ่งเดิมไปตามน้ำ

ที่นี้ถ้าจากสุโขทัยไปก็เข้าไปเส้นทางของสังคโลกที่ไปนั้นไปตามเส้นทางน้ำที่พบไปตามลำน้ำยม แล้วก็ไปตามลำน้ำยมผ่านมาตาม ผ่านเขตพิจิตรลงมายังนครสวรรค์ เราเคยพบที่ชุมชนโบราณที่อำเภอโพทะเล เป็นชุมชนซึ่งตั้งอยู่ริมลำน้ำยม อันนี้มีเครื่องเคลือบสังคโลกมากทีเดียว แล้วตลอด 2 ทางลำน้ำนี้ ลำน้ำยม ลำน้ำน่าน ซึ่งอยู่ใกล้เคียงกันนี้มีการพบแหล่งที่สังคโลกกระจายอยู่ทั่วไป ส่วนที่เข้าไปทางลำน้ำปิงก็อยู่ในเขตกำแพงเพชรนั้นมิไปถึงไตรรงค์ แต่ว่าไม่มากเท่าไร

ถ้าหากว่าจะมามองการกระจายของการค้าสังคโลกนั้น นำสังคโลกลงไปในนั้นผมคิดว่าลงไปตามลำน้ำยม และลำน้ำน่านนี้มากกว่า ผมพบแหล่งชุมชนโบราณทั้ง 2 แห่งนี้มีกระเบื้องพวกนี้มาก ที่นี้พอมาถึงนครสวรรค์แล้ว เครื่องเคลือบที่ลงไปจะผ่านเส้นไหน มีลำน้ำสำคัญ ๆ อยู่ 3 ลำน้ำด้วยกัน คือ ลำน้ำเจ้าพระยา ลำน้ำสุพรรณบุรี หรือลำน้ำท่าจีน และลำน้ำลพบุรี คือเมื่อถึงนครสวรรค์แล้ว ต่จากนครสวรรค์เข้าเขตชัยนาทมีลำน้ำมะขามเฒ่าแยกไปลำน้ำมะขามเฒ่านี้แยกไปทางตะวันตก เป็นต้นน้ำของลำน้ำท่าจีน ลำน้ำนี้จะผ่านมาผ่านเขตเมืองชัยนาทลงมายังเขตเมืองสุพรรณบุรี แล้วก็ผ่านนครปฐมลงมาปากน้ำท่าจีน ในเขตเมืองสุพรรณบุรี เราพบเครื่องเคลือบสังคโลกเหมือนกันมากพอสมควร แล้วก็เคยพบ

อยู่ใต้ท้องน้ำด้วย เพราะมันจะเป็นไปได้ไหมที่จะมีการค้าส่งคโลกของสุโขทัย ผ่านมายังเขตสุพรรณบุรีโดยใช้ลำน้ำท่าจีน ไปออกปากน้ำท่าจีน นี่ ๆ เป็นแหล่งหนึ่งซึ่งผมคิดว่ามีทางเป็นไปได้มาก เพราะว่าอันนี้จะรับกับเรื่องที่อาจารย์สืบแสงพูด ที่ผมคิดจะพูดต่อไปว่าส่งคโลกไปขายนั้นคงจะเป็นราชวงศ์สุพรรณภูมิ เพราะว่าในสมัยรามาริบัติที่ 1 จนกระทั่งถึงรามราชาธิราชนั้น เป็นราชวงศ์ของพระเจ้าอู่ทอง ซึ่งอาจจะไม่คิดที่จะค้าขาย อันนี้ขึ้นแต่ว่าตั้งแต่ต้นครอนิทรราชาซึ่งยึดอยุธยาได้แล้วนี่คงจะเป็นตัวการสำคัญที่จะส่งคโลกออกไปขายต่างประเทศ จะเป็นรัชกาลใดรัชกาลหนึ่งหลังลงมานี้

แต่อย่างไรก็ตาม การติดต่อรับส่งคโลกของเขตสุโขทัยนั้นกับระหว่างสุโขทัย ศรีสัชนาลัยกับสุพรรณภูมินี้คงมีอยู่แล้วทางด้านลำน้ำลพบุรี ผมไม่ค่อยพบ คือหมายความว่าในเขตลำน้ำลพบุรีในตัวเขตเมืองลพบุรีนั้น เราพบส่งคโลกน้อย คือการกระจายมีบ้างแต่ไม่มาก ไปพบทางซีกตะวันตกมาก และที่ตะวันตกมีลำน้ำอีกลำหนึ่งคือ ลำแม่น้ำน้อย ลำแม่น้ำน้อยนี้เป็นลำน้ำซึ่งแยกจากชยันตผ่านเมืองแพรกศรีราชา หรือเมืองสรรค์บุรีมายังตัวเมืองอยุธยา ระหว่างเส้นทางของลำน้ำทั้งสองนี้ พบเศษกระเบื้องส่งคโลกมากที่สุด ทั้งที่พบที่สุโขทัยและศรีสัชนาลัย โดยเฉพาะที่เมืองสรรค์บุรีนั้น พบเครื่องเคลือบส่งคโลกมาก จากการที่ไปเดินดูตามบริเวณในเมืองนั้น

เพราะฉะนั้นถ้าหากให้ความเห็นของผมคิดว่า เส้นทางเดินของส่งคโลกนั้น ผ่านมาทางลำน้ำยมหรือลำน้ำ่าน มาที่นครสวรรค์แล้วผ่านเข้าไปทางแม่น้ำน้อย มาถึงอยุธยา อันนี้อาจจะเป็นไปได้

ที่นี้ประเภทเรือที่ใช้ ประเภทเรือที่ใช้ว่าใช้เรือประเภทไหน อาจารย์เพ็ญศักดิ์เคยถามผมว่าเรือสำเภานี้ขึ้นไปได้แค่ไหน ผมคิดว่าถ้าเรือสำเภานี้ขึ้นไปได้นี้ คงไปได้แค่นครสวรรค์ เพราะลำน้ำใหญ่ไปถึงได้แค่นครสวรรค์ เหนือนครสวรรค์ไปแล้วนี้ การที่จะเดินเรือสำเภานี้ขึ้นไปยาก อันนี้ผมพูดตามลักษณะของเส้นทางของลำน้ำ ที่เรือสำเภาอาจจะขึ้นไปได้ แต่ผมก็ยังไม่เชื่อว่าจะมีเรือสำเภานี้ไปขึ้นที่นครสวรรค์ เรือสำเภาอาจจะมาหยุดอยู่แค่สุพรรณภูมิ หรืออยุธยาเท่านั้นเอง

ส่วนเส้นทาง ส่วนเรือที่จะขนส่งคโลกลงมานั้น คงเป็นเรือเล็กแน่ เป็นเรือเล็กแน่เลย แล้วยิ่งถ้ามาตามแม่น้ำน้อยด้วย ก็เป็นเรือเล็ก และนี่เหตุผลอันนี้ทำไมอยุธยาจึงเป็นศูนย์กลางการค้า เพราะว่าเป็นที่รวมของลำน้ำที่เป็นเส้นทางที่

จะขึ้นไปทางเมืองเหนือ เพราะเห็นความเห็นของผมนั้น ผมเชื่อว่าการนำสังคโลก ลงมานั้นไม่ใช่มีเรือสำเภาร้างไปจนถึงนครสวรรค์ แต่จะเป็นการใช้เรือเล็กมาที่อยุธยา หรือไปถึงที่สุพรรณภูมิ ต่อจากสุพรรณภูมิหรือสุพรรณบุรีจึงออกไปอีกที่หนึ่ง

ที่นี้ปัญหาที่มีอีกต่อไปว่า เครื่องสังคโลกที่พบในเขตหัวเมืองชายทะเล อย่างเช่นเพชรบุรี ราชบุรี อยุธยา หรือเมืองชายทะเลอื่น ๆ นั้นใช้เพื่ออะไร คือ เท่าที่ผมดูตามพบคือเครื่องสังคโลกที่พบตามผิวดินนั้น ไม่มีจำนวนมาก แล้วปะปนไปด้วยเครื่องเคลือบของต่างชาติอื่น ๆ โดยเฉพาะของจีน

ผมมีความเห็นว่า บรรดาหัวเมืองชายทะเลหรืออาณาจักรชายทะเลนั้น ไม่ได้นิยมสังคโลกสุโขทัย แต่ว่านิยมเครื่องเคลือบจีนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เพชรบุรี

เมื่อกรมศิลปากรขุดพระปรางค์มหาธาตุ เพชรบุรี เมื่อ 4-5 ปีมาแล้ว พบว่าของที่บรรจุในปรางค์วัดมหาธาตุ เพชรบุรีนั้นเป็นของสูงทั้งนั้น เพราะชั้นของสูงที่เจ้านายหรือขุนนางใช้ในอาณาจักรทางหัวเมืองชายทะเลนั้นจะไม่ใช่ของสุโขทัย แม้กระทั่งราชฎหรือเจ้านายที่มั่งคั่ง ก็คงไม่ใช่ แต่เหตุที่พบเศษกระเบื้องสุโขทัยมาก ก็เพราะว่าเป็นสินค้าหรือเป็นของที่คนอื่น ๆ ใช้ คือ ไม่ใช่เป็นสิ่งที่สำคัญที่อยุธยาก็ตามจะมีพบ

ผมเคยพบอยู่แถว ๆ เขตวัดอู่ทัยสวรรค์ ก็มีกระจายไปตามส่วนต่าง ๆ ของตัวเมืองก็มีแต่ไม่มาก แต่ว่าพบในลำน้ำมาก เพราะว่ามีคนงมขึ้นมา ก็แสดงว่าส่งเป็นสินค้าออกนั่นเอง และในตัวอยุธยานั้น เมื่อคณะโบราณคดีขุด สาด หลักเมืองหรือยังไ้งไม่ทราบ เท่าที่ผมจำได้ปรากฏว่าพบของสูงมาก ไม่พบสังคโลกสุโขทัยแล้ว ยิ่งสมัยต่อมาที่พบเครื่องปั้นดินเผาในเขตพระราชวังโบราณ ตามปราสาทใหญ่ ๆ เช่น สรรเพชญ์ปราสาท พระที่นั่งวิหารสมเด็จ อะไรต่าง ๆ เหล่านั้นก็ไม่ใช่ของสุโขทัย แต่ของจีน มีจีนแบบเครื่องลายคราม และระยะหลัง ๆ มีหมิงสี คือ เคลือบกระเบื้องในราชวงศ์หมิง แต่ทำด้วยสีแล้วก็มีรูปแบบ ซึ่งคิดว่า ออกแบบไปจากเมืองไทยไปทำที่เมืองจีน สิ่งเหล่านี้มีก่อนที่จะนำพวกเบญจรงค์เข้ามาหรือ เครื่องลายน้ำทองซึ่งเข้ามาในสมัยอยุธยาตอนปลายและกรุงเทพฯ ตอนต้น

เพราะฉะนั้นการติดต่อเกี่ยวข้องกับจีนในสมัยอยุธยานั้นมีมานานแล้ว และอาจจะไปส่งเครื่องถ้วยชามชนิดพิเศษจากจีนมาใช้ในบรรดาชนชั้นสูงทีเดียว แต่

สุโขทัยนั้นเขาไม่นิยม เพราะงั้นเราอาจจะพูดในที่นี้ได้ว่า เครื่องสังคโลกหรือเครื่องเคลือบต่าง ๆ ที่ผลิตขึ้นในสุโขทัย ผลิตเพื่อใช้ภายในราชอาณาจักรเท่านั้น แล้วกระจายไปในเขตหัวเมืองใกล้เคียงบางแห่ง แต่ไม่ทั่วไป แล้วก็พอมายังยุคหนึ่งก็มีการส่งเป็นสินค้าออกไปต่างประเทศ ซึ่งคงจะเป็นในสมัยของกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี โดยเฉพาะในระยะเวลาซึ่งราชวงศ์สุพรรณภูมิเข้ามามีอำนาจทางการเมือง

ที่นี้ปัญหาที่มีว่าสินค้าที่ส่งออกไปต่างประเทศนั้น เป็นสินค้าพวกไหน รับไป เท่าที่ผมได้ดูได้ข้อมูลมาจากอาจารย์สับแสงบ้าง อาจารย์เพ็ญศักดิ์บ้าง แล้วอาจารย์ชาญวิทย์บ้าง ผมมีความเห็นว่าสินค้าที่ออกไปนั้น จะต้องไปสนองความต้องการของแต่ละท้องถิ่น แล้วเราอาจจะแบ่งออกใหญ่ ๆ เป็น 2 อย่าง

อย่างหนึ่งเป็นของซึ่งว่าสินค้าสังคโลก ซึ่งมีรูปแบบสวยงามแล้วก็พวกแบบต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเป็นของสูง อันนี้เห็นได้จากอาจารย์ชาญวิทย์ ได้ข่าวว่าพบที่อินโดนีเซียมาก อย่างเช่นรูปพานบ้าง แจกันบ้าง สวย ๆ งามแบบที่พบที่อินโดนีเซียมาก เพราะฉะนั้นอาจจะมีการต้องการสินค้าอันนี้เฉพาะในเขตนี้ แล้วการผลิตสังคโลกแบบนี้ มันต้องเพื่อคนกลุ่มคนชนชั้นหนึ่ง หรือว่าเพื่อแหล่งหนึ่งเท่านั้นเอง เพราะงั้นการที่เรา เราอาจจะไม่พบในเรือที่อาจารย์เพ็ญศักดิ์พบพวกแจกันบ้าง พานอะไรต่าง ๆ อาจจะไปพบในเรือลำอื่น

แต่มีอีกแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นถ้วยชามอย่างเช่น ชามใหญ่ ๆ อย่างที่อาจารย์เพ็ญศักดิ์พบนี้ อันนี้อาจจะส่งไปที่อื่น อย่างส่งไปฟิลิปปินส์ก็ได้ เพราะว่าคนที่ฟิลิปปินส์นั้น ต่างจากอินโดนีเซีย อินโดนีเซียนั้นเป็นสังคมซึ่งเป็นรัฐแล้วมีกษัตริย์ปกครองเป็นอาณาจักร อาจจะต้องการของสูงซึ่งมีรูปแบบพิลึกกึกกือ แต่ทางฟิลิปปินส์หรือทางบอร์เนียวอะไรต่าง ๆ เหล่านั้น เป็นสังคมของคนที่ยังด้าหลังอยู่เป็นพวกเผ่าพันธุ์อยู่ พวกนี้เอาของเอาเครื่องเคลือบไปใช้ ไม่ได้ใช้เป็นสิ่งของประจำวันแต่ไปใช้เป็นสมบัติ ในสังคมของมนุษย์ที่เรียกว่าเป็นเศรษฐกิจโบราณนั้นเอาของเหล่านี้ไปเป็นสมบัติส่วนตัวที่แสดงถึงความมั่งคั่งอะไรของเขา แล้วส่วนมากจะไม่เก็บไว้ 3-4 ชั่วโมง แต่หากว่าจะอยู่เพียงชั่วโมงเดียวเท่านั้นเอง เมื่อตายก็จะเอาฝังไปในหลุมฝังศพอย่างเช่นพวกอียิปต์ ในบอร์เนียว เป็นต้น มีการสะสมพวกตุ้มสี่เคลือบสีน้ำตาล แล้วก็มัลลวดลาย บางทีมีกรดด้วย เขาจะเก็บหาเอาไว้ทีเดียว เพราะหลังจากเผาศพแล้ว เขาจะเอากระดูกนี้ใส่แล้วก็ฝังไปอีกทีหนึ่ง

พร้อมทั้งสมบัติต่าง ๆ

ความเห็นอันนี้ ผมจะใคร่ค้านท่านสุภัทรดิศ เมื่อวานนี้ที่ท่านพูด เผอิญผมไม่มีเวลาจะตอบท่าน เพราะว่าผมเป็นพิธีกร จึงตอบท่านในที่นี้ เพราะว่าท่านบอกว่าคนที่พบที่ฟิลิปปินส์นั้นเก็บของเหล่านี้เป็นของเก่า ผมไม่แน่ใจอย่างมากก็เพียงแค่ชั่วอายุคนยุคเดียว 20 ปี 30 ปีเท่านั้นเอง แล้วก็ฝังลงไปหลุมฝังศพ เพราะฉะนั้นเราจะมองแบบนิสสัยคนไทยที่ว่าเก็บของเก่าแล้วจะเก็บไว้ชั่วร้อยปีสองร้อยปีนั้นเป็นไปได้

การจะศึกษาเรื่องการกระจายของสินค้าต่าง ๆ เหล่านี้ เราจำเป็นต้องศึกษาถึงชุมชนที่เขารับสินค้าเหล่านั้นไปด้วย ว่าเขามีวัฒนธรรมประเพณีอย่างไร เพราะอันนี้เราจะได้รูปแบบหรือความสำคัญของสินค้านั้นด้วย อันนี้เป็นสิ่งที่เราจะต้องพิจารณา

ทีนี้อย่างที่ผมได้เรียนให้ทราบแล้วว่า เส้นทางสินค้าที่ออกไปนั้นอาจจะออกไปจากอยุธยาหรือสุพรรณบุรีก็ได้ แล้วกระจายไปที่ไหนบ้าง เท่าที่ผมพบว่าที่เกาะสมุยนั้นมีเครื่องสังคโลกสุโขทัยที่นั่น และนอกจากพบสังคโลกสุโขทัยแล้วยังพบกลองสัมฤทธิ์ที่เรียกว่าเป็นของที่อยู่ในวัฒนธรรมดองซอน แล้วยังพบหม้อเครื่องปั้นดินเผาซึ่งจะอยู่ในวัฒนธรรมดองซอนด้วย แล้วแต่ว่าการพบเครื่องสังคโลกสุโขทัยป็นอยู่ในที่นั้นก็น่าที่จะพิจารณาเกาะสมุยด้วยว่าเป็นแหล่งพักเรือสินค้าได้ไหม ที่นครศรีธรรมราชนั้นมีสังคโลกสุโขทัยปะปนอยู่แต่ไม่ได้เป็นจำนวนมาก

แล้วอีกอย่างหนึ่งผมใคร่จะชี้แจงว่า ที่นครศรีธรรมราชนั้น เมื่อพิจารณาของที่พบแล้วของส่วนใหญ่เป็นสังคโลกจีน ผมใช้คำว่าสังคโลก คือเป็นของในราชวงศ์ซ่งและราชวงศ์หมิงมาก นครศรีธรรมราชก็เป็นเช่นเดียวกับหัวเมืองชายทะเลอื่น ๆ ซึ่งไม่นิยมสังคโลกไทย สังคโลกสุโขทัย แต่ว่านิยมของจีนมากของที่สวยงาม ๆ แล้วเป็นของสูงนั้น ส่วนมากเป็นของซ่ง และเป็นของหมิงที่พบของสุโขทัยนั้นก็ไม่ใช่สวยงามแบบที่พบที่อินโดนีเซีย แต่เป็นประเภทขามหรือเป็นกระปุกเป็นส่วนมาก อย่างพานใหญ่ ๆ ต่าง ๆ นี้ผมไม่ค่อยเห็น

แล้วการกระจายเหล่านี้ ของสังคโลกเหล่านี้ก็ไม่มีอีกแห่งหนึ่งที่สะท้อนพระในเขตสงขลา แต่ว่าสะท้อนพระนั้นเป็นแหล่งที่รวมเครื่องปั้นดินเผาของหลาย ๆ ชาติมีทั้งญวน จีน และไทย ญวนนั้นพบมากที่สุด

ต่อมา ก็มีการรายงาน ว่า ที่เขตปัตตานีบริเวณสันทรายในเขตตั้งแต่มีสยิด ที่เรียกว่ากรือเซะขึ้นไป จนถึงยะหริ่งนั้น มีผู้พบเศษเครื่องปั้นดินเผาสังคโลก สุโขทัยเหมือนกัน แต่ว่าไม่ใช่พบสุโขทัยอย่างเดียว ไปพบปนกับเครื่องเคลือบ ของต่างชาติด้วย

และเมื่อเร็ว ๆ นี้อีกแห่งหนึ่ง ซึ่งอาจารย์นายแพทย์สำราญอาจจะให้ข้อมูล ก็ได้ บอกท่านบอกว่ามีคนที่นครราชสีมาพบเครื่องปั้นดินเผาสุโขทัยใต้น้ำที่นครราชสีมา แสดงว่าสินค้าสุโขทัยนั้นได้กระจายไปถึงภาคใต้ของประเทศไทย แต่ว่าไม่แน่ใจ ว่าคนภาคใต้นั้นจะใช้ อาจจะใช้เป็นทั้งที่เรือไปจอดพักสินค้าหรือแลกเปลี่ยนสินค้า ก็ได้ อันนี้เป็นสิ่งที่ผมคิดว่าผมจะขุดสำหรับเกี่ยวกับสังคโลก

ทีนี้มีอีกเรื่องหนึ่ง คือเรื่องตะกั่วที่อาจารย์เพ็ญศักดิ์ขุดแล้ว อาจารย์เกษตร ก็ได้ขุดถึงแหล่งที่หลอมตะกั่วในเขตเมืองกาญจนบุรี ผมจึงตั้งข้อสันนิษฐานอีก อย่างหนึ่ง อย่าเป็นสันนิษฐาน เป็นข้อสังเกตดีกว่าว่า การค้าตะกั่ว นั้น อาจจะออกไปจากเขตลำน้แม่กลองก็ได้ แล้วก็ให้สังเกตว่าการเติบโตขึ้นของเมืองสมุทรสงคราม นั้น จะสัมพันธ์กับการค้าขายแร่ใหม่ เพราะว่ามีแหล่งที่ชาวจีนมาตั้งหลักแหล่ง ค้าขายที่นั่น ตั้งบ้านเรือนที่นั่นมาตั้งนานแล้ว แล้วที่แม่กลองนี้มีการพบวัตถุแปลก ๆ มากมายทีเดียว ถ้าหากว่า จะมีการนำแร่ออกไปต่างประเทศ ผมคิดว่าคงไปจาก ลำน้แม่กลองเป็นแน่ อาจจะไปจากเมืองราชบุรี หรือเมืองแม่กลอง คือเมือง สมุทรสงคราม

อีกสิ่งหนึ่งที่น่าสังเกตก็คือ หม้อตาล หม้อตาลนี้เท่าที่เรารู้ว่าเป็น หม้อซึ่งบรรจุน้ำตาลโดนด ซึ่งทำที่เขตเมืองเพชรบุรีเหล่านี้กระจายกันอยู่ทั่วไป แล้วเมื่อเร็ว ๆ นี้ก็มีคนงมได้ที่ลำน้แม่กลอง การที่พบหม้อตาลในเรื่องซึ่งไม่ใช่ เรือสตั๊ปปี้ ใช่ไหมครับ

เพ็ญศักดิ์ : ไม่ใช่ค่ะ เรือเกาะกระดาด

ศรีศักร : เรือเกาะกระดาดต่าง ๆ เหล่านี้

เพ็ญศักดิ์ : เรือสตั๊ปปี้ก็มีเยอะเหมือนกันค่ะ

ศรีศักร : เป็นสิ่งที่น่าสนใจมาก โดยเฉพาะเรือเกาะกระดาดนั้น ผมเห็นว่า มีตัว

แปรอยู่ 3 ตัวคือ

1. เครื่องปั้นดินเผาสุโขทัย ซึ่งเราพอจะรู้ ซึ่งเรากำหนดอายุอยู่
2. เครื่องปั้นดินเผาหัง

3. เครื่องหม้อตาล ปัญหาว่าหม้อตาลนี้เรายังไม่มีการศึกษาว่าเริ่มทำตั้งแต่เมื่อไหร่ ถ้าหากว่าเรารู้ว่าเริ่มต้นทำเมื่อไหร่ มีการขุดค้นทางโบราณคดีที่ถูกต้องแล้ว แล้วผมคิดว่าอย่างไรก็ตาม ที่มีหม้อตาลพบเรือต่างๆ เหล่านั้น ผมไม่แน่ใจว่ามีเรือที่ออกไปทะเลนั้น จะออกไปจากลำน้ำเจ้าพระยาหรือจากอยุธยาแห่งเดียว อาจจะออกไปจากราชบุรี แล้วก็สุพรรณบุรีได้ อันนี้ผมก็มีข้อคิดเห็นแค่นี้ เพราะว่าจะได้เปิดโอกาสให้ท่านที่ในที่ประชุมนี้ซักถามครับ

เพ็ญศักดิ์ : ดิฉันก็เรียนอีกเหมือนกัน แต่ก่อนที่ดิฉันจะผ่านไปถึงท่านที่จะซักถาม ดิฉันขอเพิ่มเติมข้อมูลเกี่ยวกับหม้อตาล

หม้อตาลนี้พบที่เกาะกระดาด กับพบที่เรือสำเภาสัตหีบ จะเห็นได้ชัดเจนเลยว่าเป็นหม้อตาลที่มีลักษณะผิวก้นหม้อตาลของเรือเกาะกระดาดนั้นหยาบมากแล้วเนื้อดินแดง แล้วก็ปั้นอย่างเสียไม่ได้ว่าเงอะ เหมือนกับจับเอาเครื่องดินขึ้นมาแล้วก็ใช้มือแปะๆ เป็นรูปห่มวกบ้าง บางทีแบนเกือบจะแบนแต่แต่ก็มีแต่ส่วนของหม้อตาลที่พบที่สัตหีบนั้นมีรูปร่างคล้ายกับหม้อข้าว หม้อทนต์ ทำอย่างสวยงามมีฝ่มือ มีฝาปิดเป็นรูปโดมบ้าง ซึ่งจะเห็นในหนังสือ ท่านผู้ใด รู้สีกว่าคำตอบที่ยังค้างอยู่ที่จะถามอาจารย์ศรีศรัศกัได้อตอบไปเกือบจะหมดแล้ว เชิญค่ะ

ผู้ซักถาม : ผม นิธิ เอียวศรีวงศ์ครับ ผมมีประเด็นที่อยากจะถาม 2 ข้อด้วยกัน

อันหนึ่งคือถาม อาจารย์ชาญวิทย์ คือที่มีทูตมาติดต่อกันระหว่างอาณาจักรในประเทศนี้กับจีน พ.ศ. 1800 เท่าไร ๆ ยึดยาวนี้ ถ้าผมจำไม่ผิดผมว่าตามหลักฐานจีนไม่ได้บอกว่าสุโขทัย บอกว่าอาณาจักรชือเสียนต่างหากที่เป็นผู้ส่งทูตไปติดต่อปัญหาถือว่า อาจารย์ทราบได้ยังไงว่าเสียนคือสุโขทัย เพราะว่ามันมีปีหนึ่ง 1840 กว่า ๆ นี่ที่ในเดือนกุมภาพันธ์ อาณาจักรเสียนที่ส่งทูตไปราชสำนักที่ปักกิ่ง แล้วต่อมาประมาณเดือนมิถุนายนในปีเดียวกันนั้นเอง ก็มีอาณาจักรหนึ่งซึ่งจดหมายเหตุจีนเรียกว่า เรียกตามภาษาที่ผมออกเสียงเอาไว้ สุโกไทย ส่งทูตไปเหมือนกัน

ทำให้ผมสงสัยว่าเราจะสรุปได้อย่างไรว่า เสียนคือสุโขทัย รวมทั้งข้อมูลที่เราเคยรู้มาแล้วว่าเสียนกับหลออยู่อะไรมันรวมตัวกับอะไรนี่ก็เป็นเวลาก่อนหน้าที่อยู่ยากกับสุโขทัยจะรวมตัวกัน ก็ทำให้น่าสงสัยว่า เราจะรีบสรุปไปไหมที่จะพูดว่า เสียนคือสุโขทัยนี้

และที่สอง ผมอยากเรียนสนับสนุนอาจารย์ศรีศักรในข้อที่ว่า เราจำเป็นต้องศึกษาเกี่ยวกับภาวะตลาดที่รับซื้อของเรานี้ในทางด้านวัฒนธรรมและอื่น ๆ

ที่ผมอยากจะเสนอว่า ทำไมเรามองด้านนี้กันบ้างหรือเปล่าว่า ผมอาจจะผิด ผมก็ไม่ค่อยทราบเรื่องเกี่ยวกับถ้วยชามเหมือนกัน คือว่า ในช่วงระยะเวลาประมาณพระนครอินทราธิราชลงมานี้ การผลิตถ้วยชามสังคโลก เรารู้ว่าแปลว่าอะไร ก็มันไม่ใช่เครื่องกระเบื้องก็แล้วกัน การผลิตสังคโลกนี่ในที่อื่น ๆ ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยกัน หรือในประเทศจีนก็ตามแต่มา ๆ มันมีที่ไหนอีกบ้าง คือที่ผมอยากจะทำให้พิจารณาก็คือว่า ผมเข้าใจว่าในช่วงระยะเวลานั้น สังคโลกที่ผลิตกันในราคาถูก ๆ แล้วเป็นสินค้าถูก ๆ ด้วยอย่างที่อาจารย์ศรีศักรพูดด้วยไม่ใช่สินค้าสำหรับคนชั้นสูงนั่นมันผลิตมากอยู่ที่แถวจากประเทศไทยนี้ไปในขณะที่จีนนี้หันไปผลิตพวกเครื่องกระเบื้องมากขึ้น และนับวันก็จะผลิตเครื่องกระเบื้องในราคาถูกที่มักจะเรียกกันว่าพวก Kitchen mince ซึ่งมันเป็นกระเบื้องที่มันไม่ค่อยมีคุณภาพเท่าไรนะ ออกไปมากขึ้นด้วย

ปัญหาคือว่า ทั้งอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ซึ่งเป็นลูกค้าใหญ่ของสังคโลกของเรานั้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไปด้วยเหตุผลของการที่ว่าเขาจำเป็นต้องใช้สำหรับพิธีกรรมอะไร หรือบ้าง คือหมายความว่าใช้กระเบื้องที่แทนได้ลำบาก เพราะฉะนั้นการแทนที่ของกระเบื้องกับสังคโลกในอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ ซึ่งมีวัฒนธรรมสืบเนื่องเกี่ยวกับการใช้สังคโลกในทางพิธีกรรม นี่มันถึงเกิดขึ้นช้ากว่าในประเทศอื่น ๆ ซึ่งหันไปรับกระเบื้องได้ในทันที

เพ็ญศักดิ์: อาจารย์ศรีศักร ขอตอบคำถามนี้ เชิญค่ะ อาจารย์ศรีศักร

ศรีศักร: ที่จริงไม่ได้ตอบทั้งหมดที่อาจารย์นิธิตาม เผอญูเมื่อกันผมไปบอกอาจารย์เพ็ญศักดิ์ว่า ผมจะขอตอบส่วนหนึ่ง คือเรื่องที่อาจารย์พูดถึงเรื่องที่ว่าจะมีแหล่งไหนไหมที่ผลิตสังคโลกใช้ไหมครับ ที่ไม่ใช่ชนออกเหนือจากดินแดนประเทศไทยที่

เข้ามาค้าขายที่นั่น

อันนี้ในเขตนี้ ผมมีข้อเสริมอยู่นิดหนึ่งว่าที่ญวนนี้ผลิตมาก โดยเฉพาะ อย่างเช่น พวกขามเล็ก ๆ แล้ว กระปุกคือกระปุกที่อยู่ในระยะหลัง ๆ นี้เกี่ยวกับที่เป็นรูปเครื่องลายครามสีน้ำเงินและสีขาวนี้ โดยเฉพาะกระปุกเล็กนี้มาจากญวนเป็นส่วนใหญ่ แล้วก็คงเป็นสินค้าราคาถูกแล้วนี้กระจายกันทั่วไปเลย ถ้าพูดถึงความนิยมของชนชั้นต่ำ หมายถึงว่าคนธรรมดา ๆ นั้น อาจจะนิยมของเครื่องญวนมากกว่าของเครื่องหมิง หมิงนี่มาตีตลาดเอาหนักเมื่อตอนกลาง ๆ แล้วยังงี้เนี่ยเกิดขามกะลาเยอะ อย่างที่เกาะเสลียนทนมาก

ชาญวิทย์ : ความจริงเรื่องนี้ น่าจะต้องถามอาจารย์สืบแสง ผมลอกมาจากหนังสือของอาจารย์สืบแสง แต่ว่าผมขอพูดไว้วันหนึ่ง ก็ว่า รายการบรรณาการที่เราคิดว่าเป็นสุโขทัยไปจีนนี้ มันตั้งแต่ พ.ศ. 1835 จนกระทั่งถึงปีสุดท้ายคือ พ.ศ. 1876 ผมเข้าใจว่าประเด็นอันนี้คงจะไม่มีใครตั้งปัญหามากกว่านี้คือสุโขทัยที่ส่งไป นี่เสียนคือสุโขทัยแน่ไหม ผมคิดว่าปีที่นี้เป็นปัญหามากเลยที่ทำให้นักประวัติศาสตร์ปวดหัวกันเกี่ยวกับคำว่าเสียนนี้ คือ สุโขทัยหรืออะไรแน่ คือปี พ.ศ. 1892 ก่อนการตั้งกรุงศรีอยุธยาประมาณ 1 ปี อันนี้หลังจากปีที่อาจารย์สืบแสงเชื่อว่าหมดทุตบรรณาการจากสุโขทัยแล้ว คือ หมดเมื่อปี พ.ศ. 1876 แต่ปีที่มามีปัญหาคือ พ.ศ. 1892, 1892 ที่เราบอกว่าจีนบันทึกไว้ว่าเสียนยอมขึ้นกับละโว้กับลพบุรี ซึ่งไม่น่าเป็นไปได้ ตอนหลังก็มีการตีความกันต่อว่าเป็นไปได้ไหมที่เสียนในตอนนี้เป็นสุพรรณบุรีแล้ว ถ้าเผื่อตีความเป็นสุพรรณบุรี มันก็เข้าเค้าในการตั้งกรุงศรีอยุธยาต่อมาในปีต่อมา

เพ็ญศักดิ์ : ขอเชิญอาจารย์สืบแสงตอบปัญหานี้ด้วย

สืบแสง : ผมขอพูดไม่ยาวนัก เรื่องที่เกี่ยวกับที่อาจารย์นิธิเสนอนั้น ก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจและเถียงกันมาก

ในประเด็นแรก ทราบได้อย่างไรว่าเสียนนี้เป็นสุโขทัย เราก็ใช้การวิเคราะห์หลาย ๆ อย่าง ประการที่หนึ่งในจดหมายเหตุจีนนั้น จะเขียนไว้อย่างละเอียดว่าการเดินทางไปเสียนนั้นไปอย่างไร ใช้เวลาเดินทางเท่าไร ไปยังไง แล้วไปถึงไหน แล้วระยะทางเป็นยังไง คราวนี้จากการเช้ระยะทางแล้วมาถึงปากน้ำเจ้าพระยา

จีนบอกว่าจะต้องเดินทางเข้าไปอีกลึกเข้าไปในแผ่นดินแล้วก็ดินแดนที่เป็นเสียน
นั้น ดินแดนไม่ค่อยอุดมสมบูรณ์ จะต้องพึ่งข้าวจากอาณาจักรหลออยู่ซึ่งเราหมาย
ถึงละโว้ ซึ่งที่หลังก็คืออยุธยา

คราวนี้ นอกจากนั้นแล้ว ให้หลักนิรุกติศาสตร์ของจีน ถือว่าการที่จีนพูด
คำว่าเสียนนี้พูดไม่ได้ เพราะภาษาจีนไม่มีคำว่า หมอบ ก็ต้องใช้ “น” แทนก็เลย
กลายเป็นเซียน อันนี้ในทางนิรุกติศาสตร์

ประการที่สามก็คือว่า ดูจากลักษณะการติดต่อทางการทูตนั้น จีนถือเป็น
เรื่องสำคัญมาก ทูตมาจากประเทศเล็กประเทศน้อย ประเทศวัดลิงขบ อาณาจักร
วัดลิงขบเล็ก ๆ จีนกับบันทึกไว้หมด เพราะฉะนั้นในเขตภายในช่วงนี้ที่จีนบันทึก
นั้น บัดตานี้ก็มี นครศรีธรรมราชก็บันทึกแยกไว้ต่างหาก ในบรรพต่างหาก คือ
เขามีบรรพสำหรับอาณาจักรต่างประเทศ บรรพต่างประเทศระบุไว้หมดว่าจาก
นครศรีธรรมราชแล้วก็มีจากหลออยู่ แล้วก็จากเซียนนี้ด้วย เพราะฉะนั้นลักษณะ
การเมืองไทยในขณะนั้น ผมก็เลยมองว่าเซียนนี้น่าจะเป็นสุโขทัย เพราะว่ามันออกจาก
พ.ศ. จะตรงกันแล้ว ของหลออยู่เขาก็มีแยกไว้ต่างหาก

ประการต่อมา ที่จะตอบอาจารย์นิธิ ในปี พ.ศ. 1843 ที่มีทูตสุโขทัยที่
เรียกว่าเซียนไปนั้น แล้วก็ในตอนหลังทำไมระบุว่าชื่อสุโขทัย เอ่ยชื่อเป็นครั้งแรก
และครั้งเดียวนั้น ความจริงเป็นทูตชุดเดียวเชื่อกันแล้ว คือในตอนแรกที่บอกว่าเป็น
ทูตจากเซียนนั้น จากจารึกบันทึกไว้ในบรรพต่างประเทศว่าด้วยทูตจากเซียนพูด
ถึงบรรพกรณียกิจบันทึกไว้อีก ซึ่งอันนี้ซ้ำกันเสมอต้องเช็กให้แน่ ซึ่งในบรรพ
กรณียกิจบอกว่าทูตเซียนซึ่งมาเมื่อเดือนนั้น ๆ ได้เดินทางมาถึงเมืองแล้วเพื่อ
ถวายเรือซึ่งทำด้วยไม้ชนิดหนึ่ง ซึ่งเราสันนิษฐานว่าเป็นไม้สัก คือ มาถึงแล้วคือ
มาถึงตามธรรมเนียมจีน พอมาถึงกวางตุ้งนี้บอกขึ้นมาทีเดียว ทูตกว่าจะขี้นมา
นั่งวอมาซึ่งทูตไทยนี้จู้จุกมาก กว่าจะขึ้นไปถึงเมืองหลวงได้นั้นกินเวลา พอไปถึง
เมืองหลวงหลังจากนั้น 2-3 เดือนหรือ 4 เดือนก็แล้วแต่ จีนจะลงไว้ว่าในบรรพ-
กรณียกิจอีกครั้งหนึ่ง ถ้าขึ้นไปเผ่าหรือไปถวายอะไรนั้น มันเป็นทูตชุดเดียวกัน
อันนี้มันเป็นประเด็นที่หนึ่ง แต่ว่าทำไมชื่อสุโขทัยอยู่ในนั้นก็ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่ง
ที่อาจารย์ชาญวิทย์ถามเรื่องปี พ.ศ. 1891, 1892 ซึ่งมีทูตจากหลออยู่ซึ่งจีนบันทึกไว้
นั้น อันนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผมสันนิษฐานว่าอาณาจักรหลออยู่หรือละโว้แล้ว
ตอนหลังมีอยุธยากับสุพรรณภูมินั้นมีความเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดเพราะว่าในปี

พ.ศ. 1891 นั้นเป็นก่อนที่จะตั้งอยู่ระยะถึง 2 ปี แต่ว่าในหลักฐานจีนระบุว่ามิทุดจาก
 หลอฮู่ไปร้องเรียนว่าอาณาจักรเซียนนี้คุกคาม ขอให้จีนช่วยซึ่งผมสันนิษฐานว่า
 ที่น่าจะเป็นอาณาจักรบรรพบุรุษของพระเจ้าอู่ทอง หรือจะเป็นพ่อตาพระเจ้าอู่ทอง
 อะไรก็ได้แต่เถอะ ซึ่งน่าจะมีศูนย์กลางอยู่แถวสุวรรณภูมิหรือสุพรรณบุรี หรือ
 จะอยู่ที่ละโว้หรือลพบุรีนั้นก็อีกเรื่องหนึ่ง แต่ว่าผมคิดว่าอยู่ทางนี้มากกว่าแล้วก็ไป
 ร้องเรียนนั้น แต่ว่าหลังจากร้องเรียนแล้วเรื่องก็หายไป เพราะเหตุว่าพระเจ้า
 รามคำแหงนั้นได้ดำเนินนโยบายทางการทูตหรืออะไรสักอย่างหนึ่งเพราะว่าพอที่
 นำสังเกตก็คือหลังจากที่หลอฮู่ส่งทูตไปในปี พ.ศ. 1891 แล้วในปีรุ่งขึ้นแล้วพ่อขุน
 รามคำแหงส่งทูตอีกชุดหนึ่งไปในเรื่องที่ผมสันนิษฐานว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน
 แสดงว่าเรื่องที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 1891 นั้น ในปี พ.ศ. 1892 คงจะได้แก้ไขในทางหนึ่ง
 ซึ่งผมอาจจะพูดให้ฟังในตอนปลายถ้าสนใจเพราะมันเกี่ยวพันกับเรื่องสังคโลกว่า
 ทำไมมันถึงเกิดขึ้นมาได้

เพ็ญศักดิ์: ขอบคุนมากอาจารย์สับสน ฟังแล้วเพลิน มีท่านใดจะถามอีกไหม
 เชิญอาจารย์ค่ะ

ผู้ซักถาม: ม.ล.มานิจ ชุมสาย ผมถามนิดเดียวคือว่าเมื่อวานนี้ถามแล้วก็ไม่ได้
 รับคำตอบก็ว่ามันมีความสำคัญอยู่เกี่ยวกับเรื่องของ ดร.เพ็ญศักดิ์ ในการกำหนดปี
 คือผมถามว่าเครื่องลายครามสังคโลกนั้นมันยุติกันเมื่อไหร่ราว พ.ศ. อะไร ก็ได้รับ
 คำอธิบายอย่างยืดยาวแต่ไม่ทราบ พ.ศ. ที่แน่นอนว่ามันจะยุติกันสักเมื่อไหร่ การ
 ผลัดนี้

เพ็ญศักดิ์: อันนี้ดิฉันคิดว่าเราทานข้าวให้อิ่มกันเสียก่อนเสร็จแล้วก็ขึ้นมาฟัง
 อาจารย์สับสนแสงกับคุณ John Shaw แล้วก็อาจารย์ศรีศักรถถึงเรื่องปัญหาการ
 เริ่มต้น และการหยุดชะงักของสังคโลกนี้มันจะไปอยู่ในคำตอบนั้น

ผู้ซักถาม: ม.ล.มานิจ ชุมสาย จึงไม่ได้รับคำตอบ แต่ว่าหนังสือของ Mr. Smith
 นี้ผมก็ไม่ทราบว่าแกไปเอามาจากไหน แกบอกว่าพระร่วงรามคำแหงเสด็จไป
 เมืองจีน และนำเอาช่างจีนกลับมาทำ นี่เป็นปีเริ่มต้นคือว่า พวกเราก็นึกว่าคงจะ

เป็นพระโอรสแต่ว่าสุดสิ้นเมื่อไหร่ยังไม่รู้ ถ้าสุดสิ้นแล้วเรืออันนี้เกิดขึ้นก็ เรือ
ลำนี้ก็ไม่ใช่สุโขทัย เครื่องถ้วยจีนสังคโลกในนั้นก็คงจะไม่ใช่สุโขทัย ถ้าจะให้เป็น
สุโขทัยมันต้องเกิดก่อนเรือลำนี้ เมื่อวานนี้ได้ฟังว่า ราว ๆ ค.ศ. 1460 ใช่ไหมครับ

เพ็ญศักดิ์: อะ ประมาณนั้น

ม.ล.มานิจ ชุมสาย: นั่นสิครับ

เพ็ญศักดิ์: คริสตศตวรรษที่ 15

ม.ล.มานิจ ชุมสาย: ก็อยากจะทราบผลสุดท้ายนี้ต่อไป ก็อาจจะเป็นเครื่องช่วย
กำหนดเรือลำนี้ แม้ว่า เรือลำนี้ ค.ศ. 1460 เครื่องสังคโลกมันเสร็จสิ้นไปแล้วเรือ
ลำนี้ต้องอายุก่อนนั้นไม่ใช่ 1460 ขอบคุณครับ

เพ็ญศักดิ์: ถ้าจะให้ดิฉันพูด ดิฉันก็บอกว่าการหยุดชะงักของเครื่องสังคโลกมัน
ก็น่าจะเป็นประมาณสักต้นคริสตศตวรรษที่ 16 ถ้าตามหลักฐานที่ได้จากทางเรือ
แต่อาจารย์สืบแสงกับคณะจะมาแจ้งให้เราทราบอีกในภาคบ่าย ดิฉันขอฝากไว้
เป็นคำถามสุดท้ายก็แล้วกัน ไปต่อกันใหม่

ผู้ช้คำถาม: ถาถามนิตเดียวครับ เมื่อกันนี้อาจารย์ศรีศักรซึ่งพูดถึงเรื่องหม้อตาลเลย
สงสัยคือหม้อตาลนั้นเป็น container ใส่น้ำตาลเท่านั้น ไม่มีฝา ถ้ามีฝาก็เรียก
หม้อข้าว อันหนึ่งก็อยากจะถามว่าเราพบจำนวนมากหรือไม่ในเรื่องหม้อตาลที่เรา
พบนั้น อาจารย์เพ็ญศักดิ์ว่ายังไง

เพ็ญศักดิ์: ก็อย่างนี้ หม้อตาลมันมีอยู่ 2 ลำด้วยกัน ลำหนึ่งคือลำเกาะกระดาด
อันนั้นมีจำนวนมากเหลือเกิน แล้วก็หาฝาไม่พบใน ๆ ที่ดิฉันเขียนไว้ใน *Journal
of the Siam Society* ดิฉันก็บอกว่ามันไม่น่าจะมีฝา มันน่าจะเป็นพวกผ้าพวก
กระดาดปิด แต่ว่าของลำสัดหีบนี้ถ้าจะให้มันพบฝาด้วยแต่ไม่ทราบว่าจะเป็นฝา
หม้อตาลหรือเปล่า เพราะเป็นฝามือขนาดเล็ก

ผู้ชักถาม : ครับ ๆ แล้วก็วิจัยว่าเขาส่งไปขายที่ไหนครับ

เพ็ญศักดิ์ : ไม่ค่ะ ดิฉันถือเป็น ๆ ของที่เพราะว่าจำนวนมันมีมากไม่พอก็รวมอยู่ในกลุ่มของเครื่องใช้

ผู้ชักถาม : ครับ ผมเข้าใจว่าหม้อตาลก็เป็นหม้อตาลคือใส่น้ำตาล เพราะฉะนั้นเข้าใจว่าพวกเรือจะเอาใส่น้ำตาลไปกินเพราะว่าอยู่ในเรือนั้นมันทำงานหนักต้องหิวน้ำตาล ผมเข้าใจจะเป็นอาหารเท่านั้นตกน้ำไปแล้วก็เลยละลายไปกับน้ำทะเลหมดซึ่งเหลือแต่หม้อเข้าใจว่าไม่ได้เป็นสินค้าด้วย น้ำตาลนี้เข้าใจเป็นงั้น ถ้าหากว่ามีเป็นจำนวนน้อย ถ้าจำนวนมากแน่นอนอาจจะเป็นน้ำตาล เพราะว่าเราเคยส่งน้ำตาลไปขายที่เมืองนอกแล้วก็ส่งเป็นเครื่องบรรณาการก็เกินไปมากให้ข้อเพียงแค่นี้ ขอบคุณ

เพ็ญศักดิ์ : ขอบพระคุณมาก รู้สึจะตรงกับทฤษฎีของดิฉันที่ว่าหม้อตาลอันนี้น่าจะสำหรับเรือเกาะกระดาดมันมีจำนวนมากเหลือเกิน ทั้งเศษด้วย ก็เข้าใจว่าจะเอาน้ำตาลไปขายแต่ส่วนของเรือสดหีบนั้น น่าจะเป็นพวกเครื่องใช้หรือว่าเอาใส่น้ำตาลไปกินในเรือมากกว่า ขอบคุณ

ปัญหาการเริ่มต้นและการสิ้นสุดของการค้าสังคโลก

ศรีศักร วัลลิโภดม

สืบแสง พรหมบุญ

ศรีศักร : ผมคงพูดไม่มากเพราะเมื่อเช้านี้พูดมามากแล้ว เมื่อวานนี้ก็มากแล้ว ผมอยากจะให้ท่านที่ฟังได้ถกเถียงกันบ้าง เพราะฉะนั้นตัวผมเองอาจทำเป็นสื่อให้พวกท่านโจมตีได้ในคราวนี้ ผมพิจารณาการเริ่มต้นและการสิ้นสุดของสินค้าสังคโลกไปในแบบนี้ ผมอยากจะสรุปสั้น ๆ ว่าในแง่ของผม ๆ มองปัญหาจาก 3 กลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มผู้ผลิต กลุ่มผู้ขาย และกลุ่มผู้ซื้อ

ในกลุ่มผู้ผลิตนั้นหมายถึงว่า ที่ผลิตจากเตาเผาที่สุโขทัย และศรีสัชนาลัย พบปัญหาอะไรที่ทำให้เขาเกิดไปค้าขายขึ้น ผมมองในแง่ที่ว่าของที่ผลิตที่ศรีสัชนาลัย และสุโขทัยนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะผลิตเพื่อที่ใช้ในท้องถิ่นนั้น ในอาณาจักรนั้น หรือในเมืองนั้นเป็นสำคัญไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการผลิตไปขายต่างประเทศก่อน คือจะผลิตที่ใช้ในขณะนั้น หรืออาณาจักรใกล้เคียงและสิ่งผลิตนั้นมีหลาย ๆ แบบ แต่ว่าการที่มีการทำสินค้าออกไปขายยังต่างประเทศนั้น ถ้ามองดูสถานะในทางภูมิศาสตร์และสภาพการเมืองของสุโขทัยซึ่งผมเชื่อว่าการผลิตเครื่องปั้นดินเผาน้อย ๆ ต้องหลังตั้งแต่รัชกาลสมัยสมเด็จพระเจ้าลิไทยลงมา อาจจะไม่ถึงพระเจ้ารามคำแหง

มองดูตามสถานการณ์ทางภูมิศาสตร์การเมือง ผมไม่คิดว่าสุโขทัยจะส่ง

ออกไปขายด้วยตัวเอง เพราะฉะนั้นจะต้องมีผู้ที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางให้ แล้วผู้ที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางให้ นั้นผมก็มองอยู่ที่บ้านเมืองชายทะเล ส่วนใหญ่ก็ได้แก่เมืองสำคัญ ที่ควรจะพิจารณา อย่างเช่นเพชรบุรี สุพรรณบุรี ราชบุรี และเมืองอยุธยา ซึ่งเมืองเหล่านี้ตั้งอยู่ที่ริมลำน้ำและเป็นเมืองซึ่งติดต่อทางทะเลได้สะดวก ผู้ที่จะส่งสินค้าสุโขทัยออกไปค้าขายนั้นผมเชื่อว่าจะไปจากเมืองเหล่านี้ในสภาพภูมิศาสตร์แล้วเมืองเพชรบุรี ราชบุรี สุพรรณบุรี และอยุธยา มีความเป็นไปได้ที่จะส่งพวกนี้ผลิติดออกไปค้าขาย

เมื่อมองในแง่ของการจะส่งออกไปนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง อาจจะเป็นเรื่องของผู้ที่มีความสามารถในการเมืองพอสมควรแล้วก็ต้องรวมถึงสมัยเวลาด้วย เวลานั้นใครมีอำนาจมากในความเห็นของผมนั้นผมจึงฟังมาอยู่ที่ 2 แห่งด้วยกันคือ สุพรรณบุรีกับอยุธยา ซึ่งเราได้เลยว่ามีกษัตริย์ปกครองด้วยกันทั้งคู่ในระยะแรก ๆ นั้น เพราะว่าเราจะพบว่ากษัตริย์ที่ปกครองอยุธยานั้นมีอยู่ 2 ราชวงศ์ด้วยกัน ราชวงศ์หนึ่งคือมีพระเจ้าอู่ทอง อีกราชวงศ์หนึ่งคือขุนหลวงพะงั่ว

ทีนี้เมื่อเปรียบเทียบดูแล้วระยะเวลาที่ส่งกระเบื้องเคลือบไปค้าขายนั้น อันนี้ผมคิดว่าหลักฐานจากอาจารย์ชาญวิทย์ก็ดี อาจารย์สืบแสงก็ดีคงจะสนับสนุนผมที่ว่าเกิดขึ้นในตอนอยุธยาตอนต้น ๆ หลังจากพระนครอินทราธิราชลงมา และผมเชื่อว่ากษัตริย์ราชวงศ์ซึ่งมีอำนาจในการส่งเครื่องปั้นดินเผาออกไปค้าขายยังต่างประเทศนั้นคือ ราชวงศ์สุพรรณภูมิ และคงต้องหลังรัชกาลสมเด็จพระรามศวร หรือพระรามาริบดีที่ 1 มาแล้วหรือขุนหลวงพะงั่วมาแล้ว เพราะว่ามีความหลักฐานหลายอย่างที่เชื่อว่าสมเด็จพระนครอินทราธิราชนั้นมีความสัมพันธ์กับทางเมืองจันทบูรรวมทั้งมีการนำเอาชาวจีนมาปั้นเครื่องปั้นด้วยขามที่ลำแม่น้ำน้อยนั้นด้วย ผมเชื่อว่าเป็นอย่างนั้น และถ้าหากว่าดูหลักฐานทางประวัติศาสตร์บางอย่างซึ่งอันนี้อาจจะเป็นสิ่งที่ถกเถียงกันต่อไป

ผมเห็นว่าราชวงศ์สุพรรณภูมินั้นมีความสัมพันธ์กับราชวงศ์สุโขทัยเป็นอันมาก ตั้งแต่สมัยนครอินทราธิราชมามีความสัมพันธ์ในการแต่งงานปะปนกันอยู่จนกระทั่งถึงสมัยพระบรมไตรโลกนาถนั้น เป็นสาเหตุอันหนึ่งที่ทำให้พระบรมไตรโลกนาถสามารถรวมสุโขทัยเข้ามาด้วยได้ ผมเชื่อว่าผู้ที่ส่งไปขายนั้นก็คือกษัตริย์ในราชวงศ์สุพรรณภูมิซึ่งตอนนั้นมีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่อยุธยา

แล้ว

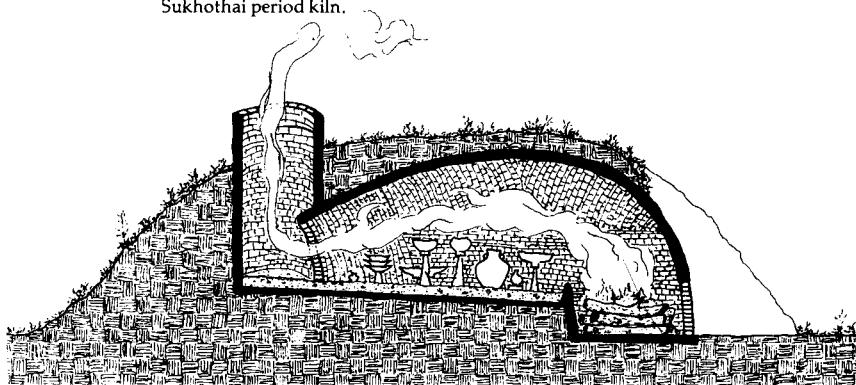
ที่นี้ปัญหาอีกอย่างหนึ่งซึ่งผมใคร่จะขอกล่าวในที่นี้ว่าผู้ที่จะเป็นตัวกลไกในการเดินเรือ ผมมีความเห็นคล้าย ๆ กับนักวิชาการหลายท่านที่ว่าอาจจะไม่ใช่คนไทยแท้ ๆ อาจจะเป็นคนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตปากลำนํ้าใหญ่ ๆ นั้นซึ่งเป็นพวกลูกหลานคนจีนก็ได้ มีหลักฐานบางอย่างที่ผมอยากใคร่เสนอนั้นตามลำนํ้านครไชยศรีนั้นเราพบวัตถุบางอย่างคือ เรียกว่าตุ่มนํ้า ถ้าท่านเคยเห็น เคยเห็นว่าจะมีตุ่มชนิดหนึ่งขนาดใหญ่มาก เขาเรียกตุ่มสุโขทัย ซึ่งนักโบราณคดีหลายท่านบอกว่าตุ่มนี้เผาที่สุโขทัย และนำจากสุโขทัยลงมา แต่เท่าที่ผมไปศึกษาลักษณะเตาที่สุโขทัยแล้ว เผาตุ่มขนาดใหญ่นั้นไม่ได้แน่ ตุ่มขนาดนี้เป็นตุ่ม Stoneware แล้วก็เป๋นตุ่มที่เคลือบ เตาของสุโขทัยถ้าขึ้นเผาตุ่มขนาดนี้ก็แตกเพราะว่าตุ่มแต่ละใบนั้นมันใหญ่เกือบเท่าเตาแล้ว คือความกว้าง เพราะงั้นผมเชื่อว่าตุ่มแบบนี้ไม่ใช่เผาที่เมืองไทย คงมีผู้ใดผู้หนึ่งนำเข้ามา และเราพบส่วนใหญ่ตามลำนํ้านครไชยศรีขึ้นไปถึงนครสวรรค์มีอยู่มากทีเดียว ผมเชื่อว่าคงจะมีพ่อค้าหรือพวกที่เป็นพ่อค้าวานิชอะไรต่าง ๆ นี่ในกลุ่มนี้ผมเชื่อว่าพวกนี้คงมีความสำคัญในการที่นำเอานํ้ามาค้าขายก็ได้ อันนี้เป็นผมเสนอไว้และอาจจะเปิดช่องทางให้ท่านได้ซักถามหรือได้ทะเลาะกันต่อไป

ที่นี้มามองอีกแง่หนึ่งในแง่ของผู้ซื้อที่ยอมรับว่าผมไม่มีหลักฐาน จึงจะรู้แน่ว่าอย่างพบตามหลุมศพว่ามีการซื้อขาย ที่ซื้อส่งคโลกไปใช้ที่ฟิลิปปินส์อย่างนี้หรืออินโดนีเซียเป็นต้น

ผมอาจจะเพิ่มเติมเรื่องเกี่ยวกับการใช้เครื่องสังคโลกเมื่อเข้านํ้าผมพูดถึงเรื่องเกี่ยวกับใช้ในเกี่ยวกับทางศาสนา เมื่อกัั้นผมก็ได้แนวความคิดอันหนึ่ง ผมเสนอความเห็นเพิ่มเติมพวกที่ซื้อส่งคโลกไปใช้นั้นเครื่องเคลือบไปใช้นั้นนอกจากจะใช้เป็นเครื่องเซ่นศพหรือใช้เป็นสมบัติแล้ว อาจจะใช้ในการพิธีงานเลี้ยงใหญ่ ๆ เพราะว่าประเพณีของชนชาวเกาะบางพวกหรือว่าเวลางานที่จะแสดงความมั่งคั่งของเขานี้ คือเวลางานเลี้ยงใหญ่ แต่คงไม่ใช่ในเฉพาะประจำ แล้วเมื่อตายแล้วถึงจะเก็บลงในเอาฝังรวมกันในหลุมศพนี้ ปัญหาว่าเราไม่รู้ว่ามีผู้ซื้อที่เลิกสนใจเครื่องสังคโลกของไทยเมื่อไหร่

ปัญหาเลิกสนใจนั้นอาจจะมืปัญหาหลายเรื่อง เรียกได้ว่าคงจะได้ของท้องถิ่นมาแทนที่ก็ได้ เพราะฉะนั้นปัญหาเวลานี้เรายังไม่มีการขุดในต่างประเทศว่าใน

Sukhothai period kiln.

สมัยหลัง ๆ ซึ่งพบสังคมโลกไทยปนกับจีนและญวนอยู่นั้นในสมัยหลัง ๆ ลงมานั้น ชาวเกาะเหล่านั้นนิยมอะไรบ้างที่ผมเข้าใจว่าคงจะนิยมพวกจีนมากกว่า อย่างเช่น พวกหมิง

ปัญหาต่อไปผมก็มองในประเด็นที่ว่าคงจะมีผู้ขายที่อื่นซึ่งไม่ใช่สุโขทัย ส่งสินค้าเหล่านี้ส่งสินค้าผลิตผลตัวนั้นออกไปตีตลาด ทำให้สุโขทัยพังไป อันนั้นก็คงจะเห็นด้วยกับอาจารย์ชาญวิทย์และอาจารย์สืบแสง ที่ว่าทางจีนได้ส่งเครื่องปั้นดินเผาในราชวงศ์หมิงนั้นออกมาตีตลาดและทำให้สินค้าสุโขทัยตกไป

ปัญหาอันหนึ่ง เมื่อเข้านี้ผมคุยกับอาจารย์นิติภักดิ์ก็ให้ความเห็นขยายว่า เครื่องเคลือบจีนที่ส่งมาในสมัยหลังนั้น จะมีจำนวนมากซึ่งคนสามัญครอบครองได้ อันนี้ผมเห็นด้วยอย่างยิ่ง และสิ่งเหล่านี้อาจจะมาตีตลาดสุโขทัยพังไป

เครื่องเคลือบจีนที่พบแรก ๆ ของสูงนั้นผมคิดว่าคนธรรมดาสามัญคงมีไว้ครอบครองลำบาก เพราะว่าไม่ได้เข้ามามากและเป็นของชั้นดี ๆ แต่พอมาถึงสมัยหมิงแล้ว หมิงมีนโยบายซึ่งอาจารย์สืบแสงอาจจะอธิบายว่ามีนโยบายที่มีการค้าขายกับประชาชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพิ่มขึ้น เพราะฉะนั้นของต่าง ๆ เหล่านี้ราคาถูกขึ้นและคุณภาพดี เพราะฉะนั้นคนธรรมดาสามัญจึงซื้อได้ อันนี้ผมเชื่อว่าสินค้าหมิงเข้ามาตีตลาดทำให้สินค้าของสุโขทัยนั้นตกไป อันนี้เป็นสิ่งที่ผมเห็นด้วยกับท่านนักวิชาการที่ได้กล่าววามมาแล้ว

ทีนี้ปัญหาต่อไปก็คือว่า เหตุผลภายในซึ่งเครื่องสังคมโลกอาจจะต้องยุติคือ ไม่ส่งไปค้าขายก็คือสงคราม สงครามนั้นมีอยู่ 2 สงครามใหญ่ ๆ ด้วยกัน คือ สงครามในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ซึ่งมีสงครามกับลานนา

ปัญหาเมื่อสงครามอันนี้นักวิชาการสมัยก่อน ๆ ท่านได้บอกว่าเป็นสงครามที่ทำให้สิ้นสุดการค้าขายสังคมโลกรวมทั้งการผลิตสังคมโลกในเขตสุโขทัยและศรีสัชนาลัยด้วย อันนี้ผมไม่เห็นด้วย เพราะว่าเราไม่มีการศึกษาลักษณะสงครามในสมัยนั้นอย่างดีพอ เพราะสงครามครั้งนั้นไม่จำเป็นจะต้องกวาดต้อนพวกคนที่ทำเครื่องปั้นดินเผาที่ศรีสัชนาลัยหรือสุโขทัยขึ้นไป อีกประการหนึ่งเมื่อลานนา เข้ามานั้นเราทราบแน่เลยว่าลานน่ายึดได้ศรีสัชนาลัย ยึดได้เขตทุ่งยั้งนั้นตลอดไป เพราะฉะนั้นจึงเกิดในลิลิตยวนพ่ายที่ว่าเมืองเชียงขุ่นนั้นทางติโลกราชส่งหมื่นดงนครมาปกครองอยู่เป็นเวลานาน เพราะฉะนั้นก็แสดงว่าเมืองเชียงขุ่นหรือเมืองศรีสัชนาลัยนั้นไม่ได้ร้างไปคงมีประชาชนอยู่แต่ภายใต้การปกครองของพวกเขา

ลานนา เพราะฉะนั้นอันนี้เราต้องไปพิจารณาในประเด็นที่ว่าพวกทำเครื่องสังคโลกนั้นคงจะอยู่ใหม่ แล้วอาจจะขายส่งมาทางปากน้ำก็ได้ เพราะเรื่องสงครามกับเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจอาจจะไม่กระทบกระเทือนกัน อันนี้ผมเสริม ๆ ให้เป็นประเด็นที่นักวิชาการควรจะพิจารณา

ที่นี้มาประเด็นที่หมายความว่าการทำงานสังคโลกนั้นหมดไป ผมไม่เห็นด้วย เพราะว่าการทำงานสังคโลกในสมัยต่อมานั้นอาจจะมียุ เพราะอยู่ในสมัยหลัง ๆ หลังจากพระบรมไตรโลกนาถแล้วมีการสร้างวัดสร้างวาในเขตสุโขทัยและศรีสัชนาลัยอย่างมากโดยเฉพาะเมืองศรีสัชนาลัยนั้นเป็นเมืองซึ่งอยู่เรื่อยมาถึงอยุธยาตอนปลายและมีศาสนสถานมาก แล้วเครื่องสังคโลกที่ทำนั้นทำเพื่อที่จะเป็นสิ่งประดับศาสนสถานเหล่านั้น ผมเชื่อว่าอาจจะมีการอยู่ตกทอดเรื่อยมา เพราะนั้นผมจึงสงสัยว่าการที่จะบอกว่าสิ้นสุดลงในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถนั้น ผมยังคงแคลงแต่ที่ผมเห็นด้วยว่าสงครามที่จะทำให้การผลิตสังคโลกนั้นหมดไปก็คือสงครามระหว่างไทยกับพม่าในสมัยของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ แล้วเลยมาถึงสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชาเราจะพบว่ามีพม้ามามาก่อน ในพงศาวดารบอกว่ามีที่ตั้งค่ายอยู่ที่กำแพงเพชรคอยกวาดต้อนผู้คนหรืออะไรอย่างนี้แล้ว สถานะความมั่นคงทางการเมืองไม่มี เพราะฉะนั้นเชื่อแน่ว่าคงไม่มีการผลิตสังคโลกหรือส่งสังคโลกออกไปขายต่างประเทศแน่

สืบแสง: วันนี้ผมจะพูดเกี่ยวกับเรื่องสังคโลกเท่านั้น ที่นี้ก่อนที่ผมจะเริ่มถึงว่าเริ่มต้นเมื่อไหร่ไหน ผมอยากจะเล่าเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเมื่อวันก่อนนั้นด้วย คือเรื่องเกี่ยวกับช่างเมืองจีนที่สมัยสูง มีเรื่องที่น่าสนใจซึ่งปรากฏเป็นข่าวตอนนั้นก็คือที่ บ.ร.ว.ก็ฤทธิได้ลงบทความแปลจากภาษาอังกฤษซึ่งเป็นคนจีนเขียนเป็นบทความมาแล้วก็สารสิน วิระผลส่งมานั้น ข้อความโดยย่ออันนี้มีทำนองว่าเมื่อพระเจ้ากุบไลข่านตีบ้านเจ้านั้น ซึ่งบางคนก็เชื่อเป็นคนไทยนั้น ไม่ได้มีหลักฐานอะไรเลยว่าได้มีการแตกเข้ามา อพยพมาอย่างที่บ้านเราเชื่อกันในอดีต ซึ่งความจริงข้อนี้มันมาสนับสนุนความคิดเห็นของพวกเราบางคนซึ่งรวมทั้งผมด้วย

ผมเองก็พูดไว้หลายที่ถึงจีนว่าผมไม่เคยเชื่อว่าบ้านเจ้าเมื่อถูกกุบไลข่านตีแตกนั้นเรามีคนไทยจำนวนมากอพยพมาตั้งสุโขทัยหลายอย่างซึ่งผมได้เคยพูดไว้แล้วแต่สรุปสั้น ๆ ว่าสุโขทัยนี้เป็นอาณาจักรที่น่าจะตั้งมาก่อนแล้วก็ถูกกุบไลข่านตี

น่านเข้าได้ หรือความจริงไม่ใช่หน้านเจ้าจริง ๆ หรือก มันน่านเจ้าจริง ๆ ก็สูญไปนานแล้ว แต่ว่าเมืองตาลีฟูนันในปี ค.ศ. 1253 คือว่า มองโกลนี่จะดูถูกว่าเขาเป็นชาติอนารยะก็ได้ แต่ว่าเขาเป็นชาติที่มียุทธศาสตร์เก่งมาก แกรู้ว่าตีจีนซึ่ง ๆ หน้าทั้ง ๆ ที่สูงอ่อนแอมากไม่มีทางเอาชนะสู้ได้ แยกก็เลยตีโอบปึก คือว่าตีจีนภาคเหนือทำเป็นว่าจะตีจากภาคเหนือ จีนก็เตรียมสู้ทางนั้นเต็มที่ แต่ว่ามองโกลตีโอบปึกเข้ามาทางยูนนาน ตีเข้ามาทางด้านนี้ ตีเข้าไปมาทางใต้เพื่อจะล้อมจีนก็ยังเอาชนะไม่ได้ ยังจะต้องใช้วิธีติดสินบนกองทัพเรือของสูง

อันนี้รายละเอียดมากมายแต่ผมเล่าให้เพียงแต่ฟังว่าอันนี้จะมีการสัมมนาเรื่องนี้ ซึ่งผมทราบจากท่านสุภัทรดิศ ซึ่งท่านได้ศรีสเมื่อวันแรกของการสัมมนา กับผมว่าจะมีการสัมมนาเรื่องนี้ ซึ่งเข้าใจว่าท่านผู้ฟังในวันนี้อาจจะสนใจฟังเรื่องนี้ด้วย ซึ่งเข้าใจคงจะจัดโดยกรรมการชำระประวัติศาสตร์ หรือท่านสุภัทรดิศ ผมก็ไม่ทราบได้ แต่คงจะมีซึ่งคราวนี้อันนี้มันเป็นเรื่องสนับสนุนอย่างหนึ่งว่า การที่บางคนก็คิดว่าเมื่อน่านเจ้าแตกแล้วอาจจะมิกนไทยเป็นจำนวนมากแล้วก็จะอาจจะเอาช่างจีนแถวโน้นแถวอะไรลงมาด้วย มันก็อ่อนลงไปอีกแล้ว ก็ผมเองนั้นมองในประเด็นนี้ว่าความเกี่ยวพันนั้นมีไม่มากนัก เพราะเหตุว่าในสมัยราชวงศ์สูงนั้นฝีมือสูงก็ต่างกับฝีมือหมิงแล้วก็ฝีมือในการทำสงครามโลกที่สุโขทัย ที่สวรรคโลกนั้นก็วิธีการก็ไม่เหมือนกันกับสมัยสูง แล้วก็แม้กระทั่งสมัยหมิงเองก็เถอะ วิธีการสร้างเตาของสวรรคโลกก็ไม่ใช่ว่าเหมือนสมัยหมิง

อันนั้นผมได้พูดไปแล้วในวันแรก แต่ว่าในวันนี้สิ่งที่ผมออกจะพูดที่ผมคิดว่าน่าจะสนใจดีก็คือความเกี่ยวพันกันของราชวงศ์สุโขทัยกับราชวงศ์สุพรรณภูมิ และราชวงศ์เชียงราย หรือวงศ์ของพระรามาธิบดี หรืออู่ทอง ผมมองว่ามีความเกี่ยวพันอย่างน่าประหลาดใจ ซึ่งผมเองได้พูดไว้ที่พิษณุโลกบ้างแล้ว ก็ได้พูดไว้ในที่อื่น ๆ แล้วก็มีการอื่นได้พูดไว้ในทำนองคล้าย ๆ กันแล้วเอามาประสานกันได้ อย่างน่าชม คือผมเองมีความเชื่อว่าเป็นสมมุติฐานจากการที่ไปค้นเรื่องจีนว่าทำไมเมื่อหลออยู่หรืออาณาจักรทางใต้สามารถส่งทูตไปเมืองจีนแล้วสุโขทัยส่งทูตตามไปได้ แล้วในต่อมาสุโขทัยก็ส่งไปได้มากกว่า แล้วก็หลออยู่ก็ลดไป แต่ก็ยังส่งได้ และที่หลังนี้มีรายการ การจดบันทึกในประวัติศาสตร์จีนว่า พระเจ้าอู่ทองนี้ไปรบชนะสุโขทัยได้ก่อนที่จะตั้งอยุธยา อันนี้ในจีนระบุไว้อย่างนั้น คนอื่นบางคนฝรั่งที่อ่านเรื่องนี้เหมือนกันก็บอกว่าอันนี้จีนเข้าใจผิด ผมก็อ่าน ผมก็มองว่าเข้าใจ

ผิดจริงหรือเปล่า เพราะว่าเงินก่อนจะจดนี้บางที่เขาเช็คอย่างละเอียดเหมือนกัน วิธีการจดของเงินนี้

ผมก็ว่ามันอาจจะผิดสมัยกันก็ได้ที่เราเชื่อว่าสมัยขุนหลวงพะงั่วอะไรต่ออะไรมันจะไปปรบกวณสุโขทัยมาก แต่ว่าเงินอาจจะถูกก็ได้ เพราะว่าถ้าดูในความเกี่ยวดองกันในด้านเครือญาตินั้น มันมีไว้ข้อช่องว่างระหว่างก่อนตั้งอยุธยาว่า ช่วงตรงนี้ มันหายไปไหน แล้วก็มันไม่ใช่อย่างที่ผมว่านี่ ว่าปรากฏในหลักฐานจีนว่าในปี ค.ศ. 1291 นี่หลุดฮั่นส่งทูตไปเมืองจีน เพราะฉะนั้น มันจะต้องมีอาณาจักรอะไรทางนี้อยู่แล้ว นี่ก่อนตั้งอยุธยาประมาณ 50 ปีได้ เพราะฉะนั้นมันจะต้องมีอะไรอยู่ทางนี้แล้วก็ผมเอาไปสับกันต่อว่าถ้าเราจะดูกันจริง ๆ ไม่ได้ว่าเอาก่อนสมัยพระนครอินทราธิราชได้ว่า อย่างมเหสีของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ หรือชนนีของพ่อขุนรามคำแหงนั้นบอกว่ามีพี่น้องท้องเดียวกัน 5 คนแต่ผู้หญิงไม่ระบุถึงเลย เพราะฉะนั้นการไม่ให้ความสำคัญของผู้หญิงนี้มีมานานแล้ว บอกว่ามีผู้ชาย 3 หญิง 2 อะไร ชาย 2 หญิง 3 อะไรนั่นอะไรสักอย่าง

อันนี้ผมก็จำเลือนไปแต่ว่ามีผู้หญิงแน่หายไปไหนไม่รู้มันประเด็นที่หนึ่ง แล้วก็ธรรมเนียมการปกครองอาณาจักรทั้งหลายนี้เราไม่ปล่อยไว้เลย ๆ เขาจะต้องไปแต่งงานที่ไหนสักแห่งแล้วก็มีปรากฏอยู่ในหลักฐานบางอันซึ่งผมก็เขียนไว้ในที่ว่าพ่อขุนรามคำแหงอันนั้นก็ป็นญาติกับอาณาจักรทางใต้อย่างนครศรีธรรมราชหรืออาจจะอยุธยา เพราะฉะนั้นการแต่งงานที่มีอยู่แล้ว อันนั้นมันเป็นข้อเกี่ยวโยงที่พอที่จะทำให้เห็นว่าในประการอื่น

ในเวลาหลังต่อมานั้นความเกี่ยวโยงในทางเครือญาติน่าจะสืบต่อมาเรื่อย ๆ แล้วมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อเหตุการณ์แตกแยกในอยุธยาของการแย่งอำนาจของราชวงศ์สุพรรณภูมิและราชวงศ์อู่ทองซึ่งเราเห็นชัดแล้ว หลักฐานจีนยังระบุเห็นชัดเลยว่า ปวดหัวมากไม่รู้ว่าใครแย่งอำนาจเพราะว่าต่างคนต่างก็แย่งส่งทูตไปเมืองจีนในสมัยต้นอยุธยา

ที่นี้พอมมาถึงสมัยขุนหลวงพะงั่ว เราก็มีหลักฐานชัดเจนทีเดียวว่าขุนหลวงพะงั่วนี้ได้ไปตีเมืองทวิสาขนคร ซึ่งเป็นเมืองสองแควหรือพิษณุโลก อาจารย์พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ ก็สันนิษฐานว่าตอนที่ไปตีนี้จะต้องมีอะไรแลกเปลี่ยนด้วย แก่ก็เลยสันนิษฐานว่า ขุนหลวงพะงั่วนี้อาจจะได้น้องของพระเจ้าลิไทย ซึ่งตอนนี้เป็นสมัยพระเจ้าลิไทยนี้เป็นมเหสีอีกองค์หนึ่งแล้วก็น้องพระเจ้าลิไทยองค์นี้

พระยาสิทธิไทยนี้ คือ พระมหาเทวีนี้ มีโอรสชื่อพระศรีเทพปราช ซึ่งตอนหลังได้ขึ้นครองราชย์ที่เมืองสุโขทัยแล้วก็สละสิทธิ์อันนั้นมาครองสุพรรณบุรี อันนี้คุณพิเศษว่า ซึ่งมันก็มาเข้าลือลอกกับที่ผมเคยคิดมานานเหมือนกันว่า ทำไมขุนหลวงพะงั่วแย่งราชสมบัติจากพระรามเสวยซึ่งอ้างว่าเป็นหลาน เพราะว่าน้องของขุนหลวงพะงั่วนี้แต่งงานกับพระเจ้าอยู่ทอง น้องของขุนหลวงพะงั่วแต่งงานกับพระเจ้าอยู่ทองที่แรกเชื่อกันอย่างนั้น แล้วก็พระรามเสวยต้องเป็นหลานในไส้หลานแท้ ๆ ทำไมมาแย่งสมบัติกัน ผมก็มองว่ามันน่าจะเป็นว่าแม่ของพระรามเสวยนี้น่าจะเป็นไม่ใช่เป็นน้องของพ่อขุนหลวงพะงั่วนี้เป็นแม่เหลืองค์หนึ่งของพระเจ้าอยู่ทองแต่ไม่ใช่แม่ของพระรามเสวย อันนี้งัดกันใหญ่ คือ ธรรมเนียมกษัตริย์โบราณนั้นก็ميمหะ สนมหลายองค์แหละนั้น อีกองค์หนึ่งนั้นเป็นแม่ของพระรามเสวยนั้นอาจจะเป็ใครก็ได้ซึ่งอาจจะเป็จากสุโขทัยส่วนหนึ่งก็ได้ หมายความว่าคนละสายกัน

แต่ว่าทำให้ ๆ มันเข้าลือลอกกันหนึ่งว่า เมื่อขุนหลวงพะงั่วมาแย่งอำนาจจากพระรามเสวยนี้ทำได้เพราะเป็นหลานต่างสายกัน แล้วก็มีการแย่งกันมาตลอด ปีนเกลียวกันตลอด แย่งกันตลอดเวลาทีเดียว ซึ่งจะไม่พูดในรายละเอียด แต่ว่าสิ่งหนึ่งที่ทำให้แน่นอนว่าอย่างน้อย ๆ ทางพ่อขุนหลวงพะงั่วนี้ซึ่งชื่อคำว่าพะงั่วนี้ ก็มีความหมายในทำนองที่เกี่ยวกับสุโขทัยอยู่แล้ว คำว่าจั่วแปลว่า ห้า คำว่าพ่อนี้ในสมัยอยุธยาไม่มีใครใช้เลย พ่อซึ่งเป็นพ่อขุนรามฯ พ่ออะไรต่ออะไรมาให้ขุนหลวงพะงั่ว ซึ่งพะงั่วนี้ยัง ๆ เป็นบุรุษลึกลับอยู่ แต่ว่าชื่อพะงั่วนี้มีความหมายซึ่งจะต้องสืบต่อไป

คราวหน้าอาจจะได้อะไรมาให้พวกท่านทราบแต่ว่าเอาละแต่ว่าอย่างน้อย ๆ ถึงแม้ว่าถ้าขุนหลวงพะงั่วไม่ได้แต่งงานกับน้องพระยาสิทธิไทยก็เถอะ แต่ว่ามีเหตุผลแน่นอนว่า พระนครอินทราธิราชนี่นะโอรสของท่าน คือ เจ้าสามพระยา ก็ได้แต่งงานกับลูกสาวหรืออะไรของพระเจ้าไชยสิริไทย อันนี้หลักฐานค่อนข้างแน่ชัด ฉะนั้นอย่างน้อย ๆ นี้โอรสของพระนครอินทราธิราชก็ได้มีสายสัมพันธ์กับสุโขทัยอย่างใกล้ชิดยิ่ง ถึงพระบรมไตรโลกนาถซึ่งเป็นโอรสของเจ้าสามพระยาหรือพระบรมราชาธิราชที่ 2 นี่ยังไม่มีปัญหา เจ้าสามพระยานี้มีจารีกระบะบู๊เลย เพราะฉะนั้นความเกี่ยวข้องอันนี้ผมมองว่ามันเกี่ยวพันไปถึงเรื่องสังคมโลก แล้วเกี่ยวพันกันไปถึงเรื่องสังคมเมืองจีน

ในประเด็นที่ผมจะชี้ให้เห็นก็คือว่า ในเรื่องที่เกี่ยวข้องไปถึงเรื่องเมืองจีน

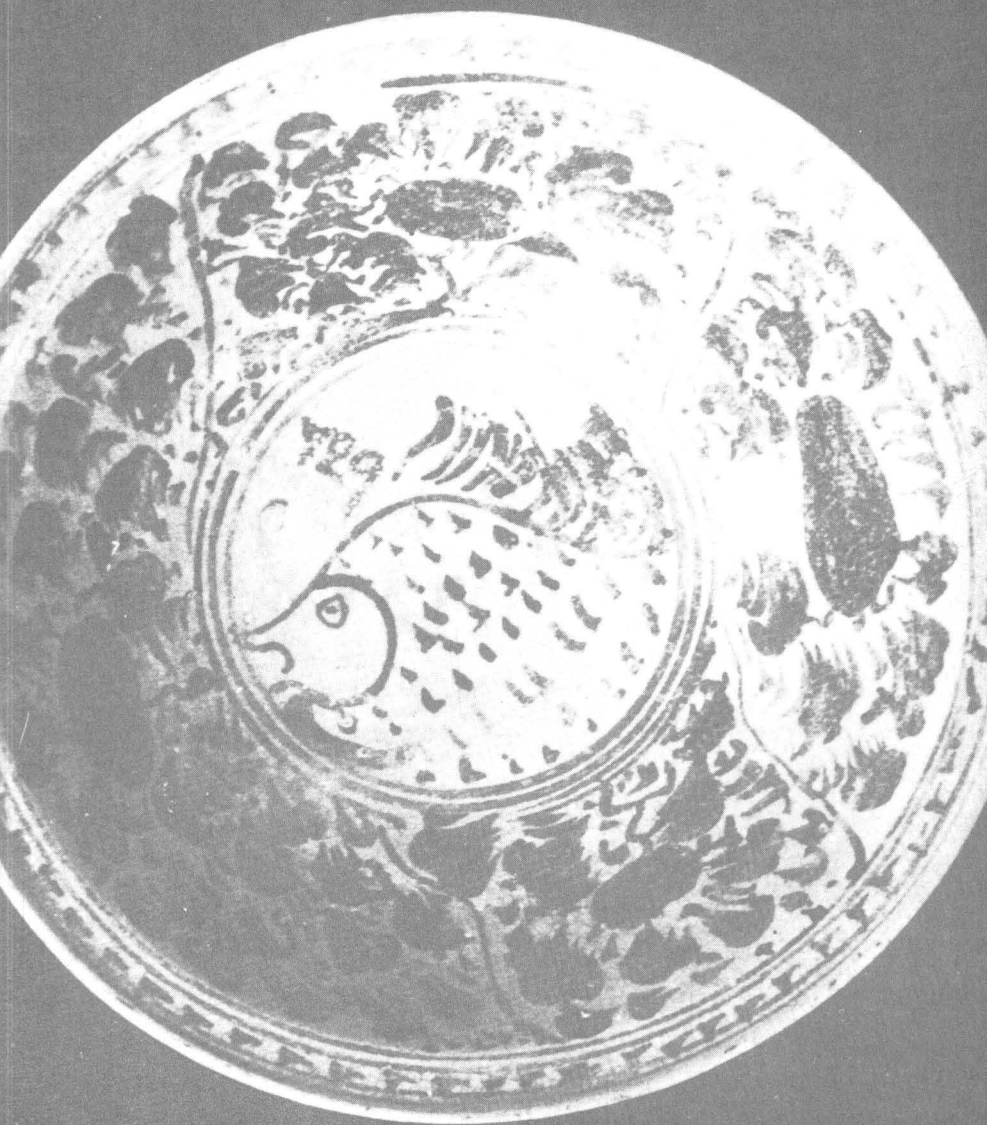
นี้ในตอนที่มีการส่งทูตจากอาณาจักรหลอฮุยไปเมืองจินอาจจะเป็นจากก๊กพระเจ้าอู่ทอง องค์ที่คือบรรพบุรุษของพระเจ้าอู่ทองซึ่งมาดองกับพ่อขุนหลวงพะงั่ว ด้วยเหตุผลทางการเมืองคือว่าเข่นกันไม่ลงก็ต้องแต่งงานกันซะเลยหรืออะไรอย่างนี้ แล้วก็ทางฝ่ายสุโขทัยนั้นคงจะเข้าสื่อกกับอาจารย์ศรีศักรว่า ถ้าจะส่งทูตในปีที่ยังเอาชนะหรือให้ก๊กอู่ทองนี้ยอมรับอำนาจไม่ได้ที่ด้วยการออกมาทางสุพรรณบุรีส่งทูตไปเมืองจินในปี 1292 แต่ว่าผมมีหลักฐานค่อนข้างเชื่อได้ว่าในตอนหลัง ๆ นั้นพระเจ้าอู่ทองเองเนื่องจากได้ตกลงกับขุนหลวงพะงั่วได้เรียบร้อยเพราะว่าช่วยกันรบช่วยกันอะไรกันบ่อยนั้นก็คงจะยอมรับอำนาจสุโขทัยในสมัยพ่อขุนรามคำแหงคือหมายความว่า ในตอนที่ส่งทูตไปเมืองจินตอนแรก ๆ บรรพบุรุษของพระเจ้าอู่ทองคงจะได้มีการยอมรับอำนาจของพ่อขุนรามคำแหง เพราะฉะนั้นพ่อขุนรามคำแหงถึงมีอิทธิพลครอบงำไปจนถึงนครศรีธรรมราชได้ แล้วก็ส่งทูตไปเมืองจินได้ 4 ครั้งในสมัยพ่อขุนรามคำแหง แล้วก็อีก 6 ครั้งส่งไปโดยรัชกาลอื่นซึ่งไม่ใช่พ่อขุนรามคำแหง แล้วก็ลายสัมพันธ์อันนี้จากการที่ว่าได้มีการยอมรับอำนาจกันนั้นก็คงจะไม่ได้ราบรื่นนัก เพราะเหตุว่าถ้ามองกันในการเมืองแล้วพระเจ้าอู่ทองอาจจะมีส่วนสัมพันธ์กับสุโขทัยทางแม่พระราเมศวร พะงั่ว พ่อขั้วก็มีเหมือนกันเท่ากับแย่งอำนาจกันโดยตรงแย่งกันครองอิทธิพลกัน เพราะฉะนั้นในท้ายที่สุดนั้นก็มันคงจะมีการกระทบกระทั่งกันก่อนที่จะตั้งอยุธยาในปี ค.ศ. 1350 เพราะอย่างน้อย ๆ เรามีหลักฐานว่าชุมชนแถวอยุธยานั้นมีอำนาจไม่น้อยเพราะว่าจากหลักฐานที่เห็นได้ชัดเจนหนึ่งคือ การสร้างพระพุทธรูปพญางิ้วเป็นรูปใหญ่มาก แล้วมีระบุแน่นอนว่าสร้างก่อนกรุงศรีอยุธยาประมาณ ผมจำไม่ผิด 26 ปีคือก่อน ค.ศ. 1350 ประมาณปี พ.ศ. 1323-24 สร้างพญางิ้วที่นั่นซึ่งกำลังชุมชนที่จะสร้างพระพุทธรูปใหญ่นั้นได้จะต้องมีความเข้มแข็งในทางเศรษฐกิจและในทางอื่น ๆ พอสมควร เพราะฉะนั้นความกระทบกระทั่งกันระหว่างทางเหนือและทางใต้ ระหว่าง 3 ก๊กนี้คงจะมีอยู่แล้วก็คงจะได้มีการกระทบกระทั่งถึงขนาดลงมือลงไม้กันบ้างแล้วก็อาจจะมีการขัดแย้งกันได้ แต่ว่าทางจินนั้นก็คงจะอาศัยอันนี้ว่าในบางสมัยนี้พระเจ้าอู่ทองนี้อาจจะไปปราบสุโขทัยได้ อยากรู้ก็แล้วแต่ว่าอันนี้มันเป็นสายเชือกที่ทำให้เห็นความเกี่ยวข้อง

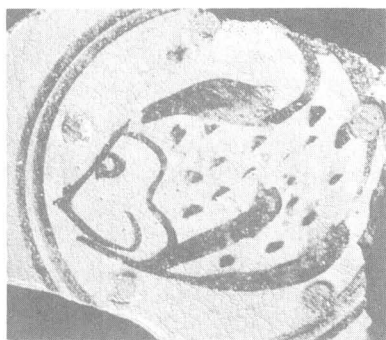
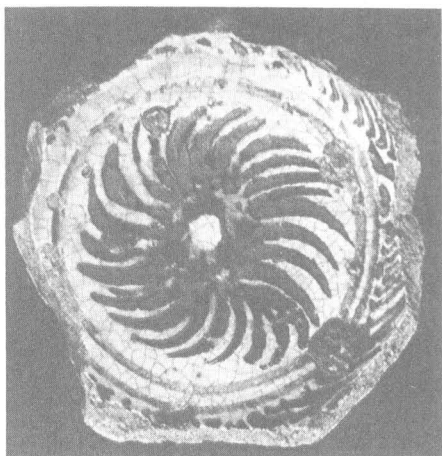
เมื่อมาถึงสมัยหลังเมื่อพระนครอินทราธิราชเป็นรัชทายาทของสุพรรณบุรีแล้วขึ้นไปครองอินทบุรีซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านสำคัญของสุพรรณบุรี คือ ของ

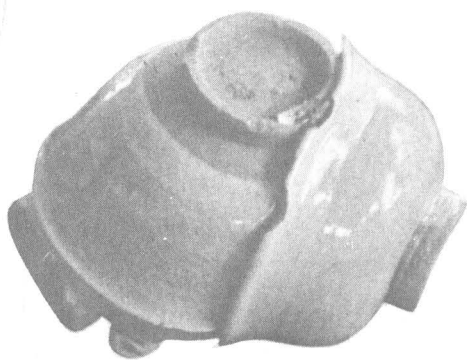
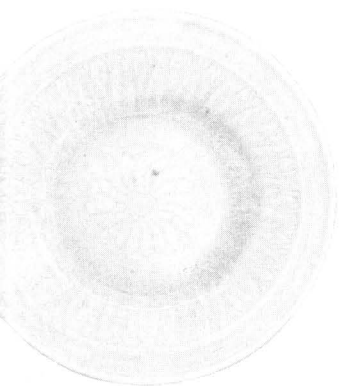
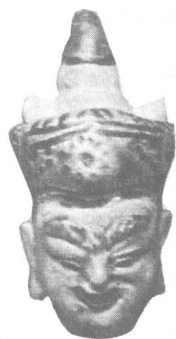

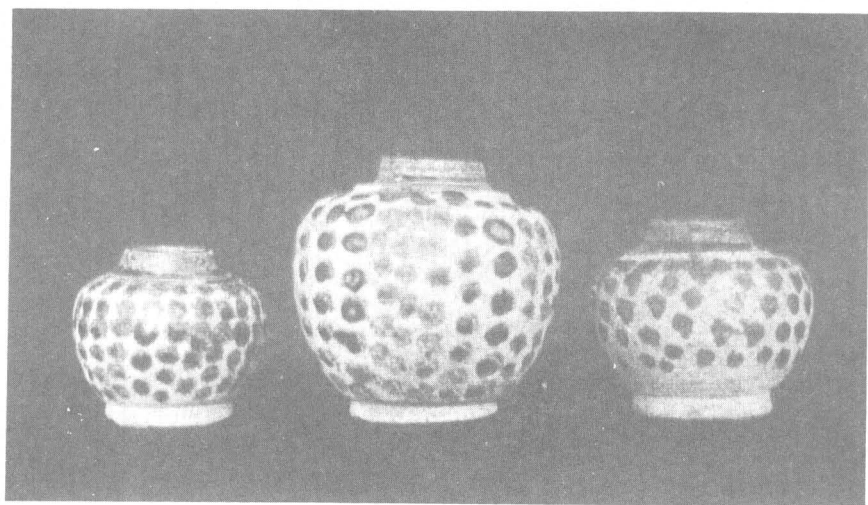
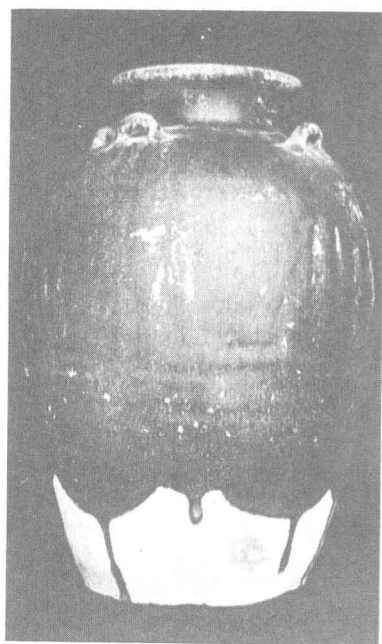

อยุธยา ก็มีหน้าด่านอย่างอื่น คือสมัยอยุธยาตอนหลัง ๆ นี้มีลพบุรี นครนายก ทางตะวันออก มีสุพรรณบุรีตะวันตก มีพระประแดงทางใต้ แต่สุพรรณบุรีสมัยนั้นทางเหนือ คืออินทบุรี ซึ่งอยู่ในสิงห์บุรีเดี๋ยวนี้ แล้วก็ที่อำเภออินทบุรียุคนั้นเดี๋ยวนี้นั้นมีคนจีนอยู่มากซึ่งเป็นคนจีนรุ่นเดอะ รุ่นเก่าอีก อันนี้ไปสืบดูได้รุ่นเก่าอีกบางคนถามมาตั้งแต่เมื่อไหร่บอกไม่รู้หรือถามนานแล้ว ๆ ก็เป็นคนจีน ถิ่นคนจีนทีเดียว

คราวนี้แต่ว่ามันคงเกี่ยวข้องกับที่ผมเล่าวันก่อนว่า พระนครอินทราธิราชนั้นเมื่อไปเมืองจีนกันนอกจากจะได้ช่างจีนไปแล้วได้ชักชวนชาวจีนให้มาตั้งถิ่นฐานมาค้าด้วย แล้วก็คงเอาไปอยู่ที่อินทบุรีนี้ พระนครอินทราธิราชนี้คงจะมีส่วนส่งเสริมอย่างมาก เพราะว่าในตอนหลังนั้นถึงขนาดที่ว่าให้โอรสอภิเษกสมรสกับทางฝ่ายสุโขทัยอะไรต่ออะไรนี้ แล้วก็คงจะผดห้วงจากการที่เมื่อพระรามสุวรรณครดแล้วควรจะถึงสายพระนครอินทราธิราช แต่ทำไมถึงไปถึงพระรามราชาธิราชซึ่งเป็นโอรสพระรามสุวรรณ

คราวนี้พระรามราชาธิราชนี้เป็นโอรสพระรามสุวรรณแล้วในสมัยพระรามราชาธิราชนี้แหละที่เชิงโยยกทัพเรือมาแล้วแะเมืองไทยในปี ค.ศ. 1407 และตามหลักฐานจีนระบุว่า เชิงโหม้นมาเมืองไทยได้ไปเฝ้าสมเด็จพระนครอินทราธิราชไม่บอกว่าที่ไหน ผมสันนิษฐานว่า ถ้าจะเฝ้าก็คงจะเฝ้าที่อินทบุรีหรือสุพรรณบุรีที่ใดที่หนึ่ง ไม่ได้ไปเฝ้าพระรามราชาธิราชแล้วก็ยังพระราชนานเลื้อผ้า เงินทอง ไถ ให้กับฝ่ายสมเด็จพระนครอินทราธิราชมากกว่าพระรามราชาธิราช ผลก็คือพระรามราชาธิราชพิโรธมาแล้วปรากฏในพงศาวดารไทย พระรามราชาธิราชหาเรื่องจะเอาพระยาสมุหนายกมาฆ่าเสีย เพราะว่าหาว่าได้ฝักใฝ่กับพระนครอินทราธิราชในปี ค.ศ. 1408 เจ้าสมุหนายกนั้นก็หนีไปหาพระนครอินทราธิราชแล้วยกทัพมาตีพระรามราชาธิราชในปี ค.ศ. 1409 พระนครอินทราธิราชก็เลยได้ขึ้นครองราชย์ที่อยุธยา เรียกว่ายึดอำนาจเลยได้เข้าสื่อคที่อาจารย์ศรีศรัทว่า

แล้วมัน ๆ ก็รู้สึกมันจะเข้าสื่อคอย่างน่าสมมากแต่ว่าเมื่อพระนครอินทราธิราชยึดอำนาจได้ ผมอยากจะใช้คำนี้เรียกว่า ปฏิวัติ ประกาศปฏิวัติยึดอำนาจได้จากพระรามราชาเพราะมีการรบกัน นี่ความเกี่ยวพันเดิมกับที่เคยอยู่กับสุโขทัย คงจะได้ทราบอะไรต่ออะไร ความเป็นไปของในสุโขทัยว่าเป็นอย่างไร แล้วก็มิอะไรที่ควรจะส่งเสริมในการค้าซึ่งทำสนเหลือเกินได้ไปเปิดหูเปิดตาต่างประเทศมากกว่าคนอื่นไปเมืองจีนหลายครั้งนั่นคือ ต่างประเทศกรุงราชคฤห์สมัย

นั้นเห็นช่องทางการค้ามากมายอะไรต่ออะไร เพราะฉะนั้นคงจะหาทางส่งเสริมการค้าอย่างมากมาแล้วก็การตั้งเตาสังคโลกหรือชันสูตรนี้เป็นตัวอย่างสำคัญว่าท่านได้พยายามที่จะทำ แม้กระทั่งตั้งแต่สมัยท่านเป็นรัชทายาทของเมืองสุพรรณ เพราะฉะนั้นการส่งเสริมให้มีการผลิตสังคโลกประเภทที่เป็นสินค้าอยากจะเน้นอันนี้ซึ่งมันต่างกันเรื่องเครื่องเคลือบธรรมดาทั่วไป

ผมเชื่อว่าในสมัยสมเด็จพระนรอินทราชาธิราชน่าจะได้มีการส่งเสริมมาก แต่ว่าการค้าที่จะเป็นการค้าแบบส่งออกอันนั้นส่งเสริมแต่ส่งออกจริง ๆ ถ้าจะส่งกันได้ง่าย ๆ ก็อาจจะดันพระบรมไตรโลกนาถหรือปลายพระนรอินทราชาธิราช คือ พระนรอินทราชาธิราชนี้ผมยังสงสัยอยู่ว่าครองราชย์ได้ 15-16 ปีตามที่ไทยว่าหรือไม่ เพราะมีในหลักฐานจีนอีกว่า ท่านสวรรคตก่อนหน้านั้น ซึ่งผมยังไม่พูดแต่พูดชี้ให้ฟังเพื่อสนใจที่หลังค่อว่ากันที่หลัง แต่ว่าท่านครองราชย์เมื่อท่านชรามากแล้ว ประมาณ 50 ปี รอมานานพอสมควรประมาณ 50 ปีถึงจะอยู่ไม่นานนัก เพราะว่าตามหลักของคนไทยสมัยก่อนแล้ว แม้กระทั่งสมัยนี้ก็ไม่ได้ยาวนานไม่ใช่ไม่ได้แข่งท่าน แต่มันเป็นอย่างนั้น

คราวนี้เพราะฉะนั้นเมื่อถึงโอรสของท่าน คือ พระเจ้าสามพระยานี้ก็ครองราชย์อยู่ไม่ได้นาน พระบรมราชาธิราชก็ครองราชย์อยู่พอสมควรซึ่งอาจจะมีส่วนอยู่เหมือนกันในการที่ส่งเสริมการค้า แต่ไม่มีหลักฐานผมถึงไม่กล้าจะพูดอะไรเพราะในสมัยพระบรมราชาธิราชที่ 2 ซึ่งเป็นเจ้าสามพระยานั้นได้ส่งเสริมการค้าและแม้กระทั่งสังคโลกอย่างไรหรือไม่ไม่มีหลักฐาน เพราะฉะนั้นเมื่อไม่มีหลักฐานนี้ผมก็เอาหลักฐานที่พอจะมาสอดคล้องกับเรือสำเภาที่จม ซึ่งผมคิดว่าเรือสำเภาที่จมนี้ยังไม่พอเพราะมันเพียงลำเดียวที่มีหลักฐานมากที่สุดเกี่ยวกับสังคโลก ผมคิดว่าจะต้องเอาลำอื่น ๆ ด้วยถึงจะพูดได้แน่ชัด แต่ว่าอย่างไรก็ตามสมัยพระบรมไตรโลกนาถเนื่องจากเรามีทำเนียบศักดินามีหลักฐานหลายอย่างว่า การค้าสมัยพระบรมไตรโลกนาถนี้ได้เจริญขึ้นอย่างมาก ตัวอย่างในสมัยนี้ที่เห็นชัดก็คือ เรื่องการยึดเมืองท่าทางทะเล ยึดเมืองท่าทะเลในที่เห็นชัดก็คือ การยึดมะละกา ซึ่งการยึดมะละกาที่ความจริงมีปัญหามาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนรอินทราชาธิราชแล้ว มะละการ้องเรียนไปเมืองจีนหลายครั้งหลายหน แล้วในสมัยพระนรอินทราชาธิราชนี้มะละกาก็ร้องเรียนอีกว่าถูกไทยรังแกหรือถูกเสียนี่รังแก เพราะฉะนั้นคงจะยังไม่ได้ครองอำนาจมะละกาอย่างชัดเจน แต่คงพยายามหาเมืองท่าทางใต้ พยายาม

ขยายอิทธิพลสมัยพระบรมราชาธิราชที่ 2 จากพงศาวดารเรา ท่านก็มีการกิจในการรบกับเขมรมาพอสมควร แล้วรับอิทธิพลเขมรมาก็มาก เพราะฉะนั้นทางการค้านี้ไม่มีหลักฐานว่าท่านส่งเสริมแค่ไหน แต่ว่าสมัยพระบรมไตรโลกนาถนี้มีความแน่นอนว่าเราได้มะละกา เพราะฉะนั้นเมื่อได้มะละกาจะมาเก็บไว้เลย ๆ ทำไม มันก็ต้องเก็บไว้สำหรับการค้าเพราะฉะนั้นการค้ากับมะละกานั้นก็เป็นส่วนหนึ่งของการขยายการค้าต่างประเทศ เมื่อการค้าต่างประเทศขยาย สังคโลกก็เป็นสินค้าอย่างหนึ่งซึ่งน่าจะส่งออกได้ถึงแม้จะผ่านมะละกามากหรือน้อยนั้นมันเป็นประเด็นหนึ่ง

อันนี้อาจจะให้จับผมให้แน่นะว่าที่ที่ผมพูดว่าเรือสัดหีบนั้นผมไม่เชื่อว่าจะไปมะละกานั้นไม่ได้หมายความว่า เรือลำอื่นไม่ได้ไปมะละกา เปล่า มะละกายังคงสำคัญ อาจารย์ชาววิทยะจะได้สบายใจ แต่ว่าเรือสัดหีบเนื่องจากว่ามีสังคโลกมาก ผมไม่เชื่อว่าจะไปมะละกา ผมเชื่อว่าไปอินโดนีเซียหรือฟิลิปปินส์ อันนี้ผมอธิบายให้ฟังแล้ว อาจารย์ก็ตั้งใจที่จะเห็นความสำคัญของมะละกา แต่มะละกานี้สำคัญแน่ เพราะว่าเป็นส่วนหนึ่งของการขยายการค้าต่างประเทศของสมัยพระบรมไตรโลกนาถ

ถ้ามาดูอย่างนี้แล้วผมก็อยากจะดูหลักฐานทางอื่นบ้างว่า หลักฐานทางอื่นที่เกี่ยวกับเรื่องสังคโลกที่พอจะทำให้เราเชื่อว่าสังคโลกน่าจะรุ่งเรืองในสมัยไหน นั้น ถ้าดูหลักฐานญี่ปุ่นนี่เท่าที่ปรากฏอยู่ในหนังสือของ มร.ซากาเอะ ซึ่งบอกว่า สังคโลกที่มีในญี่ปุ่นที่พอที่จะแน่ใจในเรื่องประมาณปีของสังคโลกได้ก็คือ ที่ฝาของสังคโลกใบหนึ่งมีจารึกชื่อของบุคคลสำคัญคนหนึ่งของญี่ปุ่น ซึ่งมีชีวิตอยู่ในระหว่างปี ค.ศ. 1521-1591 อันนี้หมายความว่า เป็นเจ้าของ ๆ คนคนนี้ คราวนี้เมื่ออยู่เป็นสมบัติ ๆ ของคน ๆ นั้นไม่ได้หมายความว่า จะเข้ามาปีนั้นผมเชื่อว่าเข้ามาก่อน เพราะฉะนั้นสังคโลกที่จะเข้ามาในญี่ปุ่น

ก่อนปี 1500 แน่ ๆ ที่สังคโลกเข้ามาในญี่ปุ่น เพราะฉะนั้นมันก็ไปสอดคล้องกับว่าจะก่อนเท่าไรก็ตามมันก็ไปไปถึงสมัยพระบรมไตรโลกนาถ ซึ่งครองราชย์อยู่จนกระทั่งถึงปี ค.ศ. 1488 1488 นี่อาจจะส่งไปไม่ถึงญี่ปุ่นแต่ในสมัยนี้จะต้องมีการส่งสังคโลกเพราะกว่าจะไปญี่ปุ่นนี้ ถ้าเชื่อตามทฤษฎีที่ผมว่า ๆ มันคงได้จะไปจากอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ รู้ว่ามีที่อื่น อินโดนีเซียก็มาเอาไปหรือว่าพ่อค้าแถวนั้นมาเอาไป หรือที่พ่อค้าอินโดนีเซีย จีนเอาจากอินโดนีเซียไปก็แล้วแต่กว่าจะมันจะถึงญี่ปุ่น มันก็กินเวลาหน่อย เพราะฉะนั้นมันพอจะเข้าเค้ากันอีก

เหมือนกันว่าในสมัยนั้นมันมีสังคโลกขายจากเมืองไทยมากพอสมควร

เพราะฉะนั้นถ้าจะบอกว่าการเริ่มต้นในประเด็นนี้ผมเชื่อว่าเริ่มต้นในสมัยต้นอยุธยาอย่างที่ว่านี้แล้วเท่าที่จะมองเห็นนี้ผมเชื่อพระนครอินทราธิราชมีบทบาทมาก แต่ว่าถ้าจะเป็นสินค้าคงปลายพระนครอินทราธิราชมาถึงพระบรมราชาธิราช แต่ว่าไม่มีหลักฐานแน่ๆ แต่ว่าพระบรมไตรโลกนาถมีหลักฐานแน่ๆ ว่ามีการค้าสังคโลกอะไรต่ออะไรนี้

แล้วถ้าจะบอกว่าการค้าสังคโลกนี้มันควรจะไปถึงตอนไหน ผมคิดว่าความเสื่อมของการค้าสังคโลกนี้มีเหตุผลหลายประการซึ่งส่วนใหญ่ก็สอดคล้องกับที่อาจารย์บางท่านได้พูดมาแล้ว แต่ผมลำดับความสำคัญไม่เหมือนกันกับท่านเหล่านั้น

ผมเชื่อว่าความเสื่อมของสังคโลกในการในเชิงการค้าต่างประเทศนี้เป็นปัญหาจากความต้องการ ก็จากความต้องการเรื่องสังคโลกซึ่งสอดคล้องกันในสองประเด็น คือ ประเด็นที่หนึ่งในสมัยตอนแรก ๆ นั้น ในปลายศตวรรษประมาณศตวรรษที่ 14 อินโดนีเซียอยู่ใต้อำนาจของราชวงศ์มัชปาหิตซึ่งมีอำนาจมากแล้ว ก็ต้องการสังคโลกเป็นเครื่องสูงใช้อย่างดี ๆ ซึ่งหลักฐานก็บอกแล้ว เพราะฉะนั้นราชวงศ์นี้คงจะเอาไปมาก แต่ว่าหลังจากนั้นพอสิ้นสมัยศตวรรษที่ 15 มัชปาหิตเสื่อมแล้ว หลังจากนั้นอีกฝรั่งเริ่มเข้ามา ฝรั่งเริ่มเข้ามาซึ่งเราทราบว่ามีมาละกาล.ศ. 1511

การที่ฝรั่งเข้ามามีความหมายกับการที่ทำให้ตลาดของสังคโลกนี้แคบลง เพราะเดิมก็แคบอยู่แล้วเพราะว่าเดิมขายแถวอินโดนีเซียกับฟิลิปปินส์เป็นหลักใหญ่ ญี่ปุ่นน้อยหน่อย เพราะฉะนั้นเมื่อฝรั่งอย่างสเปนเข้ามาในฟิลิปปินส์แล้ว ตอนหลังฝรั่งมารบกว่นที่มะละกา แล้วก็ตอนพวกฮอลันดา ยังไปได้อินโดนีเซียอีก ซึ่งฮอลันดาก็ได้ทีหลังคนอื่น

แต่คราวนี้การที่ฝรั่งเข้ามานี้ฝรั่งไม่ต้องการได้สังคโลก ต้องการได้ผ้าไหมจีน ชาติจีน เครื่องลายครามจีน เพราะฉะนั้นเมื่อต้องการของคนที่มีอิทธิพลแถบนี้ที่ไม่ใช่คนที่ต้องการสังคโลก ตลาดของสังคโลกก็แคบลงโดยปริยาย เพราะฉะนั้นการมาของฝรั่งซึ่งทำให้ตลาดแคบแล้วดี เมื่อฝรั่งต้องการเครื่องลายครามจีนมันก็เข้ลือกกว่า จีนซึ่งสมัย همینี่เริ่มผลิตเครื่องลายคราม ผลิตเครื่องลายครามชนิดราคาถูกลงแล้วคุณภาพดีใช้ได้ทีเดียว ดีกว่าสังคโลก ก็ว่ามันเบาบางกว่าแล้วก็ถูกกว่า

ก็ได้โอกาสในการที่จะขายให้กับชาวต่างประเทศนี้มาก แล้วก็การขายให้ชาวต่างประเทศนี้มันก็เข้าถืออีกว่า ทำให้เรือไทยซึ่งเคยเป็นเรือที่ขนส่งส่งคโลกเพราะว่าผมเชื่อส่งคโลกเป็นสินค้าผูกขาดอย่างที่ว่านั้นแล้ว เรือไทยซึ่งมีอยู่นั้นก็เป็นเรือหลวงนี้ไม่ได้หมายความว่าไม่มีเรือคนอื่น

ผมเชื่อว่าเรือหลวงเป็นสัดส่วนถ้าเทียบกับเรือชาวจีนแท้ ๆ ที่มาค่านั้นเรือหลวงน้อยกว่ามาก อันนี้ยืนยันไว้เพื่อที่จะยืนยันให้เห็นว่าเรือที่จากเมืองไทยสมัยอยุธยาไม่ใช่มีเฉพาะเรือหลวง เรือหลวงสัดส่วนน้อยกว่าแล้วก็จะอาจจะโยงต่อไปถึงเรื่องที่ว่าอาจารย์ชาญวิทย์พูด ก็ว่าที่เรือไทยไปค้ามะละกา 30 ลำนั้น ใน 30 ลำเป็นเรือหลวงไม่กี่ลำ ไม่ใช่ทั้ง 30 ลำ แต่คราวนี้เรือไทยที่เป็นเรือหลวงซึ่งเคยค้าส่งคโลกนี้ได้กำไรนี้ แต่เมื่อปรากฏว่าในภายหลังนั้นมีเรือจีนแล้วเราก็ได้ประโยชน์จากการไปค้าเมืองจีนด้วย

การค้าเมืองจีนในตอนนั้นตามระบบบรรณาการนั้นเราได้เครื่องลายครามจีนในหลักฐานจีนจักรพรรดิรู้ดีว่ากษัตริย์ไทยชอบอะไร พระราชทานเครื่องลายคราม พระราชทานผ้าไหมเยอะเยอะให้หมดให้สนมให้ทหารชั้นผู้ใหญ่ ในหลักฐานจีนจดไว้ให้ไว้ก็พัน ๆ ได้ไว้เยอะซึ่งเรียกว่าเยอะทีเดียว และต้องให้เป็นสองเท่าของมูลค่า แล้วก็ให้เป็นสองเท่านี้มูลค่าจริง ๆ ก็มากกว่า 2 เท่า เพราะว่าเขาคำนวณราคาในเมืองจีนไม่ใช่คำนวณราคาเมืองไทย สมมุติว่าโอเลี้ยงแก้วเดียวนี้เมืองไทยบาทเดียว พอไปถึงเมืองจีน 10 บาท จีนก็ตีราคานี้ 10 บาท จีนจะต้องให้ 20 บาท เพราะฉะนั้นเท่ากับเราได้กำไร 20 เท่าเองง่าย ๆ อย่างนี้เข้าใจใช่ไหม แล้วก็ 20 บาทที่เมืองจีนมาถึงเมืองไทยอาจจะเป็น 100 บาท เรากำไร 100 เท่า

คราวนี้เมื่อปรากฏว่ามีสินค้าอื่นที่เราจะเอามาขายแทนส่งคโลกเราได้ในกำไรที่มากกว่า เพราะเป็นที่ต้องการของฝรั่งเพราะว่าในระยะแรกที่ฝรั่งมาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ฝรั่งยังไม่สามารถจะไปค้าโดยตรงกับจีนได้ จีนไม่ยอมให้ค้าด้วย แล้วยอมให้โปรตุเกสในตอนหลัง กลางศตวรรษที่ 16 คือ ประมาณปี ค.ศ. 1530 กว่า ๆ นี้ ไปจ่อมอยู่ที่หมาเกาแต่ห้ามจีนฝั่งอะไรต่ออะไรอย่างนี้ แล้วก็ฮอลันดาก็ได้อนุญาตให้ไปค้าที่ญี่ปุ่นในตอนหลังเหมือนกันกลางศตวรรษที่ 16 นี้ ทำให้เรือไทยซึ่งไปค้าเมืองในรูปของบรรณาการและอาศัยสิทธิพิเศษซึ่งเราได้หนังสือเดินทางจากจีนเป็นประเทศแรกในโลกเป็นประเทศแรกในโลกที่ผมเล่าให้ฟังแล้วก็ไปอยากเล่าละเอียดแต่เล่าให้ฟังว่าเราได้ประเทศแรก เราได้หนังสือ

เดินทางซึ่งทำให้อนุญาตเข้าไปค้าเมืองจีน เราก็อเอาสินค้าจีนนี้มาขายให้พวกท่าน เหล่านี้กำไรสบายแล้วเรื่องอะไรจะต้องมานั่งเผาสังคโลกให้มันลำบาก

ผมก็มองว่าความเสื่อมของสังคโลกนี้หลักใหญ่เสื่อมจากความต้องการของตลาด แล้วก็เรื่องศึกภายใน ในเรื่องของรบกับพม่าก็ดี ซึ่งรบกับพม่าในตอนหลังจากสมัยพระบรมไตรโลกนาถแล้วนั้นก็มีส่วนด้วยทำให้การค้าสังคโลกเสื่อมแต่ไม่ถึงกับเลิกผลิต ซึ่งมันเสื่อมแน่ทำให้สังคโลกซึ่งขาดตลาดนี้ค่อย ๆ ลดการผลิตลงจนกระทั่งสูญพันธุ์ไปในที่สุด เพราะฉะนั้นการค้าสังคโลกในสมัยหลังจากพระบรมไตรโลกนาถ เอาให้แน่ ๆ หลังสมัยพระรามาธิบดีที่ 2 ซึ่งฝรั่งมากแล้วนี้หลังสมัยพระรามาธิบดีที่ 2 นี้ค่อย ๆ เสื่อมลงแล้วเริ่มเสื่อมอย่างเห็นได้ชัดในสมัยพระไชยราชาธิราช แล้วก็หลังจากพระไชยราชาธิราชคงจะผลิตกะปรบกะปรอยอาจจะใช้ภายในประเทศ

หลักฐานที่เห็นก็คือ ตามลำแม่น้ำน่านซึ่งอาจารย์ศรีศักรได้พูดแล้วก็มี การพบสังคโลกเป็นหย่อม ๆ ผมเองก็ไปพบตามลำแม่น้ำน่านหลายแห่งแล้วโดยเฉพาะอย่างยิ่งตามสาขาของแม่น้ำน่านก็พบเกือบทุกแห่งแต่จะพบอยู่กับเครื่องหมิง เครื่องลายครามของหมิงเป็นประจำ แล้วก็แหล่งที่ผมพบนั้นอยู่ริมแม่น้ำแยกไปจากแม่น้ำน่านที่เขาเรียกว่าตรงที่แม่น้ำวังทองมาบรรจบกับแม่น้ำน่าน เขาเรียกว่าทะเล่ แยกไปนี้จะขึ้นไปนครไทยได้แล้วตามลำแม่น้ำ สาขาแม่น้ำน่านนี้มีวัดสมัยอยุธยาอยู่มาก อันนี้ยังไม่ได้ทำการขุดค้นเลย ผมก็ไปที่วัดร้างวัดหนึ่ง ซึ่งมีเจดีย์เหลืออยู่องค์เดียว ก็ไปขุดกันด้วย ไข่มั้ยัย ๆ คือที่ไปที่นั่นเพราะว่าชาวบ้านได้พบอันนี้มากแต่ว่าผมไปแล้วไปดูที่บ้านชาวบ้านเสร็จแล้วก็ไป เนื่องจากไม่มีเครื่องมือ แล้วไม่มีความรู้ในการขุดค้นไม่อยากจะทำลายหลักฐานเหล่านี้ ผมก็ไปเดินตามน้ำแล้วเขี่ย ๆ ก็ได้กระเบื้องหมิงซึ่งมีอักษรจีน แล้วก็ความไม่ได้ออกมาคือ มันเป็นชิ้นเล็กเอามาที่บ้านลูกเอาไปเล่นหายไปแล้ว

อันนี้ต้องขอภัยต่อนักโบราณคดีและประวัติศาสตร์อย่างยิ่ง มันเล็กมาก ผมเอามาใส่ลิ้นชักไว้ ลูกเอามาเล่นหายไปในไหนไม่ทราบ แต่ว่ามันเป็นหมิงแล้วก็เครื่องสังคโลกแล้วก็ชาวบ้านเก็บไว้ได้แล้วเอาไปถวายวัด เพราะตามความเชื่อที่ว่าเก็บไว้เจ้าของเขามาทวงคืน ชาวบ้านฝันอีกเหมือนกันว่าไปถวายวัด ซึ่งในวัดอย่างที่ผมพบในวัดที่วังทองนั้นมีเครื่องสังคโลกอยู่มาก แล้วผมก็เชื่อว่าการใช้สังคโลกภายในประเทศนี้คงพอมืออยู่ แม้กระทั่งหลังจากที่เสื่อมแล้ว แล้วก็การใช้

นี่คงจะใช้ในวัดเพราะฉะนั้นผมเชื่อว่าสังคโลกนี้จะบอกว่าเอาปีอะไรหยุดทำที่มันคงลำบาก มันค่อย ๆ เสื่อม ๆ จนกระทั่งผลที่สุดเลิกทำไม่คุ้มแล้วคงจะได้สิ้นสุดลงในตอนที่เรา สมัยพระเจ้าจักรพรรดิ สมัยพระมหินท์ ซึ่งเราเสียกรุง แล้วก็ที่ผมอ้างเมื่อวันวานว่าฮอลันดาที่ญี่ปุ่น นายสถานีฮอลันดาที่ญี่ปุ่นเขียนจดหมายมาถึงนายสถานีฮอลันดาที่อยู่ชยาว่าสังคโลกนี้เป็นสิ่งที่ญี่ปุ่นต้องการในปี ค.ศ. 1614 นั่นก็เป็นแต่เพียงความปรารถนาว่าญี่ปุ่นยังต้องการ แต่ไม่มีปรากฏว่าซื้อได้ไหม ผมเข้าใจว่าไม่ได้พร้อมทั้งคงจะไม่มีขาย ถ้าจะมีขายก็คงขึ้นสองชั้นอย่างที่เราจะไปซื้อเดี๋ยวนี้ ซึ่งก็พอมีอย่างนั้น แต่ว่าเขาว่าญี่ปุ่นยังต้องการ คงจะต้องการไม่มากหรอกเพราะว่าถ้าตลาดยังต้องการมากก็คงจะทำต่อ แต่ว่าในตอนนั้นแสดงให้เห็นว่าในต้นศตวรรษที่ 17 ญี่ปุ่นยังระบุดึงคำว่าสังคโลกอยู่โดยในจดหมายฮอลันดา แต่ว่าระบุดึงไม่ได้หมายความว่ายังผลิต เป็นแต่เขาบอกว่าเขาต้องการแต่คงจะซื้อไม่ได้เพราะไม่ได้มีการว่ากันต่อเรื่องนี้ เพราะฉะนั้นถ้าจะเอาว่าสังคโลกสิ้นสุดเมื่อไหร่ ผมก็เชื่อว่าหลังสมัยพระรามาธิบดีที่ 2 มาเสื่อมลง แล้วก็คงจะสิ้นสุดลงราว ๆ สมัยพระไชยราชาธิราช หรืออย่างช้าก็สมัยพระเจ้าจักรพรรดิ เพราะฉะนั้นในประเด็นนี้ผมก็จะพูดอย่างนั้น สรุปอย่างนั้น

คราวนี้ความจริงก็มีอีกหลายประเด็นแต่ที่ผมคิดว่าน่าจะให้อีกท่านถามมากกว่าแล้วก็ค่อยแทรกในเวลาทีต่อไป

พิธีกร : ขอบพระคุณอาจารย์สับแสงที่ทำให้ความคิดที่น่าสนใจ

แต่เรื่องราวของการค้าสังคโลกนี้แม้จะเป็นลักษณะที่คล้ายคลึงอย่างเดียวที่เราพูดถึงในวันนี้ แต่ก็ยังเป็นเรื่องราวที่กว้างขวางดังที่ผู้อภิปรายเองแต่ละคนก็รู้สึกชอบในการอภิปรายนี้ ดังนั้นจึงเป็นโอกาสอันดีที่จะให้ผู้ร่วมอภิปรายได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นบ้าง ผมจึงขอเปิดให้มีการอภิปรายทั่วไปหรือจะแสดงความคิดเห็นหรือถามปัญหา

ผู้ซักถาม : ม.ล.มานิจ ชุมสาย

ผมต้องการทราบอย่างเดียวเท่านั้นแหละว่า เรือของอาจารย์เพ็ญศักดิ์นี้ที่บอกกับผม ค.ศ. 1460 เราจะรับได้หรือไม่ แต่เมื่อได้ฟังคำอภิปรายของอาจารย์ทั้งสองท่าน ท่านหนึ่งบอกว่าเกี่ยวกับว่าการรบกับพม่า ตาม ค.ศ. ก็ปรากฏว่าใน

สมัยแผ่นดินพระบรมไตรโลกนาถ ค.ศ. 1488 ซึ่งท่านสวรรคต แล้วก็อีกท่านหนึ่ง บอกว่าเกี่ยวกับสงครามพม่า พม่าพระเจ้าตะเบงชเวตี้กับพระเจ้าบาฮินองหรือ บุเรงนองตีเมืองไทยได้ ไม่ใช่เรื่องไทยกรุงศรีอยุธยาแตกเมื่อ ค.ศ. 1564 ครั้งหนึ่ง กับ 1569 อีกครั้งหนึ่ง และเมืองไทยได้เป็นเมืองขึ้นของพม่า 15 ปีจนกระทั่งถึง ค.ศ. 1581 ถ้าแม้ว่าเราถือตามความเห็นของอาจารย์ทั้งสองท่านนี้ผมก็อยากจะ พูดว่าที่เรือของอาจารย์เพ็ญศักดิ์มาแตกในราว ๆ ค.ศ. 1460 นั้นยอมรับรองได้ ผมต้องการพูด ต้องการจะสรุปข้อนี้เท่านั้นแหละ ก็ใครจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย แล้วแต่ แต่ว่าเมื่อฟังความเห็นของทั้งสองท่านแล้วมันก็สรุปได้แบบนี้ว่ารับรอง ได้ผมต้องการจะหาข้อเท็จจริงเท่านั้น

แล้วอีกข้อหนึ่ง อาจารย์สืบแสง พูดถึงเรื่องไทยอพยพมาทางใต้เมื่อ ค.ศ. 1253 โดยบอกว่าความจริงไทยไม่ได้อพยพมาหรือคนไทยมาอยู่ทางใต้อยู่ก่อนแล้วนี้ ก็ผมอยากจะเรียนเพิ่มเติมตามการค้นคว้าของผม คือเจอะตำราของเจ้าสายเมือง ซึ่งเป็นฉานเขียนไว้ในเรื่อง Shan Anti-British and Nextation ว่าคนไทยมาสร้าง เมืองพงอยู่เมื่อ ค.ศ. 80 ก็แสดงว่าไทยมาอยู่ทางใต้อยู่ก่อนล่วงหน้าท่านแล้ว

แล้วคราวนี้ประวัติศาสตร์ท่านเจ้าระบู้ว่า พระเจ้าชัยเล็ง ผมอ่านภาษาจีน ไม่เป็นแต่ตำราไทยอันหนึ่งบางที่ก็อ่านว่า จิวโถ้ง บางที่ก็บอกว่า พระเจ้าแสหลวง ตีตั้งเกียได้เมื่อ ค.ศ. 864 ตีตั้งเกียนี้คือฮานอยในปัจจุบัน ก็คือเป็นรากฐานของ สิบสองจุไทยในขณะนี้ คือพวกไทยดำ แล้วก็มีประวัติศาสตร์อีกเล่มหนึ่งเล่าว่า ไทยไปตั้งอาณาจักรอาหม คือ พระเจ้าเสวขวัณฟ้าของฉาน เมื่อ ค.ศ. 1228 แต่ ก่อนหน้านั้นได้ตีเมืองฝางแตก เล่นเอาพระเจ้าศรีชัยเชียงแสนต้องหนีมาทางเมือง แปรทางใต้ หลักฐานต่าง ๆ ของฝรั่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าคนไทยได้มาอยู่ทางใต้ นานแล้ว

แล้วก็ยังมีประวัติศาสตร์ลาว ผมไปเจอในประวัติศาสตร์ลาวอีกเล่มหนึ่ง บอกว่า ขุนบรมมาสร้างเมืองแฉง ซึ่งเดี๋ยวนี้ต้องเรียกเขียนเป็นพู่ ผมจำไม่ได้ เพราะไม่ได้ถือตำรามาราว ๆ ค.ศ. 700 เศษ ก็แสดงให้เห็นว่าไทยเรานี้ได้ขยาย อาณาเขตมาทางใต้ก่อนที่หนองแสจะแตก ก็ผมก็เห็นด้วยและรับรอง

พิธีกร : ขอขอบคุณครับ อาจารย์สืบแสงมีอะไรจะเพิ่มเติม

สืบแสง : ผมคิดว่าการที่จะกำหนด ค.ศ. ให้แน่นอนนั้นในเรื่องเรือของอาจารย์ เพ็ญศักดิ์นั้นอันตราย เพราะเหตุอันตรายในแง่ที่ว่า เราไม่มีทางจะรู้ได้ว่า ค.ศ. อะไรแน่ ๆ เพราะฉะนั้นเราอย่าหลอกตัวเอง แต่ว่าเรารู้ประมาณถ้าจะเอา 46 อะไร 1640 เป็นศูนย์ เราก็มองเอาสักขนาดว่า 1450-1480 อะไรที่มันพอจะใกล้เคียงเป็นประมาณไว้เพื่อความยืดหยุ่นสำหรับนักประวัติศาสตร์นักโบราณคดีรุ่นหลัง ก็ถือว่าถ้าเราไปกำหนดล็อกตามว่า 1640 คนอื่นมาลอก ๆ ตามแล้วเกิดมันผิด เราจะต้องใช้เวลามาก 5 อายุคนกว่าจะแก้ 1640 ซึ่งมันอาจจะผิด เพราะฉะนั้นถ้าเราประมาณไว้พอสมควรให้มันกว้างและมันแคบพอสมควร มันจะเป็นประโยชน์ให้คนรู้ว่ามันยังไม่แน่นอน ซึ่งตามจริงในประเด็นนี้ผมคิดว่าไม่ใช่เรื่องสำคัญ ขอให้รู้ประมาณอายุประมาณสมัย เพราะเหตุว่า เอากันง่าย ๆ อย่างคนเรานี้ขณะที่มีชีวิตอยู่บางทีก็ยังลืมนิด ๆ หน่อย ๆ ว่าเราอายุเท่าไรแล้วบางทีก็ลืม เพราะฉะนั้นของที่มีมันเกิดอายุเราราวตั้งนานแล้วขอให้ได้ประมาณผมคิดว่าน่าจะพอใจ

ม.ล.มานิจ ชุมสาย : ผมว่ารับรองว่า ความจริงควรจะพูดให้แน่ชัดว่าอยู่ในระยะนั้น เพราะเหตุว่าหลักฐานมันพอจะระบุได้ว่าสามารถอยู่ในระยะนั้นได้จนกว่าเราจะหาหลักฐานมาแก้ไขได้ว่าเป็นอย่างอื่น

พิธีกร : ขอเชิญอาจารย์เพ็ญศักดิ์

เพ็ญศักดิ์ : ขอบพระคุณคุณมานิจ นอกจากที่พยายามตั้งกองทุนให้คณะของดิฉันทำวิจัยต่อไปยังได้กรุณาสนับสนุนดิฉันอย่างแรง

ดิฉันขอเรียนบอกความจริง ดิฉันก็เข้าอารมณืไปหน่อยเมื่อวานนี้ คุยกันไปกันมา ๆ ก็สรุปก็ไม่ได้สักที พอคุณหม่อมเสนอขึ้นมามีอย่างนั้น ดิฉันก็เอาใจ 480 นี่บวกลบออกมา มันเป็น พ.ศ. เพื่อที่จะให้เห็นชัดขึ้น แต่ความจริงถ้าจะย้อนไปถึงรายงานของ ๆ การหาค่ากำหนดอายุแล้ว ดิฉันก็บอกแล้วว่า อาจารย์ชยากฤตบอกไว้ว่า 480 ปีหน้านั้น ที่จะขึ้นและที่จะลง แต่ก็ไม่กี่ปีไม่กี่ไม่เกิน 5 ปี ไม่เกิน 4-5 ปี อาจจะขึ้นและอาจจะลงเพราะฉะนั้นอันนี้ก็จะมีอยู่ในรายงานของดิฉันด้วยว่ามันไม่ได้ลงไปเลย

ดังนั้นถ้าจะให้ดิฉันพูดใหม่ให้ยืดหยุ่นขึ้นเพื่อจะไม่ผูกมัดตนเองแล้วก็

ตัวเอง ขอพูดใหม่ว่าเรือสำเภาสร้างขึ้นระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 14 ตอนกลาง คริสต์ศตวรรษที่ 14 พอ 1460 มันจะเป็นอย่างไร

สืบแสง: ไม่ใช่ครับ กลาง 15

เพ็ญศักดิ์: ขอโทษ 15 ตอนกลางแล้วเสร็จแล้วก็มาอับปางลงในตอน 16 ตอน กลางเป็นอย่างไรบ้าง จะเห็นด้วยหรือว่าจะเรียกอย่างอื่นหรือว่าจะใช้คำว่าประมาณ

สืบแสง: ตามผมหรือครับ

เพ็ญศักดิ์: ค่ะ ดิฉันก็ถามท่านทั้งหลายแต่ว่าดิฉันคิดว่าคงจะคลุมได้เพราะว่า 1468 ปี ถ้าเลื่อนขึ้นไปมันก็จะเป็นอย่างที่ได้ประมาณสัก 1473 อะไรพวกนี้ แล้วถ้าวัน ลงมาจะเป็นสัก 1466, 62, 64 อะไรประมาณนี้ หรือ 60 อะไร อย่างนี้ก็ยังไม่อยู่ในสมัยของพระบรมไตรโลกนาถนั่นเอง อันข้างล่างก็เหมือนกันก็จะอยู่ในสมัย ของพระมหาจักรพรรดิคือ ถ้าคิดตาม 430 แล้ว มันก่อนที่จะกรุงแตก 21 ปี เพราะ ฉะนั้นก็เป็นตอนที่เข้าเหตุเข้าผล ถ้าหากว่าไม่ค้านดิฉันก็คือ ดิฉันขอความคิดว่า ดิฉันควรจะตั้ง พ.ศ. นี้อย่างไร เพื่อจะได้เป็นหลักฐานมันคงยิ่งขึ้น

ผู้ซักถาม: ผมเกษตร พัทธภัยไพรวัน จากกระทรวงอุตสาหกรรม

ผมขอเรียกร้องให้กลับไปถึงเรื่องที่เรารู้กันเมื่อวานอีกครั้งหนึ่ง ทาง ผมเองได้ทำการศึกษาเป็นเอกเทศ ไม่เกี่ยวข้องกับอาจารย์เพ็ญศักดิ์เลย แล้วเราได้ พบการถลุงตะกั่วอย่างมากมายที่ในท้องที่กาญจนบุรี ซึ่งเวลานี้เราได้สำรวจไป แล้วตั้ง 8 หมั่นตันของตะกั่วแล้ว ในการถลุงตะกั่วเวลานั้นเราก็ได้พบ เราใช้ไม้ฟัน ใช้อะไรก็มีถ่านอยู่ในนั้น เราได้นำถ่านนี้ไปวัด radiocarbon เพื่อหาอายุ เราทำ การวัดอายุถ่านนี้ ตั้งแต่ก่อนที่จะมีการขุดเรือโบราณที่พิทยา แล้วเราก็ได้ทราบ อายุของถ่านนั้น ก่อนหน้านั้นมาแล้วตั้งแต่ปี 1970 แล้วเราก็ได้ตีพิมพ์อายุนั้นไว้ แล้วในหนังสือของที่กรมปรากฏว่าอายุของถ่านจากเบ้าถลุงนั้นก็อยู่ในรายเดียวกับอายุของไม้ไผ่ผากจากเรือที่พิทยา ตกลงการค้นคว้าของ 2 ฝ่ายนี้ก็มาตรงกัน

ที่เรือพิทยานี้ก็ปรากฏว่าได้มีตะกั่วชนิดเดียวกันรูปร่างอย่างเดียวกัน ที่

ผมได้เอามาแสดงให้เห็นเมื่อวานนี้ ซึ่งผมเอามาจากกาญจนบุรีกับที่อาจารย์เพ็ญศักดิ์ เอามาจากได้นำ มันก็เหมือนกันเลยทีเดียว

นอกจากนั้นในฐานะที่ผมควบคุมการสำรวจธรณีวิทยาในประเทศไทยมาเป็นเวลากว่า 30 ปี ผมเรียนได้เลยว่าไม่มีหลักฐานที่อื่นใดในประเทศไทยว่าได้มีการถลุงตะกั่ว นอกจากที่กาญจนบุรีนี้แหล่งตะกั่วที่ใกล้ ๆ กับที่กาญจนบุรีก็มี เช่น ที่เพชรบุรี แต่ว่าไม่มีหลักฐานของการถลุงเลย แหล่งตะกั่วที่อยู่ใต้เพชรบุรีลงไปทางใต้ เช่น แดงพัทลุง นี่ก็มีแต่ก็ไม่มีหลักฐานการถลุงตะกั่ว แต่ว่าหลักฐานการถลุงตะกั่วที่กาญจนบุรีนี้มีอยู่กว้างขวาง เหลือเกินในเนื้อที่นับด้วยยาว 100 กม. กว้าง 20 กม. เป็นอย่างน้อย นั่นเป็นเรื่องหนึ่งมันเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดอายุของเรือสำเภา ผมก็เห็นด้วยว่ามันน่าจะเป็นอายุที่ควรจะยอมรับ

ในเรื่องที่ 2 ที่ผมอยากจะขอเรียนก็คือว่า ในหัวข้อที่เราพูดกันเดี๋ยวนีว่าการเริ่มต้นและการหยุดชะงักของการค้าเครื่องสังคโลกนี้พูดถึงเรื่องการหยุดชะงักของการค้านี้ อย่างที่ว่าการค้าอาจจะหยุดชะงักไปเพราะว่าไม่มีความต้องการหรือการค้าอาจจะหยุดชะงักไปเพราะไม่มีการผลิตก็ได้ ผมได้ดูสไลด์ของ Mr. John Shaw เมื่อมันเป็นจำนวนมาก ทำให้ผมเกิดความคิดขึ้นมาว่า การทำเครื่องกระเบื้องนี้ในภาคเหนือนี้ก็ยังมีอยู่ทั่วไปมากมาย ผมเองนี้ต้องเรียนให้ทราบก่อน ผมเป็นนักธรณีวิทยาแล้วก็ได้เรียนโบราณคดี ไม่ได้ศึกษาโบราณคดีแล้วก็เรียนประวัติศาสตร์เมื่อ 30-40 กว่าปีมาแล้ว เพราะฉะนั้นประวัติศาสตร์ก็เลอะเลือน

ที่นี้ก็พูดถึงการที่ว่าเริ่มต้นทำสังคโลกที่สุโขทัยหรืออะไรนี้ ทำไมไม่เริ่มต้นนั้น เป็นคำถาม ในฐานะที่ผมเป็นนักธรณีผมก็ต้องมองในแง่ที่ว่า จะต้องมียัตถุดิบ ยัตถุดิบนี้จะเอามาจากเมืองจีนที่เดียวหรือก็อาจจะไม่ขวนดินจำนวนมากมายจากเมืองจีนมาป็นที่สวรรคโลกแน่ เขาจะต้องหาวัตถุดิบในที่อื่น

ที่กรมทรัพยากรธรณีซึ่งเมื่อก่อนชื่อว่า กรมโลหะกิจนี้ ได้เขียนหนังสือสำหรับสามัญชนอ่านเล่มหนึ่งชื่อว่า เกี่ยวกับสุโขทัยกับโลหะกิจ ได้มีนักธรณีวิทยาที่มีความสามารถเป็นด็อกเตอร์ ร่วมไปในคณะนั้นไปกันหลายคน เราได้ไปดูที่ ๆ เขามีการขุดเครื่องสังคโลก เราได้ไปพยายามสำรวจดูว่าแหล่งผลิตนั้นจะมีอยู่ที่ไหนแล้วเราก็ตมาเขียนหนังสือเรื่อง เกี่ยวกับสุโขทัยกับโลหะกิจ นี้ด้วยความไม่สบายใจ เพราะว่าเราไม่เห็นว่ที่ใดจะมีที่ ๆ มีแหล่งดินที่ดีพอสำหรับจะมาทำเครื่องสังคโลกเป็นจำนวนมากมายเลย เราก็ตยังตั้งคำถามว่าเช่นนั้นเขาเอาดินนี้มาจากที่ไหน

แต่ว่าต่อมาภายหลังเราได้ทำการสำรวจธรณีวิทยารายละเอียดและได้ทำแผนที่ขึ้นไว้ เวลานี้แผนที่ฉบับนั้นได้พิมพ์ขึ้นเผยแพร่จำหน่ายแล้ว จากการที่เราสำรวจธรณีวิทยารายละเอียดนี้เราได้พบว่าในท้องที่ที่เหนือศรีสะเกษไปนี้เป็นบริเวณที่หินบะซอลท์ได้ไหลกรุมอย่างมากมาย และหินบะซอลท์เป็นหินที่ไม่ให้สิ่งที่จะมาทำเครื่องปั้นดินเผาได้ แต่ว่าถ้าขุดเหนือขึ้นไปอีกหน่อยหนึ่งคุณจะเริ่มพบดินภูเขาไฟชนิดหนึ่งซึ่งเรียกว่า lifalight lifalight เมื่อสลายตัวแล้วเขาให้ดินซึ่งมาทำเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งปัจจุบันนี้นับว่าเป็นดินที่ดีที่สุดอันหนึ่ง แม้แต่เครื่องปั้นดินเผาลายครามของเราเวลานี้ก็วางขายอยู่ในตลาดปารีสก็ไปจากที่ลำปางนี่เอง

การสำรวจแต่ละอย่างที่เราพบเมื่อภาคเหนือหมดแล้วนี้ทำให้เรารู้ว่าตะวันตกของแม่น้ำโขงไปแล้วนี้เราไม่มีแหล่ง lifalight นี้เลย แต่ว่าทางตะวันออกของแม่น้ำโขงนี้เราพบ lifalight extensive ไปทางพะเยาไปทางไหนจะนั้นก็ไม่ใช่แปลกเลยว่าการทำเครื่องปั้นดินเผาย้ายตัวขึ้นไปทางด้านโน้นแล้ว

เมื่อประมาณ 25 ปีที่ผ่านมา ผมขึ้นไปทำงานที่อำเภอฝางเพื่อสำรวจน้ำมัน เมื่อคนที่เชียงใหม่ทราบว่าเป็นนักธรณีวิทยาเขาก็มาหา บอกว่าเขาอยากจะทำโรงงานทำเครื่องปั้นดินเผา เครื่องกระเบื้องให้ดีที่สุดเดียว ทำ celadon ทำอะไรต่ออะไรนี้ แต่ว่าแหล่งดินมันไม่มีแม้แต่ดินเลย ๆ ที่จะเอามาทำหม้อหุงข้าวหรืออะไรเท่านั้น แล้วเขาได้ขอความร่วมมือกับเราในการที่จะค้นหา แล้วเราก็ได้พบว่าในลุ่มเชียงใหม่ลงมาตามสันป่าตองหรือสันกำแพงขึ้นไปทางไหนก็ตามนี้เราไม่มีดินซึ่งใช้ได้เลยที่จะทำนั้น นอกจากคุณภาพที่รองลงไปไม่ใช่ดินชั้นดี อันนี้ผมก็ให้ความรู้ไว้สำหรับท่านผู้ที่จะมีโอกาสออกไปขุดค้นอีก

นอกจากนั้นถ้าเราจะก้าวความไปนี้ ดินที่ได้นำเอามาทำเครื่องปั้นดินเผานี้ก็ใช้ดินที่ทำมาจากแร่ชนิดหนึ่งซึ่งเรียกว่า เครีโอลไนท์ ๆ นี้มาจากคำว่า เกลิน ซึ่งเป็นแหล่งดินที่อยู่ในประเทศจีน และอยู่ในเขต Sub-tropical Zone ภาคเหนือของประเทศจีนนี้ copper deros เต็มไปหมดไม่มีที่ที่จะเอาดินมาทำเครื่องปั้นดินเผา เป็นไปได้ไหมว่าในเมื่อมีการสัมพันธ์ทางราชไมตรี นักวิทยาศาสตร์จีนสมัยนั้นอาจจะเห็นว่าดินชนิดนี้ควรจะมิในเขตที่ฝนตกเยอะก็ชักนำพระเจ้าสยามว่าลองมาหาดินในเมืองไทยนั้นดูบ้างไหม ฉะนั้นข้างอะไรนี้ก็มีความร่วมมือกันขึ้น

แล้วการขาดหายไปนี้ผมอยากจะพาดพิงไปอีกสักอย่างหนึ่งว่าผมไม่ใช่นักโบราณคดีนี้ ผมพอได้ผมไปอ่านเจอในหนังสือ Story of Mankind จัดพิมพ์

โดย UNESCO เป็นหนังสือเล่มใหม่หลายเล่ม ประเทศจีนนี้รับความรู้ในเรื่องการทำแก้วไปจากอียิปต์ไปจากตะวันออกใกล้ในสมัยโบราณโน้น แล้วก็ได้อื่อน้ำยาจากทางโน้นเอามาใช้ ที่เมืองจีนเองนี้ไม่มีความรู้ว่าจะให้น้ำยาตัวไหนจะให้เครื่องเคลือบนี้คืออะไร และพระเจ้าแผ่นดินจีนองค์หนึ่งนี่ เจ็บใจเมื่อเขาไม่ขายน้ำยาให้ ก็สั่งให้มีการค้นคว้าอย่างกว้างขวางเหลือเกินจากหนังสือที่อ่านนั้นบอกบันทึกว่า ได้ทดลองสิ่งต่าง ๆ นี้กว่า 3,000 ชนิดที่จะให้สีแก่เครื่องเคลือบดินเผา จนกระทั่งจีนเป็นตัวของตัวเอง รู้ว่าตัวไหนให้สีอะไรแล้วก็พิพิทธภัณฑ์ ห้องทดลองที่ในเบอร์ลิน ได้ทดลองอันนี้ทราบภายหลังเพราะจีนไม่เปิดเผยความลับอันนี้ให้ใครรู้ เพราะจีนก็คงจะไม่เปิดเผยความลับให้กับคนที่สุโขทัยรู้ว่าทำน้ำยาอะไรมาใส่อะไรมันถึงจะเป็นสีอะไร ผมก็ฝากความคิดและข้อมูลเหล่านี้ไว้สำหรับท่านนักโบราณคดีด้วย

ผู้ซักถาม : ผมไพฑูรย์ มีกุศล จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม
เท่าที่ผมได้ฟังท่านผู้อภิปรายได้พูดถึงเส้นทางของการลำเลียงสินค้าสังคโลกออกไปขายก็ทำให้นักถึงในเรื่องของศิลาจารึกว่าในสมัยพ่อขุนรามคำแหงนั้นอาณาจักรหรือว่าความสัมพันธ์ของสุโขทัยนั้นไปทางสุพรรณบุรีไปทางเพชรบุรีราชบุรีแล้วถึงนครศรีธรรมราช ซึ่งในศิลาจารึกนั้นมิได้เอ่ยถึงทางแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาคือ แถวลพบุรี แถวอยุธยา ผมก็เลยอยากจะเรียนถามเกี่ยวกับเรื่องของเส้นทางเดินเรือหรือว่าเส้นทางลำเลียงสินค้านี้ ตามแนวของลำแม่น้ำเจ้าพระยานี้ในสมัยสุโขทัย หลังจากพ่อขุนรามคำแหงมาแล้วนี้ได้ใช้บ้างหรือไม่ หรือว่าพอได้พบพวกเครื่องสังคโลกแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาหรือไม่ประเด็นหนึ่ง

อีกประเด็นหนึ่งที่ผมอยากจะเรียนถามก็คือเรื่องของอำนาจในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยานี้เท่าที่ฟังท่านผู้อภิปรายมาารู้สึกจะสนับสนุน คือช่วงสมัยที่สุโขทัยมีอำนาจ อันนี้เป็นความเชื่อที่เราเรียนกันตามตำราในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช อำนาจที่ทางสุโขทัยไม่ได้จะต้องเลยก็แถบลพบุรี จากการที่ได้อ่านผลการสัมมนาหรือว่ารายงานซึ่งผมจำได้ ดร.สืบแสงได้เขียนเอาไว้ว่าในสมัยนั้นสุโขทัยนี้ได้ส่งทูตไปเมืองจีน 10 ครั้ง ผมก็เลยเกิดข้อสงสัยว่าเส้นทางที่สุโขทัยก็ดี หรือสุโขทัยสั่งให้เมืองที่ขึ้นกับสุโขทัยนี้ไปเมืองจีนนี้จะออกไปทางไหน คือหมายความว่าออกไปจากสุโขทัยแล้วเข้ามาทางอยุธยา ออกปากน้ำหรือว่าพามา

ถึงนครสวรรค์แล้วก็ออกไปทางท่าจีน ออกแม่กลองไปทางโน้น นี่ประเด็นที่สอง อีกประเด็นหนึ่ง เมื่อเรื่อนำสินค้าออกไปทางแม่กลองแล้วอาจจะไปทางขวา ไปมะละกานี่ อาจารย์ไม่ได้พูดถึงเลยว่าการที่จะผ่านไปเมืองสำคัญ ๆ ตามแนวของที่ผ่านไป คือ แควนครศรีธรรมราชก็ดี หรือว่าแควมลายูก็ดี ไม่ทราบว่ามีเรือที่ไปนั้นนำสินค้าเหล่านั้นไปขายตามเมืองเหล่านั้นก่อนที่จะถึงขวา หรือสุมาตราหรือไม่ครับ

สืบแสง : คือในอันแรกนั้นคำถามแรก อาจารย์ศรีศักรก็ได้พูดแล้วว่าได้มีการพบสังคโลกตามลุ่มแม่น้ำแม่กลองก็ดี แม่น้ำสุพรรณบุรี หรือลำนํ้ามะขามเฒ่าพอสมควร เพราะฉะนั้นเส้นทางนี้เป็นเส้นทางเก่า แล้วก็ลักษณะลำน้ำก็เป็นลำน้ำเก่า อันนี้ก็ยืนยันอย่างนั้น แต่ว่าจากการพบสังคโลกในแถบนี้ก็แสดงว่าต้องมีการขนส่งสังคโลกมาทางนี้บ้าง

แต่ว่าที่คุณไพฑูรย์ มีกุศล ถามนั้นคงจะเน้นไปในแง่ของการส่งทูตว่าส่งทางไหน ซึ่งการส่งทูตของสุโขทัยนั้นมีข้อน่าสังเกตอยู่ 2 ประการ คือ ประการแรกทูตชุดแรก ๆ นั้นส่งไปติด ๆ กัน แล้วก็หลังจากนั้นเว้นระยะอย่างผิดสังเกต การที่ส่งทูตไปติด ๆ กันไปในตอนแรก ยกเว้นชุดแรกที่ส่งไปตามหลัง คณะทูตของหลออยู่นั้นซึ่งถูกส่งไปหลังจากที่หลออยู่ส่งไปเพียงปีเดียวนั้น อาจจะมียุทธการอยู่ แต่ว่าหลังจากนั้นก็ส่งไปติดต่อกัน 3-4 ปีนั้น แสดงให้เห็นว่านอกจากปีแรกปีเดียว การส่งทูตของสุโขทัยนี้จะส่งไปไม่ยากนักและการส่งหลังจากเป็นปีแรกนั้นคงอาจจะส่งมาทางที่สะดวกเพราะได้ตกลงกันได้แล้ว อาจจะส่งผ่านมาทางเจ้าพระยาลงมาทางนี้ก็ได้ แต่ชุดแรกผมคิดว่าถ้ายังมีปัญหากันอยู่อย่างนั้นคงอาจจะมาทางแม่น้ำท่าจีนหรือออกจากราชบุรีหรือเพชรบุรีได้ทั้งสิ้น แล้วก็ก็มีชุดหนึ่งซึ่งผมแน่ใจว่าส่งจากเพชรบุรี อันนี้ปรากฏในหลักฐานจีนด้วย มีชุดหนึ่งที่ส่งจากเพชรบุรีอย่างแน่นอน แต่ว่าหลังจากสมัยพ่อขุนรามคำแหงแล้ว ความขัดแย้งของสุโขทัยกับอาณาจักรไทยทางใต้ก็คงจะมี เพราะฉะนั้นจะเห็นว่าหลังจากการสวรรคตของพ่อขุนรามคำแหงเพียงปีหรือสองปี สุโขทัยไม่สามารถจะส่งทูตไปเมืองจีนได้เป็นเวลาติดต่อกันถึง 14 ปี ซึ่งเป็นสมัยเลอไทยซึ่งอาณาจักรสุโขทัยแตกแยกด้วยแล้วก็มาส่งได้อีกในสมัยลิไทย เมื่อลิไทยสามารถรวบรวมส่วนหนึ่งของสุโขทัยเข้าได้อีกแล้ว แล้วก็ส่งในลิไทยแล้วก็เว้นไปอีก หลังจากลิไทยไปอีกนานทีเดียว

แล้วไปส่ง โส่ออกมาชุดสุดท้าย โส่ชุดสุดท้ายในปี พ.ศ. 1865 แล้วก็หายไป
แล้วก็ พ.ศ. 1866 มีการสร้างพระพุทธรูปพญางิ้วทองที่อยุธยา เพราะฉะนั้นการส่งนี้
เป็นไปได้ทั้งสองทางคือ ถ้าพูดกันรู้เรื่องก็อาจจะมาทางสะดวก ซึ่งส่งทางอยุธยานี้
คงจะสะดวกกว่า

สำหรับเรือหลวงผมคิดว่าไม่มีในสุโขทัย แต่ว่าในสมัยต้นอยุธยานั้นยังมี
คงจะเรือหลวงโดยหลังสมัยพระนครอินทราธิราช หรือพระบรมไตรโลกนาถ
ถ้าก่อนนั้นผมเข้าใจว่ายังคงต้องอาศัยเงินอยู่มาก ถึงแม้ว่าจะมีการผูกขาดการค้า
ก็ตาม เพราะเหตุว่าในสมัยต้นกรุงศรีอยุธยานั้นมีหลักฐานเงินระบุมากเหลือเกิน
ว่าเรือไทยแตกที่แถวเกาะไหหลำเป็นประจำ ในสมัยต้นอยุธยาเพราะเราส่งมาก
เป็นพิเศษทุกปี ๆ บางปี 2-3 ครั้ง แต่ว่าโดยเฉลี่ยแล้วส่งปีละ 1 ครั้ง ถ้าพูดถึง
เฉลี่ยบางปีเว้นไปปีเดียว แต่บางปีส่งถึง 3 หรือ 4 ครั้ง แล้วเรือแตกเป็นประจำ
จีนส่งสารบอกว่าอยู่ไกลอย่าส่งเลย ทุกปี 3 ปีครั้งก็พอ ความจริงเงินลำบากไม่
อยากจะทำบ่อยมากไม่อยากจะทำบ่อย

ศรีศักร : เรื่องเกี่ยวกับเส้นทางสังคมโลก ที่ผมได้เรียนให้ทราบแล้วเมื่อตอนเช้า
เท่าที่ผมขอสรุปนิดว่า ผมสังเกตว่าทางด้านซีกตะวันออกของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา
นี้ เราพบน้อยกว่าทางด้านซีกตะวันตก

เส้นทางที่พบสังคมโลกมาก ผมมองในแง่ที่ว่าเมื่อลงมาจากลำน้ำยม ลำน้ำ
น่านถึงนครสวรรค์แล้ว จะเข้ามาในเขตชัยนาท ที่เขตชัยนาทนี้จะมีทางน้ำอยู่
2 สายด้วยกัน สายแรกก็คือสายลำน้ำมะขามเฒ่าซึ่งสายนี้เป็นเส้นทางเดินเรือแต่
โบราณซึ่งเรือเหล่านี้จะลงไปเขตสุพรรณภูมิได้ เพราะฉะนั้นอันนี้มันเคยปรากฏ
ในตำนานเมืองนครชัยศรีเหมือนกัน ที่พูดว่า กษัตริย์ผู้ครองเมืองนครชัยศรีนี้
เสด็จไปนมัสการพระบรมธาตุที่ลำพูน หรืออุบลราชธานี และเมื่อเวลาเสด็จกลับนี้ผ่านมา
ทางลำน้ำสุพรรณบุรี ผ่านเดิมบางนางบวชลงมา เพราะฉะนั้นชุมชนโบราณที่อยู่
ตามสองฝั่งลำน้ำสุพรรณบุรีนี้มันมีมาก แล้วมันเป็นพื้นที่ที่มีที่ที่เหมาะสมในการ
สร้างบ้านเรือน

ที่นี้อีกสายหนึ่งที่ผมเห็นว่าสำคัญคือ ลำน้ำมาคืออยู่ในเขตเมืองชัยนาท
ถ้าหากว่ามาถึงชัยนาทแล้วจะเลี้ยวเข้าลำแม่น้ำน้อยซึ่งมีวัดบรมธาตุชัยนาทอยู่
แล้วจากวัดบรมธาตุชัยนาทนี้ถัดไปเพียง 9 กม. ก็ถึงเมืองแพรกศรีราชา หรือ

สรรพบุรี อันนี้พบสังคโลกเยอะทีเดียว และดำจากนั้นก็ไปผ่านอำเภอสันตุธร ลำน้ำแม่น้ำน้อยนี้ผ่านลงไป เข้าไปในเขตจังหวัดอ่างทองแล้วก็ไปออกแม่น้ำเจ้าพระยา ใกล้ ๆ กับเลี้ยวหัวแหลมเกือบจะถึงหัวแหลมอันนั้นเข้าไปที่กรุงศรีอยุธยาได้ ผมเชื่อว่าชุมชนโบราณในสมัยนั้นอยุธยาตอนต้นก็ดี หรือก่อนหน้าก็ดีนั้นมันอยู่ตรงนั้นมาก และมีลำน้ำแยกหลายสาขาอยู่นั้น ส่วนที่ทางด้านตะวันออกนั้นผมไม่ได้พบมาก คือพบชุมชนโบราณในเขตนั้น คือหมายความว่าในเขตทางด้านตะวันออกของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยานั้นไม่พบมาก

ผมจะเรียนให้ทราบว่าหลังจากที่เจ้าแม่น้ำน้อยแล้ว ลำน้ำเจ้าพระยาจะผ่านเมืองชัยนาทลงมา ช่วงนี้เป็นลำน้ำค่อนข้างกว้างและคดเคี้ยว คลื่นลมมันคงจะแรง ซึ่งชาวไทยคนสมัยนั้นอาจจะไม่นิยมการเดินเรือ พอมาถึงเขตจังหวัดสิงห์บุรี จะมีลำน้ำหนึ่งตัดแยกจากลำน้ำเจ้าพระยาไปยังจังหวัดลพบุรี อันนั้นคือลำน้ำลพบุรี แต่ผมเท่าที่ผมสังเกตดูช่วงนั้นเป็นคลองขุดไม่ใช่ลำน้ำธรรมชาติ เพราะฉะนั้นน่าจะมีการขุดคลองขุดจากลำน้ำลพบุรีไปเชื่อมลำน้ำเจ้าพระยา เพราะฉะนั้นถ้าหากว่าเดินทางมาจากจังหวัดชัยนาท ลงมาถึงสิงห์บุรีแล้วลงมายังกรุงศรีอยุธยาอีกที่หนึ่ง เพราะฉะนั้นจะเห็นว่าการเดินทางติดต่อระหว่างอยุธยากับภาคเหนือสมัยนั้น ถ้าเป็นอยุธยากับทางภาคเหนือแล้วจะผ่านขึ้นทางลำน้ำลพบุรีทางหนึ่ง อีกทางหนึ่งจะผ่านลำน้ำน้อย แต่ว่าไม่ผ่านมาตามลำน้ำเจ้าพระยาตั้งแต่หัวแหลมผ่านบางบานเรื่อยไปถึงอ่างทอง เพราะตรงนั้นมันกว้าง ยังมีคำกล่าวลือในสมัยแต่ก่อนว่ามันมีทะเลที่บางบานอะไรพวกนี้ เป็นที่ลุ่มต่ำ ที่ลุ่มแล้วก็คลื่นลมแรงจัด เพราะไม่คิดเดินกันเหมือนกับเขตลานเทอย่างนี้ เพราะฉะนั้นผมเชื่อว่าการเดิน การขนย้ายสังคโลกสมัยนั้นรวมทั้งการเส้นทางคมนาคมแต่ก่อนนั้นก็ไม่ได้ใช้เรือใหญ่ จะต้องพึ่งเรือเล็กไปตามลำน้ำซึ่งมีชุมชน เป็นระยะ ๆ ไป ไม่ใช่โดดเดี่ยว

แต่ส่วนที่อาจารย์ไพฑูริย์ถามว่า เวลาออกทะเลแล้วไปทางไหน อันนี้ผมตอบไม่ได้ว่าไปขายที่เมืองนคร ๆ ไฉไล แต่ที่เรารู้คือหมายความว่า พอออกจากอ่าวไทยไปแล้วก็คงไปทางด้านใต้ มีการแวะที่โน่นที่นี้บ้าง ส่วนที่จะขายสินค้ากันยังใงนั้นผมตอบไม่ได้ เพราะว่าไม่ได้มีหลักฐานอะไรมากมาย

ผู้ซักถาม: สวณ รอดบุญ อยากทราบว่าช่างจีนที่มาทำเครื่องสังคโลกในสมัยสุโขทัยนั้นเข้ามาในสมัยไหนหรือไม่ใช่หรือไม่ และที่เข้ามาโดยการหนึ่มาหรืออย่างไร

เพราะว่าอาจารย์เคยบอกว่า ช่างจีนยังออกนอกประเทศไม่ได้

ประการที่สอง อยากทราบว่าในระยะสมัยของพระเจ้าอู่ทองกับสมัยพระนครอินทราธิราชนั้นเราได้พบเตาในสมัยกรุงศรีอยุธยาหรือไม่ และถ้าไม่มีในราชสำนักใช้เครื่องปั้นดินเผาจากที่ไหน เพราะตอนนี้อาจารย์สืบแสงเคยพูดบอกว่า มันเคยมีกรณี Ming gap อยู่ในตอนรัชกาลหมิง เครื่องปั้นดินเผาต่าง ๆ ไม่สามารถจะออกมาขายได้แล้วก็ราชสำนักอยุธยาก็ไม่นิยมใช้เครื่องสังคโลกของไทย

ประการที่สาม ที่ว่า Ming gap นั้นทำให้เครื่องเคลือบสุโขทัยสามารถส่งไปขายยังชาว อินโดนีเซีย หรือฟิลิปปินส์ได้เพราะว่าไม่สามารถจะส่งไปขายได้นั้น จะเป็นได้หรือไม่ที่ว่าราชวงศ์หมิงนั้นไม่ได้สนใจที่จะทำ Celadon แต่ได้พัฒนาประเภทอื่นมากกว่า เพราะฉะนั้นส่วนกรณีของ Ming gap ของสุโขทัยจึงจะขายได้ เพราะฉะนั้นเครื่องเคลือบสุโขทัยก็ต้องเป็นสินค้าประเภทแก้ขัดเท่านั้น สืบแสง : ในประเด็นแรกนั้น ก็ได้พูดไว้บ้างแล้วเมื่อวานนี้ ในประเด็นที่มีเคยมีคนเชื่อว่าช่างทำสังคโลกนั้นน่าจะได้ช่างมาในประเด็นแรกคือว่า พ่อขุนรามคำแหงไปเอาช่างมาจากเมืองจีน ซึ่งอันนี้ผมไม่เชื่อ

แล้วก็ในประเด็นที่สอง ถึงไม่ได้โดยพ่อขุนรามคำแหงไปเอามาก็คงจะช่างของราชวงศ์สุ่งหนี่เข้ามา ซึ่งก็ได้พูดอธิบายไปบ้าง

แต่ผมจะย้อนขึ้นมาพูดอีกครั้งหนึ่งว่า ในประเด็นแรกนั้นที่ผมบอกว่าไม่เชื่อเพราะว่าความเชื่อในเรื่องนั้นมันขึ้นอยู่กับความเชื่อที่ว่า พระเจ้ารามคำแหงเสด็จไปเมืองจีนโดยที่ไม่มีการอ้างหรือว่าแปลจากหนังสือเล่มนั้นเล่มนี้ แล้วก็ไปดูจริง ๆ ก็ไม่มี นั่นประเด็นที่หนึ่ง แล้วก็ประเด็นที่สอง ความจริงในปีที่อ้างว่าพ่อขุนรามคำแหงเสด็จไปเมืองจีนนั้นอ้างว่าปี ค.ศ. 1300 นั้น พ่อขุนรามคำแหงก็สวรรคตไปแล้ว ก็ถ้าจะอยู่ถึง 1300 ก็พระชนมายุประมาณ 50 เศษ ถือว่าถ้าเชื่อว่าพ่อขุนรามคำแหงเป็นพระสหายอันสนิท สหายเรียนรู้นี้เดียวกับพ่อขุนมั่งราย และพ่อขุนงำเมือง อายุจะต้องไล่เลี่ยกัน และเราทราบว่า พ่อขุนมั่งรายนั้นประสูติในราวปี พ.ศ. 1779 หรือ 80 เพราะฉะนั้นถ้าพ่อขุนรามคำแหงประสูติในเวลาใกล้เคียงกันนั้นในปี ค.ศ. 1300 หรือ พ.ศ. เท่าไหร่บวกเข้าไป 1300 ก็ พ.ศ. 1843 ไขใหม่ 43 นั่นท่านก็จะอายุถึง 63 ปี แล้วก็ยังเสด็จไปเมืองจีนนั้นโดยที่เมืองจีนในสมัยนั้นลำบากมาก สมัยนั้นการเดินทางไปเมืองจีนไปถึงปักกิ่งจะต้องใช้เวลา 7 เดือนไปกลับปีครึ่ง จะต้องรอลมมรสุมด้วย แล้วก็เดินทางจากกวางตุ้งไปเมืองจีน

สำหรับสมัยนั้นลำบากมาก

แต่ผมไม่เชื่อเลยว่าเสด็จไปเมืองจีนไปเฝ้าพระเจ้ากุบไลข่านซึ่งกุบไลข่านก็สวรรคตไปแล้วก่อนหน้านี้ 6 ปี แล้วไปเฝ้าใครกัน กุบไลข่านตายไปตั้งแต่ปี ค.ศ. 1294 เพราะฉะนั้น 1300 ไปเฝ้าใครไม่ใช่กุบไลข่านแล้ว กุบไลข่านเองก่อนที่จะสวรรคตใน 2-3 ปีหลังนั้นกำลังรบทัพจับศึกกับพวกมองโกลด้วยกันเองอย่างดุเดือด เพราะมองโกลตะวันตกนั้นหลงให้กุบไลข่านใช้มานานจนกบฏขึ้นมาแล้วคนจีนก็กบฏ เพราะฉะนั้นกุบไลข่านตอนนี้เสื่อมอำนาจมากอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นยิ่งสวรรคตก่อนด้วย เพราะฉะนั้นก็ไม่เชื่อว่าพ่อขุนรามคำแหงอาจเสด็จไปเมืองจีนที่นี้ประเด็นที่ว่าอาจจะมีช่างสูงหนีมาบ้างหรือไม่แน่ ผมก็เล่าให้ฟังแล้วเป็นส่วนใหญ่ก็จะไม่ขอเล่า หรือว่าจะยาอีกหนึ่งว่า ถ้ามีช่างสูงหนีมา

สงวน รอดบุญ: ผมไม่ได้ถามช่างสูง แต่ผมถามว่ามาในราชวงศ์หยวนใช่หรือไม่ แล้วมาด้วยสาเหตุอย่างไร หนีมาหรือว่ามากับคณะทูตหรืออย่างไร

สืบแสง: ราชวงศ์หยวนก็เป็นช่างสูง คือมองโกลนี่เป็นอนารยชนเข้ามายึดครองอาณาจักรสูง เพราะฉะนั้นช่างที่คงอยู่ที่จะเป็นช่าง สมมุติว่าอายุ 20 ปีขึ้นไปก็ต้องเป็นคนในสมัยสูง คือสมัยกุบไลข่านนี่จะต้องเป็นคนที่เกิดสมัยสูงตอนปลาย เราเลยเรียกว่าช่างสูง ซึ่งหมายถึงว่าเป็นสมัยมองโกล แล้วก็ที่ไม่เรียกว่าช่างมองโกล เพราะว่าคนจีนเองก็ดูถูกมองโกลไม่ยอมเรียกอะไรให้มองโกลทั้งนั้น แล้วก็วันนี้เพื่อให้ทราบ ถ้าเป็นช่างจีนสมัยมองโกลเขาเรียกช่างสูงทั้งสิ้น

ที่นี้เมื่อเป็นช่างสูงนี้ ความเป็นจริงนี้ก็ไม่น่าจะเป็นไปได้เพราะว่าจีนภาคเหนือหรือสูงภาคเหนือนั้นเสียไปนานแล้วกับอนารยชนเผ่าอื่นไม่ใช่มองโกลด้วยซ้ำไป มองโกลนี่มาทีหลังคือสูงนี้มีสูงภาคเหนือ สูงภาคใต้ แล้วก็การทำเครื่องเคลือบของสูงนั้นทำในภาคเหนือของจีน ซึ่งทำมานานตั้งแต่สมัยสูงภาคเหนือแล้ว สูงภาคเหนือนี้เสียไปตั้งแต่ประมาณปี ค.ศ. 1153 อะไรแถวนี้ไปก่อนแล้ว แล้วก็มาตั้งอาณาจักรสูงภาคใต้อยู่มาจนกระทั่งถึง ค.ศ. 1279 สูงภาคใต้นี้เพราะฉะนั้นในตอนที่มาอยู่ทางสูงภาคใต้การทำสังคโลกสูงนี้เสื่อมลงเนื่องจากเสียอาณาเขตทางภาคเหนือ สูงภาคใต้นั้นหนักทางด้านการค้าขายฝั่งและการค้าต่างประเทศ สูงภาคใต้นี้ก็มีการตั้งหน่วยงานสำเภาลงขันมาเพื่อทำการค้าโดยเฉพาะ อันนี้

สูงภาคใต้ เพราะในตอนที่เป็นสูงภาคใต้นี้การทำเครื่องสังคโลก ไม่ใช่เครื่องสังคโลก เครื่องลายคราม เครื่องเคลือบจีนแบบสูงซึ่งคุณภาพดีเพราะใช้ดินอย่างดินนั้นได้ลดจำนวนลงเพราะไม่มีดินจะทำเพราะว่าเสียสูญเสียภาคเหนือไปแล้ว เพราะฉะนั้นเมื่อมองไกลเข้ามาแล้วยึดภาคเหนือได้ต่อจากอนารยชนพวกอื่น แล้วติดลบข้างเข้ามารบสูงตอนหลังนี้ พอสูงเสียนี้ก็อาจจะมียางคนหนีมาได้บ้าง

แต่ถ้าถ้าจะมีช่างสูง ผมก็ยังยอมให้ถ้าจะมีช่างสูงมาเป็นช่างเครื่องเคลือบจีนก็เวลาที่มาในสุโขทัย ก็เทคนิคการสร้างเตาน้ำจะต้องใช้วิธีแบบสูงซึ่งปรากฏว่าเตาแบบสุโขทัยนั้นก็เป็เตาแบบยาวซึ่งไม่ให้อุณหภูมิไม่สม่ำเสมอแล้วใช้วิธีแบบลดออกซิเจน ซึ่งทำให้การเผาไหม้ไม่ค่อยสมบูรณ์แล้วก็อุณหภูมิไม่สม่ำเสมอถึงแตกเสียหายมาก ซึ่งผิดกับเตาแบบของสูงคนละชนิด เทคนิคคนละอย่าง แต่ว่าอาจจะมีคนจีนที่หลบมาเน่และผมเองเคยเขียนไว้ว่า คนจีนที่หลบมานี้ไม่ได้หมายความว่าจำเป็นต้องเป็นช่างสูงเสมอไป แต่ก็มีคนที่หลบมาได้บ้างแล้วก็มาอยู่แถว ๆ ออยุธยา มีนิทานตำนานว่า คนจีนที่หลบมาสมัยมองโกลยึดช่องภาคใต้มาอยู่แล้วอยุธยา แล้วก็ยังอ้างต่อไปว่าเป็นคนที่มามีส่วนในการสร้างพระพุทธรูปพนัญเชิงด้วยซ้ำไป อันนี้ไปกันใหญ่เลยแต่ว่า น่าสังเกตดูว่าวัดพนัญเชิงนั้นมีความเกี่ยวข้องกับตำนานจีนอย่างใกล้ชิด ใครอยากได้ลูกชายไปขอเจ้าแม่สร้อยดอกหมาก อยากได้ลูกชายก็อยู่ที่วัดพนัญเชิง เพราะฉะนั้นน่าสังเกตคงมีความเกี่ยวพันอะไรกันอยู่แต่จะเกี่ยวข้องกับคนจีนสมัยสูงตอนปลายหรือไม่นั้นไม่ทราบ แต่ว่าผมเองไม่คิดว่าจะเป็นช่างสมัยสูงแล้ว ก็เนื่องจากเมื่อมันเกี่ยวกับการเสด็จไปเมืองจีนของพ่อขุนรามคำแหงเมื่อไม่ได้เสด็จไปนี่ ความลึกถึบอันนั้นมันก็ทำให้มีน้ำหนัคน้อยลงไป

แล้วก็ปรากฏว่า ถ้าเราจะมองกันอีกว่าในสมัยสุโขทัยนั้นศิลาจารึกที่เราเชื่อว่าพ่อขุนรามคำแหง จารึกลั่นเดี๋ยวนั้นก็เชื่อกันว่าท่านอาจจะจารึกแค่ 18 บรรทัดแรกเท่านั้นเองของจารึกหลักที่ 1 เพราะฉะนั้นจารึกลั่นเราอย่าไปคิดว่าเป็นของพ่อขุนรามคำแหงทั้งหมด ซึ่งไม่ใช่อันนี้เรารู้กันอยู่ ก็จารึกสมัยหลัง ๆ แล้วโดยเฉพาะสมัยพระยาธิไทยนี้มาก แต่ไปถึงแม้จะจารึกสมัยพระยาธิไทยก็ปรากฏว่าไม่ได้ระบุไว้ถึงเรื่องสังคโลกเลยด้วยซ้ำ แต่ระบุถึงพระราชดู่ที่มีสี่เหมือนกับการเผาหม้อ เผาไห แต่ก็ไม่ได้ว่าการสังคโลกซึ่งการเผาหม้อไหนี้มีมานานแล้วพอสมควร ซึ่งเป็นเทคนิคที่เราอาจจะทำของเราได้เอง ซึ่งอาจารย์ศรีศักรได้พูดแล้ว

ว่าการเผาหม้อ เเผาไห เครื่องเคลือบแบบที่ใช้ในสถาปัตยกรรมนั้นเราเผากันมาก่อน แต่ว่าการทำเครื่องเคลือบแบบสังคโลกนี้โดยเฉพาะเดานั้น อันนี้มาถึงคำถามที่ 2 หรือว่าได้มีการพบเตาสมัยอยุธยาบ้างหรือไม่ พบที่ลำแม่น้ำน้อยที่อำเภอนันทบุรี ที่จังหวัดสิงห์บุรี ที่ชั้นสูตร ซึ่งเป็นเตาก่อด้วยอิฐ แล้วก็สุโขทัยที่ทำสังคโลกนั้นก็เป็เตาก่ออิฐคล้าย ๆ กัน ซึ่งเตาก่ออิฐนี้ทำให้เตาคงทน

สงวน รอดบุญ : ผมถามว่าอยุธยาตอนต้น หรือตั้งแต่สมัยพระเจ้าอู่ทอง ถึงพระเจ้านครอินทราธิราชนั้นได้พบหรือไม่ ก็อาจารย์บอกว่าพระนครอินทราธิราชเป็นคนไปเอาช่างจีนมาใช้ใหม่

สืบแสง : คือกำลังพูดว่าเตาที่พบที่นี้เป็นเตาสมัยอยุธยา ซึ่งเชื่อว่าพระนครอินทราธิราชเป็นผู้ที่มีบทบาทในการสร้างเตาขึ้น เพราะว่าปรากฏว่าเป็นคนเอาช่างจีนมาที่ลำแม่น้ำน้อยนี้ ส่วนก่อนพระนครอินทราธิราชไปหรือไม่นี้ ผมไม่ทราบว่ามี การพบเตาที่สามารถระบุได้ว่าเป็นของพระเจ้าอู่ทองหรือไม่ แต่ว่าสำหรับการใช้สอยภาชนะในสมัยอยุธยาซึ่งอาจจะเรียกว่าเป็น Ming gap นั้นใช้อะไร ซึ่งการค้นพบเท่าที่พบนั้นปรากฏว่าไทยเรานี้ชอบนิยมใช้ของจีนตั้งแต่ส่งลงมาในคนชั้นสูงและคนร่ำรวย และในพระราชวัง ซึ่งถ้าจะเดาก็คงจะมีเครื่องใช้ของสูงหรือว่าอย่างน้อย ๆ ในตอนตั้งอยุธยาใหม่ ๆ นั้น บ้านเมืองยังไม่เรียบร้อยนี้ ไอ้การที่จะไปนั่งกินช้อนเงินช้อนทองนี้ คงจะยังไม่คิดมากมั้ง แต่ว่าเราอาจจะมีภาชนะของเราซึ่งอาจจะเป็ดินเผาเครื่องเคลือบอย่างง่าย ๆ ซึ่งอันนี้ก็ต้องเริ่มพิสูจน์กัน

แต่ว่าอย่างไรก็ตาม Ming gap มีความสำคัญหรือไม่ผมคิดว่ามันอาจจะมีส่วนอยู่ แต่ในความเป็นจริงนั้น ในต้นสมัยหมิงนั้นหมิงไม่ได้ผลิตออกมาเพราะว่ายุ่งอยู่กับการจัดระเบียบภายในของตน หลังจากที่ยึดครองอำนาจใหม่ ๆ แล้วก็สั่งมีการผลิตแล้วผลิตชั้นสูง หมิงเข้ามายังไม่ทันผลิต ผลิตที่หลังนี้หลังจากจัดบ้านเรียบร้อยแล้ว ซึ่งเป็นช่วงที่พื้นสมัยพระเจ้าอู่ทองมาแล้ว คือสมัยหลังพะจั่ว คือสมัยพระนครอินทราธิราช หมิงถึงเริ่มพัฒนาเครื่องเคลือบซึ่งเป็นเครื่องลายครามทำเครื่องลายครามขึ้นมาแล้วก็เพิ่งมาขยายตัวในปลายศตวรรษที่ 15 และ 16 ซึ่งขายได้ดีมาก เพราะฉะนั้นจะบอกว่าเป็น Ming gap แต่ว่า Ming gap เคยทำมา

ก่อนแล้วก็ได้ทำก็ไม่ใช่ คือ ยังไม่ได้ทำซึ่งจะว่าเป็น Ming gap ก็ได้ คราวนี้
นี่เมื่อยังไม่ได้ทำนี่มันก็อาจจะเป็นโอกาสดีของเราด้วย ถ้าจะอย่างนั้นแต่ผมมอง
ว่ามันมีผลในตอนหลังมากกว่า เครื่องเคลือบเครื่องลายครามหมิงนี้มีผลตอน
หลังมาก

ปัญหาและอนาคตของโบราณคดีได้นำ ในประเทศไทย

ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล

ประเสริฐ ณ นคร

เพ็ญศักดิ์ จักขุจินดา โฮวิทซ์

ม.จ.สุภัทรดิศ : เข้าวันนี้เราจะมีการอภิปรายเรื่อง ปัญหาและอนาคตของโบราณคดีได้นำในประเทศไทย เกี่ยวกับเรื่องปัญหาและอนาคตของโบราณคดีได้นำในประเทศไทยนี้ ผมรู้สึกยินดีที่ได้มาเป็นพิธีกร แต่ในขณะที่เดียวกันก็จำเป็นต้องพูดเป็นส่วนตัวในที่นี้ว่ารู้สึกเสียใจที่ผู้ที่อภิปรายวันนี้ขาดที่สำคัญไปอยู่ 3 สถาบันด้วยกัน คือ หนึ่ง กรมศิลปากร ไม่มีผู้แทนของกรมศิลปากรอยู่ในที่นี้ ซึ่งกรมศิลปากรเป็นผู้รักษากฎหมายเกี่ยวกับโบราณวัตถุสถานในประเทศไทย เพราะฉะนั้นการที่จะทำเรื่องราวเกี่ยวกับโบราณคดีได้นำต่อไปนี้ถึงอย่างไร ๆ ก็ต้องเกี่ยวข้องกับกรมศิลปากร คือ ต้องผ่านกรมศิลปากร การที่จะไปทำการขุดค้นโบราณคดีได้นำถ้าเพื่อกรมศิลปากรไม่อนุญาตก็ทำไม่ได้ เพราะฉะนั้นอันหนึ่งที่ขาดไปในวันนี้ซึ่งผมเสียใจก็คือผู้แทนกรมศิลปากร

ผู้ที่ขาดไปเป็นท่านที่สองก็คือ ผู้แทนของภาควิชาโบราณคดีของคณะโบราณคดีวิชาโบราณคดีได้นำ ภาควิชาโบราณคดีได้ทำการอบรมนักโบราณคดีได้นำคือกรมศิลปากรนี้ แม้ว่าจะมีหน้าที่ในการทำการขุดค้นโบราณคดีได้นำก็จริง แต่ว่ากรมศิลปากรเป็นสถาบันที่ไม่อาจจะให้ปริญญาบัตรหรืออะไรกับผู้ที่ทำการอบรมได้ เพราะว่ากฎหมายไม่อนุญาตเช่นนั้น เพราะฉะนั้นการที่จะสามารถให้

ปริญญาดุษฎีหรืออบรมนักโบราณคดีได้นำได้ สมควรที่จะเป็นหน้าที่ของภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร เพราะฉะนั้นอันนี้เป็นเรื่องที่ทำให้เราเห็นว่ากรมศิลปากรสมควรที่จะต้องร่วมมือกับภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี ในการผลิตนักโบราณคดีได้นำนครับ

ส่วนสถาบันที่สามที่ขาดไปในวันนี้ก็คือ ผู้แทนสำนักงบประมาณ การทำเกี่ยวกับวิชาโบราณคดีในประเทศไทยนั้นเท่าที่ได้ทำมาในปัจจุบันนั้นเราได้รับเงินจากรัฐบาลเป็นส่วนใหญ่ แม้จะมีทางที่อื่นมาช่วยบ้างงบประมาณของรัฐบาลก็จำเป็นต้องเข้ามาช่วยเหลืออยู่ดี เท่าที่แล้วมาสำนักงบประมาณก็ได้ให้เงินงบประมาณแก่กรมศิลปากรมาก ผมเข้าใจว่าดูเหมือนล้นบาทหรืออะไรไม่ทราบ แต่ประเดี๋ยวอาจารย์เพ็ญศักดิ์อาจจะพูดบอกท่านทั้งหลายได้ เพราะฉะนั้นที่ขาดไปอีกท่านหนึ่งที่สำคัญในวันนี้ก็คือ ผู้แทนของสำนักงบประมาณ เพื่อเราจะได้รู้ว่างานโบราณคดีได้นำในอนาคตจะดำเนินไปอย่างไร

แม้ว่าจะมีการขาดเช่นนั้น แต่ว่าท่านทั้งสองที่นั่งอยู่ข้างผมนี้ก็อาจจะช่วยเหลือได้บ้าง ท่านที่นั่งข้างขวาของผมคือ ดร.เพ็ญศักดิ์ จักขุจินดา โสวิทซ์ นี่ก็ไม่จำเป็นต้องอธิบายถึงคุณวุฒิหรืออะไรเพราะท่านทั้งหลายก็คงรู้จักดีแล้ว

ส่วนทางด้านซ้ายของผมคือ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ก็ไม่จำเป็นจะต้องอธิบายสรรพคุณของท่านเช่นเดียวกัน ท่านเป็นปลัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ แม้ว่าท่านจะไม่ได้เกี่ยวกับวิชาโบราณคดีได้นำโดยตรง แต่ว่าในฐานะตำแหน่งหน้าที่ของท่านนั้น ท่านควบคุมมหาวิทยาลัยทั้งหมด เพราะฉะนั้นท่านก็อาจจะพอชี้แจงแนวทางได้บ้าง ว่าต่อไปวิชาโบราณคดีได้นำควรจะดำเนินไปทางใดขอเชิญ ดร.เพ็ญศักดิ์ก่อน

เพ็ญศักดิ์ : เรื่องโบราณคดีได้นำ พิจารณาตัวเองขณะที่ทำงานโบราณคดีได้นำมา 3 ปีนี้ก็รู้สึกตัวเองไม่ได้ตั้งใจที่จะทำให้ตัวเองเด่นหรือว่าต้องการชื่อเสียงอะไรทั้งสิ้น แต่เผอิญมันช่วยไม่ได้ เพราะว่าตอนที่ดิฉันมาคราวแรกนั้นดิฉันพากลุ่มผู้เชี่ยวชาญเดนมาร์กมา แล้วนักหนังสือพิมพ์เขาก็เลยตื่นเต้นกันใหญ่ว่ามีคนไทยรวมอยู่ในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญกลุ่มนั้นด้วย ดิฉันก็เริ่มมีชื่อเสียงขึ้นมาตอนนั้น พอเสร็จแล้ว ยิ่งดิฉันมาแต่งงานกับสามีของดิฉันเข้า มันก็เป็นเรื่องผิดปกติ คนก็เลยถือเป็นข่าว ดิฉันทำอะไรก็ตามดิฉันไปอยู่ตลอดเวลา อันนี้ก็ไม่ใช่ว่าความผิดของ

ดิฉัน ก็บางคนก็อาจจะเข้าใจผิดว่าดิฉันต้องการหาชื่อเสียงหรือโฆษณาตัวเอง แต่ข้างเถะมันช่วยไม่ได้จริง ๆ

พอเสร็จแล้วพอดิฉันนั่งทำเรื่องนี้มาตั้งแต่ต้น คือ คุณสมภพพอริบดีเก่า ขอร้องให้ดิฉันทำ ท่านบอกว่าท่านขอความช่วยเหลือไปที่อื่นก็ไม่มีใครเขาตอบ มาสักคนหนึ่ง บอกช่วยเถะเพราะว่าคุณสมภพท่านเป็นคนกระตือรือล้นมาก ดิฉันก็ลงมือรวบรวมพวกนักโบราณคดีได้นำ เพราะตัวเองไม่ได้เป็นนักโบราณคดี ได้นำ อันที่จริงแล้ว ตัวเองเป็นนักก่อนประวัติศาสตร์ ก็รวบรวมกันเข้า ก็มาร่วม ทำกับคุณนิคมซึ่งดิฉันขอชมเชยอย่างยิ่ง เป็นคนที่ทำงานดีมาก แล้วก็เป็นนักบริหารที่น่าจะมีอนาคตไกลทีเดียว การทำงานกับคุณนิคมมา 2 ปีเป็นการทำงาน ที่มีความสุขที่สุด ในตอนนั้นดิฉันไม่ได้เข้าร่วมมือทางวิชาการอย่างจริงจังเพราะ เป็นการรักษามารยาทที่ว่า เปิดโอกาสให้คนอื่นเขาทำก่อน 2 ปี โดยทั้งทางฝ่าย ไทยและทางฝ่ายเดนมาร์ก

ที่นี้ทางฝ่ายเดนมาร์กเอง คนที่เขาที่เป็นนักโบราณคดีได้นำ แต่เขาไม่ได้ เป็นนักโบราณคดีไทย เขาก็ไม่ค่อยจะรู้เรื่อง เขาต้องถามขึ้นมาไบนึง เขาก็ไม่รู้ เรื่องอะไร เขารู้แต่วิธีจะขุดเอาขึ้นมาให้เราได้ความเท่านั้นเอง การร่วมกันของ ระหว่างไทย-เดนมาร์กนี่เป็นการร่วมกันของกรมศิลปากรกับเดนมาร์ก ซึ่งก็จะ คอยร่วมมือกัน ระหว่าง 3 ทีม คือ ทหารเรือไทย ฝ่ายเดนมาร์ก แล้วก็กรมศิลปากร เอง

ในเรื่องการปฏิบัติงาน เรื่องทางด้านวิชาการ ด้านเทคนิค แล้วเราก็พยายาม ตามทางฝ่ายผู้เชี่ยวชาญ เขาจะให้เราทำอะไร เพราะว่าศาสตร์นี้มันเป็นศาสตร์ ใหม่ที่เราไม่รู้เรื่องเลย คนที่มีชื่อเสียงมากของสแกนดิเนเวียเกี่ยวกับเรื่องเรือไวกิ้ง เขาก็เป็นนักวิชาการใจกว้าง เขาก็แบ่งงานให้ทำ โดยที่แบ่งงานให้พวกเราทำ แต่ละคน อย่างเป็นต้นว่าสังคโลกเขาก็ตั้งมาให้ดิฉัน บอกว่าเธอต้องศึกษาสังคโลกมา แล้วก็ปีนี้เราจะต้องเอารายงานเรื่องนี้ออกมาให้ได้ แล้วก็ทิ้งไปให้คุณนิคม บอกว่า เรื่องเกี่ยวกับสายการเดินเรือของไทย คุณเขียนมาอะไรอย่างนี้แล้วก็เขาเองเขา บอกว่าเขาจะเขียนเรื่องเกี่ยวกับการขุดเรือ ซึ่งมันก็ถูกเพราะว่าเขาไม่รู้เรื่องอย่างอื่นเขาก็คงจะเขียนเรื่องการขุดเรือ ตอนนั้นคุณนครยังไม่ได้เข้ามาในกลุ่มของ นักวิชาการ บังเอิญก็ไม่ทราบว่าเป็นเพราะอะไร เพราะว่า การติดต่อระหว่างไทย กับเดนมาร์กคือระหว่างกลุ่มของผู้เชี่ยวชาญเองกับคนทำงานเองไม่ได้ ๆ ใกล้ชิด

มากขึ้น หรืออะไรก็ตามแต่ แต่ดิฉันทราบว่าในตอนที่คุณนครกับคุณนิคมไปเรียนโบราณคดีได้น้ำที่เดนมาร์ก ทั้งคู่ก็ได้ถูกบังคับให้อ่านหนังสือแล้วก็ให้เขียนรายงาน แล้วก็คุณนิคมก็เขียนหนังสือเยอะทีเดียวเกี่ยวกับคันคว่ำ เกี่ยวกับเรื่องสายการค้าของไทย ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายที่ว่าไม่ทราบว่างานของเธอขณะนี้อยู่ที่ไหน

พอเสร็จแล้วก็เผชิญเกิดความผันผวนทางการเมือง สัญญาของเดนมาร์กหมดลง ทางฝ่ายเดนมาร์กก็ยินดีที่จะให้ความช่วยเหลือโดยที่ไม่มีสัญญาต่อ ทางฝ่ายพวกนักวิชาการทางเดนมาร์กก็บอกว่าเอาอย่างนี้ก็แล้วกัน เพราะเขาเพิ่งพบเรือไวกิง เยอะแยะทีเดียวขณะนั้น แล้วนักโบราณคดีได้น้ำของเขามีเพียง 7 คนเท่านั้นเอง เขาก็ไม่มีแรงที่จะมาทำและเขาบอกว่าคุณนครทำได้เรื่องนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าจะขุดสัทหีบแล้วเขาก็แนะนำให้ดิฉันมาบอกว่าเอาอย่างนี้ก็แล้วกันเพื่งศักดิ์เธอเป็นตัวแทนก็แล้วกันมาช่วยทางนี้ ดิฉันก็ถูกส่งมาอย่างเป็นทางการในนามของหัวหน้ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญของทางฝ่ายเดนมาร์ก

พอดิฉันเข้ามาช่วย คราวนี้ดิฉันก็ได้แบ่งงานให้กับทุกคนโดยที่ได้เชิญทุกคนที่ในคณะที่เห็นชื่ออยู่ รวมทั้งเจ้าหน้าที่กรมศิลปากรด้วย แบ่งแยกงานให้ทำแล้วก็บอกว่าคราวนี้แหละเราดูว่ามาก เงินงบประมาณ 1 ล้านบาทต่อปีเราเอาไปทิ้งน้ำ คุณนิคมก็บังเอิญเธอไปได้งานที่สุโขทัยที่น่าสนใจกว่า แล้วเธอนัดกว่า ก็ไปเสียก่อน ก็มีคุณวิทยาเข้ามาแทน เราก็บอกจุดมุ่งหมายตั้งประชุมกันบอกว่าเรื่องนี้จะต้องทำอย่างจ้ออย่างนี้ เราจะต้องให้ได้ผลงานทางวิชาการออกมา ซึ่งดิฉันเองเมื่อ 2 ปีก่อนนั้นขณะที่ทำงานกับคุณนิคม ดิฉันไม่ได้ทำอะไรเลยมัวแต่สังเกตว่ามันมีอะไรบ้าง ไม่ได้จับงานทางด้านวิชาการเลย แต่เมื่อความรับผิดชอบมาตกอยู่ที่ตัวเองอย่างนี้ดิฉันจะปล่อยให้มันผ่านไปโดยที่ไม่มีอะไรมารายงานเลยในการทำงานนั้นยังทำงานรวม ๆ กันมากเข้าไปก็ทำให้เกิดความเป็นห่วง เพราะว่าเห็นว่าปัญหามันมีอยู่ 3 ข้อด้วยกันที่เป็นปัญหาใหญ่ที่สุด

ปัญหาใหญ่ก็คือ ปัญหาบุคลากร เขาไม่มีบุคลากรวิชาโบราณคดีได้น้ำเป็นวิชาที่ใหม่ ๆ มาก แล้วก็ป็นวิชาที่เสี่ยงอันตรายเหลือเกิน แล้วก็กลัวจะได้ข้อมูลขึ้นมา กว่าจะรวบรวมข้อมูลหลักฐานขึ้นมามันแทบตาย แล้วก็ต้องเสี่ยงต้องทำงานระมัดระวัง กินเหล้ามากก็ไม่ได้ จะไปเที่ยวไปเตร่มากก็ไม่ได้ หรือว่าจะทำงานอย่างสับเพร่าไม่ได้ ก็มันเกี่ยวกับชีวิต อันนี้ก็จะต้องเกี่ยวกับการที่จะต้องอบรมบุคลากร

อย่างที่คุณครพุดไว้ว่า นักดำน้ำก็เป็นนักดำ นักดำไม่ใช่คนนักโบราณคดี แต่นักโบราณคดีก็ดำน้ำไม่ได้ เพราะฉะนั้นทำอย่างไรเล่าเราจึงจะทำให้คนโบราณคดีนี้เป็นนักดำแล้วนักดำก็เป็นนักโบราณคดี ก็มีอยู่ทางเดียวคือการอบรม ตามสัญญาของเดนมาร์กที่เขาเขียนไว้ ในข้อหนึ่งว่าถ้าอย่างหนักว่าจะต้องมีการอบรมโบราณคดีได้น้ำโดยที่ทางฝ่ายเดนมาร์กจะจัดมาช่วยสอนแล้วเมื่อเขาสร้างบุคลากรให้แล้ว ทางฝ่ายเดนมาร์กก็จะไม่ยุ่งเกี่ยวอีก คือ ถ้าอ่านตามสัญญาที่อยู่ในหนังสืออย่างละเอียดจะเห็นว่าเดนมาร์กจะเป็นพี่เลี้ยงเท่านั้น แล้วก็ไม่ได้เรียกร้องของเลย แม้แต่อย่างเดียว เป็นพี่เลี้ยง พอเรายืนด้วยลำแข้งของเราเองได้แล้วเขาก็ถอยกลับไป

ในข้อนี้เมื่อดิฉันมาทำงานของดิฉันเองมารับผิดชอบในปีที่แล้ว ดิฉันก็ตระหนักถึงเรื่องนี้ ดิฉันก็พยายามที่จะรวบรวมแล้วก็ขอร้องให้เปิดการอบรมโบราณคดีได้น้ำขึ้น ก็อย่างที่บอกแล้วว่า การอบรมโบราณคดีได้น้ำนี้จะต้องเป็นหน่วยงานที่สามารถที่จะให้ประกาศนียบัตรได้ แล้วก็จะต้องเป็นหน่วยงานที่จะต้องให้การอบรมอย่างนี้ได้ต่อไปในอนาคต ไม่ใช่ว่าทำหนสองหนแล้วก็ล้มไป เพราะฉะนั้น ดิฉันก็ถึงพยายามที่จะดึงให้มหาวิทยาลัยศิลปากรเข้ามาร่วมในการอบรมด้วย

ดิฉันจะไม่พูดถึงสถาบันอะไรทั้งสิ้น คือหมายความว่า จะพูดในแง่ของความรู้สึกของดิฉันและความใฝ่ฝันของดิฉันก็ว่าได้ ก่อนที่ดิฉันจะจากเมืองไทยไป สิ่งที่ดิฉันใฝ่ฝันจะเห็นเกี่ยวกับโบราณคดีได้น้ำ ไม่ว่าจะเป็นดิฉันทำหรือจะเป็นคนอื่นทำก็ตามแต่ ดิฉันหวังที่จะได้เห็นในรูปแบบนี้ อันหนึ่งก็คือความร่วมมือ อันนี้ก็เป็นปัญหา คือ หมายความว่า ถ้าหากว่าได้รับความร่วมมือกันจากหลาย ๆ ฝ่ายโดยที่ต่างเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ให้เกียรติซึ่งกันและกัน อันนี้ก็จะทำให้งานโดยเฉพาะอย่างยิ่งงานด้านวิจัยดำเนินไปได้อย่างดี

ส่วนปัญหาที่สามก็คือเรื่องเงิน แต่ดิฉันคิดว่าเรื่องเงินขณะนี้ไม่มีปัญหา ถ้าสมมุติว่าของรัฐบาลขณะนี้ก็ได้ตั้งงบประมาณไว้สูง ถ้าสมมุติว่าเรารู้จักวิธีที่จะใช้เงินนั้นให้เป็นประโยชน์ แล้วก็สถาบันต่างประเทศไม่เฉพาะแต่เดนมาร์ก มีประเทศอื่น ๆ อีกหลายประเทศที่ยินดีและเต็มใจที่จะให้ความร่วมมือต่อโครงการอันนี้ทันทีที่เราขอไป

ดิฉันขอพูดในเรื่องโครงการ ในเรื่องว่าควรจะเป็นอย่างไร ตามที่ดิฉันพูดมา

คราว ๆ ก็เห็นว่ามันน่าจะมี 2 สถาบันที่ทำงานเกี่ยวกับอนาคตของโบราณคดีได้น้ำ สถาบันหนึ่งก็คือ สถาบันของการขุดค้น สํารวจ และวิจัย อีกสถาบันหนึ่งก็คือ เป็นสถาบันที่ผลิตบุคลากร แล้ว 2 สถาบันอันนี้ก็ควรจะได้ทำงานร่วมมือกัน

สถาบันที่จะตั้งเป็นสำหรับขุด สํารวจ วิจัยนี้ก่อนอื่นก็ควรจะได้ตั้งเป็น หน่วยงานขึ้นประกอบด้วยผู้ชำนาญงานพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านได้น้ำ มันเป็นปัญหาที่ว่า ผู้ที่ทำงานได้น้ำนี้ขณะนี้ไม่ค่อยจะมี คือ มันนับตัวได้ ดิฉันยอมรับว่านักโบราณคดีได้น้ำมีอยู่คนเดียวก็คือ คุณนคร เพราะว่าขณะที่เธอไปอบรมที่ เดนมาร์ก 3 เดือนนั้นแทบจะเรียกได้ว่าดำน้ำทุกวัน วันเสาร์อาทิตย์ก็ดำ วันหนึ่ง ดิฉันไปเยี่ยมก็เห็นตาคุณนครนี้แดงไปหมดเลย เลื่อนลอยยังบอกคุณนครมา ที่จะพาไปเที่ยวในที่ลับอะไรอย่างนี้ เพราะว่าไอ้ความที่ดำ ดำ ดำ ด้วยความคิดที่ว่าเธอเป็นนักดำน้ำและเป็นนักที่สอนไม่ให้ทำลายแล้วเสร็จแล้วก็ต้องมา ต้องมา ถูกสอนให้อนุรักษ์ ถูกสอนให้ดูแลเก็บสิ่งของแล้วก็ในสิ่งที่มันกลับหวักลับทางที่สุดนี้ ทำให้เกิดการสับสนขึ้นบ้าง อันนี้ก็น่าสงสารน่าเห็นใจมาก

แต่ว่าด้วยความสนใจของคุณนครเอง อันนี้ไม่ใช่ว่าใครใคร่คุณนครเป็นส่วนตัว เพราะดิฉันเป็นของดิฉันมาเอง แล้วก็ดิฉันชอบอีกอย่างหนึ่งที่ว่า คุณนครนี้เป็นคนที่มีความจินตนาการ คือเวลาลงไปแล้วขึ้นมาบอกดิฉันว่าอย่างงั้นอย่างงี้ ทำให้เราในที่อยู่ข้างบนบอกซึ่งมีความรู้ทางโบราณคดีสามารถจะเขาได้ แล้วก็บอกคุณนครช่วยไปขุดตรงนั้นที่ ช่วยไปขุดตรงนั้นที่ ช่วยขุดอย่างนั้นที่อย่างนี้ที่ตามคำบอกเล่าของคุณนคร แล้วคุณนครก็ไม่ได้เชื่อที่ดิฉันบอกอย่างงั้น ๆ มันไม่เหมาะสมอย่างงั้นมันไม่ถูกอะไรนี้ ผมทำไม่ได้นี้ ที่ที่ขุดอย่างนั้นไม่จริงหรอก อันนี้ดิฉันชอบ ไม่ใช่ว่าเขาจะมาตามดิฉันอยู่ตลอดเวลา เขาก็ค้ำดิฉันอยู่ยืนป่ายอยู่เหมือนกัน ตามสูตรของเขา อันนี้เป็น การสร้างความเป็นนักโบราณคดีของคุณนครขึ้นมาได้ อย่างน่าชื่นชม

มีทหารเรืออีกหลายคน คุณอุดม คุณม้วน คุณวีระ อะไรอย่างนี้ คุณ ประเมิน ซึ่งทำงานดีมากเป็นนักดำที่ดีมากแล้วก็จะกลายเป็นนักโบราณคดีได้น้ำได้ในอนาคต ถ้าเขารวมกลุ่มกันขึ้นแล้วก็ตั้งใจกันทำงานกันอย่างจริงจัง

ถ้าพอตั้งหน่วยขึ้นมา แต่ดิฉันไม่เห็นมีความจำเป็นที่ว่าถึงแม้เราจะไม่มีนักโบราณคดีได้น้ำจริง ๆ ที่จะเข้ามาช่วย เราก็ปฏิบัติงานกันได้ โดยการที่ท่าเหมือนกับที่ทำมาแล้วในปี พ.ศ. 2520 คือการร่วมมือกัน หมายความว่านักโบราณ

คดีเองจำเป็นต้องเป็นคนที่ดีความ เป็นคนแข็งแรงให้หนักดำน้าเขาให้สองทางให้เขา ให้เขาพูดว่าเขาจะต้องขุดยังไง แล้วก็เข้าประสานงานกันอย่างใกล้ชิดจะได้ผลงานกันออกมา

อีกเรื่องหนึ่งคือ เรื่องขอตั้งเป็นหน่วยขึ้นมาที่รวมกลุ่มบุคลากรขึ้นถึงขนาดน้อยอย่างที่บอกแล้วว่าบุคลากรมีไม่พอ แต่ก็ยังพอมีบ้างที่จะใช้งานได้ เพราะดิฉันเห็นแล้วในปี พ.ศ. 2520 ดิฉันรวมของดิฉันขึ้นมาได้ทั้งภายนอกภายใน ถ้าสมมุติการรวมของปี 2520 นี้สามารถที่จะดำเนินไปได้ถึงขนาดว่าพวกเราได้สร้างห้องปฏิบัติการขึ้นได้ด้วยความสำเร็จ แล้วเป็นห้องปฏิบัติการใหญ่ของที่ขึ้นมาได้ รับการบันทึกทันทีแล้วก็ได้มีการศึกษาของทันที แล้วพอนักดำน้าขึ้นมาเขาก็ขึ้นมาถามรูปถ่ายได้น้า ถ่ายแล้วเอามาตีความกันทันที อันนี้เป็นการปฏิบัติงานโบราณคดีได้น้าที่เป็นหน่วยเป็นครั้งแรก ถ้าหากว่าเราสามารถดำเนินงานไปเหมือนกันกับที่เราดำเนินไปเมื่อปี พ.ศ. 2520 ผลงานก็จะออกมาอย่างที่เป็นผลงานขณะนี้

เรื่องที่เรามาตั้งคือเครื่องมือ เพราะว่าเงินส่วนใหญ่ที่ได้มาจะต้องไปเสียค่าใช้จ่ายให้แก่กองทัพเรือ อันนี้เป็นการถูกต้อง แต่ว่ามันก็เป็นการฟุ่มเฟือย ดิฉันก็มานั่งปรึกษากันกับผู้การวิเชียร ทางฝ่ายกองทัพเรือ แล้วก็ปรึกษากันกับคุณนคร มีทางใดไหมที่จะปรับใหม่ ไม่ให้เงินครึ่งหนึ่งคือเงิน 1 ล้านบาทอีกเกือบ 5 แสน หรือ 2-3 แสนนี้ ดิฉันก็จำตัวเลขจริง ๆ ไม่ได้ไปให้กับทางกองทัพเรือ เพราะทางกองทัพเรือเขาก็ต้องการมาก เพราะว่าอย่างป็นต้นว่า ไปเช่าเรือเขานี้ ลำหนึ่งจะลำเล็กน้อยก็ต้องเช่าคนในเรือเขาด้วย แล้วก็ต้องจ่ายเบี่ยเลี้ยงให้คนในเรือเขาด้วย จะไปบอกเขาบอกว่าฉันไม่เอาคนนั้นคนนี้ก็ได้ เพราะว่าเขามีกองของเขาประจำอยู่ในเรือ มันก็จำเป็นที่จะต้องเอาเงินนั้นไปให้ค่าเบี่ยเลี้ยง

มันมีเรืออยู่ 2 ลำ เรือเล็กลำหนึ่งแล้วก็เรือใหญ่ลำหนึ่ง เฉพาะเรือใหญ่นี้ก็มีเจ้าพนักงานมากที่เป็นของกองทัพเรือ เจ้าพนักงานอันนั้นก็ไม่ได้มาทำงานกับเรา แต่เขาเฝ้าเรือ เขามีหน้าที่ของเขาจะไปว่าเขาก็ไม่ได้

จะมีทางใดบ้างที่จะลดค่าเบี่ยเลี้ยงค่าอะไรลงมา ดิฉันก็คุยกับเจ้าหน้าที่ผู้ใหญ่ทางฝ่ายกองทัพเรือเข้า เขาบอกว่าบางทีโดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณนคร มีความคิดที่ดีที่สุดบอกว่า อันนี้ก็ไม่จำเป็นจะต้องเอาเรือใหญ่ เพราะเรือใหญ่นี้คนประจำเรือมีตั้ง 34-35 คน เราก็กินแพ หรือไม่ก็เช่าเรือดั่งเกแล้วก็มาทำกัน ซึ่งความจริงถ้าคิดไปคิดมาถ้าเราจะ ถ่อมตนสักหน่อยคือ หมายความว่าสร้างอะไรขึ้นมาก็ตาม

แต่อย่าไปคิดสร้างขึ้นมาจากที่สูง คือ อันนี้มันเป็นข้อขัดแย้งของดิฉันว่าดิฉันก็ไม่ใช่คนร่ำรวย ดิฉันก็ไม่ใช่คนที่มีความรู้ คบซ้อนเงินซ้อนทองออกมา ดิฉันก็สามารถสร้างตัวเองคือ ดิฉันขึ้นมาได้โดยการที่สร้างขึ้นมาจากรากที่มันบาง ขึ้นมาจนกระทั่งหนา ๆ ขึ้นมา ไม่ใช่โตขึ้นมาจากข้างบนหัวโตแล้วก็ตัวลั่น ผลที่สุดมันก็จะลั่น

ดิฉันก็พยายามที่จะบอกผู้ร่วมงานทุกคนคือ ถ้าหากว่าทุกคนมีใจเป็นธรรมกับดิฉันทุกคนจะเห็นว่าดิฉันพยายามสอน ดิฉันพยายามบอก เพราะว่าดิฉันถือว่าดิฉันเองจะไม่ได้อยู่เมืองไทย เพราะฉะนั้นดิฉันก็พยายามบอก บอกว่าน่าจะทำอย่างนั้นจะทำอย่างนี้ แล้วอีกประการหนึ่ง ดิฉันก็หยิ่งในศักดิ์ศรีของดิฉันว่าดิฉันเป็นคนที่มีประสบการณ์มากในด้านการทำงาน ทั้งทางด้านโบราณคดี ซึ่งเพื่อนฝูงบางคนเขาอาจจะบอกว่า ดิฉันไม่ได้ชุดในเมืองไทย ไม่มีความรู้อะไรพวกนี้ อันนั้นเป็นการผิดอย่างแรง เพราะว่าการที่จะเป็นนักโบราณคดี ไม่ใช่การชุดอย่างเดียว ถ้าเป็นนักโบราณคดีแล้วไม่ชุด ชุดแล้วไม่วิจัย ชุดแล้วไม่ไปค้นคว้า ชุดแล้วนั้นไม่อ่าน ชุดแล้วไม่ทำรายงาน อันนั้นจะเรียกตัวเองว่าเป็นนักโบราณคดีไม่ได้

ดิฉันก็พยายามสอนว่าควรจะทำอย่างงั้นทำอย่างจี้ ถ้ารวมกลุ่มกันขึ้นมาอย่างนี้ได้แล้วค่อย ๆ ขยายงานออกไปทีละเล็กทีละน้อย เป็นต้นว่ากลุ่มปี พ.ศ. 2520 ที่กรมศิลปากรสร้างขึ้นมาโดยที่มีพวกเรานี้แหละเป็นลูกมือ ถ้าสร้างขึ้นมาได้ในกลุ่มนี้ แล้วเสร็จแล้วเปลี่ยนแผนการปฏิบัติงาน คือ แทนที่จะออกสำรวจเครื่องเคลือบ ในด้านการชุดเพื่อการวิจัย ชุดเพื่อให้รู้ว่าของเรือแต่ละลำแต่ละลำ เพราะการสำรวจขนาดนี้เราสำรวจกันแล้วอย่างที่อาจารย์สินชัย กระบวนแสงได้ชุดทำชุดไว้ทุกชุดแล้ว

อาจารย์สินชัย กระบวนแสงทำชุดอันนั้นตามที่อาจารย์สินชัย กระบวนแสงได้ไปมรดกมากับคณะซึ่งไม่ใช่คณะของกรมศิลปากร แต่เผอิญเป็นคณะของท่านม้วยที่ท่านไปถ่ายหนัง ดิฉันก็ได้อ่านรายงานของอาจารย์สินชัย ดิฉันก็รู้สึกดีใจมาก มีทั้งเรือเก่าเรือใหม่อะไรพวกนี้

ดิฉันก็ไปสอบคราวที่แล้วเพราะดิฉันแบ่งการทำงานของดิฉันออกเป็นสายหนึ่งเป็นการสำรวจอีกสายหนึ่งทำการชุดที่เรือสดหีบอย่างจริงจัง ตอนที่ออกในการสำรวจนั้นดิฉันก็ได้เช็คประเด็นที่อาจารย์สินชัย กระบวนแสงทำมาว่ามัน

ถูกต้องขนาดไหน ๆ เพราะฉะนั้นการสำรวจนี้ก็ควรจะเพียงพอ คือไม่ใช่ว่าพอมียุคนุดค้น ชาวเรือหาปลาบอกเรา บอกพบเรือที่นั่นที่นี้เราก็นำเงินไปดูอะไรพวกนี้ แล้วก็บอกตื่นเต้นอะไรพวกนี้ ซึ่งอันนี้มันทำให้เกิดการเสียค่าใช้จ่ายไปโดยที่ไม่มีประโยชน์ คือหมายความว่าควรจะไปบ้าง ไปดูว่ามันจริงแค่ไหน ของที่ขึ้นมามันสมควรหรือไม่ แล้วก็ขึ้นทะเบียนไว้ แล้วบอกว่าจะกลับมาอีกทีหลัง เพื่อที่จะมาหาข้อมูลกันมากขึ้น

แต่มันมีเรื่องอย่างน้อยที่สุดขณะนี้ 5 ลำด้วยกัน ฉะนั้นจะไม่บอกว่าที่ไหนที่เราควรจะมุ่งเฉพาะอย่างเป็นต้นว่า อาจารย์สืบแสงพูดเมื่อวานนี้ว่า ความจริงเรือสัดหีบนี้มันก็ให้หลักฐานมากพอใจเกี่ยวกับการกำหนดอายุของการเกิดและการตายของสังคมโลก แต่ถ้ามีเรือที่จะมาที่มีสังคมโลกมาก ๆ มาขึ้นขึ้นอีกสักลำสองลำก็จะดี อันนี้อาจารย์สืบแสงทิ้งปมไว้ให้ฉันทัดคิดว่ามันมีเรืออีกมากลำทีเดียว ถ้าหากว่าเรามุ่งเฉพาะจริง ๆ เพื่อที่จะให้ได้ประวัติของมันมาเหมือนกับประวัติของเรือสัดหีบ ก็จะเป็นประโยชน์แก่นักประวัติศาสตร์ของไทย ฉันทัดก็เห็นว่าโครงการอันนี้ในอนาคตควรจะได้มุ่งเฉพาะในการที่จะทำการศึกษาวิจัยอย่างเคร่งเครียดจากเรือลำใดลำหนึ่ง บางทีเงื่อนไขในวงเงินที่เรามีอยู่นี้ก็จะเป็นวงเงินที่จะทำได้เพียงลำเดียวในหนึ่งปี

อีกอันหนึ่งก็คือว่ามันมีเรือลำต้นอยู่อย่างเป็นต้นว่า เรือที่นครศรีธรรมราช ก้อนนี้เป็นความต้องการของประชาชน คือ ไปที่ไหน ๆ ใคร ๆ เขาก็ถามเมื่อไหร่จะเอาเรือขึ้นมาให้ดูสักลำ 2 ลำซิ ฉันทัดก็มาเห็นว่า ถ้าสมมุติว่า อันนี้ในเรื่องของการวิจัยเกี่ยวกับการซ่อมรักษาไม้ ซึ่งอันนี้ก็เป็นศาสตร์ใหม่ของเมืองไทยเหมือนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม้ฮัมน้ำเค็ม ฉันทัดก็เห็นว่าถ้าหากว่าในขณะที่ทำไปอันหนึ่งคือ พยายามมุ่งเฉพาะที่จะรักษาเกี่ยวกับประวัติของเรือ ลักษณะของเรืออะไรอย่างนี้ให้ได้เหมือนกับที่เราได้สัดหีบมาอันหนึ่งกับอีกอันหนึ่งก็คือ การที่พยายามที่จะขุดน้ำดินหรือขุดในอย่างที่เป็นต้นว่า ที่เรือท่าซกอะไรพวกนี้ ลำใดลำหนึ่งขึ้นมาแล้วก็เอาไม้อันนั้นมาทำการพิสูจน์ที่จะดู หากการซ่อมรักษาไม้ฮัมน้ำเค็มแล้วก็การเริ่มต้นเตรียมการเพื่อการเป็นการฝึกฝนในการที่จะเอาเรือจริง ๆ ขึ้นมาโดยที่จะพยายามต่อกันขึ้นเมื่อสงวน แล้วก็ใช้ต่อกันขึ้นติดต่อกันอะไรอย่างนี้ขึ้นมาเพื่อจะได้เป็นลำหลายลำมันก็คงไม่ ๆ ถึงขนาดที่จะว่าเต็มลำ คือ ถ้าแม้จะได้เพียงท้องเรือขึ้นมาเท่านั้น แล้วเสร็จแล้วก็เป็นการบูรณะ เป็นส่วนที่เพิ่งสร้างขึ้น

ใหม่ ลูกหลานของเราจะได้เห็นว่าเรือสำเภาที่มาจมอยู่ในอ่าวไทยหรือมาจมอยู่ในแผ่นดินไทยนี้มีลักษณะอย่างไรในอนาคต ซึ่งอันนี้เป็นแผนงานที่เป็นความใฝ่ฝันของดิฉันว่า ดิฉันอยากจะเห็นว่าโบราณคดีใต้น้ำของไทยเราโดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยขุดวิจัยของหน่วยงานนี้ทำได้สำเร็จอย่างน้อยที่สุดก็ภายในเวลา 10 ปี

สำหรับการช่วงงานอันนี้ จะพูดได้ว่า ดิฉันขอเรียนให้ทราบอันนี้เป็นความภาคภูมิใจของดิฉันอย่างหนึ่ง ก็บางคนก็อาจจะค้านว่าขณะนี้ดิฉันไม่ใช่คนไทย แต่ถึงจะไปพูดกันป่าว ๆ ยังไงก็ตามแต่ ถึงจะมำดำดิฉันว่าดิฉันไม่ใช่คนไทย ดิฉันก็ไม่โกรธ เพราะว่าอันนั้นมันจะเป็นความรู้สึกส่วนตัวของดิฉัน ไม่มีใครที่จะเอาคาร์บอน 14 มาวัดความเป็นไทยของดิฉันได้ อันนั้นมันจะเป็นความรู้สึกของดิฉัน เป็นความรู้สึกในสมองและเป็นผู้รู้สึกในจิตใจของดิฉันเอง เพราะฉะนั้นจะบอกว่าดิฉันไม่ใช่คนไทยบอกไม่ได้ ถึงแม้เวลาที่ดิฉันจะบอกท่านพูด บอกว่านี่เธออย่ามาบอกให้ฉันเปลี่ยนสัญชาติ ฉันไม่ยอมเปลี่ยนสัญชาติ ฉันจะตายในการเป็นสัญชาติไทย เพราะดิฉันถือพาสปอร์ตไทย พาสปอร์ตนักการทูต มีสิทธิ์มากมาย คือ พาสปอร์ตการทูตนี้ไปที่ไหน ขัรบรถชนคนนี่เขาไม่ว่า ดิฉันก็ไม่ยอมเอาดิฉันก็ถือสัญชาติของดิฉันอย่างนั้น

มีอยู่พักหนึ่งที่บอกว่าเราแอนตี้ฝรั่งกัน บอกว่าทำไม ๆ ถึงจะต้องให้ฝรั่งมาทำ ทำไมถึงจะต้องเชื่อฝรั่ง ทำไมถึงจะฝรั่ง ๆ อะไรอย่างนี้ ดิฉันก็คนหนึ่งเหมือนกันที่แอนตี้ฝรั่งในแง่หนึ่ง แต่ว่าก็ไม่ได้แอนตี้ทั้งหมดทั้ง 100 เปอร์เซ็นต์ เพราะว่าฝรั่งเขาก็ทำให้เรามากเหลือเกินเหมือนกัน

ฝรั่งมีอยู่ 2 กลุ่ม ฝรั่งกลุ่มหนึ่งมีเจตนาดีต่อบ้านเรา จะเรียกได้ว่าสามกลุ่มก็ได้ ฝรั่งกลุ่มหนึ่งอันนี้ไม่ได้พูดการเมือง ฝรั่งกลุ่มหนึ่งเป็นฝรั่งที่มีเจตนาร้ายต่อบ้านเมืองเรา อีกกลุ่มหนึ่งเขามีเจตนาดีต่อบ้านเมืองเรา เพราะเขาหวังผลอย่างอื่นตอบแทน อย่างเป็นต้นว่าเขาไม่ต้องการให้ประเทศของเขาถูกคอมมิวนิสต์รุกราน เขาก็ทำดีต่อเรา ฝรั่งอีกกลุ่มหนึ่งเป็นฝรั่งที่จะเรียกได้ว่าสังคมนิยมก็ไม่ใช่ จะเรียกคอมมิวนิสต์ก็ไม่ใช่ จะเรียกสังคมแบบประชาธิปไตย ฝรั่งกลุ่มนี้รักษาสีทรีของมนุษยชน คือไม่ต้องการให้คนจน ต้องการพัฒนาให้คนร่ำรวย ไม่ใช่ร่ำรวยด้วยการกิน ร่ำรวยด้วยสมอง เพราะฝรั่งกลุ่มนี้จะพยายามที่จะมาช่วยเหลือโดยการที่จะส่งสอนทางด้านวิชาการ เพื่อที่จะให้ประเทศที่เขาเรียกว่าประเทศด้อยพัฒนา ไม่ใช่ประเทศไทยประเทศเดียวสามารถที่จะยืนได้ด้วยลำแข้งของตนเอง

ไม่ต้องไปพึ่งพาอาศัยชาติอื่น

ถ้าสมมุติเราไปร่วมมือกับฝรั่งเราจะต้องมีทางที่จะมีวิธีที่จะดึงเอาวิชาความรู้ที่เขาให้เรามาขึ้นดังมาเป็นของเราเอง พยายามเปลี่ยนแปลงแก้ไข ไม่ใช่ทำให้ฝรั่งนำอยู่ตลอดเวลา อันนี้มันอยู่ที่เราจะไปโทษเขาไม่ได้ แน่แหละเขามาทำเขาก็ทำในแง่ของเขา ทำในเรื่องของเขาอย่างเป็นต้นว่าวิชานี้ บอกหมดเรื่องอย่างงี้ไปพูดอย่างงี้ไม่ได้อะไรอย่างนี้ จะไปบอกว่าการพูดได้น้ำมันเหมือนกับพูดบนดินก็ไม่ได้ จะไปบอกว่าการพูดบนดินมันเหมือนพูดได้น้ำก็ไม่ได้ อะไรพวกนี้แล้วจะไปบอกว่าเพ็ญศักดิ์ไม่เคยพูดในเมืองไทยเลย เพ็ญศักดิ์พูดไม่ได้ก็ไม่ได้ เพราะเพ็ญศักดิ์อาจจะพูดในเมืองไทย เพ็ญศักดิ์อาจจะใช้ทฤษฎีอย่างอื่นของเพ็ญศักดิ์ทุกคนที่ทำงานมีแนวทางที่ตัวเองจะทำทั้งนั้นไม่ว่าจะบ้าจะดีหรือจะยากจะทำผิดทำถูกยังไงก็ตามแต่ จะไปดูถูกงานของเขาไม่ได้

การที่จะประยุกต์เอางานของคนอื่นที่เขามาร่วมทำให้อย่างเป็นต้นว่างานของ 2520 ดิฉันขอพูดด้วยความจริงใจเป็นงานของคนไทย โดยเฉพาะเป็นงานที่เราควรจะมีภูมิใจว่างานโบราณคดีได้นำซึ่งมันน่าจะเป็นงานของฝรั่งออกมาที่มาช่วยเรา และเป็นผลงานที่จะเป็นรายงานของฝรั่ง มันกลายเป็นรายงานของคนไทย อันนี้ดิฉันภูมิใจเหลือเกินว่าเป็นการรวมนักวิชาการของเราขึ้นมาได้เป็นกลุ่มซึ่งเป็นการที่กระทำได้อย่างมาก ดิฉันจึงหวังในอนาคตว่าการรวมแบบนี้คงจะมีกันอีก อยากให้เป็นรูปของแบบนี้ที่มา ดิฉันถึงไม่ยอมรับว่าการปฏิบัติงานของปี พ.ศ. 2520 ที่บอกว่าเป็นการปฏิบัติของฝรั่งทำ เดนมาร์กเขาให้ความช่วยเหลือระหว่างที่เข้ามาในนี้โดยการที่ส่งคนไปฝึกอบรมอย่างที่เราเห็นแล้วในนั้นว่ามีใครบ้างที่ไปฝึกอบรม แล้วก็ให้เงินมาวิจัย ให้เงินมาช่วยมหาวิทยาลัยศิลปากรอบรมโบราณคดีได้นำ ช่วยในแง่ไหน แต่การทำวิจัยอะไรพวกนี้เราทำของเราเองทั้งสิ้น

ถ้าในอนาคตซึ่งขณะนี้เดนมาร์กเขากำลังพิจารณาที่จะเข้ามาช่วยกรมศิลปากรอีก ดิฉันก็หวังที่จะได้เห็นของการสร้างโครงการวิจัยเป็นเหมือนกับกลุ่มปี พ.ศ. 2520 ที่ทำอยู่และดิฉันหวังอย่างยิ่งว่าผลในปีต่อไปของหน่วยอันนี้จะเป็นผลงานของกรมศิลปากร อันนี้เป็นเรื่องการพูดวิจัย

อีกอันหนึ่งก็คือ การอบรมโบราณคดีได้นำ คือการผลิตบุคลากร ดิฉันเห็นสมควรว่าควรจะมีหน่วยหนึ่งที่ทำการผลิตบุคลากร ซึ่งอันนี้ควรจะได้ทำต่อไปเรื่อย ๆ ความมั่นคงของการฝึกอบรมบุคลากรอันนี้นะคะก็ต้องได้รับตาม

ความสมควรที่จะได้รับความช่วยเหลือร่วมมือกับหน่วยอีกหน่วยหนึ่งคือ การขุดสำรวจ ซึ่งดิฉันกล่าวมาแล้ว เพราะว่า 2 หน่วยของการขุดสำรวจนั้นก็จะได้พึ่งพาอาศัยบุคลากรจากหน่วยอบรม หน่วยอบรมก็จะให้มีสายงานมีแหล่งมีหลุมทดลองที่จะได้ไปทำการขุดแล้วก็ช่วยในงานวิจัยของการขุดสำรวจอันนั้น ดิฉันก็ขอทิ้งไว้แค่นี้ก่อน

น.จ.สุภัทรดิศ : ผมก็ขอสรุปสั้น ๆ ที่อาจารย์เพ็ญศักดิ์พูดมาเมื่อกี้ที่ผมได้เสนอแต่แรก ผมล้มกลับไปอีกสถาบันหนึ่ง เพราะฉะนั้นผมก็ขอสรุปว่าเท่าที่อาจารย์เพ็ญศักดิ์ได้พูดมาเราก็อาจจะสรุปได้ว่าสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาโบราณคดีได้นำนั้นควรจะร่วมมือกันเพราะเหตุที่เราทำได้เอง สถาบันเหล่านี้ก็มีกองโบราณคดี กรมศิลปากร ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี กองทัพเรือและสำนักงานประมาณของไทยเราเอง ส่วนการที่ฝรั่งจะเข้ามาช่วยนั้นก็ขอให้เรียกว่าเป็นส่วนผสมไม่ใช่เป็นส่วนสำคัญ เพราะว่าเราอาจจะทำของเราเองได้โดยใช้เทคนิค มีฝรั่งเป็นผู้ช่วยเหลือ แต่ว่าเราทำการวิจัยของเราเองอย่างที่ได้เคยกระทำมาแล้ว ผมขอเชิญ ดร.ประเสริฐ ณ นครต่อไปครับ

ประเสริฐ : เรื่องที่ผมเป็นห่วงเกี่ยวกับโบราณคดีได้น้ำก็คือว่า การค้นคว้าสมัยใหม่นี้มันต้องทำกันเป็นกลุ่ม ไม่มีใครสามารถที่จะค้นคว้าให้ก้าวหน้าไปได้โดยลำพังตัวคนเดียว ที่นั่นสยามไทยเรานั้นชอบแสดงเดี่ยว เพราะฉะนั้นเวลาเล่นฟุตบอลก็ต้องเลี้ยงเดี่ยวไปจนกระทั่งชุดเข้าประตูก็จะทำให้ไม่สามารถที่จะก้าวหน้าไปในขณะนี้ ในสถาบันต่าง ๆ หรือในหน่วยราชการนั้นก็ยังมีอีกหลายหน่วยราชการที่คิดว่าทำอะไรก็ควรจะเป็นชื่อเสียงของหน่วยราชการนั้น ๆ แม้ว่าจะมีการร่วมมือกันขึ้นบ้าง บางทีอย่างมหาวิทยาลัยนี้ ร่วมมือกระทรวงต่าง ๆ มหาวิทยาลัยนั้นยินดีที่จะพูดว่า การโครงการนี้เป็นความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยกับกระทรวงนั้น ๆ แต่ว่าเวลากระทรวงกรมนั้น ๆ จะพูดถึงโครงการนี้ก็ไม่เคยพูดถึงเลยว่ามหาวิทยาลัยได้ร่วมมืออยู่ในโครงการนั้น ๆ ด้วย คือคิดว่าถ้าทำอะไรเป็นผลงานของตัวเองคนเดียวมันจะเด่น ถ้าหากว่าเป็นการร่วมมือกันมันก็แบ่งความดีความชอบไป แต่ความจริงนั้นน่าที่จะเปลี่ยนความคิดสักที่ว่า การร่วมมือกันได้นี้เป็นการแสดงความความสามารถที่สามารถจะร่วมมือคนอื่นได้แล้วในทาง

ราชการก็น่าจะคิดอย่างนั้น ถ้ากรมไหนกองไหนสามารถที่จะร่วมมือกับคนอื่นได้ ดิฉันก็แสดงว่าเป็นกรมที่จะมีความเจริญก้าวหน้าต่อไปข้างหน้า ถ้าหากว่าจะเป็น กรมที่โดดเดี่ยวอยู่ไม่ยอมให้ใครเข้าไปยุ่งเกี่ยว ใครจะไปค้นคว้าอะไรไม่ได้มันก็ ล้าหลังเป็นเต่าล้านปีอยู่นั่นเอง ไม่มีทางที่จะก้าวหน้าไปได้เลย

ทีนี้เรื่องการค้นคว้าโบราณคดีได้น้ำนี้จะต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วย ราชการหลายแห่งด้วยกัน ดังที่กล่าวมาแล้ว อย่างเช่นทหารเรืออย่างนี้ เราก็เห็น ว่าอย่างน้อยที่สุดในชั้นต้นเมื่อเรายังไม่มีเรือ เรายังไม่มีผู้ดำน้ำได้ เราก็ยังจะ ต้องมีทหารเรือเป็นแกนสำคัญที่จะทำเรื่องโบราณคดีได้น้ำนี้ต่อไป หมายความว่า ในชั้นต้นนี้เราก็คงจะต้องฝึกพวกดำน้ำนี้ให้มีความรู้วิชาการในเรื่องโบราณคดี เพื่อที่จะไปทำงานในชั้นต้นนี้ได้ ในขณะที่เดียวกันทางโบราณคดีก็คงมีหน้าที่ที่จะ ต้องติดนักโบราณคดีที่จะออกไปสำรวจได้น้ำ อันนี้ความจริงผมก็เห็นว่ามันก้าว กระโดดมาสักหน่อยหนึ่ง คือ เราก็น่าจะมีนักโบราณคดีที่สำรวจบนดินให้คล่อง แคล้วเสียก่อน แต่ว่าในเมืองไทยก็เป็นอย่างนั้น คือ เรายังไม่ทันจะมาเรียนฮิเลค โทริคหรืออะไรต่ออะไรกัน เราก็โดดไปปลงงานประมาณเลย ทีนี้เมื่อได้มาแล้วจะ มาวิจัยวิเคราะห์ยังไง จะแยกธาตุที่เป็นไอพวกมีรังสีต่าง ๆ ก็ไม่มีเทคนิคที่จะทำ ได้เพราะมันล้ำยุค มันควรที่จะตามก้าวของมัน เราก็คงที่จะต้องฝึกนักโบราณคดีที่ จะไปสำรวจบนพื้นดินให้มีความรู้ แล้วก็จะได้นำเอาความรู้ความชำนาญนั้นไป ประยุกต์ใช้กับการสำรวจใต้ทะเลต่อไป

แล้วก็อย่างที่ดร.เพ็ญศรีดีก็บอกไว้แล้วคือ งานหลักอันนี้ก็ควรจะเป็น หน้าที่ของกรมศิลปากรทางคณะโบราณคดีก็ควรจะมีหน้าที่ที่จะเตรียมคน ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ที่จะไปทำงานด้านนี้ให้แก่กรมศิลปากร ทีนี้ถ้ากรมศิลปากรไม่กระตือรือร้นใน เรื่องนี้ งานนี้จะก้าวไปเพียงใดก็ยากที่จะมองเห็น เงิน 1 ล้านที่ได้มานั้น เท่าที่มี คนเล่าให้ฟังก็ว่า 5 แสนนั้นได้ไปซื้อรถยนต์ อีก 5 แสนจะได้เครื่องมือที่เกี่ยวกับ ได้น้ำจริง ๆ สักเท่าไรเราก็ยังไม่ทราบ ก็หวังว่าเมื่อมียานพาหนะที่จะขนคนไปที่ ไหนมาที่ไหนได้แล้วก็คงจะเอาเงินที่เหลือนั้นไปซื้อเครื่องมือที่จะมาทำงาน ได้น้ำได้ ทั้งนี้ก็เพราะเหตุว่าคนที่เขาจะช่วยอยู่ภายนอกนั้นเขาก็คงจะรอดูผลงาน เสียก่อน ถ้าหากว่าคนไทยไม่สนใจไม่ทำงานให้จริงจังใครเขาจะมาช่วยเหลืออยู่ ได้ ใ้ปี 2 ปีเขาก็ต้องเลิกกลับไป

ทีนี้เราต้องแข่งกับพวกที่จะลักลอบขุดเอาข้าวของเหล่านั้นขึ้นมา เราจะ

เร็วเท่าพวกนั้นหรือพวกนั้นเร็วยิ่งกว่าพวกนักการค้า เขามักไว้อย่างกว่าพวกเรา มากนัก แล้วก็การทำงานแบบหน่วยราชการนี้มันจะไปไหนแค่นั้น เพราะฉะนั้น อันนี้ก็มันเป็นห่วงอย่างยิ่งว่าเมื่อเราไปรู้เบาะแสว่าอะไรอยู่ที่ไหน มีคนรู้ก็จะมาขุด เอาข้าวของไปเสียหมด แล้วก็หลักฐานที่เราจะเหลือไว้ให้เราได้ศึกษากันต่อไปก็จะมีอยู่น้อยมาก เพราะฉะนั้นผมก็เป็นห่วงในเรื่องนี้ ก็ยังหวังอยู่ว่า ถ้าหน่วยราชการทั้งหลายนี้จะได้ร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดที่จะรีบ รีบเร่ง เพื่อให้ทันกับพวกที่จะมา ขโมยข้าวของนี้ไปก็อาจจะทำให้ความรู้ในด้านโบราณคดีของเราก้าวหน้าไปอีกมาก

ตามที่ ดร.เพ็ญศักดิ์ก็ได้กล่าวมาแล้วว่าทางเดนมาร์กก็จะช่วยได้เล็ก ๆ น้อย ๆ ในขั้นต้นที่เราจะไปสำรวจว่ามีอะไรอยู่ที่ไหน แต่ว่าถ้ามันเหลือมากกว่าแรง มากเราก็คงหวังว่าทางสแกนดิเนเวียคงจะช่วยออกเงินออกทองได้มากกว่าเดนมาร์ก ขึ้น แต่ว่าถ้าถึงขั้นที่เราจะขุดเอาเรือขึ้นมาทั้งลำนั้นก็คงจะต้องอาศัยความช่วยเหลือจากชาติต่าง ๆ ซึ่งเขาสนใจในทางโบราณคดีและก้าวหน้าเมื่อทางนี้มีอยู่ทั่วโลกแล้วในขณะนี้

คนต่างชาติเขามองเห็นความสำคัญของโบราณคดีนี้มากกว่าไทยเรามาก ดังจะเห็นได้ว่าองค์การยูเนสโกเองก็ได้ให้เงินมาเพื่อจะบูรณะสุโขทัยเป็นเงิน หลายล้านบาทเหมือนกัน ว่าเพื่อที่จะรักษาสมบัติวัฒนธรรมของเรานี้ไว้ให้เป็น สมบัติวัฒนธรรมของโลกที่จะให้ชาติอื่นได้มาดูอะไรต่ออะไรได้ก็ยังเหลืออยู่ แต่ว่าคนไทยเรานั้นเองที่จะต้องร่วมมือกันทำให้งานโบราณคดีนี้ก้าวหน้าไปแล้วก็ ให้ผลงานนี้มันปรากฏ ถ้าผลงานไม่ปรากฏงบประมาณเขาจะให้ 1 ล้านบาทอีก ก็ปี มันก็จะสะดุดหยุดลง เพราะฉะนั้นผมคิดว่าในโอกาสที่เขาให้เงินมานี้ เราก็คงจะต้องรีบทำงานทำการให้เห็นผลให้คนอื่นเขาชื่นอกชื่นใจบ้างว่าเมื่อเขา แบ่งเงินมาให้แล้วนั้นเราก็ดำเนินการมาได้เอามากับไว้เลย ๆ เราได้ทำประโยชน์ แล้วก็ โบราณคดีก็ก้าวหน้าไปตามสมควร

อันนี้ถ้าหากเผื่อว่าเราจะคิดที่จะไปชักชวนให้คนที่เขาไม่สนใจให้เกิด ความสนใจขึ้นมาอย่างนั้น ผมก็เชื่อว่ามันก็คงไม่เหลือความสามารถของผู้ที่ ทำงานอยู่ในด้านนี้ ยกตัวอย่างเช่น เดล.คาร์เนกีพูดไว้ว่า เวลาจะไปเสนออะไรให้ ทำงานนั้น เราอาจจะไปเสนอเจ้านายของเราแล้วก็พูดไปพูดมาให้เจ้านายเขาหลง เข้าใจคิดไปว่าความคิดนั้นเป็นของเขาเองแล้วเขาก็ภาคภูมิใจว่าเขาคิดขึ้นมาเองได้ แล้วงานนั้นก็จะดำเนินไปอย่างที่เราต้องการ ที่ผมพูดนี้ตัวผมเองซึ่งจะเกษียณอยู่

แล้วนี่ไม่ใช่ว่าทำไม่ได้ แต่ผมก็ไม่เคยทำอย่างที่เคล คาร์เนกีมาแนะนำมา เว้นแต่
ว่าเล่าให้ฟังว่าผู้ใดที่มีความสามารถและอยากให้งานมันก้าวหน้าไป บางทีอาจจะ
ต้องเอางานของเราไปขัดเขี่ยคิดให้เป็นงานของผู้อื่น เพื่อว่าเขาจะได้ภาคภูมิใจใน
ขั้นต้นแล้วก็จะได้ดำเนินงานนั้นต่อไป

บ้างอาจจะต้องเสียสละอย่างเปล่าๆ เตอะฟุตบอลอย่างนี้ ถ้าพี่แจะซัดจริง ๆ
ก็คงจะได้ประตูมากกว่านี้ แต่ถ้าแก็เห็นว่าส่งไปให้หมดพวกแล้วก็ช่วยกันเตะเข้า
ประตูได้ แก็แทนที่แจะเตะเสียเองก็ส่งแจกลูกไปให้แก็พรรคพวกเพื่อที่จะเตะ
เข้าประตูได้บ้าง ให้มันเป็นทีมก็จะได้มีคนร่วมมือกันเป็นทีมที่จะทำงานทำการ
กันต่อไป

ทีนี้ถ้าหากว่าเราหวังไม่ได้ว่าจะได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายจะอย่างไร
นั้น ผมก็เห็นว่าก็ต้องพึ่งพุทธภาษิตที่ว่า “อดตาหิ อดโน นาโถ” เราก็อพึ่งตัวเอง
แล้วก็พยายามทำดีที่สุด เราจะเปลี่ยนประเทศไทยให้ก้าวหน้าให้ดีที่สุด โดยทุก
คนร่วมมือกันไม่ได้แต่ตัวเราเองก็ทำของเราให้ดีที่สุดให้เป็นตัวอย่าง เป็นครูบา
อาจารย์ ก็ทำให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์ลูกหาทั่ว ๆ ไป ถ้าทุกคนพยายามที่จะ
ทำอย่างนี้ถึงจะไม่ได้ร่วมมือกันประเทศชาติก็ควรจะก้าวหน้าไปได้พอสมควร
ถ้าเราจะมืองอเท้าเสียว่าคนอื่นเขาไม่ทำ เพราะฉะนั้นถึงเราทำไปก็คงไม่เกิด
ประโยชน์อะไร ถ้าอย่างนี้ผมก็เชื่อว่าประเทศเราก็ไม่มี ความเจริญ แล้วโบราณคดี
ก็คงไม่มีทางที่จะเจริญไปได้ เพราะฉะนั้นผมจึงคิดว่าหากผู้ใดก็ตามที่มีความสามารถ
ในทางโบราณคดีนั้น ถ้าจะได้ช่วยกันทำให้ดีที่สุดแล้ว ผลงานมันปรากฏมาก ๆ
ก็คงจะมีคนเห็นความสำคัญและจะมาให้การอุปการะทางการเงินการทองให้ดี
ยิ่งขึ้น

เวลาก็กว้างไปมากเต็มที ผมทราบบว่าในการอภิปรายครั้งนี้มีรายชื่อมาก
กว่า 2 คนที่จะมาเป็นวิทยากร แต่ในที่ที่สุดก็เหลืออยู่ 2 คน แล้วก็ผมเองก็ไม่ได้
รู้สึกว่าจะมีความสามารถที่จะมาพูดในเรื่องโบราณคดีได้น้ำเลย แต่ผมก็มานั่งที่นี้
ไม่ใช่อะไรเลยก็อยากให้เป็นการกำลังใจกับผู้ที่ทำงานในทางโบราณคดี ว่าแม้แต่ผมเอง
ซึ่งมิได้รู้เรื่องอะไรเกี่ยวกับโบราณคดีได้น้ำ แต่ผมก็ยอมมานั่งอยู่ที่นี้ ยอมที่จะให้
ทุกท่านตำหนิได้ว่าผมมาพูดในเรื่องที่ผมไม่รู้เรื่องเลย แต่ผมก็ยินดีที่จะทำทั้งนั้น
ก็เพื่อแสดงความร่วมมืออย่างเต็มที่ว่ามีทางใดที่จะช่วยให้การศึกษาโบราณคดี
ได้น้ำนี้ก้าวหน้าไป ผมก็ยินดีที่จะสนับสนุน ถ้าหากว่าทางคณะโบราณคดีจะมี

แผนกโบราณคดีได้นำหรืออะไรต่ออะไร ถ้าส่งไปผมก็ยินดีไปอยู่ที่ทบวง ก็ยินดีที่จะสนับสนุนที่จะให้มันมีทางก้าวหน้าต่อไป

ถ้าหากในโอกาสนี้ผมก็อยากจะขอเวลาสัก 2-3 นาทีเพื่อจะชี้แจงเรื่องที่ผมพูดไว้เมื่อวันเสาร์ แล้วก็จะอยู่ในตอนท้ายไม่ได้ถูกเรียกให้พูด ให้จบตามที่ได้ตั้งใจไว้ ผมก็อยากจะพูดไว้สักนิดหนึ่งว่าทฤษฎีทั้งหลายที่เราตั้งไว้นั้น เมื่อมันมีข้อมูลมาหักล้างมันก็ต้องแก้ไขทฤษฎีนั้นไปดัดแปลงทฤษฎีให้ใช้ได้ตลอดไป ถ้าหากว่ามันมีข้อมูลที่มาหักล้างทฤษฎีนั้นหมดสิ้น มันก็ต้องมีทฤษฎีใหม่ขึ้นมาแทนนั้น

อย่างที่ผมได้เรียนชี้แจงไปในวันนั้นว่าขามสังคโลกของเรานั้นคงจะเริ่มเสื่อมถอยลงในตอนที่ยุธิษเฐียรไปเข้ากับพระเจ้าติโลกราชของเมืองเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 1994 นั้น แล้วก็ต่อมาก็ไม่ถึง 70 ปี พระยาเชลียงก็ถูกบังคับให้ไปเข้ากับทางฝ่ายเชียงใหม่ แล้วในที่สุดเชียงใหม่ก็อีกเมืองเชลียงหรือเชียงชั้นที่ปรากฏอยู่ในที่อื่นว่าเชียงชั้นนั้นคือเมืองเชลียง ก็ได้เป็นเมืองขึ้นของเชียงใหม่อยู่จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2017 อันนี้ก็จะทำให้เรื่องสังคโลกเสื่อมถอยลงไปพอสมควร และเมื่อเกิดสงครามกับพม่า ตีกรุงศรีอยุธยาแตกในครั้งแรกนั้น ก็เครื่องเคลือบขามสังคโลกเองก็อาจจะเสื่อมถอยลงไปอีกเป็นอันมาก เพราะว่าผมเชื่อว่าอันนี้ก็ต้องมีความลับในทางการค้าที่ไม่ใช่ว่าทุกคนจะทราบเทคนิคในการที่จะทำขามสังคโลกนี้ เพราะบ้านเมืองแตกสาแหรกขาด คนกระจัดกระจายไปก็คงจะทำให้สินค้าในเรื่องขามสังคโลกนั้นเสื่อมถอยลงมาตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาแตกในครั้งแรก

แล้วส่วนในเรื่องอายุนั้นผมก็เรียนยืนยันตามหลักวิชาสถิติว่าควรจะใช้ค่าตัวกลาง หรือค่าเฉลี่ยดีกว่าที่จะไปเอาค่าที่อยู่ปลายสุดข้างใดข้างหนึ่งก็ไม่มีเหตุผลที่เราจะไปเอาว่าเมื่อค่าเฉลี่ยได้ 390 แล้วเราจะไปบวกหรือลบไปเอา 390-90 เป็นเกณฑ์ว่ามันล่วงเลยมาแล้วถึง 480 ปีก็ดี หรือว่าค่าเฉลี่ยได้ 390 จะเอา 90 ลบว่ามันควรจะเป็น 300 มันก็ไม่มีเหตุผลทางสถิติที่จะสนับสนุน

ยิ่งกว่านั้น ถ้าหากว่าเราดูอายุของเรือกับอายุของงาวว่ามันตรงกัน ว่ามันอยู่ประมาณ 390 ปี เราก็น่าจะถือว่าอายุนั้นก็อยู่ใน 300 ประมาณ 390 ปี แต่ว่าถ้าหากว่ามันไม่ตรงกับประวัติศาสตร์มันอาจจะผิดไปบ้าง มันก็ควรจะใกล้กับ 390 ทำไมถึงจะจำเป็นต้องเอา 90 ไปลบทำไมไม่เอาลบแค่เพียง 30 ปีหรือ 40 ปี ซึ่งโอกาสที่จะถูกมันก็มากเพราะมันอยู่ใกล้กับค่าตัวกลาง ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องไป

เอา 390-90 เป็นว่าเรื่อนี้มีควรจะมีอายุถึง 40 ปีไปจากนี้ แต่ว่าถ้าจะเอาเป็น 390 บวกหรือลบ 30 ปีอะไรก็ให้มันเข้ากับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ผมก็ว่ามันดีกว่าที่จะไปเอาถึงสุดชั่ว ไปเอาถึงปลายสุดนั้นเลย

และในวันนี้ก็ได้มีผู้ที่ทักท้วงว่าสถิติของผมชักจะเรื้อรังหรือยังไหมเพราะเหตุว่าไปกล่าวค่าของตัวกลางนั้นเราควรจะใช้ด้วยความสบายใจแล้วก็ยกตัวอย่างนี้ ค่าของตัวกลางก็อาจจะไม่ใช่ค่าที่เป็นไปได้มากที่สุด แต่ว่าเราพูดกันถึงหลักทั่ว ๆ ไปคือว่า เมื่อเรายกข้อยกเว้นก็อะไรมันก็มีทั้งนั้นแหละ แต่โดยหลักทั่วไปนั้นเราก็คงทราบอยู่แล้วว่าการกระจายอะไรก็ตาม ถ้าเอาสมาชิกประชากรนั้นมาแล้วมาหาค่าเฉลี่ยเป็นค่าตัวกลางนี้จะกระจายเป็นแบบปกติและเราสามารถจะคำนวณหาความเชื่อถือได้โดยถือว่าตัวกลางนี้จะกระจายแบบปกติ การกระจายทุกอย่างไม่ว่าการจะปกติไม่ปกติยังไง แต่เมื่อเอาตัวกลางมามันจะกระจายแบบปกติ นอกจากนั้นการกระจายบางอย่างซึ่งไม่เข้าทำซึ่งจะทำให้ค่าตัวกลางก็ใช้ไม่ได้เหมือนกัน แต่อย่างไรก็ดีเมื่อพูดโดยปกติทั่วไปแล้วก็เห็นได้ว่าค่าตัวกลางซึ่งได้เป็นค่าเฉลี่ยนั้นควรจะเชื่อถือได้ดีกว่าค่าอื่น

และในเมื่อเราได้ค่าของอายุของไม้เรือกี้ดี อายุของงาก็ดี ของพื้นเรื่อนั้นก็ดี มันก็ล้วนแต่อยู่ในระหว่าง 390 เศษขึ้นไปทั้งสิ้น ถ้าเราจะไปตีว่าอายุจริง ๆ ควรจะเป็น 480 ปีมาแล้ว ก็แปลว่าค่าตัวกลางที่ได้อีก 3 คำนี้นั้นน้อย น้อยกว่าทั้ง 3 ค่า ซึ่งโอกาสจะเป็นเช่นนี้ได้มี 1 ใน 8 เท่านั้น โอกาสที่ว่าตัวกลางทุกตัวกลางจะต่ำกว่าค่าจริงมันมี 1 ใน 8 ถ้าผิดง่าย ๆ เพราะฉะนั้นโอกาสที่มันจะผิดมันมีถึง 7 ใน 8 โอกาสที่จะถูกมีเพียง 1 ใน 8

ถ้าผมจะพูดมากไปก็รู้สึกจะมาอธิบายสถิติซึ่งก็จะไม่มีอะไรนอกจากทำให้หลับ เพราะฉะนั้นผมขอยุติเรื่องนี้ แล้วก็ขอพูดในฐานะนักสถิติว่าสำหรับผมเองเห็นว่า ควรจะเอาให้ใกล้เคียงกับ 390 ปีที่ล่วงมาแล้ว ก็ให้ใกล้เคียง พ.ศ. 2131 ปีอายุของเรื่อนั้นควรจะสร้างขึ้นใกล้ ๆ กับ พ.ศ. 2131 ปีมากกว่า แต่ว่าจะผิดเลื่อนไปเลื่อนมาสักเท่าไรนั้นก็สุดแท้แต่จะเอาไปใช้ในประวัติศาสตร์ได้เพียงใด

แต่ที่ผมก็ไม่ปฏิเสธว่าที่คุณเพ็ญศักดิ์ได้ทำมาว่ามันเป็นไปได้ที่เรื่อนี้จะมีอายุ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2041 คือเมื่อ 480 ปีที่แล้วมันเป็นไปได้ตามหลักวิชาหลักสถิติ แต่เป็นไปได้น้อยมาก นี่เป็นข้อสรุปของผมขอขอบคุณ

น.จ.สุภัทรดิศ : ขอบคุณครับ ก่อนที่จะมีการเปิดซักถามอะไร ก็ขอพูดสักเล็กน้อย
คือก่อนอื่นก็ขอขอบพระคุณ ดร.ประเสริฐ ณ นคร คือท่านเป็นข้าราชการ
ชั้นผู้ใหญ่ แล้วก็ท่านได้มาอธิบายให้เราฟังถึงการปฏิบัติราชการในเมืองไทยใน
ปัจจุบัน รวมทั้งกลเม็ดเด็ดพรายด้วย แม้ว่าท่านจะไม่ได้ใช้ก็ตาม ผมก็เพิ่งจะทราบ
เหมือนกันว่า ดร.ประเสริฐนี่คงจะเป็นแฟนฟุตบอลโลก เพราะว่าเห็นท่านอ้างถึง
ฟุตบอลมากมาย ซึ่งเมื่อก่อนนี้ไม่เคยเห็นพูดถึง

อีกอย่างหนึ่งที่ผมอยากจะท้วงซักเล็กน้อยคือ ดร.ประเสริฐ ณ นครพูด
ที่แรกว่าโบราณคดีเรานี้ควรจะมึนบกให้หัดชะก่อนก่อนที่จะไปลงได้นำ คล้าย ๆ
กระโดดข้ามขั้น แต่ว่าตอนหลังท่านก็ได้พูดเองว่า วิชาโบราณคดีนี้หลักฐานมัน
รอไม่ได้ เพราะว่าไม่งั้นคนอื่นก็มาแย่งเอาไปหมด ผมเข้าใจว่าคงเป็นเหตุนี้ที่เรา
ต้องทำให้มีการกระโดดข้ามขั้น

ดร.ประเสริฐ ณ นคร ท่านได้เคยพูดมาแล้วเมื่อวันเสาร์เกี่ยวกับเรื่องอายุ
เครื่องสังคโลก อันนี้ผมขอความกรุณาว่าถ้าเผื่อจะมีใครถามเรื่องนี้ ขอให้ไปซัก
ในตอนหลัง คือว่า หลังจากนี้เราจะมีสรุปและอภิปรายทั่ว ๆ ไป ขอให้ไปซักถาม
ท่านในตอนนั้น ผมเข้าใจว่าท่านคงจะอยู่ต่อไปเพื่อจะตอบได้ ตอนนั้นผมก็รู้สึกยินดี
ที่ว่ามีผู้ที่ทำงานอยู่ในกรมศิลปากร ผู้ที่ทำงานอยู่ในภาควิชาโบราณคดี คณะ
โบราณคดีอยู่ที่นั่น เพราะฉะนั้นผมหวังว่าประเดี๋ยวท่านเหล่านั้นอาจจะได้ขึ้นมาซัก
ถามหรือตอบข้อข้องใจอะไรได้บ้างในการปฏิบัติงาน

ผู้ซักถาม : ชุสรี จามรมาน ก่อนจะถามขอทูลเสนอท่านพิธีกรว่า ท่านทรงลืมนำ
อีกหน่วยงานหนึ่งคือตำรวจ ตำรวจทั้งน้ำและบก ซึ่งเรื่องนี้ก็มีทั้งการคุ้มกันแล้วก็
ทั้งอันตรายที่เกิดจากโจร ซึ่งเป็นโจรผู้ดีมากกว่าโจรที่ยากจน ที่นี้ส่วนที่จะเรียน
ถามก็คือตำรวจน้ำมีบทบาทสำคัญแต่จะต้องมีความรับผิดชอบ จะมีโอกาสใน
การที่จะมีการประชุมรวมเพื่อวางแผนงานบ้างหรือไม่

เพ็ญศักดิ์ : อันนี้ดิฉันขอตอบ เพราะว่าตามประสบการณ์ตั้งแต่ตอนต้นมา อันนี้
เป็นความรับผิดชอบของกรมศิลปากร ที่จะเชิญพวกเราประชุมตามหน่วยงาน
ต่าง ๆ ในปีแรกที่เราเริ่มปฏิบัติงานกันก็มีการประชุมกันทุกฝ่ายแต่ว่าไม่ได้ เรา
ไม่ได้รวมตำรวจน้ำเข้ามาด้วย ตอนนั้นเพราะว่ากองทัพเรือคั่นกันหมด เพราะ

ฉะนั้นก็มีการประชุมระหว่างฝ่ายเดนมาร์ก ฝ่ายทหารเรือ แล้วก็กรมศิลปากร แล้วก็แจกงานกันไปแล้วโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในแต่ว่าในตอนในปี พ.ศ. 2520 ก็มีการตกลงกันประชุมกันระหว่างผู้ใหญ่ของกรมศิลปากรแล้วก็ของทางฝ่ายเดนมาร์ก แล้วก็ของทางทหารเรือ เสร็จแล้วเนื่องจากเรากู้เงินกันมาก เราก็ไม่ได้เข้าไปรบกวนผู้ใหญ่อีก ฉะนั้นก็ได้จัดการประชุมขึ้นเป็นครั้งคราวเพื่อที่จะแจกงานให้แก่ทุกคน อันนี้ ๆ เราทำกันอยู่เป็นประจำ

ผู้ช้ถาม : ม.ล.มานิจ ก็ผมซาบซึ้งในเรื่องวิชาโบราณคดีได้น้ำ แล้วก็เมื่อได้ฟังคำอธิบายของท่านวิทยากรทั้ง 3 แล้วก็คล้อยตามว่าจะต้องมีการสนับสนุนในเรื่องนี้ทั้งโดยเฉพาะในด้านคนไทย

ก็ผมขอกราบเรียนเท่าที่ได้ตั้งกองทุนไว้นั้นเพื่อสนับสนุนการค้นคว้าเพียงริเริ่มในขั้นแรกนั้นโดยคำปรึกษาหารือของ ขอให้กองทุนนี้ไม่ใช่แต่ขึ้นเรื่องเครื่องอัฐมลงสู่ได้น้ำ ขอให้ได้เจริญก้าวหน้าไปสู่ให้มันใหญ่โตยิ่งขึ้น เพื่อจะได้สนับสนุนการวิจัยในเรื่องนี้ให้มาก ๆ ยิ่งขึ้นไป นี่ก็เป็นความรู้สึกขั้นแรก

ขั้นที่สองก็ถือว่า อยากจะเสนอโดยเหตุที่ ดร.ประเสริฐอยู่ในที่นี้ ในฐานะที่ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องศิลาจารึกและพวกเราก็จะได้พยายามคิดตามไป ฟังเรื่องศิลาจารึกในวันที่ 8 เวลาบ่าย 2 โมงที่โรงละครเล็ก ผมก็เมื่อวานนี้ได้ฟังวิทยากรท่านหนึ่งบอกว่าพระร่วงรามคำแหงนั้นเมื่อ พ.ศ. 1300 ที่อ้างว่าท่านหรือราชโอรสของท่านเสด็จไปเมืองจีน แล้วก็นำคนจีนที่เป็นนายช่างสังคโลกกลับมาเมืองไทยนั้น ได้หายไปนานแล้ว เพราะฉะนั้นก็เป็นไปไม่ได้ ก็ผอญไ้อ้ผมนี้ก็ไปอ่านตำราฝรั่งหลายเล่ม โดยเฉพาะสมเด็จพระยาจารย์ฯ อ้างไว้ว่าพระร่วงรามคำแหงตายเมื่อ พ.ศ. 1317 ศาสตราจารย์เชเดสก็ควรจะอยู่ในขณะเดียวกันก็อ้างเช่นเดียวกัน คราวนี้ก็ยังมีคนอื่นอีกที่อ้างบังเอิญผมมีมีสเตอร์บิฮอปสมิธ ที่นี้ก็อ้างอย่างเดียวกันแล้วก็ยังมี มอนดิเอ มาสเปโร ซึ่งท่านเหล่านี้ เราควรจะต้องรับฟังเพราะว่าเป็นภัณฑารักษ์ของพิพิธภัณฑ์สถานของเวียตนามและเขมรอ้างไว้ว่าแม้แต่ ค.ศ. 1313 พระร่วงยังอยากไปตีวิชยันครหรือบินดินที่ในขณะนี้ มันก็จำเป็นอย่าเพิ่งปิดตายเสียก่อน

ขอฝากอาจารย์ประเสริฐว่าเรื่องราวมันเป็นยังไงกันแน่ เพื่อผมจะตามไปซักถามที่นั่น ขอบพระคุณ

แล้วก็ผมขอฝากด้วยนะว่า ผมไปค้นในห้องสมุดของผมมีเรือสำเภาจาก อังกฤษก็มี ฝรั่งเศสก็มี เยอรมันก็มี ที่เขียนขึ้นถึงเขียนรูปเรือสำเภาไว้ ผมอยากจะเรียนถามท่านวิทยากรว่ามันเป็นเรือสำเภานิดนี้หรือเปล่าที่ไปล่มจมในอ่าวไทย เพราะว่าลบบัพของเยอรมันนั้นเขียนไว้ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ หนังสือเล่มนี้พิมพ์ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ เพราะฉะนั้นก็โปรดช่วยสงวนด้วย ขอบพระคุณครับ

ม.จ.สุภัทรดิศ : ดร.ประเสริฐ ผมขอความกรุณาให้ไปตอบเอาวันที่ 8 ก็แล้วกัน เวลาท่านจะแสดงปาฐกถาที่หอประชุมเล็กที่โรงละครแห่งชาติ ถ้าเผื่อท่านผู้ใดสนใจก็เชิญวันนั้นสำหรับเรือสำเภาผมขอให้อาจารย์เพ็ญศักดิ์ตอบ

เพ็ญศักดิ์ : ดิฉันตอบไม่ได้ เอาไว้ขอดิฉันทำงานอีกประมาณสัก 2 ปีแล้วดิฉันมากราบเรียนให้ทราบอีกทีหนึ่ง เครื่องอัดอากาศคู่นั้นอาจจะให้คำตอบอันนี้ได้

ผู้ซักถาม : ผม เกษตร พัทธภัยไพรวณ กระทรวงอุตสาหกรรม ในหัวข้อเช้าวันนี้ที่ว่า อนาคตของโบราณคดีได้นำปัญหาที่มีอยู่ว่า เราควรจะทำต่อไปไหม สักแค่ไหน แล้วก็มีผู้พูดกันอยู่มากเหมือนกันว่าบนดินก็เยอะแยะทำไม่หมด จะลงไปทำได้นำให้ลำบากทำไม ผมคิดว่าบนดินก็ควรจะทำต่อไปเพื่อแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ แต่การแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ บางครั้งการแก้ไขปัญหบบนดินแม้แต่ขุดลงไปลึกเท่าไรปัญหามันก็ไขไม่ได้ แต่การลงไปใต้น้ำ อาจจะไขไม่ได้ผล

ผมขออนุญาตกลับมาเรื่องของผมน้ออีก คือ การที่พบการถลุงตะกั่วที่ในท้องที่กาญจนบุรีนี้ได้มีการตั้งคำถามกันมานานแล้ว ว่าใครมาถลุง ถลุงทำไม ส่วนมากก็บอกว่าพม่ามาถลุงเอาลูกปืนมารบกับไทย เพราะว่ามันเป็นเส้นทางที่เข้ามาจากด่านพระเจดีย์ 3 องค์ แล้วก็บริเวณนั้นก็ยังมีทุ่งที่เรียกว่าทุ่งนเรศวรที่ว่าได้ไปรบกันที่นั่นครั้งหนึ่ง

นอกจากนั้น เรายังไปพบอาวุธบางอย่างซึ่งเมื่อผมนำมาให้กรมศิลปากรดู อาวุธที่พบอยู่กับพบเหล็กเหมือนกัน เมื่อเอามาให้กรมศิลปากร ๆ บอกนี่เป็นอาวุธของพม่า ก็ยิ่งแน่ใจว่าพม่าคงจะตั้งกองอยู่แล้วก็มาถลุงตะกั่วทำลูกปืนเอามายิงไทย ก็เชื่อกันมาอย่างนั้น

แต่ว่าปริมาณตะกั่ว ปริมาณของเหล็กที่มากมายตั้ง 8 หมื่นตัน แล้วแผ่ไปตั้งเนื้อที่มากมายอย่างนั้นทำให้เรากังวลว่าพม่ามาตั้งถลุงตะกั่วเพื่อจะเอามารบกับเรา ถลุงมากมายอย่างนั้นต้องถลุงกันนานเหลือเกิน ทำให้ทางแผ่นดินไทยจะไม่รู้เรื่องรีบไปจัดการเสียก่อนหรือ แต่มามีการค้นพบตะกั่วที่ในเรืออย่างมากมายนี้เองทำให้เราได้รู้ขึ้นมาอีกที่พบในเรือได้นำ ทำให้เรารู้อีกว่าตะกั่วคงจะไม่ใช่เป็นพม่าเท่านั้นที่มาถลุงตะกั่ว คงจะมีคนอื่นถลุงตะกั่วแล้วถลุงเอาตะกั่วและเงินไปขายหรือเอาไปไหนโดยไปทางเรือนั้นเป็นตัวอย่างอันหนึ่ง

หรือว่าการลงไปได้ก็น่าจะได้ไขปัญหาประวัติศาสตร์ซึ่งบนบกไขไม่ได้ เรารู้กันอย่างหนึ่งที่เรามักจะพูดกันว่า (ปัจจุบันเป็นกฎเงาไปสู่นาคค) เราศึกษาปัจจุบันนี้เพื่อไขความลับในอดีต แต่บางทีเราก็กศึกษาอีกเพื่อไขปัญหานาคค

ผมยกตัวอย่างให้ฟังว่าอย่างการถนอมอาหาร คุณคิดว่าเราจะเก็บอาหารในกระป๋องนี้ไว้เป็นตัวอย่างว่า เนื้อหรือตัว อย่างนี้จะถนอมอาหารไว้รับประทานนี้เราจะเอาไว้ได้นานสักเท่าไร? ยิ่งเวลานี้แล้วสงครามปรมาณูต้องถนอมอาหารกันไว้เพื่อจะได้เก็บไว้กินนาน ๆ จะถนอมอาหารนี้ใส่ขวดไว้นี้จะเก็บไว้กินได้สักกี่ปี หากว่าเราอยากจะรู้เราก็ต้องลงมือทำวันนี้ เอาอาหารใส่ขวดใส่กระป๋องใส่อะไรแล้วก็เก็บไปแล้วดูไป 10 ปีเอาเปิดออกมารับประทาน 20 ปีเปิดออกมา 50 ปีข้างหน้าออกมา แต่เราเองเราก็ต้องคอยเวลา เราไม่จำเป็นจะต้องทำอย่างนั้นเลยนี้ได้พบจากเรือของสเปนที่จม แล้วก็ได้กระป๋องขึ้นมาทำด้วยดีบุก แล้วในกระป๋องนั้นที่ ๆ บนฝากระป๋องนั้นยังมีตัวหนังสือเขียนไว้ด้วยว่าข้างในเป็นอะไร แล้วบรรจุที่ไหนเมื่อไหร่ ทางรัฐบาลอังกฤษเขาได้ทำการศึกษาแล้วก็เอาเปิดออกมาปรากฏว่าในนั้นเป็นเนื้อกระป๋อง เนื้อนั้นได้เก็บอยู่ในกระป๋องนั้นเป็นเวลาตั้งเป็น 100 กว่าปีหรือที่ร้อยปีตั้งแต่สเปนไปตีเม็กซิโก เนื้อยังรับประทานได้อร่อยมากแล้วได้ทดสอบแล้วไม่มีพิษ นี่แสดงให้เห็นว่า ถ้าเอาเนื้อนี้เก็บในดีบุกที่บริสุทธิ์จะสามารถเก็บไว้ได้เป็นเวลาตั้งเป็น 100 ปีหรือเท่าไรตามเวลา

ถ้าใครอยากจะอ่านหนังสือเล่มนี้อ่านได้ชื่อหนังสือ **Historic in food in public** โดย International in Council ที่ลอนดอน นี่ก็เป็นตัวอย่างอันหนึ่งว่าการศึกษาสิ่งที่ได้นานี้สามารถบอกอนาคตของเราได้ ก็เราอาจจะเก็บอาหารด้วยดีบุกนี้ไว้อีก 200 ปีข้างหน้า ไว้กิน 200 ปีข้างหน้าก็ได้

เพ็ญศักดิ์ : ตอนนี้เป็นครั้งสุดท้ายที่ดิฉันขึ้นมานั่งอยู่บนนี้ ก็เลยจะถือโอกาสขอบพระคุณท่านต่าง ๆ ที่มีอยู่ 2 กลุ่มด้วยกัน กลุ่มหนึ่งก็คือกลุ่มหน่วยงาน อีกกลุ่มหนึ่งก็คือกลุ่มของนักวิจัย

ดิฉันขอกราบขอบพระคุณกรมศิลปากรที่ได้ให้โอกาสให้กลุ่มวิจัย คณะวิจัยของดิฉันได้มีโอกาสทำวิจัยซึ่งดิฉันขอยืนยันว่าผลงานอันนี้ การวิจัยอันนี้เป็นผลงานของกรมศิลปากร แต่ผลงานที่แยกออกมาเป็นรายละเอียดหัวข้อต่าง ๆ นั้น เป็นผลงานที่นักวิจัยแต่ละคนทำขึ้นมาเพื่อที่จะรวมผลงานให้เป็นของกรมศิลปากร

หน่วยงานอันหนึ่งก็คือ หน่วยงานของกองทัพเรือ ดิฉันขอขอบพระคุณกองทัพเรือเป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อดิฉันได้คุยกับผู้ใหญ่ทางกองทัพเรือ เขาก็บอกว่า เขายินดีและเต็มใจที่จะบริจาคที่ดินที่จะให้กรมศิลปากรตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์ขนาดเล็ก หรือไม่ถึงกับขนาดพิพิธภัณฑ์ เป็น Study Collection ที่จะรวมของขึ้นมาจากใต้ทะเลแล้วก็แสดงให้คนดูพร้อมกับที่จะเป็นหน่วยสำหรับเป็นห้องทดลองสำหรับการปฏิบัติงานได้น้ำ

แล้วก็หน่วยงานที่ 3 ก็คือมหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ได้อนุญาตให้ดิฉันได้มีโอกาสที่จะปฏิบัติการที่จะโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การอบรมบุคลากร แล้วก็ดิฉันขอขอบคุณภาควิชาโบราณคดีที่ได้กรุณาช่วยเหลือดิฉันตลอดมา แล้วก็โดยเฉพาะอย่างยิ่งดิฉันขอขอบพระคุณนักเรียน คณาจารย์ของคณะโบราณคดีที่ได้มีแรงใจผลักดันให้งานวิจัยอันนี้ออกสู่สายตาประชาชน

ดิฉันขอบพระคุณนักวิจัยทุกท่านในคณะของดิฉัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านที่ไม่ได้เข้าไปอยู่ในกลุ่มของกรมศิลปากร คืออย่างดิฉัน อย่างคุณจิราภรณ์ อย่างคุณนคร อันนี้เราอยู่ในกลุ่มของกรมศิลปากรโดยอัตโนมัติ แต่มีบางท่านคืออาจารย์ชยากฤต อาจารย์พงศ์ อาจารย์เกษตร อาจารย์ชูสิริ ซึ่งอันนี้ไม่ได้เข้าอยู่ในกลุ่มแต่ได้ให้ความสนใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์ชยากฤต อาจารย์พงศ์ อาจารย์เกษตรได้ให้ความสนใจอย่างจริงจัง แล้วก็ค้นคว้าอย่างจริงจังโดยที่ไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อยคือตามปกติแล้วถ้าสมมุติเราจะขอให้ผู้ชำนาญการเหล่านั้นมาทำให้เรา ปกติแล้วก็ควรจะม้ค่าสมนาคุณหรือว่าเสียเงินโดยเฉพาะซื้อพวกเครื่องมืออะไรพวกนี้ อันนี้ดิฉันได้ขอเชิญไปเป็นทางการให้เป็นที่ปรึกษาและเป็นนักวิจัยของกลุ่ม ซึ่งท่านก็ยินดีและเต็มใจรับโดยการรับอนุมัติจากผู้อำนวยการหรือหัวหน้าของท่านมาเป็นทางการ เพราะฉะนั้นกลุ่มนั้นกลุ่มวิจัยอันนี้ก็คงยังดำรง

ตำแหน่งต่อไปอยู่ ถ้าหากว่ากรมศิลปากรยังต้องการที่จะให้เราทำงานเพื่อกรมศิลปากรอีก

แต่การที่เราจะเสนองานเป็นผลการวิจัยของตัวเองนี้ อย่างเป็นต้นว่าดิฉันค้นเรื่องสังคโลก หรือว่าอาจารย์ชยาภฤตค้นทางคาร์บอน 14 นั้น คือทุกคนก็ต้องการที่จะให้ผลงานของตัวเองออกมาในรูปของผลงานของตัวเองว่าเราเป็นคนทำ เรารับผิดชอบ ถ้าหากว่า คาร์บอน 14 มันผิด อาจารย์ชยาภฤตก็เป็นคนที่จะรับผิดชอบในเรื่องนี้ หรือการวิเคราะห์ข้อมูลที่ดิฉันนำเอา $2 + 2$ มันเป็น 4 มันเป็นการผิด ดิฉันเป็นคนผิด แต่ผลงานส่วนใหญ่นั้นก็เป็นที่ของกรมศิลปากร ขอขอบพระคุณ

ข้อสรุปจากการสัมมนาตั้งคโลกในเรือโบราณ ที่ล่นในอ่าวไทย

1. เรือที่ค้นพบในอ่าวไทย

- 1.1 การสัมมนาคั้งนี้เป็นผลจากการค้นพบเรือจำนวนหนึ่งทีล่นในอ่าวไทย ในที่นี้ได้มีการศึกษาและเก็บข้อมูลเรือล่น 1 ลำ คือเรือเกาะกระดาด จ.ตราด เรือพัทยา จ.ชลบุรี และเรือสตัหีบ จ.ชลบุรี เรือลำที่ 3 คือ เรือสตัหีบ เป็นเรือที่เรำพิจารณาเป็นพิเศษในการสัมมนาครวานี้
- 1.2 เรือสตัหีบ เป็นเรือขนาดใหญ่ เป็นเรือบรรทุกสินค้า 13 ระวาง ขนาดกว้างประมาณ 12-14 เมตร ยาวประมาณ 32-84 เมตร โครงสร้างของเรือทำด้วยไม้สัก ไม้ตะแบก เป็นไม้ที่พบในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และจีนตอนใต้
สินค้าที่พบ เป็นเครื่องเคลือบจำนวนมาก มีทั้งตั้งคโลกไทยและเครื่องเคลือบของอ้านันัม ตลอดจนภาชนะดินเผา ฝมือหยาบ
- 1.3 จากการศึกษาของ ดร.เพ็ญศักดิ์ จักขุจินดา โฮวิทซ์ สรุปได้ว่า เรือลำนี้จะเป็นเรือสำเภำของไทย เดินทางค้าขายเครื่องเคลือบต่าง ๆ อาจจะไปค้าขายทางทิศใต้ของประเทศไทย อาจเป็นเมืองท่าต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และจากการวิเคราะห์ร่วมกับนักวิทยาศาสตร์พบว่าเรือน่าจะสร้างขึ้นประมาณ 480 ปีมาแล้ว ตรงกับประมาณ พ.ศ. 2041 (สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2) และอับปางประมาณ 430 ปีมาแล้ว ประมาณ พ.ศ. 2091 (สมัยพระมหาจักรพรรดิ)
- 1.4 จากข้อเสนอของ ดร.เพ็ญศักดิ์ จักขุจินดา โฮวิทซ์ ทำให้มีความจำเป็นต้องศึกษาเรื่องของตั้งคโลก และประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจของไทยใหม่ แต่ผู้ศึกษาก็ตระหนักในปัญหาของข้อมูลทางวิชาการโดยเฉพาะอย่างยิ่งการขาดตัวอย่างของเรือ และสินค้าที่มากพอที่จะสรุปปัญหาอันสำคัญยิ่งนี้ของไทย

2. สมมุติฐานเรื่องของสังคโลก

2.1 ความรู้ของสังคโลกที่มีมานั้น อาจสรุปได้จากข้อเสนอของ

ก. สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ : ตำนานเครื่องโต๊ะและถ้วยปั้น, พ.ศ. 2460

ข. ขุนวิจิตรมาตรา : ประวัติการค้าไทย, พ.ศ. 2486

ค. Charles Nelson Spinks: *The Ceramic Wares of Siam*, พ.ศ. 2508

ตลอดจนหลักฐานและหนังสือของผู้รู้อื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก

2.2 ความรู้เรื่องสังคโลก สรุปได้ดังนี้

ก. การเกิดของสังคโลก เกิดขึ้นเมื่อ พ่อขุนรามคำแหงเสด็จไปเมืองจีน และนำช่างมาผลิตในสุโขทัย วิชานี้จะถ่ายทอดจากจีน มาสู่ลูกจีน และสู่คนไทย การทำสังคโลกมีมาแต่สุโขทัย จนถึงอยุธยาตอนต้น ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สังคโลกคงเกิดขึ้นเนื่องจากเครื่องเคลือบจีนขาดตลาด จากสาเหตุความยุ่งเหยิงภายในจีน ดังนั้นโอกาสจึงเปิดให้ไทยผลิตสินค้านี้ออกสู่ตลาด

ข. ตลาด สังคโลกส่งขายทั้งภายในและต่างประเทศ โดยส่งไปถึงทางทิศตะวันออก เช่น ญี่ปุ่น

ทิศตะวันตก เช่น อินเดีย เปอร์เซีย อาระเบีย และแอฟริกา

ทิศใต้ เช่น ไปหมู่เกาะอินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์

ค. เส้นทางการค้าสังคโลก มีทั้งทางบกและทางทะเล ทางบกส่งจากสุโขทัย ไปแม่สอด ออกเมืองเมะตะมะ และจากสุโขทัยไปเพชรบุรี กุย และไปมะริด ตะนาวศรี เพื่อส่งไปขายอินเดีย เปอร์เซีย แอฟริกา ทางทะเลไปเขมร จีน ญี่ปุ่น ส่วนทางใต้ไปหมู่เกาะอินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์

ง. การสิ้นสุดสังคโลก สิ้นสุดลงเมื่อเกิดสงครามอยุธยาและสุโขทัย หรืออยุธยาและเชียงใหม่ในสมัยพระบรมไตรโลกนาถ

รวมความแล้วทำมาเป็นเวลา 200 ปี

2.3 สมมุติฐานเรื่องสังคโลกที่ประมวลจากการสัมมนาคราวนี้

- ก. การเกิดของสังคโลก ที่ประชุมมีข้อสงสัยว่า สังคโลกอาจเกิดขึ้นหลังสมัยพ่อขุนรามคำแหง อาจเป็นสมัยพระมหาธรรมราชาลิไทยก็ได้ ทั้งนี้เพื่อใช้ภายในอาณาจักร และส่งไปขายเป็นสินค้าออกแทนของจีนที่ขาดตลาด การส่งออกจากแท้จริงนั้น น่าจะเป็นสมัยอยุธยาตอนต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยราชวงศ์สุพรรณบุรี
- ข. ตลาด ผู้ส่งออกคือ อยุธยา ซึ่งส่งไปขายที่หมู่เกาะอินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์เป็นสำคัญ มีปัญหาว่า สังคโลกนั้นไม่น่าจะมีตลาดมากในอินเดีย เปอร์เซีย อาระเบีย แอฟริกา หรือจีน ญี่ปุ่น ถึงแม้จะมีการพบสังคโลกอยู่บ้างแต่ก็เป็นจำนวนน้อย นอกจากนั้นหลักฐานทางด้านโบราณคดีก็ชี้ให้เห็นว่า สังคโลกนั้นถูกส่งไปขายตามหัวเมืองชายทะเลในอ่าวไทยด้วย มีการเสนอว่า เรือขนส่งนั้นเป็นเรือสำเภาก็ได้รับอิทธิพลจีน เรือเหล่านี้เป็นเรือทั้งขนาดกลาง เดินและชายฝั่งหรือขนาดเล็กใหญ่เดินทะเล เจ้าของเรือน่าจะเป็นของเจ้านายไทยโดยความร่วมมือของลูกเรือจีน ลูกจีน หรือคนไทยแถวหัวเมืองชายทะเลก็ได้ เรือขนส่งนั้นอาจมีเรือต่างชาติด้วย ไม่ว่าจะเป็นเรือจีน ญี่ปุ่น ญวน และชาติบรรดาชาติอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะชาติในหมู่เกาะอินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์
- ค. เส้นทางการค้าขายสังคโลก มีการเสนอว่าเส้นทางภายใน ใช้เรือเล็กลำเลียงสินค้าจากสุโขทัย ผ่านแม่น้ำสายสำคัญต่าง ๆ ออกสู่เมืองท่าในอ่าวไทย จากนั้นจึงขนส่งโดยเรือสำเภายังหัวเมืองชายทะเลในอ่าวไทย และออกสู่ตลาดต่างประเทศ ซึ่งที่สำคัญน่าจะเป็นแหลมมะลายู หมู่เกาะอินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์

ส่วนเส้นทางบกที่ออกสู่มะตะมะ มะริด และตะนาวศรีนั้น

น่าจะเป็นไปได้ยาก เนื่องจากปัญหาการขนส่ง ค่าใช้จ่าย และสภาพ
ทางการเมือง

ง. การสิ้นสุด

มีการเสนอว่าสังคโลกน่าจะสิ้นสุดลงในสมัยก่อนเสียกรุง
ครั้งที่ 1 ถ้าการวิเคราะห์ของ ดร.เพ็ญศักดิ์ เชื่อถือได้ และถ้าหลักฐาน
ที่ทำการตรวจสอบทางวิทยาศาสตร์เชื่อถือได้ สังคโลกก็สิ้นสุดลง
ราวพุทธศตวรรษที่ 21 ประมาณสมัยของพระมหาจักรพรรดิ

สาเหตุของการเสื่อมของสังคโลก

1. เนื่องจากความต้องการสังคโลกในตลาดลดลง เพราะว่า
มีพ่อค้าชาวจีนนำเครื่องเคลือบจีนเข้ามาแย่งตลาดกันไป
จีนเริ่มเข้ามาแย่งตลาดคั้นราวประมาณกลางพุทธศตวรรษ
ที่ 20
2. เนื่องจากชาวตะวันตกเข้ามายึดครองเมืองท่าต่าง ๆ ใน
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำการควบคุมการค้า และเน้น
การค้าขายเครื่องเคลือบจีน และญี่ปุ่น
3. เนื่องจากสภาพของสงครามไทย-พม่า อันเป็นผลให้เกิด
ความปั่นป่วนในอาณาจักรอยุธยา จนถึงการเสียกรุงครั้งที่
ที่ 1 ซึ่งนำความยุ่งยาก และความเสื่อมสลายมาสู่ อุตสาห-
กรรมสังคโลก

ผู้สรุป ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
 กาญจน์ ละอองศรี
 สุนทร ชูดินทรานนท์

Summary : Seminar on Sangkhalok Ceramics Discovered in Wrecks in the Gulf of Thailand.

1. Wrecks discovered in the Gulf :

- 1.1 The holding of this seminar was prompted by the discovery of ancient wrecks on the bed of the Gulf of Thailand, three of which have been studied - one at Koh Kradat, Trat : one at Phathaya, Chonburi ; and one at Sattahip, Chonburi. The third received particular attention at this seminar.
- 1.2 The Sattahip wreck. This had a hold in 13 sections. It measured 12-14 metres across the hull at the widest point and was 32-84 metres long. The hull is of Teak and Ta-baek, both timbers being native to Southeast Asia and South China. Its cargo consisted of ceramics - Thai Sangkhalok, Annamese ware, and coarse earthenware.
- 1.3 The conclusion of Dr. Pensak Chaksuchinda-Howitz may be summarized as follows :- This wreck may have been a Thai vessel carrying a cargo of ceramics for delivery perhaps in Southern Thailand or other destinations in Southeast Asia. Scientific analysis indicates that the hull may have been constructed some 480 years ago in 1498 A.D., in the reign of Ramathibodi II of Ayudhaya. It seems to have sunk some 430 years ago in 1548 A.D. in the reign of Phra Maha Chakraphat.
- 1.4 Dr. Pensak's Proposals necessitate a re-examination of the history of the Thai economy, and of Sangkhalok ceramics in particular. But those involved are deeply aware of the difficulties posed by a paucity of primary material.

2. Basic assumptions about Sangkhalok ware :

- 2.1 Earlier knowledge on this subject is contained in :-
 - a) Prince Damrong - "**Tamnān Khriāng To lae Thue Pan**" 1917 A.D.
 - b) Khun Vichitramatra : "**Pravat Kan-Khá Thai**" 1943 A.D.
 - c) Charles Nelson Spinks : "**The Ceramic Wares of Siam**" 1965 A.D.
- 2.2 The assumptions contained therein are as follows :—
 - a) The manufacture of Sangkhalok ware began in the reign of King Ram Khamhaeng who visited China and brought back craftsmen to set up production at Sukhothai. The technology was essentially

Chinese, transferred to the Thais through the assimilation of the Chinese potters' children. Production extended from the Sukhothai period into the early Ayudhaya period, up to the reign of Phra Boromatrailokanatha. Its production here was made possible by disorders in China that reduced supplies of ceramics from that source.

- b) Markets were found in Japan, India, Persia, Arabia, Africa, Indonesia and the Philippines.
- c) The goods were freighted via Mae Sot to the port of Mataban, and through Phetchaburi and Kui to the ports of Mergui and Tenasserim and so on to the West; down the Chao Phraya and on to points South and East.
- d) Production was brought to an end by war between Ayudhaya and Sukhothai or between Ayudhaya and Chiang Mai in the reign of Phra Boromatrailokanatha. Productions thus lasted 200 years.

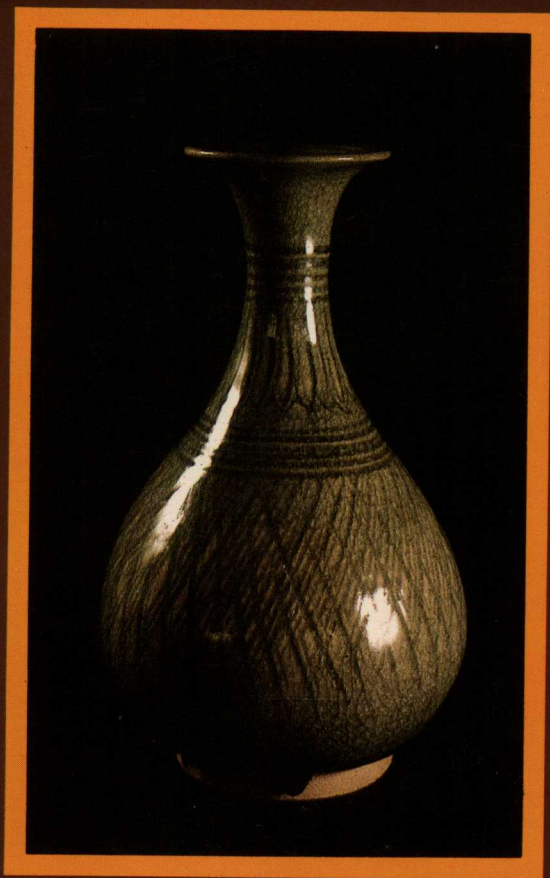
2.3 Conclusions concerning Sangkhalok ware arrived at the seminar :

- a) The consensus of opinion was that production began after the reign of Ram Khamhaeng, Perhaps in the reign of Li Thai, for local use and for export to fill the gap left when Chinese ceramics were taken off the market. Exports may have begun in the early Ayudhaya period, particularly under the Suphanburi Kings.
- b) Markets. Ayudhaya was the exporting agency, shipping chiefly to Indonesia and the Philippines. It was not thought that there could have been large markets for these products in India, Persia, Arabia, Africa, China or Japan, as only a few specimens have been found in each of these places. Archeological evidence indicates that Sangkhalok ware was well distributed to coastal towns on the Gulf of Siam. It was proposed that the ships involved in the trade were of Chinese design and included both small coastal vessels and larger ocean-going hulls. They may have been owned by Thai nobles and manned by Chinese, second generation Chinese or coastal Thais. On the other hand the vessels may have been

- foreign Chinese, Japanese, Annamese, Indonesian or Philippine.
- c) It was proposed that the wares were moved by small boat from Sukhothai to main rivers then down to ports in the delta and on to coastal cities and points beyond including the Malay Peninsula, Indonesia and the Philippines. Exit via Mataban, Mergui and Tenasserim may have been difficult due to the terrain, cost and political obstacles.
 - d) If Dr. Pensak and the scientific evidence are correct, production of Sangkhalok ware may have come to an end in the reign of Phra Maha Chakraphat before the first fall of Ayudhaya in 1569 A.D. The end was brought about by:—
 - a) China again permitted foreign trade, So Chinese merchants regained their markets, flooding them with their own wares.
 - b) Western trades took own major ports in S.E. Asia and preferred to deal in Chinese and Japanese wares.
 - c) Hostilities between the Thais and Burmesse undermined the stability and prosperity of Ayudhaya, discouraging production of Sangkhalok.

Charnvit Kasetsiri
Kanchani La-ongsri
Sunet Chutinthranon

English translation by
Michael Wright

การค้าสังคโลก

จัดพิมพ์

โดยความอนุเคราะห์ของ

มูลนิธิ จอห์น เอฟ เคนเนดี แห่งประเทศไทย

เนื่องในโอกาส

700 ปีลายสือไท

2526